

WOJSKOWA AKADEMIA TECHNICZNA
im. Jarosława Dąbrowskiego

ROZPRAWA DOKTORSKA

Temat: **GRUPY DYSPOZYCYJNE W ZAPEWNIANIU**
BEZPIECZEŃSTWA SPOŁECZNEGO

Autor:

mgr Zuzanna Szpakowska

Promotor:

Prof. dr hab. Bogusław Jagusiak

Promotor pomocniczy:

dr Grzegorz Klein

WARSZAWA 2023

Streszczenie

W ramach badań zrekapitulowanych w rozprawie doktorskiej podjęto problematykę grup dyspozycyjnych w zapewnianiu bezpieczeństwa społecznego.

Celem niniejszej dysertacji jest pogłębienie wiedzy na temat zapewniania bezpieczeństwa społecznego przez grupy dyspozycyjne w stanie zwykłego funkcjonowania państwa oraz porównanie ze sposobem zapewniania bezpieczeństwa społecznego przez grupy dyspozycyjne w trakcie pandemii Covid-19. Wynikiem pracy jest zweryfikowanie i potwierdzenie hipotez badawczych postawionych w rozprawie doktorskiej.

Praca ma charakter teoretyczno-empiryczny. Istotą pracy jest zbadanie procesu zapewniania bezpieczeństwa społecznego przez grupy dyspozycyjne i porównanie ich działań w stanie zwykłego funkcjonowania państwa jak i w pandemii Covid-19 oraz wykazanie różnic w tym zakresie. Rozdziały od 1 do 3 poświęcone zostały przybliżeniu i wyjaśnieniu dotychczas zgromadzonej wiedzy teoretycznej dotyczącej zagadnień przedstawionych w pracy. W dalszej części rozprawy (rozdziały 4-5) przeprowadzono analizę porównawczą. W celu pozyskania danych potrzebnych do uzyskania odpowiedzi na przedstawione w pracy pytania i hipotezy badawcze, przeprowadzono badania w formie wywiadów eksperckich z przedstawicielami wybranych na potrzeby badań grup dyspozycyjnych. Grupy te to Wojsko Polskie i Straż Graniczna (grupy militarne), Policja i Państwowa Straż Pożarna (grupy paramilitarne), Państwowe Ratownictwo Medyczne (grupa cywilna) oraz Ochotnicza Straż Pożarna (grupa ochotnicza). Przejęto przy tym lata 2018-2021 jako ramy czasowe badań.

Realizacja powyższych celów nastąpiła za pomocą wykorzystania pięciu metod badawczych: metody analizy systemowej, metody analizy porównawczej (porównanie grup), wywiadu eksperckiego (wywiad jakościowy), analizy środowiska bezpieczeństwa, metody ilościowej (statystyczna).

Praca zawiera wstęp, zakończenie oraz została podzielona na pięć rozdziałów. Poniżej przedstawiono strukturę rozprawy:

Rozdział 1 – rekapitulacja badań wstępnych oraz przedstawienie założeń metodologicznych.

Rozdział 2 – badanie dotyczące bezpieczeństwa społecznego, jego determinantów i sposobów zapewniania.

Rozdział 3 – naukowa eksploracja dotycząca podstaw prawnych oraz społecznych uwarunkowań funkcjonowania grup dyspozycyjnych.

Rozdział 4 – badania dotyczące zapewniania bezpieczeństwa społecznego przez wybrane grupy dyspozycyjne w stanie zwykłego funkcjonowania państwa.

Rozdział 5 – rekapitulacja badań dotyczących zapewniania bezpieczeństwa społecznego przez grupy dyspozycyjne w trakcie pandemii Covid-19.

Prace podsumowuje zakończenie oraz wykaz wykorzystanych źródeł. W dołączonym aneksie zamieszczono szczegółowe opisy przeprowadzonych badań w formie wywiadów eksperckich z wybranymi grupami dyspozycyjnymi.

Summary

As part of the research recapitulated in the doctoral dissertation, the issue of Uniformed Public Services ensuring security of social services was addressed.

The purpose of this dissertation is to expand the knowledge on ensuring security of social services by deploying groups in an ordinary functioning state and to compare it with the method of ensuring security of social services by Uniformed Public Services during the Covid-19 pandemic. The result of the work is the verification and confirmation of the research hypotheses posed in the doctoral dissertation.

The work has a theoretical and empirical character. The essence of the work is to examine the process of ensuring security of social services by public service groups and to compare their activities in the normal functioning state and during the Covid-19 pandemic, and to show the differences in this respect.

Chapters 1 to 3 are devoted to the approximation and explanation of the theoretical knowledge gathered so far, regarding the issues presented in the work. In the further part of the dissertation (chapters 4-5), a comparative analysis was conducted. In order to obtain the data needed to find answers to the research questions and hypotheses presented in the work, research was conducted in the form of expert interviews with representatives of Uniformed Public Services selected for the research. These groups are the Polish Army and the Border Guard (military groups), the Police and the State Fire Service (paramilitary groups), the State Medical Rescue Service (civilian group) and the Volunteer Fire Brigade (volunteer group). The years 2018 to 2021 were used as the research time frame.

The above objectives were achieved using five research methods: system analysis method, comparative analysis method (comparison of groups), expert interview (qualitative interview), security environment analysis, quantitative method (statistical).

The work includes an introduction and conclusion and has been divided into five chapters. The structure of the dissertation is as follows:

Chapter 1 – recapitulation of preliminary research and presentation of methodological assumptions.

Chapter 2 – research and investigation of social security, its determinants and way of how it operates in Public Services.

Chapter 3 – scientific exploration of the legal basis and social conditions of the functioning of Public Service groups.

Chapter 4 – research on ensuring social security by selected groups available in the ordinary functioning state.

Chapter 5 – recapitulation of research on ensuring social security by Public Service groups during the Covid-19 pandemic.

The work is summarized by the conclusion and the list of sources used. The attached annex contains detailed descriptions of the research conducted in the form of expert interviews with selected Public Service groups.

SPIS TREŚCI

WSTĘP	9
Rozdział I. Metodologia.....	16
1.1. Sytuacja problemowa	16
1.2. Stan badań.....	31
1.3. Przedmiot badań	32
1.4. Ramy czasowe badań	32
1.5. Cel badań	32
1.6. Problemy badawcze.....	33
1.7. Hipotezy badawcze.....	33
1.8. Metody, procesy, techniki i narzędzia badawcze.....	34
1.9. Ograniczenia.....	37
Rozdział II. Determinanty i sposoby zapewniania bezpieczeństwa społecznego	39
2.1. Istota bezpieczeństwa społecznego	39
2.2. Atrybuty bezpieczeństwa społecznego.....	50
2.3. Zagrożenia i metody ograniczania ryzyka w procesie bezpieczeństwa społecznego	55
2.4. Szanse w procesie bezpieczeństwa społecznego.....	64
Podsumowanie	70
Rozdział III. Podstawy prawne oraz społeczne uwarunkowania funkcjonowania grup dyspozycyjnych.....	73
3.1. Społeczne uwarunkowania grup dyspozycyjnych.....	73
3.2. Uwarunkowania prawne dotyczące funkcjonowania wybranych grup dyspozycyjnych.....	84
Podsumowanie	112
Rozdział IV. Zapewnienie bezpieczeństwa społecznego przez grupy dyspozycyjne w stanie zwykłego funkcjonowania państwa.....	115
4.1. Grupy dyspozycyjne wobec zagrożeń bezpieczeństwa społecznego w stanie zwykłego funkcjonowania państwa.....	115

4.2. Szanse wykorzystywane przez grupy dyspozycyjne w procesie zapewniania bezpieczeństwa społecznego w stanie zwykłego funkcjonowania państwa	125
4.3. Relacje grup dyspozycyjnych ze społeczeństwem w trakcie zwykłego funkcjonowania państwa	135
Podsumowanie.....	143
Rozdział V. Zapewnianie bezpieczeństwa społecznego przez grupy dyspozycyjne w trakcie pandemii Covid-19.....	147
5.1. Grupy dyspozycyjne w trakcie pandemii Covid-19.....	147
5.2. Grupy dyspozycyjne wobec problemów prawnych w zapewnianiu bezpieczeństwa społecznego w trakcie pandemii Covid-19.....	158
5.3. Relacje grup dyspozycyjnych ze społeczeństwem w trakcie pandemii Covid-19	164
Podsumowanie.....	167
Zakończenie.....	172
Bibliografia.....	189
Załączniki	206
Wykaz Tabel.....	239
Wykaz rysunków	240
Wykaz wykresów	241

WSTĘP

Bezpieczeństwo jest wieloaspektowym pojęciem, w ramach którego można wyróżnić kategorię bezpieczeństwa społecznego, które jest związane w szerszym ujęciu z bezpieczeństwem państwa¹. Badania dotyczące bezpieczeństwa społecznego łączą ze sobą rozważania wielu dyscyplin naukowych, tym przede wszystkim z obszaru nauk społecznych. Wielość podejść badawczych oznacza, że jest to istotne zagadnienie dla nauki². Elementami wykonawczymi odpowiedzialnymi za zapewnianie bezpieczeństwa społecznego są państwowe instytucje. Ich działania wynikające z ustanowionych norm prawnych sprawiają, że zachowane są szanse na przetrwanie społeczeństwa, jego rozwój i zabezpieczenie zasobów.

Bezpieczeństwo stanowi ważny element zainteresowania człowieka, jak i jedną z podstawowych potrzeb jego egzystencji. Zapewnienie stanu wolnego od zagrożeń spoczywa na aparacie państwowym, przez co konieczne jest stałe utrzymywanie i monitorowanie specjalnych instytucji wykonawczych, które posiadają odpowiednie kompetencje, dzięki którym możliwe jest szybkie i skuteczne działanie w zakresie zapewniania bezpieczeństwa społecznego. Jest to wyzwanie, które stoi przed organami rządzącymi w państwie, ponieważ zagrożenia ulegają ciągłej zmianie wraz z rozwojem cywilizacyjnym, a ich źródła pochodzenia są zróżnicowane. Stwarza to konieczność utrzymania wyspecjalizowanych formacji, charakteryzujących się pełną dyspozycyjnością, szybkością i efektywnością podejmowanych działań w celu zwalczania wszelkiego rodzaju zagrożeń. Takimi podmiotami są grupy dyspozycyjne.

Zapewnianie bezpieczeństwa społecznego to szereg działań podejmowanych przez grupy dyspozycyjne w różnych obszarach, zarówno wewnątrz państwa, jak i na zewnątrz. Są to podmioty, które są w literaturze przedmiotu dzielone na militarne, paramilitarne, cywilne i ochotnicze. W trakcie wystąpienia pandemii Covid-19 na przełomie 2019 i 2020 roku, jak i w jej dalszym przebiegu istotną determinantą sprawnego działania państwa była aktywność grup dyspozycyjnych. Pandemia to istotne zagrożenie dla bezpieczeństwa, które w znacznym stopniu utrudniło realizację ustawowych zadań jak i funkcjonowanie

---

¹ *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 2020 roku, Rozwój społeczny i gospodarczy. Ochrona Środowiska, Filar IV*, s. 30.

² J. Gierszewski, *Model bezpieczeństwa społecznego na tle teorii systemów*, „Colloquium” 2013 nr 2, s. 70.

podmiotów odpowiedzialnych za zapewnianie bezpieczeństwa w tym bezpieczeństwa społecznego.

Wartościowe poznawczo jest zbadanie sposobu zapewniania bezpieczeństwa społecznego przez grupy dyspozycyjne w okresie pandemicznym, jak wypełniają swoje funkcje w czasie istotnego zagrożenia dla bezpieczeństwa. W trakcie badań wyodrębniono formacje szczególnie istotne w kontekście tego zagadnienia: Siły Zbrojne RP i Straż Graniczną (grupy militarne), Policję i Państwową Straż Pożarną (grupy paramilitarne), Państwowe Ratownictwo Medyczne (grupa cywilna) i Ochotniczą Straż Pożarną (grupa ochotnicza). Wzbogaceniem zasobu wiedzy dotyczącej bezpieczeństwa społecznego przez wyróżnione podmioty będzie porównanie ich działań i wykonywania swoich ustawowo określonych zadań w czasie normalnego funkcjonowania państwa oraz w czasie pandemii Covid-19.

W rozdziale metodologicznym przedstawiono aktualne (w momencie prowadzonych badań) dane statystyczne przedstawiające przypadki zarażeń, zgonów i ozdowieńców Covid-19 w Polsce, wstępną analizę definicji bezpieczeństwa jak i bezpieczeństwa społecznego oraz przegląd literatury pozwalający na zbadanie przyjętego obszaru. Pozwoliło to na opracowanie i przedstawienie problemów i hipotez badawczych oraz zaprojektowanie przebiegu i zakresu badań. Przyjęto, że przedmiotem badań jest zapewnianie bezpieczeństwa społecznego przez grupy dyspozycyjne, w tym podstawy prawne regulujące ich funkcjonowanie, uwarunkowania społeczne, a także realizowanie działań przez grupy dyspozycyjne w stanie zwykłego funkcjonowania państwa oraz w czasie pandemii Covid-19.

W rozdziale 2 przedmiotem zainteresowania były determinanty i sposoby zapewniania bezpieczeństwa społecznego czyli wieloaspektowa analiza zagadnienia jakim jest bezpieczeństwo społeczne, jego istota oraz atrybuty. W drugiej części rozdziału 2 przedstawione zostały zagrożenia i metody ograniczania ryzyka utraty bezpieczeństwa społecznego. Przedmiotem refleksji były również sytuacje, w których możliwy jest uszczerbek lub utrata życia i zdrowia, tożsamości narodowej i etnicznej określonych społeczności oraz bezpieczeństwa socjalnego i publicznego. Przyjęto przy tym, że państwo ma za zadanie utrzymywanie pożądanego przez społeczeństwo poziomu zaspokajania tych potrzeb³. Przedstawiono różne percepcje organizacji bezpieczeństwa społecznego oraz je

---

³ M. Bednarz, *Polityka społeczna jako zaspokajanie istotnych potrzeb społecznych*, Wydawnictwo AKP, Bydgoszcz 2008, s. 17.

sklasyfikowano. W dalszej części tego podrozdziału przedstawiono model bezpieczeństwa społecznego i opisano główne metody ograniczania ryzyka w procesie jego zapewniania. Założono, że główną ideą bezpieczeństwa społecznego opartą na ograniczeniu ryzyka wystąpienia współczesnych zagrożeń, jest utrzymywanie wyspecjalizowanych instytucji wykonawczych jakimi są grupy dyspozycyjne.

Ostatni podrozdział dotyczył szans w procesie zapewniania bezpieczeństwa społecznego. Przyjęto, że są one przede wszystkim efektem postępu cywilizacyjnego, który oznacza nowe możliwości w zakresie rozwoju, jak i poprawy już istniejących rozwiązań. Wymienione oraz omówione zostały istotne zdaniem autora szanse takie jak: edukacja (grup dyspozycyjnych jak i społeczeństwa), profesjonalizacja i modernizacja, współpraca międzynarodowa oraz i działalność w organizacjach międzynarodowych.

Rozdział 3 to badania dotyczące społecznych uwarunkowań oraz podstaw prawnych funkcjonowania grup dyspozycyjnych. Pierwszy obszar badań został podzielony na dwie części:

- wzory ról społecznych oraz uwarunkowania kulturowe i historyczne oddziałujące na funkcjonowanie grup dyspozycyjnych,
- wizerunek grup dyspozycyjnych.

W pierwszej kolejności przedmiotem rozważań były role społeczne w wymiarze ogólnym, następnie podjęto próbę ich określenia w odniesieniu do grup dyspozycyjnych. Przyjęto, że mogą oddziaływać na sposób myślenia, samoocenę, sposób zachowania w sytuacjach kryzysowych. Grupy dyspozycyjne przez wypełnianie przez siebie zadania i role, podlegają nieustannej ocenie przez społeczeństwo, także moralnej, która może bezpośrednio na nie oddziaływać. Istotnym elementem funkcjonowania grup dyspozycyjnych są również uwarunkowania kulturowe. Należy przy tym zauważyć, że dostępność prac naukowych w polskim piśmiennictwie stanowiła istotne utrudnienie w przeanalizowaniu tego zagadnienia. Podejmując próbę eksploracji naukowej w tym obszarze przyjęto, że w jego kontekście wartościowe poznawczo będą rozważania dotyczące kultury bezpieczeństwa co też stanowiło fundament do przedstawienia uwarunkowań kulturowych. Kultura ma znaczenie na wielu płaszczyznach, jest najczęściej postrzegana jako wartości, wzory oraz określone normy oparte o obszar działań podmiotu co też zostało szczegółowo przedstawione.

Kolejna część tego podrozdziału skupiona była na badaniach dotyczących wizerunku grup dyspozycyjnych. Przyjęto percepcję tego zagadnienia jako istotnego elementu sprawnego funkcjonowania czy też dobrej współpracy ze społeczeństwem. Dobry wizerunek pomaga zdobyć społeczną akceptację dla działań wykonywanych przez przedstawicieli grup dyspozycyjnych i podejmowanych przez nich decyzji w zakresie zapewniania bezpieczeństwa. Stanowi podstawę budowania zaufania do grup dyspozycyjnych co ułatwia szybkie realizowanie działań w sytuacjach kryzysowych. Wymieniono podstawowe elementy ważne dla wizerunku badanych podmiotów. Ponadto przedstawiono katalog korzyści wynikających z posiadania i kreowania dobrego wizerunku, przyjmując, że ułatwia realizację przez grupy dyspozycyjne działań w obszarze bezpieczeństwa społecznego oraz wypełnianie zadań, w których społeczne zaufanie jest elementem szczególnie istotnym i użytecznym. Przedstawiono również społeczną ocenę działalności wybranych grup dyspozycyjnych.

Drugi podrozdział to badania dotyczące uwarunkowań prawnych funkcjonowania wybranych grup dyspozycyjnych z zastosowanym podziałem na militarne (Siły Zbrojne RP, Straż Graniczna), paramilitarne (Policja, Państwowa Straż Pożarna), cywilne (Państwowe Ratownictwo Medyczne) i ochotnicze (Ochotnicza Straż Pożarna). Przedstawiono opis każdej z badanych grup dyspozycyjnych wraz z ich strukturą oraz analizą kluczowych aktów prawnych.

Rozdział 4 to rekapitulacja badań dotyczących zapewniania bezpieczeństwa społecznego przez grupy dyspozycyjne w stanie zwykłego funkcjonowania państwa. Podzielony został na trzy zasadnicze części, w których analizie poddane zostały grupy dyspozycyjne wobec zagrożeń i ryzyk dla bezpieczeństwa społecznego, szans w tym obszarze oraz relacji badanych grup ze społeczeństwem. Istotne znaczenie dla badań przedstawionych w tym rozdziale miały wywiady eksperckie, przeprowadzone z przedstawicielami wyodrębnionych grup dyspozycyjnych.

W pierwszej części rozdziału 4 przedmiotem zainteresowania było przeciwdziałanie zagrożeniom i ograniczanie ryzyk w obszarze bezpieczeństwa społecznego przez grupy dyspozycyjne. Stany oraz procesy zagrożeń bezpieczeństwa, stanowią podstawy do tworzenia specjalistycznych podmiotów, które w pierwszej kolejności mogą przeciwdziałać ich negatywnym skutkom. Analizie poddano każdą z badanych przez autora grup dyspozycyjnych i ich ustawowo określone działania w zakresie przeciwdziałania

różnorodnym zagrożeniom i ograniczania ryzyk. Kolejną część to analiza szans dla zapewniania bezpieczeństwa społecznego przez grupy dyspozycyjne ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień finansowych, dzięki którym możliwa jest modernizacja, edukacja na temat zagrożeń współczesnego świata, dostosowywanie specjalistycznego sprzętu do potrzeb i wykonywanych czynności. Podejmowane wyzwania jak i wykorzystywanie szans to kluczowe elementy zapewniania bezpieczeństwa społecznego. Istotnym elementem regulującym organizację systemu bezpieczeństwa w Polsce, zawierającym współczesne wyzwania i zagrożenia jest Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP.

Ostatnią część rozdziału 4 poświęcono relacjom grup dyspozycyjnych ze społeczeństwem w stanie zwykłego funkcjonowania państwa. W tym podrozdziale dokonano analizy z podziałem na poszczególne rodzaje grup dyspozycyjnych. Na podstawie wywiadów eksperckich przeprowadzonych z przedstawicielami grup dyspozycyjnych przedstawiono, jak relacje ze społeczeństwem są postrzegane i rozwijane przez poszczególne podmioty.

W rozdziale 5 przedmiotem zainteresowania było zapewnianie bezpieczeństwa społecznego przez grupy dyspozycyjne w trakcie pandemii Covid-19. Przyjęto podobną konstrukcję, jak w przypadku poprzedniego rozdziału, aby dzięki temu mieć możliwość porównania tego procesu w stanie zwykłego funkcjonowania państwa oraz w okresie pandemii Covid-19. Również i w tym rozdziale istotną część wiedzy pochodziła z przeprowadzonych wywiadów eksperckich.

W pierwszej części rozdziału przedmiotem zainteresowania były elementy utrudniające grupom dyspozycyjnym zapewnianie bezpieczeństwa społecznego w trakcie pandemii Covid-19. Trudności analizowane w tym podrozdziale dotyczyły funkcjonowania i podejmowania działań przez te podmioty. Ich sposób wykonywania zadań musiał ulegać zmianie i podporządkować się do dynamicznie rozwijającej się sytuacji pandemicznej. Konieczne było przeorganizowanie całego systemu działań wraz z zaleceniami epidemiologiczno-sanitarnymi.

W kolejnej części dokonano analizy informacji uzyskanych z wywiadów eksperckich odnoszących się do problemów prawnych dotyczących grupy dyspozycyjne w zapewnianiu bezpieczeństwa społecznego w trakcie pandemii Covid-19. Tym samym przedmiotem

zainteresowania była percepcja przez przedstawicieli badanych formacji obowiązujących aktów prawnych i ich adekwatności do procesu zapewniania bezpieczeństwa społecznego. Ostatnia część rozdziału 5 poświęcona została opisowi relacji grup dyspozycyjnych ze społeczeństwem w trakcie wystąpienia wirusa, jak i zmian jakie nastąpiły w tym zakresie w porównaniu do stanu zwykłego funkcjonowania państwa.

Całość pracy zakończona została podsumowaniem przeprowadzonych badań i zebranej wiedzy. Fundamentalne było zestawienie wyników badań zrealizowanych na podstawie wywiadów eksperckich przeprowadzonych z przedstawicielami grup dyspozycyjnych. Porównanie dotyczyło dwóch trybów zapewniania bezpieczeństwa społecznego przez badane formacje, zatem w trakcie zwykłego funkcjonowania państwa, jak i w trakcie wystąpienia pandemii Covid-19.

***

Podziękowania

Składam serdeczne podziękowania wszystkim, dzięki którym realizowanie badań wchodzących w skład niniejszej pracy doktorskiej było nie tylko możliwe, ale także było przyjemnością i spełnieniem moich zawodowych marzeń i planów.

Szanownemu Promotorowi, Profesorowi Bogusławowi Jagusiak za umożliwienie realizacji pracy doktorskiej oraz pomoc merytoryczną i organizacyjną.

Dziękuję Promotorowi pomocniczemu, Doktorowi Grzegorzowi Klein za nieocenioną pomoc i wsparcie na każdym etapie pracy.

Pragnę podziękować mojej Rodzinie za cierpliwość, pomoc oraz wiarę w moje możliwości nawet wtedy, kiedy sama w siebie wątpiłam. Bez nich nie osiągnęłabym tego wszystkiego.

Dziękuję osobom, które udzieliły wywiadów eksperckich, dzięki którym mogłam przeprowadzić badania:

Majorowi Dariuszowi Wiktorowiczowi, Zastępcy Komendanta Wydziału Żandarmerii Wojskowej w Białymstoku.

Podpułkownikowi Straży Granicznej Wojciechowi Zyśkowskiemu, Naczelnikowi Wydziału Analiz, Informacji i Współpracy Międzynarodowej Podlaskiego Oddziału Straży Granicznej.

Majorowi Straży Granicznej Andrzejowi Bagińskiemu, Zastępcy Naczelnika Wydziału Granicznego Podlaskiego Oddziału Straży Granicznej.

Młodszemu Inspektorowi Doktorowi inżynierowi Robertowi Maciejczykowi, Zastępcy Kierownika ZSK CSP w Legionowie.

Młodszemu brygadierowi Wojciechowi Kusznerko, Komendantowi Powiatowego PSP w Bielsku Podlaskim.

Ratownikowi Medycznemu Annie Pielaszkiewicz.

Eugeniuszowi Mieleszko, Prezesowi Zarządu Ochotniczej Straży Pożarnej w Boćkach.

Grzegorzowi Kuczyńskiemu, Wiceprezesowi Zarządu Ochotniczej Straży Pożarnej w Boćkach.

Tadeuszowi Turkowiczowi, Naczelnikowi Zarządu Ochotniczej Straży Pożarnej w Boćkach.

Marcinowi Turkowiczowi, Zastępcy Naczelnika Ochotniczej Straży Pożarnej w Boćkach.

Kindze Turkowicz, Sekretarzowi Ochotniczej Straży Pożarnej w Boćkach.

Rozdział I. Metodologia

1.1. Sytuacja problemowa

Pandemia⁴ Covid-19 oddziałuje na życie i zdrowie ludzi na całym świecie w tym też na Polaków. W czasie jej trwania możemy zauważyć prowadzenie różnego rodzaju badań społecznych, które mają na celu przybliżenie oraz ukazanie informacji służących lepszemu zrozumieniu jej. Dynamika przebiegu oraz zasięg koronawirusa mają istotne znaczenie dla poczucia bezpieczeństwa społecznego. Można przypuszczać, że konsekwencje jakie za sobą niesie przebieg pandemii będą gorsze niż sama choroba. W czasie jej trwania ujawniają się liczne nierówności społeczne, które w dużej mierze powiązane są z zasobami informacyjnymi, posiadaną wiedzą oraz zastosowaniem w praktyce zaleceń przekazywanych przez instytucje państwowe. Te wszystkie kwestie ze sobą ściśle korelują, efektami tego są wykluczenia społeczne oraz ekonomiczne⁵. Epidemia koronawirusa w sposób niezwykle dynamiczny zaczęła przenikać przez granice kolejnych państw co za tym idzie na wszystkie kontynenty za sprawą przemieszczania się ludzi w przestrzeni globalnej. Codzienne podróże powodują, że bardzo realnym zagrożeniem stało się przeniesienie chorób zakaźnych do najdalszych zakątków świata. Temu zjawisku sprzyja dynamiczny rozwój transportu (lądowego, powietrznego, morskiego), i co się z tym wiąże, znaczne nasilenie częstotliwości podróżowania. Nawet najdłuższy lot międzykontynentalny trwa krócej, niż proces inkubacji prawie wszystkich chorób zakaźnych. Skutkiem tego stało się niezwykle utrudnione, a często wręcz uniemożliwione, rozpoznanie początków infekcji⁶.

Globalizacja jest pojęciem wielowymiarowym. Spośród najbardziej znanych definicji wymienić należy tę Rolanda Robertsona: „globalizacja to zbiór procesów, które czynią świat społeczny jednym”⁷. Globalizacja sprawiła, że rozprzestrzenianie się chorób stało się dzisiaj o wiele szybsze i dużo łatwiejsze do przeniesienia, a idące za tym konsekwencje zdrowotne i zagrożenia nimi spowodowane powszechniejsze⁸.

Zjawisko pandemii koronawirusa w znaczący sposób oddziałuje na zdrowie i życie nie tylko bezpośrednio, ale także w aspekcie życia społecznego. Ludzie przestali być pewni swojego zdrowia, upowszechnił się ogólny strach przed zachorowaniem oraz kontaktami z innymi,

---

⁴ „Pandemia [gr.], nazwa epidemii o szczególnie dużych rozmiarach, obejmującej kraje, a nawet kontynenty”, Hasło: *pandemia*, Encyklopedia PWN, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/3953787>, [Dostęp 15.11.2021 r.].

⁵ M. Stochmal, J. Maciejewski, *Globalna (de)konstrukcja ładu społecznego w obliczu pandemii Covid-19*, „Przegląd Uniwersytecki” 2020 nr 1, s. 28-29.

⁶ K. Pujer, *Zdrowie i choroba w ujęciu socjologicznym*, Wydawnictwo Exante, Wrocław 2017, s. 18.

⁷ J. M. Zabielska, *Zdrowie i choroba w ujęciu socjologicznym*, Wrocław 2017, s. 12.

⁸ P. Długosz, *Raport z badań „Krakowscy studenci w sytuacji zagrożenia pandemią koronawirusa”*, Instytut Filozofii i Socjologii Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Kraków 2020, s. 3.

informacje o nowych mutacjach wirusa nasilały panikę oraz obawy o zdrowie i życie. Panująca pandemia koronawirusa ma także znaczące oddziaływanie na gospodarkę kraju oraz obawy przed zaistnieniem kryzysu ekonomicznego, którego skutkiem będzie utrata już zdobytych wcześniej pozycji społecznych i statusów, które są ważnymi sferami życia społecznego. Jeśli różne branże i sektory zaczną ponosić ogromne straty i upadać, tym samym załamaniu ulegnie cała gospodarka kraju⁹. Właściciele firm, rząd oraz całe społeczeństwo musiało podporządkować się do obecnej sytuacji. Ludzie w panice zaczęli gromadzić zapasy na czas kryzysu, zostały wprowadzone ograniczenia w pracy, nauce, wypoczynku, transporcie, a także w służbie zdrowia.

W Polsce pierwszy przypadek koronawirusa odnotowano 4 marca 2020 roku w Zielonej Górze u pacjenta, który wrócił z Niemiec. W krótkim czasie nastąpił wzrost zarażonych wirusem w innych województwach, aż objęły cały kraj. Były to zazwyczaj osoby, które uległy zarażeniu poza granicami i wróciły do kraju. Przyrost zachorowań oraz zgonów postępował szybko.

---

⁹ P. Długosz, *Trauma pandemii COVID-19 w polskim społeczeństwie*, Wydawnictwo CeDeWu, Warszawa 2021, s. 10.

Tabela 1. Dane statystyczne przypadków zarażenia, zgonów i ozdowieńców Covid-19

	Przypadki zarażenia Covid-19	Zgony	Ozdrowieńcy
Marzec 2020	2311	33	0
Kwiecień 2020	10566	609	3491
Maj 2020	10909	421	7958
Czerwiec 2020	10607	400	10342
Lipiec 2020	11295	253	12583
Sierpień 2020	21684	323	12656
Wrzesień 2020	24142	473	23371
Październik 2020	271217	3123	78379
Listopad 2020	513632	8145	308122
23.11.2020			

Źródło: opracowanie własne na podstawie: <https://www.gov.pl/web/koronawirus/wykaz-zarazen-koronawirusem-sars-cov-2>, [Dostęp 09.12.2021 r.].

Zestawiając dane statystyczne umieszczone w Tabeli 1¹⁰. Można zauważyć wciąż rosnącą ilość zachorowań w poszczególnych województwach w Polsce. Pandemia nadal postępowała i pozostawiała strach w społeczności na wielu szczeblach. COVID-19 to przede wszystkim kryzys humanitarny¹¹, ale pociągający za sobą istotne implikacje społeczno-gospodarcze, które

¹⁰ Dane statystyczne przypadków zakażeń, zgonów i ozdowieńców Covid-19 w Tabeli 1 przedstawione są do 23.11.2020 r., ponieważ na oficjalnej stronie, (Dane do pobrania - dane historyczne od początku trwania pandemii), <https://www.gov.pl/web/koronawirus/wykaz-zarazen-koronawirusem-sars-cov-2> kończą się wraz z tą datą. Po skontaktowaniu się drogą elektroniczną 10.12.2021 r. oraz drogą telefoniczną z prośbą o uzupełnienie tych danych na stronie bądź przekazanie danych statystycznych, Autor otrzymał od Bartosza Stawowskiego (Naczelnika Departamentu Analiz i Strategii Ministerstwa Zdrowia), odpowiedź, z której wynikało, że dane będą aktualizowane na stronie. Na dzień złożenia pracy (28.04.2023) dane nie zostały uzupełnione przez Ministerstwo Zdrowia, dlatego też w Tabeli 1. zostały przedstawione w takim zakresie, w jakim to było możliwe.

¹¹ „Kryzysy humanitarne obejmują zarówno katastrofy spowodowane przez człowieka, jak i katastrofy naturalne. Ich skutki są coraz dotkliwsze i mają związek z kilkoma czynnikami, takimi jak zmieniający się charakter konfliktów,

oddziałują na gospodarkę Polski. Po stronie popytowej zmiany także dotknęły społeczeństwo, poprzez spadek wydatków konsumpcyjnych. Ludzie są chorzy lub starają się unikać choroby. Pozostają w domach zamiast podróżować, chodzić do centrów handlowych, restauracji, kin itp. Branże turystyczne, transportowe i rozrywkowe zostały zatem silnie dotknięte epidemią w krótkim terminie. Te wszystkie aspekty wpływają w znaczący sposób na poczucie bezpieczeństwa społecznego. Pandemia Covid-19 to niezwykle istotne zagrożenie niosące za sobą konsekwencje dla bezpieczeństwa narodowego a w tym także bezpieczeństwa społecznego.

Bezpieczeństwo narodowe można pojmować w szerokim spektrum, ponieważ powiązane są ze sobą wszystkie aspekty życia zarówno państwa jak i życia społecznego. Zgodnie z definicją Stanisława Dworeckiego, jest to..., „[...] taki rzeczywisty stan stabilności wewnętrznej i suwerenności państwa, który odzwierciedla brak lub występowanie jakichkolwiek zagrożeń (w sensie zaspokajania podstawowych potrzeb egzystencjalnych i behawioralnych społeczeństwa oraz traktowania państwa jako suwerennego podmiotu w stosunkach międzynarodowych)”¹². Można również stwierdzić, że bezpieczeństwo narodowe jest jednym z głównych celów w działalności i funkcjonowaniu państwa, oraz stanowi najważniejszą wartość. Jak przyjął Waldemar Kitler bezpieczeństwo narodowe to: „najważniejsza wartość, potrzeba narodowa i priorytetowy cel działalności państwa, jednostek i grup społecznych, a jednocześnie proces obejmujący różnorodne środki, gwarantujący trwałość, wolny od zakłóceń byt i rozwój narodowy (państwa), w tym ochronę i obronę państwa jako instytucji politycznej oraz ochronę jednostek i całego społeczeństwa, ich dóbr i środowiska naturalnego przed zagrożeniami, które w znaczący sposób ograniczają jego funkcjonowanie lub godzą w dobra podlegające szczególnej ochronie”¹³.

Bezpieczeństwo społeczne jest w przedmiotowej percepcji bezpieczeństwa definiowane jako „fizyczne przetrwanie, dobrobyt oraz zrównoważony rozwój społeczeństwa, wysoka jakość życia obywateli, rodziny i osób wymagających szczególnej troski, ich warunki bytowe, pracy, wypoczynku i dostępu do dóbr powszechnego użytku, a także przeciwdziałanie bezrobociu, rozwarstwieniu społecznemu i konfliktom społecznym”¹⁴. W innej perspektywie bezpieczeństwo

---

zmiany klimatu, rosnąca rywalizacja o dostęp do energii i zasobów naturalnych, skrajne ubóstwo, słabe rządy i niestabilne sytuacje. W największym stopniu cierpi ludność cywilna, często osoby najuboższe i najbardziej bezbronne, żyjące głównie w krajach rozwijających się. Skutkiem kryzysów humanitarnych jest duża liczba osób przesiedlonych, zarówno uchodźców, jak i osób przesiedlonych wewnętrznie”, *Wspólne oświadczenie Rady i przedstawicieli rządów państw członkowskich zebranych w Radzie, Parlamencie Europejskim i Komisji Europejskiej*, 2008/C 25/01, Dz.U.UE C, z dnia 30 stycznia 2008 r.

¹² S. Dworecki, *Zagrożenia bezpieczeństwa państwa*, Wydawnictwo AON, Warszawa 1994, s. 16.

¹³ W. Kitler, *Bezpieczeństwo Narodowe RP. Podstawowe kategorie. Uwarunkowania. System.*, Wydawnictwo AON, Warszawa 2011, s. 31.

¹⁴ W. Kitler, *System bezpieczeństwa narodowego RP – aspekty prawno-organizacyjne*, „Wiedza obronna” 2019 Tom 268 Nr 3, s. 13-14.

społeczne postrzega się jako: „[...] stan społeczeństwa zapewniający nie tylko trwanie oraz przetrwanie państwa- narodu, lecz również jego rozwój”¹⁵. W rozbudowanym ujęciu przyjmuje się, że „bezpieczeństwo społeczne wiąże się z prawdopodobieństwem wystąpienia niepożądanych zjawisk (problemów) społecznych oraz ograniczeniem ryzyk związanych z przetrwaniem i jakością życia w sferze ekonomicznej i kulturowej. W ten sposób można powiedzieć, że bezpieczeństwo społeczne oznacza zdolność/funkcję państwa do przeciwstawiania się zagrożeniom wewnętrznym w obszarze społecznym”¹⁶. W bardziej syntetycznym ujęciu bezpieczeństwo społeczne jest utożsamiane z pojęciem dobrobytu społecznego¹⁷, a w podstawowym znaczeniu tego słowa czyli odnoszeniu się do dobrostanu człowieka, zostało przez A. Masłowa wpisane w podstawy piramidy potrzeb¹⁸.

Bezpieczeństwo społeczne jest powiązane na wielu szczeblach oraz zależne od bezpieczeństwa narodowego. Ma za zadanie utrzymanie i zapewnienia stabilności państwa nie tylko jako instytucji politycznej chroniącej suwerenności państwa, ale także bezpieczeństwa całego społeczeństwa, jego życia, zdrowia, dóbr materialnych, warunków bytowych, dziedzictwa kulturowego, przeciwdziałania bezrobociu, oraz środowiska naturalnego. Społeczeństwo pełni najważniejszą rolę i podstawę istnienia państwa i jego rozwoju¹⁹.

W zakresie wzajemnych relacji bezpieczeństwa narodowego z bezpieczeństwem społecznym można skonstatować, że w obydwu przypadkach do kluczowych terminów pozwalających na uporządkowanie procesu poznania naukowego należą szanse, wyzwania, ryzyka i zagrożenia. W trakcie badań przyjęto następujące rozumienie tych terminów²⁰:

1. Szanse: „wszelkie okoliczności sprzyjające realizacji interesów podmiotu i osiągnięciu celów, szczególnie w zakresie jego egzystencji i warunków funkcjonowania, a także możliwości rozwoju”²¹.
2. Wyzwania: „wszelkie obiektywne zjawiska i sytuacje istotnie wpływające na bezpieczeństwo podmiotu, niezależnie od jego aktywności, zawierające zarówno przesłanki szans, jak i

---

¹⁵ Zob. *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej* z 2007 r. (3,5).

¹⁶J. Gierszewski, *Bezpieczeństwo społeczne jako dziedzina bezpieczeństwa narodowego*, „Historia i Polityka” 2018 nr 23 (30), s. 22.

¹⁷M. Baranowski, *Bezpieczeństwo społeczne w perspektywie socjologicznej*, „Chorzowskie Studia Polityczne” 2016 nr 11, s. 11.

¹⁸ F. Szumiejko, M. Wdowikowski, *Zwyczajne życie informacji o niebezpiecznym zjawisku hydrologicznym*, „System Wspomagania w Inżynierii Produkcji” 2020 Tom 9 nr 1, s. 7-8.

¹⁹ W. Kitler, *Bezpieczeństwo narodowe RP...*, wyd. cyt., s. 50-51.

²⁰ W niniejszym rozdziale przedstawiono najbardziej syntetyczne rozumienie wyszczególnionych terminów, w kolejnych rozdziałach kwestie te były przedmiotem dalszych rozważań.

²¹ Hasło: *szanse* (w:) *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa*, pod red. J. Pawłowski, B. Zdrodowski, M. Kuliczkowski, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2020, s. 229.

zagrożeń. Mogą być wykorzystane do celowego tworzenia szans lub być zignorowane tworząc warunki powstania zagrożeń”²².

3. Ryzyka: „mierzalna miara niepewności, czyli stanu, którego skutek można prognozować. Jest kombinacją prawdopodobieństwa wystąpienia zdarzeń i jego skutków, mających wpływ na osiągnięcie celów przez podmiot”²³.
4. Zagrożenia: „potencjalne lub istniejące byty, zdarzenia (działania) godzące w interesy podmiotu, szczególnie w jego podstawy egzystencjalne, warunki funkcjonowania, a także możliwości rozwoju”²⁴.

W odniesieniu do ostatniego z przywołanych terminów założono, że wartościowe poznawczo będzie zdefiniowanie nie tylko zagrożeń w wymiarze ogólnym, ale również skorelowanych z przedmiotem badań zagrożeń społecznych. Tym samym w pracy przyjmuje się, że są to „wszelkie potencjalne lub istniejące zdarzenia (działania) mogące spowodować utratę życia lub zdrowia znacznej liczebnie części społeczeństwa, utratę jej tożsamości narodowej i etnicznej oraz negatywnie wpływające na poziom świadczeń socjalnych”²⁵.

Problem bezpieczeństwa społecznego jest od dawna przedmiotem naukowych eksploracji, z czego XXI wiek, stanowi okres wzmożonego zainteresowania opisywanym zagadnieniem. Sam fakt powstania i rozwoju nauk o bezpieczeństwie stanowi niepodważalny dowód skłaniający do bardziej szczegółowego i wyczerpującego opracowania tematyki bezpieczeństwa, w tym doskonalenie sposobów jego zapewniania.

Dynamiczny rozwój koncepcji dotyczących bezpieczeństwa, jego konceptualizacji ale także rozwiązań strukturalnych i organizacyjnych wzajemnie uzupełniają dostępną wiedzę na ten temat dodając mu zasięgu globalnego, co przejawia się między innymi zróżnicowanym podejściem reprezentowanym przez zwolenników różnych szkół bezpieczeństwa między innymi kopenhaskiej²⁶. W tej szkole bezpieczeństwo jest ściśle związane z przetrwaniem i dla jej badaczy dane zagadnienia w stosunkach międzynarodowych jest kwestią bezpieczeństwa, w momencie gdy staje się zagrożeniem dla określonego podmiotu²⁷. Zgodnie ze stanowiącą część dorobku szkoły kopenhaskiej teorią sekurytyzacji, o tym, czy określone zagadnienie jest zagrożeniem dla bezpieczeństwa decydują władze państwa. Dokonują one tej klasyfikacji za pomocą aktu mowy i

²² Hasło: *wyzwania* (w:) J. Pawłowski, B. Zdrodowski, M. Kuliczkowski, wyd. cyt., s. 273.

²³ Hasło: *ryzyka* (w:) J. Pawłowski, B. Zdrodowski, M. Kuliczkowski, wyd. cyt., s. 200.

²⁴ Hasło: *zagrożenia* (w:) J. Pawłowski, B. Zdrodowski, M. Kuliczkowski, wyd. cyt., s. 275.

²⁵ Hasło: *zagrożenia społeczne* (w:) J. Pawłowski, B. Zdrodowski, M. Kuliczkowski, wyd. cyt., s. 278.

²⁶ A. Fijałkowski, *Teoria sekurytyzacji a realistyczne ujęcie bezpieczeństwa*, (w:) *Teoria realizmu w nauce o stosunkach międzynarodowych. Założenia i zastosowanie badawcze*, pod red. E. Haliżak, J. Czaputowicz, Rambler, Warszawa 2014, s.109.

²⁷ W. Lidwa, W. Krzeszowski, W. Wiecek, *Zarządzanie w sytuacjach kryzysowych*, AON, Warszawa 2010, s. 25.

mogą daną sytuację wykorzystać podejmując próbę zwiększenia swoich kompetencji (przyznanie specjalnych praw w celu przeciwdziałania zagrożeniu)²⁸.

Znamiennym symbolem zachodzących zmian w kwestii bezpieczeństwa był upadek bipolarnego podziału świata i okresu zimnej wojny. Momentem zwrotnym, który wpłynął globalnie w kwestii bezpieczeństwa była aktywizacja działań Al - Kaidy, w szczególności atak na World Trade Center z 2001 roku, co diametralnie odmieniło świadomość społeczną w tym zakresie. Przełomem w tej kwestii stały się prace niemieckich badaczy, w tym U. Becka i jego *Spoleczeństwa ryzyka*. Wkład w kształtowanie i opracowanie koncepcji bezpieczeństwa miał także prace brytyjskiego socjologa Anthonego Giddensa oraz polskiego socjologa Zygmunta Baumana. Wszystkie wskazane wydarzenia raz na zawsze zmieniły sposób postrzegania bezpieczeństwa we współczesnym świecie, tym samym dając początek wzmożonemu rozwojowi szeroko pojętych nauk o bezpieczeństwie. Jak zauważył Mieczysław Malec, „«bezpieczeństwo» stało się ekspansywne do tego stopnia, że każdy aspekt życia, nie tylko ludzkiego, mógłby być rozpatrywany jako aspekt bezpieczeństwa”²⁹.

Istotnym elementem dla dalszej charakterystyki bezpieczeństwa społecznego jest sam fenomen „społeczeństwa” oraz jego niedookreślona istota, w tym nadrzędna rola jako bytu, trudności w jednoznacznym zdefiniowaniu i w ujęciu w sztywne ramy. Nie każde bowiem skupisko ludzkie, czy grupa jest społeczeństwem. Czynnikiem wyróżniającym staje się tu bowiem układ wzajemnych więzi, sieć struktur społecznych i ich różnorodności³⁰. Warto powołać się tu na słowa Pawła Rybickiego, który zauważa tę „wielość płaszczyzn na których rozgrywa się życie społeczne; płynność granic mniejszych i większych zbiorowości społecznych; wreszcie różne formy ruchliwości społecznej sprawiają, że to co ma być jedną społecznością rozprasza się w wielości cząstkowych postaci i cząstkowych przejawów”³¹. Powołując się z kolei na słownikowe brzmienie definicji społeczeństwa, jest to „grupa osób, które mają wspólną kulturę, zajmują określony obszar terytorialny oraz mają poczucie przynależności do zjednoczonej i odrębnej całości”³². Piotr Sztompka z kolei, próbując odnieść się do sensu i istoty społeczeństwa, unikając podejścia syntetycznego, wskazuje na siedem odmiennych, lecz uzupełniających się punktów widzenia pozwalających na charakterystykę społeczeństwa. Są to ujęcia:

1. Demograficzne, odnoszące się do zbiorowości ludzkiej.

---

²⁸ J. Czaputowicz, *Bezpieczeństwo międzynarodowe. Współczesne koncepcje*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2012, s. 189.

²⁹ M. Malec, *Percepcja bezpieczeństwa: definicje, wymiary paradygmaty*, Wydawnictwo PWN, Warszawa 2006, s. 5.

³⁰ S. Jarmosko, *Nauki społeczne wobec problemu bezpieczeństwa*, Wydawnictwo UPH, Siedlce 2016, s. 7.

³¹ P. Rybicki, *Struktura społecznego świata. Studia z teorii społecznej*, Wydawnictwo PWN, Warszawa 2006, s.55–56.

³² G. Marshall (red.), *Słownik socjologii i nauk społecznych*, PWN, Warszawa 2004, s. 345.

2. Grupowe, innymi słowy wspólnotowe, podkreślające wzajemne relacje.
3. Systemowe oznaczające powiązane elementy społeczne.
4. Strukturalne wskazujące na elementy budujące strukturę społeczną.
5. Interakcyjne, dla którego ważne są przede wszystkim zachodzące interakcje społeczne.
6. Kulturowe, uznające system działań społecznych.
7. Emergentne, akcentujące nieustanną ewolucję form życia społecznego³³.

Prezentowane różnorodne sposoby definiowania społeczeństwa pozwalają na skonkretyzowanie oraz przeniesienie prowadzonych rozważań na grunt *stricto* bezpieczeństwa. Na przedstawionej poniżej tabeli zestawiono poziomy architektury społecznej wraz z wyszczególnionymi zagrożeniami. Takie przedstawienie pozwala na dalszą charakterystykę jej komponentów.

Tabela 2 - Architektura społeczna i jej zagrożenia

Poziom architektury społecznej	Zagrożenia
<p>Nadbudowa kulturowo społeczna składająca się z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Świadomości społecznej • Systemu normatywnego • Symboliki 	<ul style="list-style-type: none"> • deformacja moralności, obyczajów • kryzys tożsamości • patologie świadomości społecznej
<p>Tkanka społeczna składająca się z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • struktury organizacyjnej • więzi społecznych • interakcji • instytucji • procesów społecznych 	<ul style="list-style-type: none"> • rozpad struktury społecznej • rozpad więzi • rozpad relacji społecznych • erozja instytucji społecznych • patologie procesów społecznych
<p>Baza biologiczna i społeczna składająca się z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • życia i zdrowia • kondycji psychofizycznej • demografii 	<ul style="list-style-type: none"> • zagrożenia dla zdrowia obywateli, w tym toksyczne środowisko, niedożywienie, wypadki • zagrożenie życia, w tym wojną, terroryzmem, kataklizmami, przestępczością

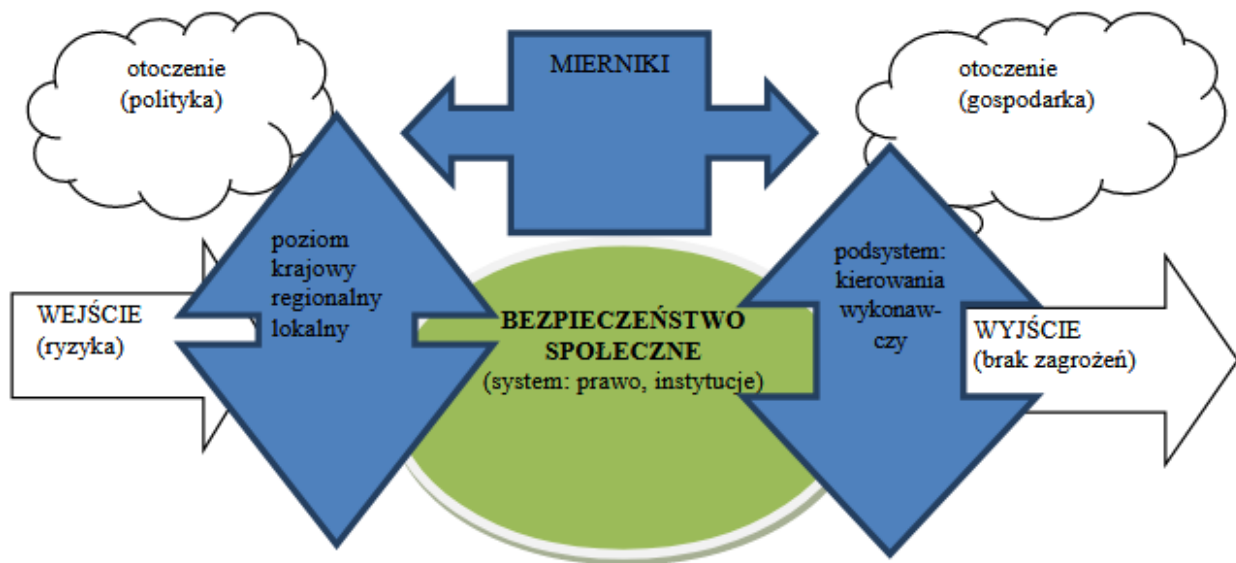
³³ P. Sztompka, *Socjologia. Analiza społeczeństwa*, Wydawnictwo Znak, Kraków 2002, s. 29–33.

- niż demograficzny

Źródło: opracowanie własne na podstawie: S. Jarmoszko, *Nauki społeczne...*, wyd.cyt. s. 15.

Baza biologiczno-społeczna, stanowiąca swego rodzaju podstawę całego społeczeństwa jest niezbędna do jego formalnego istnienia³⁴. Zagrożenia w tym obszarze przedstawione w powyższej tabeli ukazują wymiar egzystencjonalny, dotyczą fundamentalnych czynników takich jak zdrowie i życie. Na tak prostej osnowie wyrasta z kolei drugi poziom tkanki społecznej, będącej całokształtem zjawisk społecznych i zachodzących w niej procesów stanowiących o obrazie danego społeczeństwa i jego istnieniu³⁵. Zagrożenia tego poziomu skupiają się głównie na szeroko pojętych więziach i zależnościach, wzajemnych relacjach i procesach kształtujących społeczeństwo.

Próba rozpisania systemu bezpieczeństwa społecznego na model systemowy została podjęta przez Janusza Gierszewskiego, który określił organizację systemu bezpieczeństwa społecznego jako układ funkcjonalny który posiada wejście oraz wyjście. System bezpieczeństwa społecznego, umożliwia analizę jakościową, która pozwala na określenie charakteru problemów społecznych i ich znaczenie dla systemu bezpieczeństwa³⁶.

Rysunek 1. Model bezpieczeństwa społecznego

Źródło: J. Gierszewski, *Model bezpieczeństwa społecznego...*, s. 11.

Istotne znaczenie na jakość funkcjonowania systemu bezpieczeństwa społecznego ma identyfikacja elementów składowych tego systemu wraz ze wzajemnymi powiązaniem między

³⁴ J. Gierszewski, *Model bezpieczeństwa społecznego na tle teorii systemów*, „Colloquium” 2013 nr 2, s. 11.

³⁵ J. Sztumski, *Metodologiczne problemy systemowej analizy społeczeństwa*, Wydawnictwo UŚ, Katowice 1987, s. 33-69.

³⁶ J. Gierszewski, *Model bezpieczeństwa społecznego...*, wyd. cyt., s. 75.

nimi³⁷. Układ sterujący omawianego modelu bezpieczeństwa społecznego to system kierowania bezpieczeństwem społecznym realizowany przez podmioty administracji publicznej, układ sterowany zaś to instytucje bezpieczeństwa społecznego. W rozpatrywanym modelu system uruchamia mechanizmy obronne, zdolne do neutralizacji zakłóceń, które występują. Punkt wejścia jest stykiem systemu i otoczenia, przez co reprezentowana jest zależność otoczenie – system, obejmujące wszelkie działania polityki społecznej, stosowane instrumenty, sytuacje gospodarczą i inne. Elementy wyjścia z modelu określane są jako dobrobyt, sprawiedliwość i bezpieczeństwo³⁸.

Model systemu obejmuje wszelkie działania polityki społecznej, która jest powiązana z bezpieczeństwem społecznym. Powszechnie stosowane jest zacieranie znaczeń odróżniających te dwa pojęcia. Podstawowa różnica dotyczy kategoryzacji tych obu pojęć. Natomiast paralelizmem tych obu pojęć są dwie wartości:

1. uczynienie człowieka podmiotem (bezpieczeństwo społeczne), jak i beneficjentem (polityka społeczna) podejmowanych działań.
2. Cel, czyli konieczność zaspokojenia potrzeb jednostki.

Pojęcie polityki odnosi się do rządzenia państwem ale także jest obecne we wszystkich strategiach mających na celu osiągnięcie władzy. Ważnym elementem jest pierwsze ujęcie, czyli zrozumienie polityki jako sposobu rządzenia państwem oraz obywatelami. W ten sposób rozumiana polityka staje się istotnym instrumentem czy też narzędziem, którym można posłużyć się do zrealizowania celów stworzonych przez państwo. Rządzenie rozumiane jest zatem jako działanie podejmowane w celu rozwiązywania i przeciwdziałania problemom publicznym. W przypadku wystąpienia konieczności rozwiązywania kwestii związanych ze społeczeństwem kluczowym jest zidentyfikowanie potrzeb zarówno występujących w polityce społecznej, jak i w bezpieczeństwie społecznym³⁹.

Pojęcie polityki społecznej zawiera w sobie występujące problemy w kwestiach społecznych jakimi są braki w zaspokajaniu podstawowych potrzeb ludzkich. Stąd, można stwierdzić iż polityka społeczna jest to szczególnie ważne spektrum działań władz jakie musi wykonywać, mając na celu zaspokajanie potrzeb społecznych w drodze stanowienia prawa dotyczącego kwestii związanych ze społeczeństwem. W takim ujęciu polityka społeczna może być rozumiana jako obszar rządzenia bądź też zarządzania sprawami społecznymi na każdym szczeblu⁴⁰.

---

³⁷ J. M. Szymański, *Życie systemów*, Wydawnictwo Wiedza Powszechna, Warszawa 1991, s. 68

³⁸ T. Borys, *Wskaźniki ekorozwoju*, Wydawnictwo Ekonomia i Środowisko, Białystok 1999, s. 78.

³⁹ K. P. Marczuk, *Bezpieczeństwo społeczne: potrzeba szerokiego ujęcia. Implikacje dla Polski*, (w:) *Bezpieczeństwo społeczne. Pojęcia - Uwarunkowania – Wyzwania*, pod red. A. Skrabacz, S. Sulkowski, Warszawa 2012, s. 34.

⁴⁰ Tamże, s. 36.

Elementami wykonawczymi systemu bezpieczeństwa społecznego są instytucje bezpieczeństwa społecznego i ich działania wynikające z ustanowionych norm prawnych, przez co zachowane są szanse na przetrwanie społeczeństwa, jego rozwój i zabezpieczenie zasobów. Miernikiem efektów społecznych jest z kolei analiza statystyczna, która pozwala na przygotowanie systemu do działania na podstawie alternatywnych programów ochrony w różnych sferach – zabezpieczeń społecznych, bezrobocia, opieki społecznej i innych.

Bezpieczeństwo stanowi ważny element zainteresowania człowieka, organizacji państwowych, a także i całego społeczeństwa na wielu płaszczyznach, zarówno w kontekście praktycznym jak i doktrynalnym. Zapewnianie stanu wolnego od zagrożeń spoczywa obecnie na aparacie państwowym, przez co konieczne jest stałe utrzymywanie i monitorowanie specjalnych instytucji wykonawczych wyposażonych w kompetencje, które pozwalają na sprawne, szybkie i skuteczne działanie w zakresie zapewniania bezpieczeństwa. Zagrożenia z kolei, nie mogą podlegać sztywnej klasyfikacji, między innymi dlatego, że ich źródła pochodzenia są silnie zróżnicowane i ulegają ciągłym zmianom. Stwarza to więc warunki wymagające utrzymania wyspecjalizowanych jednostek mogących reagować szybko i skutecznie. Istotnym podmiotem wykonawczym odpowiedzialnym za zapewnianie bezpieczeństwa społecznego, przeciwdziałanie oraz zwalczaniu długofalowych skutków, które niesie za sobą pandemia Covid-19 są grupy dyspozycyjne, które działają na każdym szczeblu, tak aby zapewnić zdrowie i bezpieczeństwo. Grupy dyspozycyjne mimo odmienności zadań posiadają także i zestaw cech wspólnych, takich jak natychmiastowa i bezpośrednia ochrona społeczeństwa przed wszystkimi typami zagrożeń, nie tylko tymi, mającymi charakter militarny. Instytucje powoływane w celu zapewniania bezpieczeństwa, przede grupy dyspozycyjne, są głównym przedmiotem rozprawy.

W trakcie badań wstępnych przyjęto, że istotnym elementem w procesie zapewniania bezpieczeństwa społecznego są wspomniane grupy dyspozycyjne. Są one definiowane jako „zespolone w sposób rozmyślny struktury społeczne, o których dyspozycyjności możemy mówić w wąskim znaczeniu ze względu na ich wyspecjalizowany i specyficzny charakter działań w stosunkowo ograniczonym zakresie”⁴¹. Z kolei w innej definicji (również autorstwa Jana Maciejewskiego) przyjęto perspektywę grup dyspozycyjnych jako „zorganizowanych struktur przygotowanych do szybkiego reagowania, które są tworzone w militarnych, paramilitarnych lub cywilnych systemach w celu wykonywania szczególnych funkcji związanych z zapobieganiem lub przewyciężaniem rozmaitych niebezpieczeństw zagrażających różnym społecznościom

---

⁴¹ J. Maciejewski, *Grupy dyspozycyjne. Analiza socjologiczna*, Wyd. 2, Wydawnictwo UW, Wrocław 2014, s. 54.

lub społeczeństwu i zasobom danego kraju”⁴². Należy przy tym zauważyć, że wspomniana wąska percepcja dotyczy „podejmowania działań specjalnych z racji posiadanych uprawnień”, natomiast dyspozycyjność rozumiana w sposób szeroki oznacza działania regularne⁴³.

Istotną determinantą w działaniach grup dyspozycyjnych na rzecz zapewniania bezpieczeństwa społecznego jest pandemia Covid-19. Jest to istotne zagrożenie dla bezpieczeństwa (w tym dla bezpieczeństwa społecznego), które w znaczący sposób utrudniło funkcjonowanie grup dyspozycyjnych i realizację przez nie zadań z zakresu bezpieczeństwa. Przyjęto, że wartościowe poznawczo będzie zbadanie sposobu zapewniania bezpieczeństwa społecznego przez grupy dyspozycyjne w okresie pandemicznym, a zatem tego, jak wypełniają swoje funkcje w czasie istotnego zagrożenia dla bezpieczeństwa społecznego. Założono również, że istotnym wzbogaceniem zasobu wiedzy dotyczącej zapewniania bezpieczeństwa społecznego przez grupy dyspozycyjne będzie porównanie ich działań w czasie normalnego funkcjonowania państwa oraz w czasie pandemii.

Zarówno bezpieczeństwo społeczne, jak i grupy dyspozycyjne były już przedmiotem wielu badań, co znajduje swoje odzwierciedlenie w literaturze, natomiast w kontekście funkcjonowania grup dyspozycyjnych w okresie pandemii Covid-19 występuje deficyt badań i literatury. Intencją w tworzeniu rozprawy jest zrealizowanie badań, które wypełnią tę lukę w zakresie wiedzy z obszaru bezpieczeństwa narodowego.

Istnienie grup dyspozycyjnych może być rozpatrywane z różnych perspektyw. Jedną z nich jest nawiązanie do sposobu postrzegania i definiowania właściwości tworów społecznych, co przekłada się na klasyfikację grup dyspozycyjnych jako grup stanowionych, tworzonych w ramach szerszych struktur w celu zaspokajania określonych potrzeb, w tym wypadku zapewniania bezpieczeństwa⁴⁴. Jak wskazuje Piotr Bogdalski, członkowie grup dyspozycyjnych charakteryzują się zazwyczaj poświęceniem i zaangażowaniem wymaganym do działania w sytuacjach kryzysowych⁴⁵.

Istotnym komponentem opisywanego problemu jest deklarowana przez te grupy „dyspozycyjność”, w tym wypadku rozumiana jest jako zdolność do bycia w ciągłej gotowości, niezależnie od panujących warunków i spełniania swej funkcji zawsze, gdy zachodzi taka potrzeba. Warto wspomnieć, iż „stałe bycie w gotowości” musi być poprzedzone stosownym

---

⁴² Tamże, s. 42.

⁴³ Tamże., s. 54-55.

⁴⁴ Tamże, s. 43.

⁴⁵ P. Bogdalski, *Grupy dyspozycyjne społeczeństwa w świetle potrzeb bezpieczeństwa państwa*, Tom 1, Wydawnictwo WSP, Szczytno 2014, s. 43.

przygotowaniem i nieustannym szkoleniem się na wypadek różnych sytuacji by pełniona rola była adekwatna do zaistniałych potrzeb.

Działania powinny być wykonywane z sposób ściśle zorganizowany i zgodny z oczekiwaniami względem danej grupy i jej specjalizacji w odniesieniu do typowych dla niej zadań. Koniecznym elementem składowym jest tu także zapewnienie stosownej struktury organizacyjnej i hierarchicznej, wspierającej skuteczność reakcji i szybkość interwencji. Każda z grup dyspozycyjnych posiadają różne zakresy zadań. Grupy dyspozycyjne stanowią więc takie struktury, których zastosowanie ma ograniczony i wąski charakter z naciskiem na natychmiastową skuteczność⁴⁶. W szerszym kontekście bezpieczeństwa narodowego, sam fakt istnienia grup dyspozycyjnych nie zwalnia innych obywateli z obowiązku dbania o własne zdrowie i bezpieczeństwo oraz osób im najbliższych. W kontekście powyższego, zapewnianie bezpieczeństwa przez grupy dyspozycyjne może odbywać się zarówno w sferach militarnych, paramilitarnych jak i cywilnych należących do szerszego systemu nadrzędnego jakim jest społeczeństwo. Każdy etap rozwoju cywilizacyjnego obfitował w specyficzne dla niego okoliczności oraz coraz to nowsze zagrożenia. Z tego powodu wykształciły się różne grupy dyspozycyjne odpowiadające zakresem działania danym typom zagrożeń. Ich rozróżnienie często wywodzi się z legislacyjnych uwarunkowań, wspierając tym samym tworzenie kolejnych, odmiennych grup.

Możliwa jest dodatkowa klasyfikacja grup dyspozycyjnych z podziałem na grupy militarne, paramilitarne, cywilne oraz ochotnicze. Inne, podobne spojrzenie pod kątem specyfiki systemu bezpieczeństwa pozwala na wyróżnienie grup dyspozycyjnych militarnego, paramilitarnego i cywilnego systemu bezpieczeństwa państwa⁴⁷. Jest to jednak podejście uogólnione, pozwalające na dalsze, bardziej szczegółowe i wnikliwe klasyfikacje pod kątem stopnia zorganizowania, wykonywanych zadań, występujących zagrożeń i innych czynników. Militarne grupy dyspozycyjne stanowią zazwyczaj formacje w pełni umundurowane i uzbrojone, podlegające pod rygor rozkazodawstwa. Paramilitarne grupy dyspozycyjne⁴⁸ z kolei nie stanowią sił używanych w walkach zbrojnych. Ich zadaniem jest zapewnienie wewnętrznego bezpieczeństwa państwa albo wspomaganie działań wojska.

Cywilny system bezpieczeństwa państwa opiera się na działaniu dwóch typów grup dyspozycyjnych – zawodowych i ochotniczych, powołanych w odpowiedzi na potrzeby społeczne,

---

⁴⁶ Tamże, s. 46.

⁴⁷ Tamże, s. 43.

⁴⁸ Hasło: *paramilitarny*, Słownik Języka Polskiego, <https://sjp.pwn.pl/sjp/paramilitarny;2570661>, [Dostęp 17.03.2022 r.].

będących następstwem zagrożeń cywilizacyjnych współczesnego świata, chociażby urbanizacją, degradacją środowiska, zabezpieczenia rozwijającej się infrastruktury i innych. Warto wspomnieć, iż do grup dyspozycyjnych w tym zakresie zalicza się także podmioty działające w ramach ochrony życia i zdrowia obywateli.

Z uwagi na powyższe można zauważyć, iż stanowi to dowód na silną korelację między funkcjonalnością poszczególnych elementów systemu (podmiotów) a jakością całego systemu bezpieczeństwa społecznego, szczególnie w sytuacjach, gdy w grę wchodzi ludzkie zdrowie i życie. Każda z tych grup dyspozycyjnych pełni ważną rolę w zapewnianiu bezpieczeństwa państwa jak i bezpieczeństwa społecznego. Podmioty grup dyspozycyjnych militarnych, paramilitarnych, cywilnych czy też ochotniczych działają w ścisłej korelacji ze sobą wzajemnie współpracując na każdym szczeblu zapewniania bezpieczeństwa. Niezwykle istotnym jest ścisła współpraca pomiędzy nimi, w przypadku wszelkiego rodzaju zagrożeń można posłużyć się przykładem wystąpienia pandemii Covid-19, która niewątpliwie wpłynęła na konieczność pełnej gotowości wspólnie wszystkich grup dyspozycyjnych aby zapewnić bezpieczeństwo oraz stała się istotnym sprawdzianem funkcjonalności i efektywności tych grup. W dalszej części rozprawy została przedstawiona rekapitulacja badań dotyczących grup dyspozycyjnych, w ramach których wyodrębniono z każdej z czterech grup (militarna, paramilitarna, cywilna, ochotnicza) takie, które w trakcie badań wstępnych zidentyfikowano jako te, które w szczególnie istotny sposób zapewniają bezpieczeństwo społeczne w stanie zwykłego funkcjonowania państwa oraz w czasie pandemii Covid-19:

1. Militarne – Wojsko Polskie, Straż Graniczna.
2. Paramilitarne – Policja, Państwowa Straż Pożarna.
3. Cywilna – Ratownictwo medyczne.
4. Ochotnicza – Ochotnicza Straż Pożarna.

W kulturze Zachodu często nauka pragmatycznie dzielona jest na cztery główne gałęzie. Są nimi:

- nauki przyrodnicze (*Natural Sciences*),
- nauki społeczne (*Social Sciences*),
- nauki formalne (*Formal Sciences*),
- nauki stosowane (*Applied Sciences*).

Z uwagi na temat rozprawy, w ramach której przedmiotem badań było zapewnianie bezpieczeństwa społecznego przez grupy dyspozycyjne, przyjęto perspektywę nauk społecznych. Nauki społeczne to jedna z dziedzin naukowych, która zajmuje się badaniem życia społecznego osób indywidualnych, jak i całych grup ludzkich. Na zachodzie obejmują one głównie:

antropologię, ekonomię, geografę, historię, nauki polityczne psychologię, nauki prawne oraz socjologię⁴⁹. W Polsce w ramach ministerialnej klasyfikacji dziedzin i dyscyplin naukowych do nauk społecznych zaliczono: ekonomię i finanse, geografę społeczno-ekonomiczną i gospodarkę przestrzenną, nauki o bezpieczeństwie, nauki o komunikacji społecznej i mediach, nauki o polityce i administracji, nauki o zarządzaniu i jakości, nauki prawne, nauki socjologiczne, pedagogikę, prawo kanoniczne oraz psychologię.

Według Alana Collinsa wśród badaczy powstała zgodność co do tego, że badania na temat bezpieczeństwa obejmują zagrożenia. Najbardziej powszechnym w definiowaniu zagrożeń, jest to, że częścią rozważań jest wojna i wszelkie zagrożenia z użyciem siły. Zauważył, że nie tylko te rodzaje zagrożeń stanowią przedmiot zainteresowania w ramach badań nad bezpieczeństwem, częstokroć pojawiają się zagrożenia innego typu. Przykładem tego mogą być między innymi zagrożenia wynikające z pandemii⁵⁰.

W 1983 roku Barry Buzan wydał pracę *People, States and Fear*. Badacz dowiódł, że bezpieczeństwo odnosi się nie tylko do państw, ale także do wszelkiego typu zbiorowości ludzkich. W ramach tej koncepcji założono systematyzację czynników decydujących o bezpieczeństwie zbiorowości ludzkich w tym niekoniecznie państw poprzez pięć głównych wymiarów (wojskowy, polityczny, ekonomiczny, społeczny, środowiskowy)⁵¹.

Interdyscyplinarność to pojęcie, przez które „rozumie się często sposób rozwiązywania problemu, który jest zbyt złożony, aby mogła się nim zająć jedna dyscyplina nauki. Mamy tutaj do czynienia z łączeniem perspektyw badań i integracją ich wglądu w problem poprzez tworzenie bardziej wszechstronnej perspektywy”⁵². Celem interdyscyplinarności jest zdefiniowanie występującego badanego problemu, który łączy odmienne od siebie dyscypliny. Prowadzi to w konsekwencji do utworzenia modelu badań, który jest wspólny dla łączących się ze sobą dyscyplin. W badaniach interdyscyplinarnych podstawowym elementem jest próba zdefiniowania występującego problemu między dyscyplinami i stworzenie wspólnych ram metodologicznych, które będą obejmowały różne perspektywy występującego problemu a zarazem współtworzyły wspólne ramy tego problemu⁵³.

---

⁴⁹ R. Szpyra, *Nauki o bezpieczeństwie – pola nakazane i zakazane?*, (w:) *Granice tożsamości nauk o bezpieczeństwie. Perspektywa materialna i formalna*, pod red. W. Kitler, T. Kośmider, Warszawa 2017, s. 48.

⁵⁰ Tamże, s. 51.

⁵¹ Tamże, s. 54.

⁵² M. Cieślarczyk, *W poszukiwaniu tożsamości nauk o bezpieczeństwie. Znaczenie kultury metodologicznej i kultury bezpieczeństwa dla rozwoju tożsamości nauk o bezpieczeństwie* (w:), *Granice tożsamości...*, pod red. W. Kitler, T. Kośmider, wyd. cyt., s. 65.

⁵³ Tamże, s. 66.

Poprzez ulokowanie nauk o bezpieczeństwie w naukach społecznych można wyciągnąć wnioski, że dotyczą one podmiotów społecznych. Innymi słowy, nauki o bezpieczeństwie w naukach społecznych zajmują się bezpieczeństwem podmiotów ludzkich, zarówno pojedynczych ludzi, jak i różnych grup społecznych. Podstawową kategorią tych nauk jest bezpieczeństwo, którego główną i najważniejszą istotą jest możliwość przetrwania i rozwoju podmiotu społecznego w warunkach istnienia różnego rodzaju zagrożeń⁵⁴.

W ramach badań wstępnych przyjęto, że przedmiot badań stanowi obszar zainteresowania nie tylko dla socjologii, ale i (przede wszystkim) dla nauk o bezpieczeństwie. Obydwie dyscypliny zajmują się badaniem funkcjonowania ludzi i społeczeństw (nauki o bezpieczeństwie w kontekście bezpieczeństwa). Założono, że grupy dyspozycyjne z racji uczestniczenia w procesie zapewniania bezpieczeństwa są wartościowe poznawczo dla nauk o bezpieczeństwie. Tym samym przyjęto perspektywę interdyscyplinarną umożliwiającą badania nad grupami dyspozycyjnymi w perspektywie nauk o bezpieczeństwie.

1.2. Stan badań

Literatura przedmiotu z zakresu bezpieczeństwa społecznego jest niezwykle bogata w opracowania. Wielu badaczy podjęło próbę zdefiniowania bezpieczeństwa, przykładem może posłużyć definicja prof. dr hab. Bogusława Jagusiaka, który opisuje bezpieczeństwo pod wielowymiarowym kątem w sferze socjalnej jak i społecznej. W zakresie bezpieczeństwa społecznego szczególne znaczenie dla prowadzonych badań miały następujące pozycje: W. Kilter, *System bezpieczeństwa narodowego RP – aspekty prawno-organizacyjne*, „Wiedza obronna” 2019, vol. 268 No. 3; W. Kilter, *Bezpieczeństwo narodowe RP. Podstawowe kategorie. Uwarunkowania. System*, AON, Warszawa 2011; J. Gierszewski, *Bezpieczeństwo społeczne jako dziedzina bezpieczeństwa narodowego*, „Historia i Polityka” 2018, nr 23 (30); M. Baranowski, *Bezpieczeństwo społeczne w perspektywie socjologicznej*, „Chorzowskie Studia Polityczne” 2016; O. Wæver, *Securitization and Desecuritization*, R.D. Lipschutz (red.), *On Security*, Nowy Jork 1998; P. Sztompka, *Socjologia. Analiza społeczeństwa*, Znak, Kraków 2002; J. Gierszewski, *Model bezpieczeństwa społecznego na tle teorii systemów*, „Colloquium” 2/2013; K.P. Marcuk, *Bezpieczeństwo społeczne: potrzeba szerokiego ujęcia. Implikacje dla Polski*, w: *Bezpieczeństwo społeczne. Pojęcia - Uwarunkowania – Wyzwania*, A. Skrabacz, S. Sulowski (red.), Dom wydawniczy Elipsa, Warszawa 2012.

Tematyka grup dyspozycyjnych była już również przedmiotem wielu badań, czego odzwierciedleniem jest rozbudowana literatura przedmiotu. W tym zakresie należy zwrócić uwagę

---

⁵⁴ R. Szpyra, *Nauki o bezpieczeństwie...*, wyd. cyt., s. 54.

między innymi na dorobek prekursora socjologii grup dyspozycyjnych prof. Jana Maciejewskiego: J. Maciejewski, *Grupy dyspozycyjne. Analiza socjologiczna*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, wyd. 2., Wrocław 2014. Dorobek polskiej nauki odnoszący się do funkcjonowania grup dyspozycyjnych jest ciągle powiększany, na szczególną uwagę zasługują takie publikacje jak: P. Bogdalski, *Grupy dyspozycyjne społeczeństwa w świetle potrzeb bezpieczeństwa państwa*, tom 1,2,3, WSP, Szczytno, 2014,. Jednakże funkcjonowanie grup dyspozycyjnych nie zostało jeszcze całkowicie zbadane, między innymi w zakresie zapewniania przez nie bezpieczeństwa społecznego. Kwerenda literatury przedmiotu badań wskazuje na dysproporcję związaną z brakiem wyeksponowania zagadnień powiązanych z grupami dyspozycyjnymi i ich znaczeniem dla bezpieczeństwa społecznego. Występuje niedobór naukowych analiz w tym zakresie, a przede wszystkim opracowań na temat zapewniania bezpieczeństwa społecznego przez grupy dyspozycyjnych w czasie pandemii Covid-19.

1.3. Przedmiot badań

Przedmiotem badań jest zapewnianie bezpieczeństwa społecznego przez grupy dyspozycyjne, w tym podstawy prawne regulujące ich funkcjonowanie, uwarunkowania społeczne, a także realizowanie działań przez grupy dyspozycyjne w stanie zwykłego funkcjonowania państwa oraz w czasie pandemii Covid-19. Grupy dyspozycyjne będące przedmiotem badań:

1. Militarne – Wojsko Polskie, Straż Graniczna.
2. Paramilitarne – Policja, Państwowa Straż Pożarna.
3. Cywilne – Ratownictwo medyczne.
4. Ochotnicze – Ochotnicza Straż Pożarna.

1.4. Ramy czasowe badań

Przyjęto, że szczególnie istotny przebieg pandemii Covid-19 miał miejsce w latach 2020-2021. Założono również, że wartościowe poznawczo będzie porównanie działania wyodrębnionych grup dyspozycyjnych w trakcie wskazanych dwóch lat z ich funkcjonowaniem w dwuletnim okresie poprzedzającym wystąpienie pandemii. Tym samym jako ramy czasowe badań przyjęto lata 2018-2021.

1.5. Cel badań

Celem badań jest pogłębienie wiedzy na temat zapewniania bezpieczeństwa społecznego przez grupy dyspozycyjne w stanie zwykłego funkcjonowania państwa oraz porównanie ze sposobem zapewniania bezpieczeństwa społecznego przez grupy dyspozycyjne w trakcie pandemii Covid-19.

1.6. Problemy badawcze

Na podstawie sytuacji problemowej przyjęto następujący główny problem badawczy:

W jaki sposób grupy dyspozycyjne zapewniają bezpieczeństwo społeczne w czasie zwykłego funkcjonowania państwa oraz w czasie pandemii Covid-19?

Odpowiedź na pytanie, będące głównym problemem badawczym, była możliwa dzięki wyodrębnieniu następujących problemów szczegółowych:

1. W jaki sposób zapewniane jest bezpieczeństwo społeczne i jakie są jego determinanty?
2. Jakie są podstawy prawne i społeczne uwarunkowania funkcjonowania grup dyspozycyjnych?
3. W jaki sposób grupy dyspozycyjne zapewniają bezpieczeństwo społeczne w stanie zwykłego funkcjonowania państwa?
4. W jaki sposób grupy dyspozycyjne zapewniają bezpieczeństwo społeczne w trakcie pandemii Covid-19?

1.7. Hipotezy badawcze

Na podstawie badań wstępnych, w odniesieniu do głównego problemu badawczego (W jaki sposób grupy dyspozycyjne zapewniają bezpieczeństwo społeczne w czasie zwykłego funkcjonowania państwa oraz w czasie pandemii Covid-19?), założono, że dla zapewniania bezpieczeństwa społecznego przez grupy dyspozycyjne istotne znaczenie mają podstawy prawne regulujące ich działania oraz uwarunkowania społeczne. Przypuszcza się, że elementy te umożliwiają zapewnianie bezpieczeństwa społecznego w stanie zwykłego funkcjonowania państwa. Ponadto zakłada się, że zapewnienie bezpieczeństwa społecznego przez grupy dyspozycyjne w czasie pandemii Covid-19 jest utrudnione poprzez akty prawne, które w niestarczający sposób regulują działania grup dyspozycyjnych, dynamicznie zmieniającą się sytuację pandemiczną co między innymi utrudnia komunikację oraz niesubordynację obywateli.

W tym względzie założono, że:

1. Bezpieczeństwo społeczne jest zapewniane między innymi poprzez działania grup dyspozycyjnych, które nakierowane są na zachowanie egzystencjalnych podstaw życia, ograniczeniem ryzyk związanych z przetrwaniem i jakością życia. Aby zapewnić bezpieczeństwo społeczne wymagane jest stosowanie specjalistycznych procedur, doboru właściwej obsady oraz specjalistycznego przygotowania. Z uwagi na powyższe, systemu zapewniania bezpieczeństwa społecznego jest silnie determinowana funkcjonalnością, niezawodnością i efektywnością grup dyspozycyjnych. Założenie to zostało sformułowane w odniesieniu do problemu szczegółowego: *W jaki sposób zapewniane jest bezpieczeństwo społeczne i jakie są jego determinanty?*

2. Akty prawne w niewystarczającym stopniu regulują działania grup dyspozycyjnych w przypadku wystąpienia takich zjawisk jak pandemia Covid-19. Ponadto zakłada się, że społeczne uwarunkowania funkcjonowania grup dyspozycyjnych to wzory ról społecznych, uwarunkowania kulturowe i historyczne, aspekty wizerunkowe. Założenie to zostało sformułowane w odniesieniu do problemu szczegółowego: *Jakie są podstawy prawne i społeczne uwarunkowania funkcjonowania grup dyspozycyjnych?*
3. Grupy dyspozycyjne zapewniają bezpieczeństwo społeczne w czasie zwykłego funkcjonowania państwa ograniczając zagrożenia (dzięki takim elementom, jak dyspozycyjność i profesjonalizm), podejmując szanse (związane np. z rozwojem i modernizacją), dbając przy tym o relacje ze społeczeństwem. Założenie to zostało sformułowane w odniesieniu do problemu szczegółowego: *W jaki sposób grupy dyspozycyjne zapewniają bezpieczeństwo społeczne w stanie zwykłego funkcjonowania państwa?*
4. Grupy dyspozycyjne zapewniają bezpieczeństwo społeczne w czasie pandemii Covid-19 działając na podstawie nie zawsze adekwatnych przepisów prawa, dostosowując przy tym swoje sposoby funkcjonowania i wypełniania zadań do nowych okoliczności, ograniczając przy tym relacje ze społeczeństwem. Założenie to zostało sformułowane w odniesieniu do problemu szczegółowego: *W jaki sposób grupy dyspozycyjne zapewniają bezpieczeństwo społeczne w trakcie pandemii Covid-19?*

1.8. Metody, procesy, techniki i narzędzia badawcze

W trakcie badań zastosowane zostały następujące metody teoretyczne oraz empiryczne.

Tabela 3. Metody badawcze

TEORETYCZNE	EMPIRYCZNE
Metoda analizy systemowej	Wywiad ekspercki (wywiad jakościowy)
Metoda analizy porównawczej (porównanie grup)	Analiza środowiska bezpieczeństwa
---	Metoda ilościowa (statystyczna)

Zródło: opracowanie własne.

Poprzez zastosowanie analizy systemowej, poznanie układów organizacyjnych, publikacje naukowe poświęcone wizerunkowi oraz wypracowane przez naukę założenia z obszaru grup dyspozycyjnych i sposobów ich działania podczas pandemii Covid-19 możliwe było zbadanie jakie role pełnią grupy dyspozycyjne w zapewnianiu bezpieczeństwa społecznego. Wyniki analizy

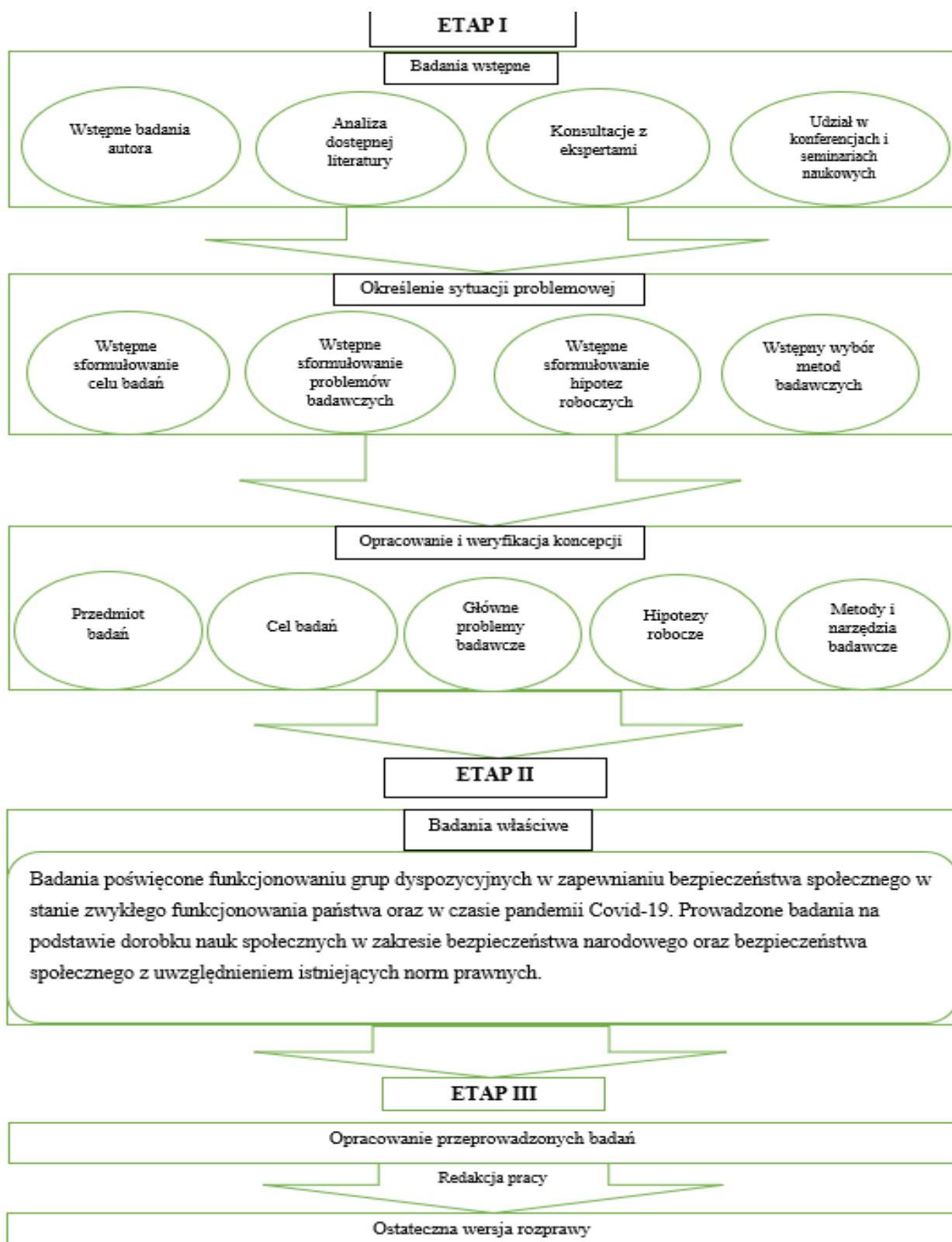
przełożyły się na opracowanie teoretycznych ram funkcjonowania grup dyspozycyjnych w zapewnianiu bezpieczeństwa społecznego.

Poprzez metodę analizy porównawczej możliwym było zbadanie zachodzących relacji pomiędzy wybranymi grupami dyspozycyjnymi, a społeczeństwem w zakresie zaufania, oceny oraz opinii publicznej w kontekście zapewniania bezpieczeństwa.

Wywiady eksperckie posłużyły do przeprowadzenia analizy funkcjonalności i dyspozycyjności grup dyspozycyjnych w zapewnianiu bezpieczeństwa społecznego w trakcie zwykłego funkcjonowania państwa oraz w trakcie pandemii Covid-19.

Analiza środowiska bezpieczeństwa z udziałem dostępnych metod badawczych pozwoliła na opracowanie indywidualnych mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń, które w znaczący sposób wpływają na funkcjonowanie oraz zapewnianie bezpieczeństwa przez grupy dyspozycyjne w czasie normalnego funkcjonowania państwa oraz w wyniku wystąpienia pandemii Covid-19.

Metoda ilościowa statystyczna posłużyła do przeprowadzenia statystyk funkcjonalności grup dyspozycyjnych w zapewnianiu bezpieczeństwa społecznego w trakcie zwykłego funkcjonowania państwa oraz w trakcie pandemii Covid-19.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: G. Klein, *Kształtowanie wizerunku Wojska Polskiego jako instytucji zapewniającej bezpieczeństwo*, PWN, Warszawa 2019, s. 38.

Proces badawczy składał się z trzech etapów głównych. Pierwszy etap to trzy części: przeprowadzone badania wstępne i rozeznanie wśród grup badanych, określenie sytuacji problemowej, która miała być badana oraz wstępne opracowanie i weryfikacja stworzonej wstępnej koncepcji badań. Pierwszą część składała się z czterech elementów: wstępne rozeznanie i projektowanie badań wśród grup dyspozycyjnych dotyczących funkcjonowania i zapewniania bezpieczeństwa społecznego przez grupy dyspozycyjne w trakcie zwykłego funkcjonowania oraz w trakcie pandemii Covid-19. W skład tego wchodziła zarówno analiza dostępnej literatury przedmiotu i jej gromadzenie w celu późniejszych prowadzonych badań. W tej części także były prowadzone wstępne rozmowy z ekspertami i przedstawicielkami grup dyspozycyjnych oraz zgromadzenie wiedzy poprzez liczne uczestniczenie przez 4 lata w konferencjach naukowych dotyczących badanego obszaru.

Druga część po określeniu sytuacji problemowej oraz nagromadzonej wiedzy, pozwoliła na wstępne sformułowanie celu badań, a kolejnymi krokami było skonstruowanie występujących problemów badawczych, postawienie hipotez roboczych oraz wstępne opisanie metod i narzędzi badawczych, które posłużą się do sprawnego przeprowadzenia badań naukowych. W tym etapie także nastąpiło wyodrębnienie tych grup, które w badaniach wstępnych zidentyfikowano jako kluczowe w zapewnianiu bezpieczeństwa społecznego w czasie pandemii Covid-19. Wartościowym elementem składowym pozwalającym prowadzenie rozważań i badań w obszarze grup dyspozycyjnych i osiągnięcia kolejnych etapów pisania rozprawy doktorskiej były przebyte seminaria naukowe oraz zajęcia i warsztaty metodologiczne, które pozwoliły nakreślić dokładne ramy przebiegu pracy.

Kulminacją etapu pierwszego było zweryfikowanie założeń koncepcji, co umożliwiło określenie problemów i hipotez badawczych oraz metod, narzędzi i technik badawczych umożliwiło rozpoczęcie badań właściwych. Tym samym etap drugi to prowadzenie badań dotyczących wybranych grup dyspozycyjnych w zapewnianiu bezpieczeństwa społecznego. Otrzymane wyniki i ich zestawienie stanowiły etap trzeci, który składał się z opracowania wyników badań oraz po przeprowadzonej redakcji pracy do powstania ostatecznej wersji rozprawy.

1.9. Ograniczenia

W trakcie badań wstępnych przyjęto następujące ograniczenia dla badań właściwych:

- Dostępność i przydatność źródeł: w polskiej literaturze przedmiotu badania nad grupami dyspozycyjnymi, ich funkcjonowaniu oraz zapewnianiu bezpieczeństwa społecznego są ciągle rozwijane i aktualizowane – nie stanowią jednak bogatego zbioru. Dorobek nauki w

tym w tym także światowej, mimo swojej obszerności, nie zawsze mogą posłużyć w polskich warunkach naukowych.

- Zawężenie badań do tych grup dyspozycyjnych, które w ramach badań wstępnych zidentyfikowano jako szczególnie istotne w procesie zapewniania bezpieczeństwa społecznego w okresie pandemii Covid-19.
- Dostępność danych dotyczących pandemii.
- Jakkolwiek w zakresie prowadzonych badań jednym z kluczowych podmiotów było Wojsko Polskie, to w przypadku okresu pandemicznego zawężono percepcję do Żandarmerii Wojskowej. Uznano, że z racji swojej specyfiki podmiot ten był szczególnie mocno (na tle całego Wojska Polskiego) zaangażowany w zapewnianie bezpieczeństwa społecznego w tym czasie.

Rozdział II. Determinanty i sposoby zapewniania bezpieczeństwa społecznego

Badania zrekapitulowane w niniejszym rozdziale przeprowadzono w celu weryfikacji hipotezy szczegółowej w ramach której założono, że bezpieczeństwo społeczne jest zapewniane między innymi poprzez działania grup dyspozycyjnych, które nakierowane są na zachowanie egzystencjalnych podstaw życia, ograniczeniem ryzyk związanych z przetrwaniem i jakością życia. Ponadto założono, że aby zapewnić bezpieczeństwo społeczne wymagane jest stosowanie specjalistycznych procedur, konieczny jest również dobór właściwej obsady oraz profesjonalnego przygotowania. Z uwagi na powyższe, sposób zapewniania bezpieczeństwa społecznego jest silnie determinowany funkcjonalnością, niezawodnością i efektywnością grup dyspozycyjnych. Badania podzielono na cztery części, którym odpowiadają odpowiednie podrozdziały. W pierwszym podrozdziale przedmiotem zainteresowania była istota bezpieczeństwa społecznego, drugi dotyczył jego atrybutów. W trzecim podrozdziale omówiono zagrożenia i metody ograniczania ryzyka w procesie zapewniania bezpieczeństwa społecznego, a w ostatnim przedstawione zostały szanse w tym obszarze.

2.1. Istota bezpieczeństwa społecznego

Bezpieczeństwo rozumiane jest jako podstawowy element warunkujący byt człowieka, a poprzez umożliwianie jego stałego rozwoju, również jako element istotny w procesie podnoszenia standardu i jakości życia obywateli. W nauce przez psychologów zaliczane jest ono do grupy jednych z najważniejszych potrzeb jednostki, które za sprawą ich ogólnospołecznej akceptacji stają się nadrzędną wartością. Współcześnie definicje bezpieczeństwa rozpatrywane są m.in. w perspektywie zewnętrznej i wewnętrznej: „zewnętrzne, przed którymi podmiot bezpieczeństwa wymaga obrony, oraz wewnętrzne, które rodzą potrzebę jego ochrony”. Najważniejsze założenia bezpieczeństwa przedstawione zostały w Tabeli 4.

Tabela 4. Najważniejsze założenia bezpieczeństwa

Autor definicji	Najważniejsze założenia
Wacław Stankiewicz	Bezpieczeństwo to stan, który daje możliwość rozwoju narodu, który wynika z braku zagrożeń zewnętrznych i wewnętrznych jak i możliwości obrony przed nimi.
Eugeniusz Zieliński	Bezpieczeństwo postrzegane jest jako subiektywnie odczuwalny stan niedoboru, który jest niezbędnym elementem funkcjonowania jednostki.
Bernard Wisniewski	Bezpieczeństwo jest jednym z podstawowych celów działań jednostki, poprzez zapewnienie sobie bezpiecznego bytu jak i warunków do rozwoju.
Krzysztof Ficoń	Bezpieczeństwo może być rozpatrywane w kategoriach jakościowych jako stan jak i w kategoriach ilościowych jako proces cechujący się zmienną w czasie.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: P. Bogdalski, *Bezpieczeństwo kadrowe Policji...*, wyd. cyt. s. 22.

Przyjmuje się, że podmiotem bezpieczeństwa nie jest tylko człowiek jako jednostka, ale także „wszystkie jednostki mające własne interesy i wyrażające ambicje realizacji tych interesów”⁵⁵. W naukach społecznych przyjmuje się, że stanowi ono wartość porównywalną z wartościami takimi, jak wolność czy też stanowiący porządek społeczny. Bezpieczeństwo społeczne poprzez to jest postrzegane jako stan lub proces, poprzez które możliwa jest ochrona priorytetowych wartości w odbiorze społecznym⁵⁶. Interpretacja bezpieczeństwa z perspektywy jednostki pozwala na postrzeganie go jako priorytetowej potrzeby jego stanowienia i utrzymywania, a z perspektywy społeczeństwa jako swego rodzaju wartości, która umożliwia zaspokojenie podstawowych zasad prawidłowego funkcjonowania w społeczeństwie.

Proces przeciwdziałania zagrożeniom tworzy stan bezpieczeństwa, poprzez ograniczanie prawdopodobieństwa ich wystąpienia⁵⁷. Zatem możliwe jest stwierdzenie, że subiektywne poczucie braku zagrożeń i zadbanie o taki stan, który będzie odczuwalny przez jednostki, jak też rzeczywisty stan

⁵⁵ S. Koziej, *Miedzy piekłem a rajem. Szare bezpieczeństwo na progu XXI wieku*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2006, s. 7.

⁵⁶ B. McSweeney, *Security, Identity and Interests. A sociology of International Relations*, Cambridge 1999, s. 18–19.

⁵⁷ T. Kocowski, *Potrzeby człowieka. Koncepcja systemowa*, Wydawnictwo Ossolineum, Warszawa – Wrocław 1982, s. 177.

i poczucie braku zagrożeń można uznać za jeden z najważniejszych celów i zadań prawidłowego funkcjonowania państwa⁵⁸. Wartościowym do przytoczenia są założenia szwajcarskiego politologa Daniela Freia, postrzega on bezpieczeństwo jako:

- „stan braku bezpieczeństwa występujący w sytuacji prawidłowego postrzegania rzeczywistego zagrożenia,
- stan obsesji, w którym zagrożenie jest niewielkie, a postrzegane jest jako duże,
- stan fałszywego bezpieczeństwa, wynikający z niedoszacowania zagrożeń i ich lekceważenia,
- stan właściwy bezpieczeństwa, kiedy zagrożenie jest niewielkie, a jego postrzeganie jest właściwe”⁵⁹.

Współczesna rzeczywistość społeczna i zapewnianie bezpieczeństwa w tym obszarze jest nieodłącznym elementem stanowienia prawa, tworzenia instytucji z zakresu obronności i zapewniania bezpieczeństwa oraz porządku publicznego. W przestrzeni instytucjonalnej dokonuje się strukturyzacji oraz hierarchizacji instytucji w celu wykonywania działań związanych z realizowaniem oczekiwań społeczeństwa wobec poziomu bezpieczeństwa społecznego. Poprzez wszystkie te czynności możliwe jest wyodrębnienie instytucji, które będą zdolne do natychmiastowego działania na rzecz bezpieczeństwa i charakteryzują się całkowitą dyspozycyjnością i szybkością podejmowanych działań w celu minimalizowania bądź zapobiegania zagrożeniom, które mogą bezpośrednio bądź pośrednio oddziaływać na poziom bezpieczeństwa społecznego⁶⁰.

W literaturze przedmiotu można spotkać się z założeniem, że do lat 90. XX wieku termin bezpieczeństwo społeczne nie był rozpowszechniony, stosowano natomiast szerszą terminologię dotyczącą bezpieczeństwa państwa. Można było spotkać się z założeniem, iż rozważania dotyczące bezpieczeństwa społecznego pojawiły się w Polsce przede wszystkim w publikacjach z zakresu teorii polityki społecznej oraz bezpieczeństwa międzynarodowego, a w obszarze bezpieczeństwa wewnętrznego jego wagę rozpoznano jedynie w niektórych pracach naukowych⁶¹. Piotr Daniluk w poszukiwaniu genezy tego zjawiska wskazał, że to realia zimnej wojny pokazały, że „rola siły militarnej została zastąpiona nierzadko oddziaływaniem politycznym, gospodarczym i technologicznym”⁶². Poprzez to zauważono, z jakimi niebezpieczeństwami może mierzyć się państwo i wraz ze wzrostem

⁵⁸ J. Marczak, *Współczesne pojęcie i zakres bezpieczeństwa państwa*, (w:) *Bezpieczeństwo narodowe Polski w XXI wieku*, pod red. R. Jakubczak, J. Flis, Bellona, Warszawa 2006, s. 16–23.

⁵⁹ A. Czupryński, B. Wiśniewski, J. Zboina, *Bezpieczeństwo Teoria- Badania- Praktyka*, CNBOP-PIB, Józefów 2015, s. 6.

⁶⁰ J. Maciejewski, M. Stochmal, *Instytucjonalne ...*, s. 197.

⁶¹ J. Kukułka, *Bezpieczeństwo a współpraca europejska: współzależności i sprzeczności interesów*, „Sprawy Międzynarodowe” 1982 nr 7, s. 37-40.

⁶² P. Daniluk, *Myslenie strategiczne w naukach o bezpieczeństwie*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” 2012 nr 6, s. 84.

doświadczenia poszerzono przedmiot zainteresowania w ramach badań nad bezpieczeństwem. Przede wszystkim rozumienie bezpieczeństwa wyszło poza dotychczasowe ramy teoretyczne, związane bezpośrednio z wojskowością. Dzisiaj stosowanie rozbudowanej konceptualizacji tego terminu jest już standardową praktyką w badaniach w tym obszarze wiedzy⁶³.

Zapewnianie bezpieczeństwa jest jedną z najważniejszych potrzeb i sfer aktywności państwa. Bezpieczeństwo jest szeroko rozumianym pojęciem, w ramach którego można wyróżnić kategorię bezpieczeństwa społecznego, które jest szerzej związane z pojęciem bezpieczeństwa państwa⁶⁴. Bezpieczeństwo społeczne jest również przedmiotem zainteresowania organizacji międzynarodowych, takich jak Międzynarodowa Organizacja Pracy. W jednej z jej Konwencji przyjęto, że istotnym elementem zapewniania bezpieczeństwa społecznego jest zapobieganie ekonomicznemu i społecznemu ubóstwu⁶⁵. Warto również przedstawić definicję tego zagadnienia stworzoną przez Aleksandrę Skrabacz, która określiła bezpieczeństwo społeczne jako jedną z kategorii bezpieczeństwa narodowego, która składała się z egzystencjonalnych podstaw życia oraz umożliwia realizację aspiracji życiowych przez utworzenie warunków do pracy i nauki, ochronę zdrowia oraz gwarancje emerytalne⁶⁶.

Natomiast według Janusza Gierszewskiego „bezpieczeństwo społeczne jest zbiorem przepisów i regulacji normatywno-prawnych mających na celu zapewnienie bezpieczeństwa poprzez wykorzystanie wewnętrznych i zewnętrznych czynników rozwoju społeczno-gospodarczego oraz organizację instytucji, które gwarantują niezagrożony rozwój oraz ład społeczny w kontekście bezpieczeństwa państwa”⁶⁷. Zagadnienia nawiązujące do pojęcia bezpieczeństwa społecznego rozpatrywane są z różnych perspektyw, łącząc w sobie rozważania z wielu nauk, w tym przede wszystkim w obrębie nauk społecznych. Wielość podejść badawczych oznacza, że omawiany termin stanowi istotne zagadnienie dla nauki⁶⁸.

Zdaniem Waldemara Kitlera „bezpieczeństwo w znaczeniu ogólnym jest wewnętrzną ufnością, spokojem ducha i pewnością, właściwie lub fałszywie uzasadnioną w okolicznościach rodzących

---

⁶³ D. J. Mierzejewski, *Bezpieczeństwo europejskie w warunkach przemian globalizacyjnych*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2011, s. 35-37.

⁶⁴ *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 2020 roku*, Rozwój społeczny i gospodarczy. Ochrona Środowiska, Filar IV, s. 30.

⁶⁵ „Pracownik, który powstrzymał się od wykonywania pracy w określonej sytuacji, co do której miał słuszny powód przypuszczać, iż stanowi ona bezpośrednie i poważne niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia, będzie chroniony przed niesprawiedliwymi konsekwencjami, zgodnie z krajowymi warunkami i praktyką”, *Konwencja Międzynarodowej Organizacji Pracy dotycząca bezpieczeństwa, zdrowia pracowników i środowiska pracy nr 155*, 1981 r., art. 13.

⁶⁶ A. Skrabacz, *Bezpieczeństwo społeczne. Podstawy teoretyczne i praktyczne*, Wydawnictwo Elipsa, Warszawa 2012, s. 38.

⁶⁷ J. Gierszewski, *Model bezpieczeństwa społecznego...*, s. 70.

⁶⁸ Tamże, s. 31.

podstawy do obaw. Jest też przekonaniem bardziej lub mniej uzasadnionym, że w obliczu różnych trudności, słabości, wyzwań i zagrożeń lub przynajmniej ich symptomów, stan rzeczy w jakim się znajduje określony przedmiot pozwala mu czuć się bezpiecznie⁶⁹. Według tego samego Autora poczucie bezpieczeństwa wiąże się z zabezpieczeniem przed potencjalnymi lub realnymi zagrożeniami. Można tym samym przyjąć, że stan bezpieczeństwa jest to stan braku niebezpieczeństwa⁷⁰.

W innej definicji bezpieczeństwa przyjęto, że jest to rodzaj stanu, który pozwala na zrozumienie zarówno pewności, jak i gwarancji jego zachowania, a także stworzenie szans na ulepszanie i usprawnianie procesów z tego zakresu, aby konkretne grupy ludzi mogły czuć się dobrze w sytuacjach życia codziennego⁷¹. Warto zwrócić uwagę, że według literatury przedmiotu bezpieczeństwo jest najbardziej podstawową potrzebą człowieka, którą charakteryzują się w psychologii jako stan przekonania o braku możliwości utracenia czegoś. Rzeczą tą może być wszystko, co dana jednostka najbardziej sobie ceni. Może to zatem być zdrowie, praca, rodzica, a nawet szacunek czy uczucia. Stan bezpieczeństwa odnosi się również do nietracenia dóbr materialnych⁷².

Nawiązując do wcześniej wspomnianych okoliczności powstania koncepcji bezpieczeństwa społecznego, należy zaznaczyć, że obecnie jest to pojęcie utożsamiane z zagadnieniami takimi jak: ochrona bytu i życia, jedności terytorialnej oraz uznawania statusu kraju, a także zabezpieczenie prawa do rozwoju w obrębie społeczno-gospodarczym i kulturalnym oraz poprawy stanu posiadania⁷³. Bezpieczeństwo społeczne jest rodzajem bezpieczeństwa, które związane jest z innymi, takimi jak: bezpieczeństwo obronne, ochronne i gospodarcze⁷⁴.

Bezpieczeństwo społeczne jest nierozdzielnie połączone z podejmowaniem wyzwań w obszarze społecznym oraz z ograniczaniem niebezpieczeństw związanych z ciągłością bytu i jego jakością w obszarach ekonomicznym i kulturowym⁷⁵. Tym samym można przyjąć, że bezpieczeństwo społeczne ma ścisły związek zarówno z obowiązkiem przeciwdziałania niebezpieczeństwom wewnętrznym w sferze społecznej, jak i z umiejętnością podjęcia przez państwo właściwych ku temu działań. Dlatego też bezpieczeństwo jest pojęciem wielowymiarowym ulegającym ciągłej ewolucji⁷⁶.

Literatura przedmiotu zawiera bardzo szeroki i niekoherentny sposób rozumienia bezpieczeństwa społecznego. Przykładem mogą być rozważania dotyczące tego, czy poprawne byłoby postrzeganie bezpieczeństwa jako obiektywnego stanu, który może mieć swój subiektywny odbiór w

⁶⁹ W. Kitler, *Bezpieczeństwo Narodowe...*, s. 15.

⁷⁰ Tamże, s. 22-23.

⁷¹ R. Gwardyński, *System bezpieczeństwa państwa w ujęciu prakseologicznym*, „Zeszyty Naukowe Collegium Witelona PWSZ” 2019, s. 54-56.

⁷² Tamże, s. 57.

⁷³ A. Skrabacz, *Bezpieczeństwo społeczne...*, wyd. cyt., s. 19.

⁷⁴ Tamże.

⁷⁵ J. Gierszewski, *Bezpieczeństwo społeczne...*, s. 22.

⁷⁶ A. Skrabacz, *Bezpieczeństwo społeczne...*, wyd. cyt., s. 417.

świadomości grupy, której dotyczy⁷⁷. Nawiązując zaś do bezpieczeństwa społecznego, należy odwołać się do usystematyzowanego i zinstytucjonalizowanego wsparcia udzielanego na rzecz pojedynczych osób lub większych ich grup, a tym samym do aspektów ekonomicznych⁷⁸.

Bezpieczeństwo społeczne związane jest również z dbałością o spójność i niezależność kulturową, językową oraz tradycję. W tym ujęciu istotne jest także utrzymanie dobrobytu społecznego i ekonomicznego, ale także ochrona kraju przed innymi zjawiskami, jak np. niekontrolowaną migracją⁷⁹. Mimo intuicyjnej bliskości pojęć bezpieczeństwa tożsamości i społecznego w kontekście bezpieczeństwa socjalnego należy zaznaczyć, iż są to terminy odrębne. Bezpieczeństwo tożsamości odnosi się do cyklu powstawania tożsamości grupowej. Bezpieczeństwo socjalne do możliwości realizowania istotnych potrzeb społecznych. W ramach szkoły kopenhaskiej przyjmuje się, że bezpieczeństwo społeczne związane jest przede wszystkim z obroną przed niekorzystnym efektem działania innych kultur, a bezpieczeństwo socjalne ze zdolnością społeczeństwa do przeżycia⁸⁰.

Terminy bezpieczeństw społecznego i tożsamości są ze sobą ściślej powiązane, gdy mowa o warunkach socjalnych oraz ich roli w samoświadomości grupy⁸¹. Całościową koncepcję bezpieczeństwa społecznego przedstawiono na Rysunku 2.

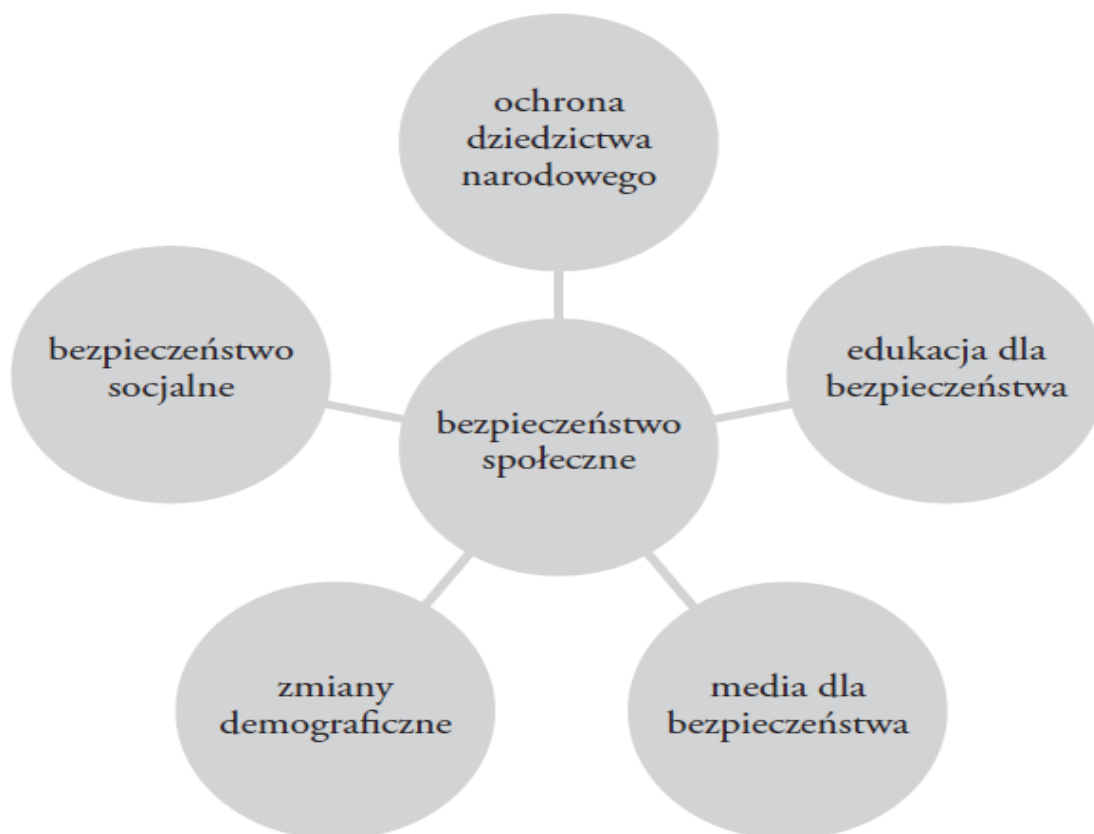
⁷⁷ L. Hofreiter, *Wstęp do studiów bezpieczeństwa*, Wydawnictwo OW AFM, Kraków 2012, s. 36.

⁷⁸ Tamże.

⁷⁹ J. Gierszewski, *Bezpieczeństwo społeczne...*, s. 25.

⁸⁰ A. M. Stasiak, *Sprawiedliwość jako cel władzy monarszej. Ewolucja idei od Platona do schyłku oświecenia*, „Roczniki Humanistyczne” 2010 nr 58 Zeszyt 2, s. 88-89.

⁸¹ J. Gierszewski, J. Piwowarski, *Theoretical Basics of Societal Security*, „Dimensions International & National Studies” 2016 nr 18, s. 39.

Rysunek 2. Systemowe elementy bezpieczeństwa społecznego

Źródło: J. Gierszewski, *Bezpieczeństwo społeczne...*, s. 27.

Pojęcie bezpieczeństwa społecznego wraz z rozwojem cywilizacyjnym ulega znacznym transformacjom. Zagrożenia naturalne towarzyszyły człowiekowi od początku jego istnienia, jednakże zagrożenia cywilizacyjne zmieniały swój charakter oraz zasięg w miarę upływu czasu i rozwoju świata⁸². Literatura przedmiotu wskazuje na działania państwa w budowaniu bezpieczeństwa społecznego⁸³. Zostało ono sklasyfikowane według trzech kategorii:

1. socjalne (nawiązujące do zapewnienia minimalnych przychodów oraz transferów socjalnych),
2. rozwojowe (odnoszące się do zasobów ludzkich),
3. wspólnotowe (dotyczące dóbr społecznych)⁸⁴.

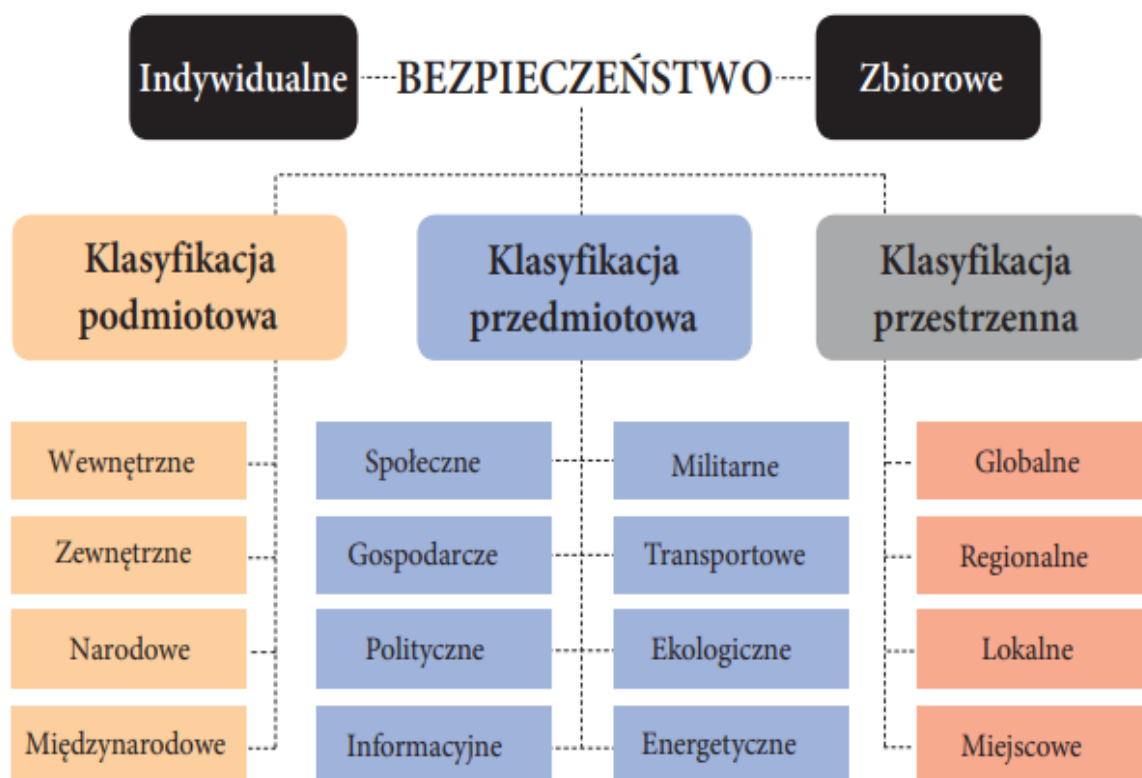
Stanisław Koziej stworzył rozbudowaną klasyfikację podmiotowo rozumianego bezpieczeństwa, podkreślając, że „podmiotem bezpieczeństwa mogą być wszystkie jednostki mające własne interesy i wyrażające ambicje realizacji tych interesów. Mogą to być pojedyncze

⁸² K. Olak, A. Olak, *Współczesne rozumienie bezpieczeństwa narodowego*, „Wyższa Szkoła Biznesu i Przedsiębiorczości w Ostrowcu Świętokrzyskim” 2016 Tom 7 nr 1, s. 472.

⁸³ Tamże.

⁸⁴ M. Leszczyński, *Bezpieczeństwo społeczne Polaków wobec wyzwań XXI wieku*, (w:) *Bezpieczeństwo społeczne jako dziedzina bezpieczeństwa narodowego*, pod. red. J. Gierszewski, „Historia i Polityka UMK” 2018 nr 23 (30), s. 27.

osoby, różne grupy społeczne, narody, społeczności międzynarodowe i wreszcie cała ludzkość”⁸⁵. Można wyróżnić kategorie bezpieczeństwa jak: „indywidualne (personalne), grupowe (rodowe, plemienne), narodowe (państwowe), międzynarodowe (regionalne, globalne)”⁸⁶.

Rysunek 3. Systemy klasyfikacji bezpieczeństwa według K. Ficonia

Źródło: K. Ficoń, *Bezpieczeństwo jako systemowa...*, wyd. cyt., s. 16, (w:) *Bezpieczeństwo kadrowe Policji...*, pod red. P. Bogdalski, s. 25.

W ramach powyższej klasyfikacji przedstawiono całościową percepcję bezpieczeństwa w ujęciu podmiotowym, przedmiotowym i przestrzennym, w tym bezpieczeństwa społecznego jako jednego z wymiarów bezpieczeństwa. W tym rozumieniu jego funkcją jest dbałość o dostępność egzystencjalnych fundamentów oraz utworzenie perspektyw do realizowania dążeń życiowych poprzez zapewnienie odpowiednich możliwości zawodowych i edukacyjnych, opiekę zdrowotną oraz gwarancje emerytalne⁸⁷. W tym rozumieniu bezpieczeństwo społeczne jest połączone z bezpieczeństwem socjalnym (rozumianym jako aktywność państwa ukierunkowana na zapewnienie niezbędnych standardów życia) oraz bezpieczeństwem psychospołecznym (którego jakoś definiuje stan psychiczny poszczególnych osób oraz tworzonych przez nich grup),

⁸⁵ S. Koziej, *Bezpieczeństwo: istota, podstawowe kategorie i historyczna ewolucja*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2011 nr 18, s. 19

⁸⁶ P. Bogdalski, *Bezpieczeństwo kadrowe...*, s. 25.

⁸⁷ M. Leszczyński, *Bezpieczeństwo społeczne a współczesne państwo*, „Zeszyty Naukowe AMW” 2011 nr 52, s. 129.

umożliwiający wzrost i dbałość o wypełnianie celów i zadań życiowych oraz aspiracji w atmosferze akceptacji i tolerancji społecznej⁸⁸.

Nawiązując do powyższych refleksji, bezpieczeństwo społeczne można uznać za immanentną część bezpieczeństwa państwa, jak również plasować je w obrębie szeroko rozumianych zagadnień bytu oraz relacji z bezpieczeństwem interesu narodowego oraz potrzebami ludności⁸⁹. Andrzej Urbanek uznaje, że państwo jest „narzędziem, które jest w stanie zapewnić właściwe warunki do zabezpieczenia podstawowych potrzeb swoich obywateli, w tym ochraniać przed wszelkimi negatywnymi skutkami zagrożeń”⁹⁰. Taka optyka teoretyczna umożliwia sformułowanie stwierdzenia o mnogości zagrożonych podmiotów. Wskazane podmioty oraz kategoryzowanie ich jako będących w niebezpieczeństwie zachęca do licznych analiz w obszarze wielu dziedzin nauki.

Bezpieczeństwo, mające na uwadze podmiotowy charakter jednostek i grup społecznych, jest obecne w wielu obszarach funkcjonowania państwa, co w efekcie pozwala klasyfikować różne jego typy w ujęciu przedmiotowym. Literatura przytacza wiele definicji i typów bezpieczeństwa. Jednak najważniejszym zadaniem stojącym przed państwem jest wyszukanie wspólnego obszaru łączącego różne rodzaje bezpieczeństwa. Innymi słowy, państwo powinno określić wspólny obszar różnorodnych rodzajów bezpieczeństwa w obrębie nadrzędnego zbioru zagadnień bezpieczeństwa narodowego⁹¹.

Po wyodrębnieniu rodzajów bezpieczeństwa z wykorzystaniem kryterium przedmiotowego każdy z nich można uznać za relatywnie samodzielny. Jeśli jednak przyjąć klasyfikację, w której priorytetem jest podmiot, a więc państwo, ich niezależność zostanie ograniczona przez zasięg podstawowych dogmatów, dążeń, zainteresowań i interesów bezpieczeństwa narodowego⁹². Jednocześnie istnieją kategorie bezpieczeństwa, których klasyczny charakter umożliwił rozumienie tradycyjnie pojmowanego bezpieczeństwa społecznego, a tym samym ich obszar w jest wspólny z bezpieczeństwem narodowym⁹³. Co przedstawiono na Rysunku 4.

---

⁸⁸ Tamże, s. 130.

⁸⁹ J. Piwowarski, *Nauki o bezpieczeństwie. Zagadnienia elementarne*, Wydawnictwo Apeiron, Kraków 2016, s. 29-33.

⁹⁰ A. Urbanek, *Wybrane problemy bezpieczeństwa. Dziedziny bezpieczeństwa*, (w:) *Bezpieczeństwo kadrowe Policji...*, pod red. P. Bogdalski, s. 20.

⁹¹ E. Cziomer, M. Lasoń, *Podstawowe pojęcia i zakres międzynarodowego bezpieczeństwa energetycznego*, (w:) *Międzynarodowe bezpieczeństwo energetyczne w XXI wieku*, pod red. E. Cziomer, AFM, Kraków 2008, s. 17.

⁹² S. Koziej, *Bezpieczeństwo: istota, podstawowe kategorie i historyczna ewolucja*, „Bezpieczeństwo Narodowe BBN” 2011 Tom 18 Wydanie 2, s. 26-27.

⁹³ Tamże, s. 18.

Rysunek 4. Obszary bezpieczeństwa narodowego

Źródło: B. Wroblewska, *Zarządzanie ciągłością działania*, Wydawnictwo CIS, Mikołów 2020, s. 2, <https://cis-cert.com.pl/blog/czym-jest-iso-22301/>, [Dostęp 16.04.23 r.].

Poszczególne obszary bezpieczeństwa są ze sobą ściśle powiązane i nie stanowią całkowicie wyodrębnionych pojęć. W rzeczywistości korelują one ze sobą i wzajemnie na siebie oddziałują, co sprawia, że ich niezależną analizę można prowadzić jedynie dla celów poznawczych. Jeśli jednak w refleksji uwzględnimy ich podmiot, a więc państwo, spotkamy się wtedy ze zjawiskiem tzw. naczyń połączonych⁹⁴. Omawiane zjawisko jest konglomeratem, w skład którego wchodzi liczne zdarzenia oraz wpływające na siebie stany rzeczy, co wymaga od badaczy podejścia do zagadnienia w sposób całościowy⁹⁵.

Bezpieczeństwo społeczne nieodłącznie związane jest z określeniem tożsamości, która winna być pielęgnowana i rozwijana w godnych warunkach, z uszanowaniem spuścizny kulturowo-językowej. W tym kontekście warto zwrócić uwagę na ruchy nacjonalistyczne, które formułują radykalne programy. Przykładem tego może być presja na wznowienie dyskusji o granicach wewnątrz Unii Europejskiej przyczyniają się do wzrostu konfliktów społecznych w

⁹⁴ J. Stańczyk, *Formułowanie kategorii pojęciowej bezpieczeństwa*, Wydawnictwo FNCE, Warszawa 2017, s. 53.

⁹⁵ Tamże.

krajach o etnicznie niejednorodnej ludności. Mówiąc o bezpieczeństwie społecznym, należy również wskazać na jego silne powiązania z bezpieczeństwem socjalnym, które odnosi się do ograniczania występowania ryzyka typu społecznego, a więc do wypracowania barier chroniących przed niskim poziomem wykształcenia, uprzedzeń, chorób oraz działań kryminalnych. Bezpieczeństwo społeczne może zostać naruszone w wyniku działań pochodzących z samego państwa, ale także przez tradycyjne zewnętrzne zagrożenia bezpieczeństwa narodowego⁹⁶.

Człowiek jako jednostka czy też ludzie jako niezorganizowana zbiorowość nie są w stanie samodzielnie przeciwstawiać się wszelkiego rodzaju zagrożeniom czy też niebezpieczeństwom. Państwo jest najlepszą formą, która zabezpiecza wszystkie potrzeby ludzkie. Niezależnie od wszelkich funkcji jakie pełni, jego podstawowym zadaniem jest skuteczna ochrona wszystkich obywateli przed różnego rodzaju zagrożeniami zewnętrznymi, jak i wewnętrznymi. Kształtowany przez państwo stan bezpieczeństwa polega na utrzymaniu jego suwerenności, zapewnieniu ładu i porządku publicznego jak i przeciwdziałaniu zagrożeniom poprzez tworzenie i utrzymywanie wyspecjalizowanych do tego podmiotów⁹⁷.

Rozszerzenie zagadnień bezpieczeństwa państwa o tematykę bezpieczeństwa społecznego jest efektem oczekiwań społecznych stawianych ustrojowi demokratycznemu, który zgodnie ze swoimi założeniami otacza opieką wszystkich obywateli, nie klasyfikując ich ani nie dyskryminując ze względu na żadne przesłanki, tak, aby mieli oni faktyczną szansę na udział w życiu społecznym. Destabilizacja ekonomiczna większych grup społecznych wpływa negatywnie na istotę demokracji, która zaczyna być pozorna, a powołane w jej ramach instytucje, mające służyć ogółowi, stają się niedostępne dla pewnych grup społecznych⁹⁸. Bezpieczeństwo socjalne jest więc rozumiane jako zapewnienie takiego stanu edukacji, zatrudnienia, systemu opieki zdrowotnej oraz finansów emerytalnych, który umożliwi społeczeństwu realizację zarówno podstawowych potrzeb egzystencjalnych, jak również tych indywidualnych oraz spełnianie życiowych aspiracji⁹⁹.

Biorąc pod uwagę dotychczasowe rozważania, można zauważyć silną korelację między bezpieczeństwem społecznym a okolicznościami nawiązywania współzależności z dobrostanem, wolnorynkowością oraz wzrostem demokracji. Innymi słowy, bezpieczeństwo w dużej mierze opiera się na jakości gospodarki państwa. Wzrost jej siły, optymalizacja stanu zatrudnienia i zwiększenie dobrostanu w społeczeństwie przekłada się na wzmożenie chęci obywateli do

---

⁹⁶ A. Czupryński, *Bezpieczeństwo w ujęciu teoretycznym*, (w:) *Bezpieczeństwo Teoria...*, pod red. A. Czupryński, B. Wiśniewski, J. Zboina, wyd. cyt., s. 20-21.

⁹⁷ P. Bogdalski, *Bezpieczeństwo Kadrowe Policji...*, s. 7.

⁹⁸ M. Lisiecki, *Zarządzanie bezpieczeństwem - wyzwania XXI wieku*, Wydawnictwo WSzZiP, Warszawa 2008, s. 73.

⁹⁹ A. Skrabacz, *Bezpieczeństwo narodowe Polski w XXI w.*, Wydawnictwo Elipsa, Warszawa 2006, s. 413.

rozszerzenia działań stabilizujących na gospodarki innych krajów. Podejmowane działania idące w tym kierunku nie są woluntarne, lecz motywowane interesem państwa¹⁰⁰.

Struktura bezpieczeństwa społecznego, biorąc pod uwagę jej wielowymiarowość oraz złożoność, aby mogła być efektywna, powinna wytwarzać efekt synergii¹⁰¹, co pozwala zmaksymalizować zyski na rzecz bezpieczeństwa państwa, jak również społeczeństwa. Konieczne jest tutaj pamiętać, że znaczenie bezpieczeństwa społecznego jako elementu bezpieczeństwa narodowego ma coraz większe znaczenie.

2.2. Atrybuty bezpieczeństwa społecznego

Oszacowanie czynników oddziałujących na bezpieczeństwo społeczne jest zadaniem wielowymiarowym. Oznacza konieczność wnikliwego zbadania wielu elementów, również tych subiektywnych, których pomiaru nie sposób dokonać z należytą dokładnością. Relatywnie nieskomplikowanym czynnikiem jest poziom potrzeb socjalnych¹⁰².

Potrzeby, które nie zostaną zaspokojone, prawdopodobnie będą eskalować i tym samym doprowadzą do pojawienia się problemów społecznych będących zaczątkiem wewnętrznych niepokojów. Znalezienie właściwego środka zaradczego leży w gestii administracji publicznej. Tym samym bezpieczeństwo społeczne może być powiązane z działaniem organów publicznych, ich umiejętnościami, a także funkcją w systemie bezpieczeństwa państwa. W takim ujęciu określenie to będzie odnosiło się do zinstytucjonalizowanej grupy organów, których celem jest dbałość o obywateli w obliczu zagrożeń egzystencji i dezorganizacji społecznej¹⁰³. Można wyróżnić kilka wymiarów bezpieczeństwa społecznego w kontekście bezpieczeństwa narodowego, co zostało przedstawione na Rysunku 5.

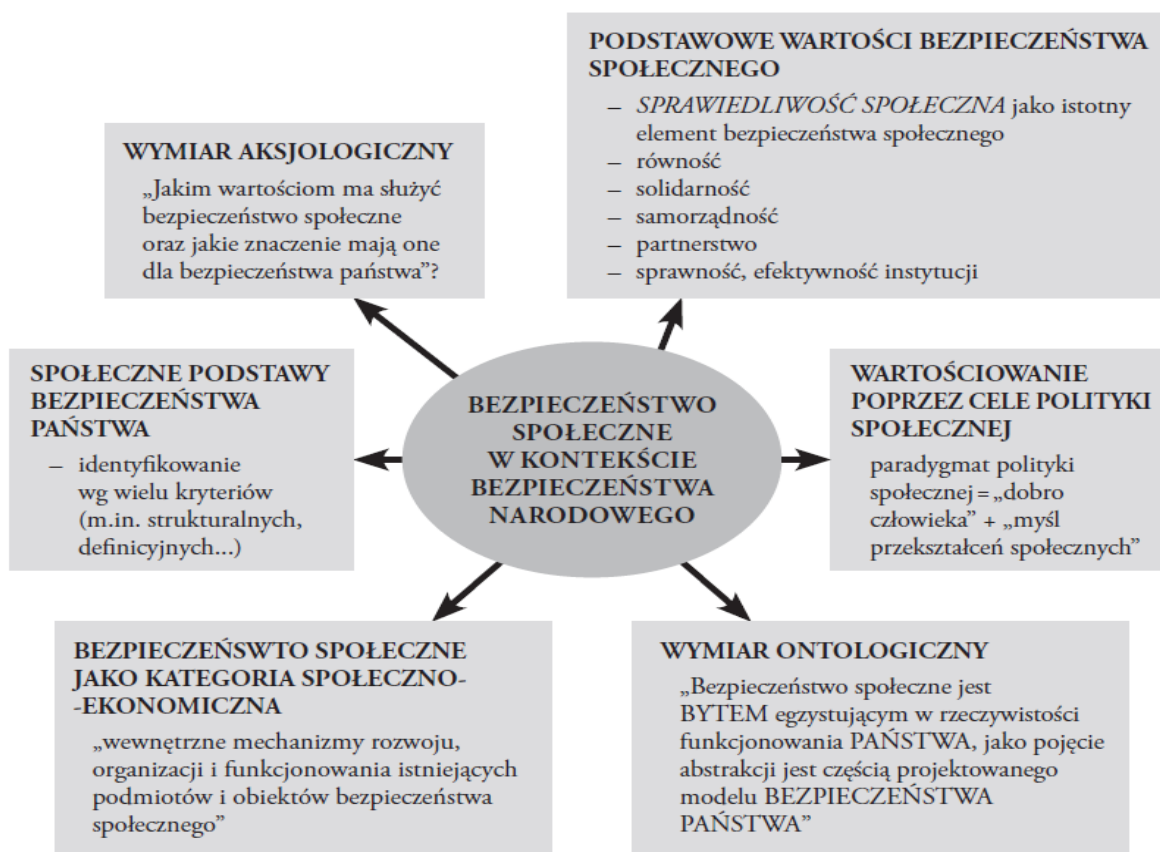
---

¹⁰⁰ K. Żukrowska, *Pojęcie bezpieczeństwa i jego ewolucja*, Wydawnictwo SGH, Warszawa 2006, s. 32.

¹⁰¹ „Współdziałanie różnych czynników, skuteczniejsze niż suma ich oddzielnych działań”, Hasło: *synergizm*, Słownik Języka Polskiego PWN, <https://sjp.pwn.pl/sjp/synergizm;2576856.html>, [Dostęp 19.02.23 r.].

¹⁰² A. Skrabacz, *Bezpieczeństwo społeczne...*, s. 417.

¹⁰³ A. Misiuk, *Rzecz o bezpieczeństwie- geneza, istota, rozwój*, „Kwartalnik Naukowy OAP UW e-Politykon” 2013, s. 14-15.

Rysunek 5. Wymiary bezpieczeństwa społecznego

Źródło: J. Gierszewski, *Bezpieczeństwo społeczne...*, s. 29.

Bezpieczeństwo społeczne jest terminem pojawiającym się w rozlicznych aktach normatywnych o stopniu ustawowym, a także w aktach prawnych niższej rangi. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej łączy je z zabezpieczeniem społecznym¹⁰⁴, co zostało przedstawione w art. 67 punkt 1 w którym zagwarantowano prawo obywateli do zabezpieczenia społecznego w sytuacji, w której dana osoba nie jest zdolna do pracy ze względu na swój stan zdrowia lub wiek. W punkcie drugim przyjęto, że obywatel niebędący w stanie zatrudnienia – mimo wykazania chęci ku zmianie tej sytuacji i nieposiadający odpowiednich środków utrzymania – ma możliwość korzystania z zabezpieczenia społecznego w zakresie i formie określonych w ustawie¹⁰⁵.

Jednym z głównych zadań państwa jest troska o życie, zdrowie i mienie obywateli, a także zabezpieczenie ich potrzeb w stopniu co najmniej równym minimum życiowemu. Wskaźnikami bezpieczeństwa społecznego są świadczenia, które mogą zostać przyznane obywatelowi w sytuacji trudnej w ramach wsparcia z puli środków publicznych¹⁰⁶. Strukturę zabezpieczenia społecznego

¹⁰⁴ J. Gierszewski, *Bezpieczeństwo społeczne...*, s. 23.

¹⁰⁵ *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej* z dnia 2 kwietnia 1997 r. Dz.U. z 1997 r. Nr. 78 poz. 483 ze zm., art. 67.

¹⁰⁶ J. Gierszewski, *Bezpieczeństwo społeczne...*, s. 23.

stanowią jego trzy główne obszary. Są nimi ubezpieczenia, zaopatrzenie i pomoc społeczna¹⁰⁷.

Zgodnie z definicją opracowaną przez Wacława Szumberta „ubezpieczenie społeczne stanowi system zagwarantowanych ustawowo i związanych z pracą świadczeń o charakterze roszczeniowym, pokrywających potrzeby wywołane przez zdarzenia losowe lub inne zrównane z nim zdarzenia, spełnianych przez zobowiązane do tego instytucje oraz finansowanych na zasadzie bezpośredniego lub pośredniego rozłożenia ciężaru tych świadczeń, w całości lub przynajmniej w poważnej mierze na zbiorowość osób do nich uprawnionych”¹⁰⁸. Jest to element, który zabezpiecza każdego ubezpieczonego przed różnego rodzaju niekorzystnymi zdarzeniami. Znaczenie zabezpieczenia społecznego zostało potwierdzone poprzez m. in. Organizację Narodów Zjednoczonych, Radę Europy, Międzynarodową Organizację Pracy.

Zaopatrzenie społeczne rozumiane jako zabezpieczenie to całokształt wszystkich działań i środków publicznych, za pomocą których możliwe jest chronienie wszystkich członków danej zbiorowości przed brakiem możliwości zaspokojenia podstawowych potrzeb, uznawanych za ważne¹⁰⁹. Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, która ma w swoim założeniu wspierać osoby i rodziny w sytuacjach trudnych życiowo, z którymi jako podmioty nie są w stanie sobie poradzić. Pomoc społeczna wspiera w formie finansowej, rzeczowej oraz w formie usług. System świadczeń wspiera wszystkie osoby uzyskujące niski dochód bądź jego pozbawione, aby zapewnić im godny byt¹¹⁰.

Bezpieczeństwo można rozumieć jako proces, w którym stan bezpieczeństwa podlega dynamicznym zmianom, które wynikają z naturalnie występujących oddziaływań i powstałych sytuacji. Koniecznym staje się zachowanie ciągłości działań jednostek, społeczności lokalnych oraz międzynarodowych jak i państw w tworzeniu przyjętego stanu bezpieczeństwa¹¹¹.

Celem czynności zapobiegawczych ważnych dla bezpieczeństwa państwa jest stworzenie i podtrzymanie okoliczności, które pozwolą na utrzymanie ustalonego konstytucyjnego ładu, wewnętrznej równowagi oraz bezpieczeństwa i porządku publicznego, w zakresie zarówno wspólnych, jak i indywidualnych zasobów materialnych i niematerialnych. Znaczenie ma także zapewnienie bezpieczeństwa i możliwości działania

---

¹⁰⁷ Tamże.

¹⁰⁸ G. Szpor, *Ubezpieczenia w systemie zabezpieczenia społecznego*, (w:) *Istota systemu społecznego w Polsce*, (cyt. za:) E. A. Maj „Zeszyty Naukowe WSFiP” 2015 nr 1, s. 110.

¹⁰⁹ G. Szpor (red.), *System ubezpieczeń społecznych. Zagadnienia podstawowe*, Wolters Kluwer, Warszawa 2013, s. 21.

¹¹⁰ *Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej*, <https://www.gov.pl/web/rodzina/pomoc-spoeczna>, [Dostęp 03.03.23 r.].

¹¹¹ W. Pokruszyński, *Teoretyczne aspekty bezpieczeństwa*, Wydawnictwo WSGE im. Alcide De Gasperi, Józefów 2010, s. 9.

infrastruktury krytycznej¹¹².

Czynności podejmowane w obszarze bezpieczeństwa społecznego mają natomiast za zadanie zabezpieczenie elementów niezbędnych do godziwego życia obywateli, a także ich wzrostu kulturowego i materialnego. Na stabilność i bezpieczeństwo państwa składa się wiele elementów, a ich priorytet jest różny w zależności od omawianej doktryny. Większość naukowców skupionych wokół tego zagadnienia przychyliła się opiniom o państwie jako najlepszym z istniejących porządków społecznych, a także o konieczności zabezpieczenia potrzeb jednostki i grupy społecznej¹¹³.

W. Kitler wskazuje na konieczność całościowego postrzegania tych kwestii z uwagi na uwewnętrznienie pewnych niebezpieczeństw w efekcie rozpadu dwubiegunowego świata¹¹⁴. Jako przeciwieństwo bezpieczeństwa określa się jego brak, czyli zagrożenie, które jest definiowane na różne sposoby. To pojęcie tak trudne do scharakteryzowania jak samo bezpieczeństwo. Można powołać się na wyznacznik, który pomoże określić czym może być zagrożenie w danym konkretnym momencie i dla danego społeczeństwa.

Zagrożeniem jest taka sytuacja, która powoduje stan niebezpieczeństwa dla otoczenia odczuwany przez konkretnych członków społeczeństwa czy grupy¹¹⁵. Zagrożenia społeczne są bezpośrednio połączone z zagadnieniem bezpieczeństwa, mimo że każde z nich ma swój charakterystyczny sposób, natężenie i rozpiętość wpływu na poszczególne podmioty bezpieczeństwa, których relacje społeczne czy środowiskowe można poddać dodatkowej analizie. Rozpoznawalnymi cechami bezpieczeństwa społecznego są następujące elementy:

- jego analiza jest prowadzona z perspektywy danego kraju i zamieszkującego go społeczeństwa, a więc jego podmiotu, co jest opisywane takimi kwantyfikatorami jak zasięg wartości, potrzeb, celów i interesów bezpieczeństwa obywateli,
- konieczność całościowego spojrzenia na poszczególne elementy składowe, jakimi są wszelkie wyzwania, zagrożenia, szanse, siły i słabości oddziałujące na wartości, potrzeby, cele i interesy bezpieczeństwa, za czym przemawia silny wpływ poszczególnych elementów na siebie nawzajem,

---

¹¹² P. Ogrodowczyk, *Bezpieczeństwo państwa we współczesnej Europie- analiza teoretyczna*, „Studia Bezpieczeństwa Narodowego WAT” 2017 Tom R. 7 nr 11, s. 58-59. W tym kontekście warto przytoczyć ustawową definicję infrastruktury krytycznej: „należy przez to rozumieć systemy oraz wchodzące w ich skład powiązane ze sobą funkcjonalnie obiekty, w tym obiekty budowlane, urządzenia, instalacje, usługi kluczowe dla bezpieczeństwa państwa i jego obywateli oraz służące zapewnieniu sprawnego funkcjonowania organów administracji publicznej, a także instytucji i przedsiębiorców”, Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym, Dz. U. 2007 nr 89 poz. 590, art. 3, pkt. 2.

¹¹³ W. Kitler, *Bezpieczeństwo narodowe*, „Zeszyt problemowy TWO” 2010 nr 1, s. 61.

¹¹⁴ Tamże.

¹¹⁵ R. Zięba, *Teoria bezpieczeństwa państwa w ujęciu neorealistycznym*, „Studia Politologiczne INP UW” 2018 nr 49, s. 19.

- bezpieczeństwo społeczne jest blisko połączone z innymi rodzajami bezpieczeństwa, natomiast fundamentami dla tego systemu są: podmiot bezpieczeństwa (państwo i jego instytucje, rynek, jednostka i społeczeństwo) oraz wyzwania i zagrożenia wpływające wieloaspektowo na każdy przejaw chronionych wartości¹¹⁶.

Sprecyzowanie celów bezpieczeństwa społecznego jest również jednym z priorytetów z perspektywy sprawnego funkcjonowania państwa. Struktury i działania mające zapewnić jego bezpieczeństwo trzeba oceniać i tworzyć, mając także na względzie rozwój zagrożeń oraz zaktualizowaną diagnozę najsłabszych ogniw działań mających na celu utrzymanie wewnętrznej stabilności¹¹⁷. Na państwie spoczywa największa odpowiedzialność za właściwe działanie systemu i hierarchizację jego działań. Istotne jest zrozumienie relacji tych dwóch elementów oraz wpływu skuteczności organu państwa na stopień bezpieczeństwa.

Następną składową bezpieczeństwa społecznego jest aspekt socjalny, który opisuje ekonomiczne aspekty życia jednostek mogące mieć związek ze stopniem identyfikacji ze społeczeństwem, co może zostać rozpisane na kontinuum od pełnego uczestnictwa w życiu społecznym do marginalizacji i wykluczenia¹¹⁸. Funkcję oceniającą wobec bezpieczeństwa socjalnego pełni tutaj brak lub niedostatek materialnych środków utrzymania, co w efekcie zmusza aparat państwa do aktywowania instytucjonalnego systemu zabezpieczeń społecznych, będącego wsparciem dla osób w kryzysie. Szczególnie istotne w tych działaniach jest przede wszystkim dostarczenie właściwego wsparcia dla osób, które trwale lub okresowo nie są w stanie wykonywać obowiązków zawodowych, a jednocześnie znalazły się w sytuacji kryzysowej w efekcie własnej niezaradności lub zdarzeń losowych¹¹⁹.

W tym świetle znacząca jest sprawowana dziś przez państwo odpowiedzialność za ograniczanie i wygaszanie sytuacji konfliktowych pojawiających się na tle niesprawiedliwości rozdziału dóbr w państwie czy też aktywności stanowiących zagrożenie dla tożsamości narodowej¹²⁰. Na tej podstawie można wyodrębnić grupę „uprawnionych” (posiadających prawo do dóbr) oraz „zasobów” (ilości dóbr) w państwie¹²¹. Sytuacja konfliktowa będzie się tutaj odnosiła do ograniczenia lub odebrania uprawnień, ograniczenia lub braku dostępu do zasobów (np. pracy) i zostanie ona oceniona jako potencjalnie niebezpieczna dla egzystencji i tożsamości

---

¹¹⁶ T. Biernat, J. Gierszewski, *Bezpieczeństwo lokalne jako kwestia pedagogiczna*, „Wychowanie na co Dzień” 2013 nr 10-11, s. 19.

¹¹⁷ W. Kitler, *System bezpieczeństwa narodowego RP – aspekty prawno-organizacyjne*, „Wiedza Obronna ASzWoj” 2019 nr 268(3), s. 30-31.

¹¹⁸ P. Ogrodowczyk, *Bezpieczeństwo...*, wyd. cyt., s. 59-60.

¹¹⁹ Tamże, s. 46.

¹²⁰ J. Gierszewski, *Bezpieczeństwo...*, s. 24.

¹²¹ Tamże, s. 28.

narodowej. W tej sytuacji to przede wszystkim od państwa oczekuje się wzięcia odpowiedzialności za dany stan i podjęcie odpowiednich kroków pozwalających na wyjście z konfliktu. Osobnym zagadnieniem jest także kwestia możliwości państwa w zaprowadzaniu ładu na oczekiwanym poziomie¹²².

Spółeczeństwo jest niezbędnym fundamentem dla powołania i późniejszego wzrostu każdego państwa, co przyczynia się do jego dbałości o obywateli i motywacji do zapewnienia co najmniej wymaganego minimum poziomu życia. Szczególnie należy uwzględnić takie aspekty jak: opieka zdrowotna, dostęp do edukacji i możliwości rozwoju, uzyskiwanie należytego wynagrodzenia za wykonaną pracę, wsparcie socjalne i możliwość wypoczynku.

Powyższe klasycznie pojęte bezpieczeństwo społeczne jest rozumiane jako minimum zabezpieczenia socjalnego. Ustrój demokratyczny zakłada natomiast, że społeczeństwo nie stanowi jedynie odbiorcy wsparć socjalnych, lecz przede wszystkim stanowi ono istotny element kształtujący i rozwijający państwo, a także najmocniejszy gwarant przetrwania¹²³. To właśnie społeczeństwo, wybierając swoich reprezentantów, określa zakres potrzeb egzystencjalnych i rozwojowych¹²⁴.

Bezpieczeństwo społeczne jest nierozdzielnie połączone z bezpieczeństwem ekonomicznym¹²⁵. Jest to termin w ramach którego badania skupione są na gospodarce, natomiast w przypadku bezpieczeństwa społecznego centrum zainteresowań stanowi uczciwy udział jednostek w dostępie do dóbr materialnych i niematerialnych państwa. Przyjmując optykę bezpieczeństwa społecznego, obywatele są bezpieczni, gdy jest im zapewniony rozwój. Bezpieczeństwo społeczne nawiązuje również do tożsamości państwowej obywateli danego kraju odzwierciedlającej autentyczne zadowolenie z bycia obywatelem danego państwa, uwzględniające zarówno płynące z tego korzyści, jak i trudności¹²⁶.

Uznając wspomniane założenia za istotne, przyjmuje się, że niedookreślenie tego obszaru jako kategorii bezpieczeństwa narodowego może przyczynić się do powstania chaosu koncepcyjnego wśród organów odpowiedzialnych za tę dziedzinę. To z kolei może doprowadzić do spadku jakości funkcjonowania instytucji działających w tym obszarze.

2.3. Zagrożenia i metody ograniczania ryzyka w procesie bezpieczeństwa społecznego

Największym zagrożeniem dla bezpieczeństwa socjalnego jest niedostatek lub brak

---

¹²² Tamże, s. 28-29.

¹²³ P. Zając, *Definicja Bezpieczeństwa społecznego okiem prawnika- krytyczna próba usystematyzowania pojęć*, „Rocznik Nauk Prawnych” 2019 Tom XXIX nr 4, s. 133-134.

¹²⁴ Tamże, s. 153.

¹²⁵ R. Jakubczak, R. Kalinowski, K. Loranty, *Bezpieczeństwo społeczne w erze globalizacji*, WAP, Siedlce 2008, s. 59.

¹²⁶ M. Leszczyński, *Bezpieczeństwo społeczne...*, s. 129.

środków do życia. Poprzez ubóstwo obywateli najczęściej rozumie się takie okoliczności, w których dobra posiadane przez jednostkę lub grupę społeczną znajdują się poniżej wymaganego minimum egzystencjalnego lub też uniemożliwiają realizację elementarnych potrzeb¹²⁷. Wskaźnikiem dobrostanu materialnego są przeważnie informacje dotyczące stopnia dochodów (ewentualnie wydatków) jednostek lub grup społecznych przez nich współtworzonych.

Niezaspokojenie potrzeb jest zaczątkiem stanu deficytu, który może przyczynić się do późniejszego kumulowania różnych trudnych sytuacji w życiu jednostek i tworzonych przez nią grup społecznych¹²⁸. Wśród możliwych do napotkania sytuacji trudnych wymienia się dziesięć najważniejszych przedstawionych w Tabeli 5.

---

¹²⁷ T. Panek, *Ubóstwo i nierówność*, Wydawnictwo SGH, Warszawa 2004, s. 2-3.

¹²⁸ J. Danecki, J. Auleytner, *Teoretyczne problemy polityki społecznej*, ELIPSA, Warszawa 1999, s. 91.

Tabela 5. Zagrożenia stwarzające sytuacje trudne

Zagrożenie bytu	Brak możliwości realizacji podstawowych potrzeb życiowych.
Zagrożenie schronienia	Bezdomność, nieodpowiednie warunki mieszkaniowe.
Zagrożenie pracy	Bezrobocie, brak zatrudnienia.
Zagrożenie środowiska	Narażenie na wysoki stopień zanieczyszczeń.
Zagrożenie zdrowia	Niewystarczalny dostęp do opieki zdrowotnej.
Zagrożenie dzieciństwa	Nieletni opuszczeni przez opiekunów, patologiczne środowisko, bieda i ubóstwo.
Zagrożenie osamotnieniem	Brak lub słabe relacje z innymi członkami społeczeństwa, osamotnienie w podeszłym wieku, marginalizacja społeczeństwa.
Zagrożenie ekonomiczne	Ubóstwo uniemożliwiające zabezpieczenie materialne w przypadku trudnych sytuacji życiowych.
Zagrożenie fizyczne	Wzmożona przestępczość, agresja, terroryzm.
Zagrożenie rozwoju	Ograniczona liczba placówek edukacyjnych, niski poziom kształcenia, brak możliwości rozwoju i edukacji.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: M. Leszczyński, *Bezpieczeństwo społeczne...*, s. 126-127.

W oparciu o informacje zawarte w powyższej Tabeli 5 można zauważyć jak dużo istnieje zagrożeń oddziałujących pośrednio bądź bezpośrednio na powstawanie sytuacji trudnych wśród społeczeństwa. W literaturze naukowej pojawiają się postulaty, aby zagadnienie ubóstwa było analizowane szerzej i aby brać również pod uwagę inne zmienne, jak np. uniemożliwienie podejmowania decyzji. Odgrywają kluczową rolę w dalszym wzroście jednostki, dając szansę na długie i względnie bezproblemowe życie. Kolejną zmienną jest funkcjonowanie na stabilnym i w miarę dobrym poziomie, niezależność oraz poczucie bycia nie mniej ważnym niż inni członkiem

grupy społecznej¹²⁹.

Istotnym problemem jest sytuacja na rynku mieszkaniowym. Należy przyjąć, że nie może być ograniczany wyłącznie do podaży czy też niewystarczających środków do kupna mieszkania. Równie istotnymi zagadnieniami jest tutaj stopień zaludnienia, samodzielność zamieszkiwania czy też wartość i użyteczność wyposażenia mieszkań¹³⁰. Rozwiązanie problemów pojawiających się w obrębie rynku mieszkaniowego wydaje się być nie tylko w gestii jednostki, ale także wymusza zmianę polityki państwa. Władze dążą do opracowania rozwiązań systemowych, które mają na celu wsparcie w realizacji tej potrzeby w społeczeństwie¹³¹.

Opieka zdrowotna i związane z nią bezpieczeństwo zdrowotne również są jednym z determinantów bezpieczeństwa społecznego. Deficyty w zakresie ochrony zdrowia i możliwej do uzyskania opieki w sytuacji zagrożenia życia mogą powodować negatywne skutki dla indywidualnej oceny poziomu bezpieczeństwa. Stan ten może być znacząco zredukowany lub zupełnie zniwelowany przez zapewnienie takiej opieki zdrowotnej, która będzie umożliwiać każdemu obywatelowi bezproblemowe korzystanie z jej pomocy¹³².

Kryzysy gospodarcze dotyczące światowej gospodarki mogą mieć swoje początki w problemach finansowych, dla których podwaliny stworzyła nieproporcjonalnie duża do możliwości ekonomicznych konsumpcja gospodarstw domowych. Ostatnie lata naznaczone epidemią, a następnie kryzysem energetycznym spowodowanym konfliktem militarnym w Ukrainie wiążą się z wyzwaniem, jakim czoła muszą stawić rządzący. Zmienność jest tutaj bardzo dynamiczna i tym samym każdego dnia pojawiają się nowe wiadomości mające przełożenie na życie codzienne obywateli i funkcjonowanie przedsiębiorstw oraz państw¹³³.

B. Jagiełło opracował klasyfikację i objaśnienie najważniejszych grup ryzyka dla bezpieczeństwa społecznego. Są nimi:

1. Bunt wykluczonych, który cechuje się wewnętrznym podziałem kraju ze względu na zróżnicowany stopień dobrostanu. Przy dłuższym utrzymywaniu się takiego stanu zauważalny jest wzrost postaw nienawistnych wobec osób o wyższym poziomie życia¹³⁴. Poczucie niesprawiedliwości i narastający antagonizm mogą przerodzić się w ataki nacechowane agresją, a w opinii polityków zarzewiem tego konfliktu jest brak proporcji rozwojowych między różnymi

---

¹²⁹ T. Panek, *Ubóstwo...*, wyd. cyt., s. 7.

¹³⁰ Tamże.

¹³¹ A. Ameljańczyk, T. Ameljańczyk, *System monitorowania bezpieczeństwa zdrowotnego w państwie i jego zagrożeń*, „Roczniki Kolegium Analiz Ekonomicznych SGH” 2012 nr 25, s. 11.

¹³² M. Skarżyński, *Możliwości zwiększenia bezpieczeństwa zdrowotnego obywateli w Polsce*, „Nowiny Lekarskie” 2012 nr 5, s. 516.

¹³³ A. Skrabacz, *Bezpieczeństwo społeczne...*, s. 34.

obszarami. Segregacja ta jest dodatkowo napędzana różnicami kulturowymi, które potęgują brak zaufania między zamożnymi i biednymi.

2. Bunt biednych odwołuje się do rosnących w skali globalnej dysproporcji w obszarze posiadania majątków przez biednych i zamożnych. Zróżnicowanie to jest tym bardziej istotne, gdy weźmiemy pod uwagę rozwój środków komunikacji czy też coraz bardziej wyszukane i agresywne działania marketingowe. Mieszkańcy obszarów wysoce rozwiniętych są nadal zainteresowani rozwojem i pozytywnie reagują na łatwość dostępu do wiedzy i nowych technologii, jednak nie zwracają uwagi na dostępność tych dóbr wśród osób, których nie cechuje ten sam stopień dobrobytu. Ułatwienie handlu na skalę światową i rozwój wymiany międzynarodowej może zatem spotkać się z brakiem sympatii lub nawet wrogością ze strony osób biednych. Działania mające na celu obniżenie skali ubóstwa i wspierające zrównoważony rozwój¹³⁵ są niezbędne dla podtrzymania dobrostanu i dalszego funkcjonowania także w krajach rozwiniętych.

3. Kryzys państwa odnosi się do sytuacji wzmożonego wzrostu zjawiska wykluczenia społecznego, co w dłuższej perspektywie może powodować sytuacje polityczne zagrażające trwałości i jedności państwa. Jest to całkiem prawdopodobnym scenariuszem przede wszystkim wówczas, gdy dotyczy to państw ubogich, postkolonialnych, mających wciąż nieugruntowaną pozycję władzy demokratycznej i rozproszoną tożsamość narodową¹³⁶.

Termin ryzyk społecznych odnosi się do wszystkich sytuacji, w których możliwy jest uszczerbek lub utrata życia i zdrowia, tożsamości narodowej i etnicznej określonych społeczności oraz bezpieczeństwa socjalnego i publicznego, a państwo ma za zadanie utrzymywanie poziomu zaspokajania tych potrzeb społecznych¹³⁷. Jest to wynik wyodrębnienia właściwości charakterystycznych dla danej zbiorowości, wzajemnych oddziaływań pomiędzy jej członkami, wspólnego terytorium, instytucji, sposobów porozumiewania się, zgodności warunków życia, podziału pracy, reguł i wzorców zachowania.

---

¹³⁵ W literaturze przedmiotu przyjmuje się, że „Koncepcja zrównoważonego rozwoju jest obecnie kojarzona z przestrzeganiem pewnych zasad. Ich katalogi bywają mniej lub bardziej rozbudowane, ale powszechnie zwraca się uwagę na kilka kwestii, a mianowicie na spoczywający na państwach obowiązek zapewnienia zrównoważonego użytkowania zasobów naturalnych, sprawiedliwość i wykorzenienie ubóstwa, wspólną, lecz zróżnicowaną odpowiedzialność, przezorność w podejściu do zdrowia ludzkiego, do zasobów naturalnych i ekosystemów, partycypację społeczną oraz dostęp do informacji i wymiaru sprawiedliwości, a także na dobre rządzenie”, M. Burchard-Dziubińska, *Idea zrównoważonego rozwoju* (w:) *Zrównoważony rozwój - naturalny wybór*, pod red. M. Burchard-Dziubińska, A. Rzeńca, D. Drzazga, Uniwersytet Łódzki, Łódź 2014, s. 22.

¹³⁶ B. Jagiełło, *Unia Europejska wobec wyzwań dla bezpieczeństwa europejskiego i jego zagrożeń*, [cyt. za:] *Bezpieczeństwo społeczne a współczesne państwo*, M. Leszczyński, „Zeszyty Naukowe Marynarki Wojennej” 2011 nr 2(185), s. 127-128.

¹³⁷ M. Bednarz, *Polityka społeczna jako zaspokajanie istotnych potrzeb społecznych*, Wydawnictwo AKP, Bydgoszcz 2008, s. 17.

W literaturze przedmiotu przedstawione są różne percepcje organizacji bezpieczeństwa społecznego, nie ma jednej głównej koncepcji. Praktyka pokazuje, że najlepiej sprawdza się zestawienie kilku koncepcji jednocześnie¹³⁸. Państwo dysponuje różnymi środkami mającymi na celu minimalizację strat w zakresie bezpieczeństwa społecznego. Można je sklasyfikować w sposób następujący:

- „środki administracyjno-prawne- mają one na celu utrzymanie spokoju i ładu w stosunkach interpersonalnych, ochronę mienia i zdrowia obywateli, porządku publicznego oraz innych wartości, które są cennie w społeczeństwie,
- środki polityczne- obejmują one wszelkiego rodzaju deklaracje i działania polityczne, które zmierzają do łagodzenia konfliktów i rozwiązywania sporów,
- środki ekonomiczno-finansowe- coraz częściej są one stosowane w odniesieniu do międzynarodowych stosunków gospodarczych – w znaczeniu negatywnym są stosowane jako sankcje ekonomiczne wymierzone przeciwko konkretnemu państwu (bojkot międzynarodowy, embargo), a w znaczeniu pozytywnym przybierają postać pomocy finansowej bądź też przyznania pewnych finansowych przywilejów,
- środki wojskowe- należą do nich siły zbrojne i powiązane z nimi składniki gospodarki narodowej, pozwalające na ochronę integralności granic państwa,
- środki kulturowo-ideologiczne- tego typu czynniki kształtują współpracę łagodzą napięcia pomiędzy państwami”¹³⁹.

Należy nadmienić, że wśród przytoczonych metod kluczową rolę odgrywają działania administracyjno-państwowe. Wszystkie aktywności, których zadaniem jest minimalizacja ryzyka utraty bezpieczeństwa społecznego, mają na celu podtrzymanie stabilności środowiska bezpieczeństwa. Jego składnikami są w dużej mierze:

1. „obserwacja warunków bezpieczeństwa i przewidywanie możliwego ich rozwoju,
2. wdrażanie czynności neutralizujących lub eliminujących źródła możliwych zagrożeń,
3. aktywna promocja stabilności oraz utwierdzanie w pozytywnych zwyczajach służących wzrostowi środowiska bezpieczeństwa,
4. podtrzymywanie i ulepszanie systemów bezpieczeństwa proporcjonalnie do pojawiania się nowych zagrożeń”¹⁴⁰.

---

¹³⁸ T. Bąk, Z. Ciekankowski, *Teorie bezpieczeństwa, PWSTE*, Jarosław 2012, s. 41.

¹³⁹ W. Perdion, Z. Ciekankowski, *Sposoby i mechanizmy zachowania bezpieczeństwa w państwie, Edukacja dla Bezpieczeństwa*, „Przegląd Naukowo-Metodyczny WSzB” 2017 nr 2 (35), s. 50.

¹⁴⁰ M. Lisiecki, *Diagnoza i prognoza...*, wyd. cyt., s. 277.

Główna idea bezpieczeństwa społecznego oparta jest na ograniczeniu ryzyka wystąpienia współczesnych zagrożeń. Narzędziami niezbędnymi do zrealizowania tego celu są tutaj różnorakie współpracy i projekty rozwojowe, tarcze ochronne, wsparcia finansowe, a także minimalizowanie barier¹⁴¹.

W celu utrzymania bezpieczeństwa społecznego i zmniejszenia ryzyka jego utraty koniecznym jest podtrzymywanie odpowiednio wykwalifikowanych i wyspecjalizowanych instytucji wykonawczych¹⁴². Można posłużyć się przykładem takiej jednostki organizacyjnej, którą jest np. Policja jej obowiązkiem jest dbanie o porządek i bezpieczeństwo publiczne a także o nie naruszanie prawa¹⁴³. Kolejnym podmiotem jest Państwowa Straż Pożarna, która zajmuje się ochroną obywateli przed ogniem, klęskami żywiołowymi i innymi lokalnymi niebezpieczeństwami. Formacja ta jest w tym celu odpowiednio wyszkolona i wyposażona w niezbędny sprzęt¹⁴⁴. Kolejną instytucję stanowi Straż Graniczna, której obowiązkiem jest zapewnienie nienaruszalnych granic państwa oraz kontrola osób przekraczających granicę będąca umundurowaną formacją odpowiedzialną za obronę granic i kontrolę ruchu granicznego¹⁴⁵.

Elementem wspólnym dla problemów socjalnych, a właściwie całego bezpieczeństwa społecznego jest skierowanie uwagi i podkreślanie istotności warunków społecznych oraz powodów pojawiania się zagrożeń. Pozwala to również na zwiększenie w świadomości społecznej wagi tematów będących centrum zainteresowania polityki społecznej, która jest skutkiem rozwoju tradycyjnego, państwowo-centricznego rozumienia bezpieczeństwa, sprowadzającego się do efektywności działania aparatu bezpieczeństwa, a więc przede wszystkim do odpowiednich jednostek, służb i straży.

Dobra znajomość i świadomość przyczyn zagrożeń pozwala podejmować działania w odpowiednim czasie, również przed ich wystąpieniem, czego w swoich założeniach nie obejmuje tradycyjna koncepcja przeciwstawiania się zagrożeniom. Analizując dotychczasowe okoliczności, w jakich wystąpiły zagrożenia, można minimalizować ich skutki lub zupełnie uniemożliwić ich wcześniejsze wystąpienie, co nadaje sprawie znacznie bardziej złożonego, ale również całościowego charakteru¹⁴⁶.

---

¹⁴¹ Tamże, s. 128.

¹⁴² P. Bogdalski, D. Bukowiecka, R. Częścik, B. Zdrodowski, *Grupy dyspozycyjne społeczeństwa...*, wyd. cyt., s. 5.

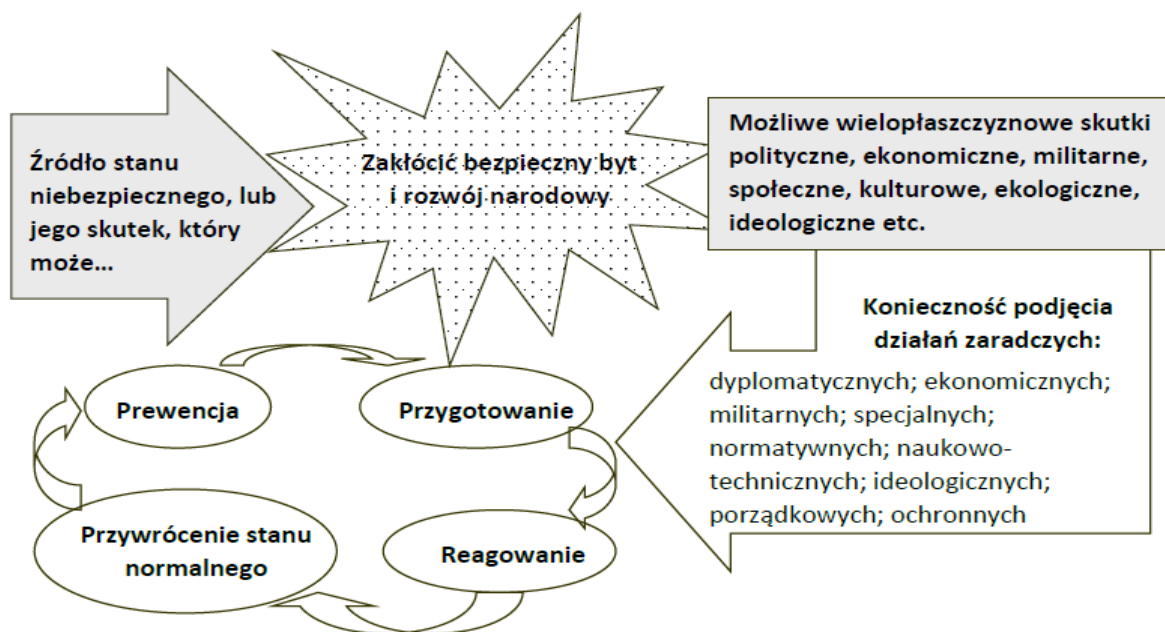
¹⁴³ W. Kubiaczyk, *Prawo policji, Gdańsk 1996*, s. 9, (w:) *Charakterystyka Policji jako grupy dyspozycyjnej w systemie bezpieczeństwa państwa*, pod red. Katarzyna Borowska „*Eunomia PWSZ*” 2018 nr 1(94), s. 120.

¹⁴⁴ *Państwowa Straż Pożarna*, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, <https://www.gov.pl/web/mswia/panstwowa-straz-pozarna>, [Dostęp 29.01.2023 r.].

¹⁴⁵ *Straż Graniczna*, <https://www.gov.pl/web/mswia/straz-graniczna>, [Dostęp 29.01.2023 r.].

¹⁴⁶ B. Wiśniewski, *Bezpieczeństwo w teorii i badaniach naukowych. Wydanie III uzupełnione i poszerzone*, Wydawnictwo WSzP, Szczytno 2021, s. 16.

W ramach aktywności aparatu państwowego oprócz jego sprawności i siły, które są stałe, należy uwzględnić zapobieganie i przewidywanie. Umożliwia to większą efektywność podejmowanych działań oraz częściowe odciążenie służb mundurowych. Rozpoznanie okoliczności, sposobów i motywów pojawiania się zagrożeń daje możliwość odpowiednio wczesnego powzięcia działań prewencyjnych, które znacząco obniżają negatywne skutki wystąpienia zagrożeń¹⁴⁷.

Rysunek 6. Model ograniczania ryzyka utraty bezpieczeństwa

Źródło: W. Kitler, *Bezpieczeństwo narodowe*, „Zeszyt Problemy TWO” 2010 nr 1, s. 29.

Może występować wiele źródeł stanu niebezpiecznego oraz skutków, które za sobą niosą i zakłócają bezpieczny byt a nawet rozwój narodowy. Ważnym elementem jest odpowiednie przygotowanie na wypadek wystąpienia sytuacji kryzysowych, w tym zarówno specjalistycznego sprzętu, jak i podmiotów, które zwalczają wszelkiego rodzaju niebezpieczne sytuacje. Kolejnym krokiem jest przywrócenie stanu normalnego i prewencja. Te wszystkie elementy korelują ze sobą i poprzez ich zapewnienie i sprawne funkcjonowanie można ograniczać ryzyka utraty bezpieczeństwa. Każde zdarzenie oraz sytuacja niebezpieczna może zaburzyć bezpieczeństwo narodowe i wiąże się z ryzykiem. Może nieść to za sobą wiele wielopłaszczyznowych skutków politycznych, ekonomicznych, militarnych, społecznych *etc.* Aby zapobiegać i ograniczać ryzyka

¹⁴⁷ Ustawy o zarządzaniu kryzysowym z dnia 26 kwietnia 2007 roku, art.2.

utruty bezpieczeństwa koniecznym jest także podejmowanie działań zaradczych na każdej płaszczyźnie związanej z bezpieczeństwem społecznym.

Rozpatrywany rodzaj bezpieczeństwa społecznego stanowi ważny filar potrzeb społecznych. To właśnie w tej kategorii znajdują się najważniejsze elementy decydujące o podstawach życiowych, jakimi są kwestie: zatrudnienia, kształtowania wynagrodzeń za pracę, ochrony pracy i środowiska, zabezpieczenia społecznego, opieki zdrowotnej, edukacyjne i kulturalne, polityki mieszkaniowej, jak również obszaru rekreacji i wypoczynku. Ludzkie potrzeby i bezpieczeństwo będące efektem ich zaspokojenia mogą służyć raczej do krótkoterminowych kategoryzacji, należy bowiem mieć na względzie ich zmienność i płynność w zależności od sytuacji społecznej, gospodarczej i politycznej¹⁴⁸.

Bezpieczeństwo społeczne może być zatem rozumiane jako szereg zamierzonych działań, których efektem powinno być utworzenie dla społeczeństwa odpowiednich warunków bytu. Powinny one zabezpieczać istniejący już poziom sytuacji egzystencjalnej obywateli i właściwy im obecnie poziom życia, ale zarazem umożliwią podjęcie starań o jego poprawę¹⁴⁹.

Głównym priorytetem dla poszczególnych aktywności państwa w zakresie bezpieczeństwa społecznego jest zagwarantowanie lepszej jakości życia obywateli w możliwie najkrótszym czasie. Taki cel wymusza wdrożenie i podtrzymanie aktywnej polityki społecznej. W pierwszej kolejności działania są ukierunkowane na zdecydowane uszczuplenie sfery ubóstwa i ograniczenie obszarów wykluczenia społecznego za pomocą zwiększenia dochodów wszystkich grup społecznych oraz stanu zatrudnienia. Postępowanie instytucji państwowych powinno mieć także na uwadze konieczność zapobiegania nadmiernemu rozwarstwieniu społecznemu i podjęcie prób niwelowania różnic w rozwoju społecznym między różnymi jego obszarami¹⁵⁰.

Warto zaznaczyć, że temat zbyt dużego rozwarstwienia dochodowego jest obecnie jednym z głównych problemów rządów państw demokratycznych. Jest to element szczególnie nieprzyjazny ze względu na swoją zdolność do obniżania wartości określonych grup społecznych, jak również z uwagi na to, że stanowi fundament dla partii o charakterze populistycznym, nierzadko antydemokratycznym i skrajnym¹⁵¹. Widoczna klasowość społeczeństwa może również wskazywać na relatywnie niewielką klasę średnią (lub zupełny jej brak), która w rozwijającym się państwie jest gwarancją bezpieczeństwa systemu ekonomiczno-społecznego¹⁵².

---

¹⁴⁸ Tamże, s. 129.

¹⁴⁹ P. Ogrodowczyk, *Bezpieczeństwo państwa...*, wyd. cyt., s. 58.

¹⁵⁰ N. Laurisz, *Wyzwania i problemy społeczne początku XXI wieku*, Wydawnictwo FGAP, Kraków 2020, s. 43.

¹⁵¹ M. Lisiecki, *Diagnoza i prognoza rozwiązań systemowych w zakresie organizacji i zarządzania bezpieczeństwem obywateli*, [cyt. za:] M. Leszczyński, *Bezpieczeństwo społeczne a współczesne państwo*, „Zeszyty Naukowe Marynarki Wojennej” 2011 nr 2(185), s. 129.

¹⁵² Tamże, s. 130.

Aktywna polityka społeczna państwa ma za zadanie przyczynić się do wzrostu bezpieczeństwa socjalnego obywateli. Głównym celem dla tego obszaru jest zwiększenie zatrudnienia, z dużą uwagą skierowaną na przywrócenie do pracy grup społecznych doświadczających życiowych trudności, wspieranie jedności społecznej i ulepszanie systemu zabezpieczenia społecznego, usuwanie różnic cywilizacyjnych pomiędzy mieszkańcami miast i wsi, przeciwdziałanie niesprzyjającym zmianom demograficznym oraz migracji młodych obywateli¹⁵³.

2.4. Szanse w procesie bezpieczeństwa społecznego

Współcześnie występuje wiele nowych procesów i zjawisk zmieniających dotychczasowy kształt kwestii osobowych i społecznych oraz funkcjonowania organizacji. To sprawia, że zagadnienia bezpieczeństwa, a także sposoby zarządzania nim i przeciwdziałania zagrożeniom mogącym je zaburzyć stają się coraz ważniejsze i ustanawiają bezpieczeństwo jako jedną z najistotniejszych kwestii dla pojedynczych jednostek, ale również całych narodów i organizacji. Szanse lepszego zapewniania bezpieczeństwa społecznego jakie pojawiły poprzez rozwój cywilizacyjny dają wiele możliwości rozwoju i poprawy obecnie działającego systemu bezpieczeństwa.

W wielu przestrzeniach można zauważyć nie tylko dynamizm rozprzestrzeniania się źródeł zagrożeń różnego rodzaju, ale także wyższy poziom możliwości przeciwdziałania im, możliwe to jest poprzez pojawianie się i wykorzystywanie szans w kwestiach bezpieczeństwa społecznego. Formowanie polityki i rozwój metod zarządzania w obszarze bezpieczeństwa społecznego to dziś jedno z podstawowych zadań, przed jakimi stoją władze państw.

Dynamiczne zmiany jakie zachodzą w świecie, nowe sposoby rozwiązywania konfliktów i radzenia sobie z sytuacjami kryzysowymi wymagają nowego spojrzenia na charakter i dynamikę zagrożeń oraz szans, które można wykorzystać. Społeczeństwo stanowi ważny element działań związanych z minimalizowaniem oraz przeciwdziałaniem tego typu sytuacjom. Koniecznym stało się udoskonalenie oraz zmiana dotychczasowych sposobów kształcenia w kwestiach bezpieczeństwa. Zmiany te nastąpiły w sposobie prowadzenia polityki zagranicznej kraju, (w tym w zakresie uczestnictwa w organizacjach międzynarodowych) zgodnie z charakterem nowych zagrożeń oddziałujących na bezpieczeństwo społeczne¹⁵⁴.

---

¹⁵³ Tamże.

¹⁵⁴ M. Leszczyński, *Bezpieczeństwo społeczne...*, wyd. cyt., s. 126-127.

Organy bezpieczeństwa społecznego, jak również regulacje prawne pełnią funkcję wykonawczą (regulacyjną systemu), stojąc na straży przeżycia oraz rozwoju społeczeństwa, środków wymaganych do zmniejszenia zagrożeń społecznych¹⁵⁵. W kontekście bezpieczeństwa duże znaczenie ma również edukacja, stanowiąca ustrukturyzowany system dydaktyczno-wychowawczy, którego zadaniem jest nauka i utrwalanie umiejętności istotnych z perspektywy ochrony bezpieczeństwa¹⁵⁶. Promowana idea edukacji w kontekście wzrostu bezpieczeństwa jako swój najważniejszy cel ustanowiła formowanie i czynne wspieranie świadomości obronnej obywateli, za swoje cele szczegółowe przyjęła:

1. zapobieganie niebezpieczeństwom w okresie pokoju i w czasie wojny,
2. kształtowanie poczucia odpowiedzialności za siebie, rodzinę i kraj,
3. wykształcenie gotowości do podjęcia działań w obliczu zagrożeń i świadczenia pomocy poszkodowanym,
4. formowanie postawy prospołecznej¹⁵⁷.

Edukacja w służbie bezpieczeństwa jest zatem w swojej naturze wielowymiarowa i łączy w sobie wiele innych dziedzin dotyczących edukacji obronnej społeczeństwa. Rzeczywistość pokazuje, że oś dyskursu stanowi bezpieczeństwo instytucjonalne, a dopiero kolejne części traktują o bezpieczeństwie personalnym jednostki. Wartością nadrzędną w rozwoju człowieka powinno być przygotowanie do bezpiecznej egzystencji i preferowanie takiego sposobu życia, który pozwala na ograniczenie ryzyka dla jednostki, ale również nie naraża innych osób¹⁵⁸.

Przedmiotem i podmiotem edukacji bezpieczeństwa jest jednostka będąca dzisiaj zagrożona niebezpieczeństwami w życiu społecznym, a przede wszystkim zagrożeniami militarnymi, ekologicznymi, finansowymi, społecznymi, w postaci na przykład ubóstwa czy bezrobocia, a także ryzykiem związanym z cyberprzestrzenią. Edukacja ma za zadanie przekazywać wiedzę o współczesnym ryzyku, a jednocześnie promować wzorce życia bez agresji i przemocy z pełną świadomością roli jednostki w tworzeniu pokoju, a także promować umiejętność rozmowy z należyтым szacunkiem także w sytuacjach trudnych. W obliczu ryzyka zaburzenia pokoju powinna natomiast wspierać zachowania gotowości do ochrony dóbr narodowych¹⁵⁹.

Edukacja w obszarze bezpieczeństwa jest niezwykle istotnym elementem, bez wiedzy na temat bezpieczeństwa nie można skutecznie dążyć do jego zapewnienia i zapobiegania

---

¹⁵⁵ L. Chojnowski, *Polityczny sektor bezpieczeństwa*, „Zeszyty Naukowe WSOWL” 2012 nr 3 (165), s. 117.

¹⁵⁶ M. Lisiecki, *Diagnoza i prognoza...*, wyd. cyt., s. 277.

¹⁵⁷ Tamże.

¹⁵⁸ S. Koziej, *Bezpieczeństwo: istota...*, wyd. cyt., s. 28-29.

¹⁵⁹ Tamże, s. 20-21.

zagrożeniom. Proces kształcenia stanowi podstawowy filar zarówno wśród podmiotów zapewniających bezpieczeństwo społeczne jakimi są grupy dyspozycyjne jak i wśród społeczeństwa. Wyspecjalizowane jednostki poprzez edukacje na temat możliwych zagrożeń, przeciwdziałania im oraz zapobiegania są w stanie szybko i sprawnie podejmować działania gdy taka sytuacja się zdarzy. Poprzez edukację i podnoszenie swoich kwalifikacji, odbywanie szkoleń oraz poszerzaniu swojej wiedzy grupy dyspozycyjne mogą być w pełnej gotowości działań w każdej sytuacji kryzysowej, a także poprzez wiedze posługiwania się specjalistycznym sprzętem ich działania zyskują na minimalizacji czasu wykonywanych zadań¹⁶⁰.

Wiedza społeczeństwa w obszarze bezpieczeństwa jest istotnym elementem codziennego życia. Poprzez taką edukację i uświadamianie ludzi nad możliwymi rodzajami zagrożeń i zachowań w momencie ich wystąpienia, grupy dyspozycyjne zyskują na czasie niesienia pomocy w sytuacjach tego wymagających. Ludzie poprzez świadomość postępowania podczas zagrożenia, mogą pomóc w ratowaniu życia i zdrowia swojego jak i innych. Edukacja w obszarze bezpieczeństwa jest wielką szansą, która daje możliwość szybkiego, efektywnego podejmowania działań¹⁶¹.

Kluczowymi podmiotami, które biorą czynny udział w nauczaniu społeczeństwa w kwestiach bezpieczeństwa są przedstawiciele grup dyspozycyjnych między innymi: Policja, Państwowa Straż Pożarna, Państwowe Ratownictwo Medyczne¹⁶². Te formacje w ramach wykonywania swoich ustawowo określonych obowiązków, edukują społeczeństwa tak aby zminimalizować ryzyko utraty życia i zdrowia w sytuacjach zagrożenia, a także wykluczyć dezorientację i strach przed niesieniem pomocy do momentu przyjazdu służb. Niewątpliwie edukacja jest wielką szansą zapewniania bezpieczeństwa społecznego w tym sprawnego funkcjonowania podmiotów w tym się specjalizujących¹⁶³.

Współczesny system bezpieczeństwa narodowego powinien być skupiony na przeciwstawianiu się różnorodnym zagrożeniom i na tyle dobrze działać, aby wykorzystywać pojawiające się szanse. Podsystem obronny to przedmiot refleksji między innymi Strategii Bezpieczeństwa Narodowego¹⁶⁴. Obronność państwa tworzy jeden z podstawowych kierunków

---

¹⁶⁰ B. Jagusiak, *Zastosowanie czterech filarów edukacji na rzecz bezpieczeństwa morskiego*, „Colloquium” 2022 nr 3 (47), s. 132-133.

¹⁶¹ A. Pieczywok, *Edukacja dla bezpieczeństwa i jej możliwości oddziaływania na człowieka*, „Zeszyty Naukowe WSA” 2014 nr 55, s. 74-76.

¹⁶² D. Kaźmierczak, *Szanse i wyzwania dla edukacji dla bezpieczeństwa*, (w:) *Bezpieczeństwo współczesnego świata cz. 2 Wymiar narodowy*, pod red. J. Falecki. P. Łubiński, Kraków 2019, s. 200.

¹⁶³ Z. Ściborek (red.), *Bezpieczeństwo wewnętrzne*, Adam Marszałek, Toruń 2017, s. 39.

¹⁶⁴ *Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego RP*, BBN, Warszawa 2013, s. 166.

jego działalności związanej z rozwojem w czasie pokoju jak działaniem i funkcjonowaniem w czasie wojny. Najważniejszymi podmiotami wykonywującego zdania na rzecz obronności państwa są siły zbrojne Siły Zbrojne RP, straże itp., które realizują zadania obronne oraz ochronne na rzecz stanowienia bezpieczeństwa i nienaruszalności granic.

Profesjonalizacja i modernizacja grup dyspozycyjnych mogą być postrzegane jako szansa rozwoju w obszarze bezpieczeństwa państwa. Dzięki temu procesowi możliwe jest zapewnienie obrony terytorium kraju przed agresją zbrojną poprzez zbudowanie silnego i trwałego podsystemu obronnego. Zakupy profesjonalnego i wyspecjalizowanego sprzętu wojskowego to działania, które są prowadzone w sposób ciągły¹⁶⁵. Istotną zmienną był przeprowadzony pod koniec pierwszej dekady XXI wieku proces pełnego uzawodowienia wojska. To także przygotowanie obywateli do ewentualnej obrony kraju oraz wsparcie administracji publicznej w likwidacji zagrożeń niemilitarnych. Te wszystkie elementy zwiększają szanse na ochronę bezpieczeństwa społecznego jak i narodowego, a także stwarzają możliwości przygotowania się do ewentualnych zagrożeń i utrzymania pożądanego poziomu bezpieczeństwa.

Modernizacja Sił Zbrojnym jest istotnym elementem bezpieczeństwa społecznego, zważywszy na panującą sytuację wojny na Ukrainie, która sąsiaduje z Polską. 1 marca 2023 roku ustanowiono pakiet wzmocnienia Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej na lata 2023-2025, który zawiera zadania dotyczące modernizacji i wyposażenia oraz zamierzenia dotyczące zwiększenia liczebności oraz składu bojowego poszczególnych elementów sił zbrojnych¹⁶⁶. Niewątpliwie jest to szansa dla polskiego przemysłu obronnego na rozwinięcie zdolności produkcyjnych jak i uzyskanie strategicznie ważnych kontraktów¹⁶⁷.

Siły Zbrojne RP, Straż Graniczna, Policja, Państwowe Ratownictwo Medyczne, Państwowa Straż Pożarna oraz Ochotnicza Straż Pożarna i ich ścisła współpraca daje szanse na utrzymywanie pożądanego poziomu bezpieczeństwa w państwie. Każdy z tych podmiotów musi wykorzystywać szansę poprzez rozwój, szkolenia, kształcenie i podnoszenie swoich

---

¹⁶⁵ Należy zaznaczyć, że działania te uległy intensyfikacji po rozpoczęciu pełnoskalowej rosyjskiej agresji zbrojnej na Ukrainę (miało to miejsce po zakończeniu przejętego okresu badawczego, jednakże ze względu na skutki wymaga odnotowania).

¹⁶⁶ *Ustanowienie Pakietu Wzmocnienia Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej na lata 2023-2025*, art. 794, Dz. U. 2022.2305, <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/obrona-ojczyzny-19220069/art-794>, [Dostęp 04.03.2023 r.].

¹⁶⁷ Informacja wybiega poza ramy czasowe pracy, ale stanowi ważny element szans i rozwoju w obszarze bezpieczeństwa, ze względu na niestabilną sytuację na Ukrainie, K. Wilewski, *Modernizacyjne priorytety wojska*, <https://www.polska-zbrojna.pl/home/articleshow/38835?t=Modernizacyjne-priorytety-wojska>, [Dostęp 04.03.2023 r.].

kwalifikacji¹⁶⁸. Ważnym elementem jest także uświadamianie i szkolenie społeczeństwa w kontekście możliwych zagrożeń i sposobów postępowania w przypadku ich wystąpienia. Modernizacja jest niebywale istotnym elementem dostosowywania się do coraz nowszych wyzwań współczesnego świata jak i pojawiających się nowych zagrożeń. Takie szanse w obszarze bezpieczeństwa stwarzają również członkostwa w organizacjach międzynarodowych, przede wszystkim w NATO i Unii Europejskiej. W zakresie aspektów militarnych szczególne znaczenie ma pierwsza z wymienionych organizacji, zwłaszcza po 24.02.2022 roku. W tym kontekście warto zwrócić uwagę na wyrażoną w 2014 roku konstatację Aleksandra Kwaśniewskiego: „ponad sześć dekad historii Sojuszu pokazuje, że jest to organizacja niezwykle elastyczna i zdolna do skutecznej adaptacji do zmieniających się uwarunkowań międzynarodowych”¹⁶⁹. Założenie to ma znaczenie w zakresie rozpatrywania szans na wzmocnienie bezpieczeństwa Polski.

Zadaniem polityki społecznej jest tworzenie dobra społecznego, a więc wdrażanie w życie sprawiedliwości społecznej oraz przeciwdziałanie złu społecznemu, czyli usuwanie i łagodzenie nieporozumień społecznych¹⁷⁰. Należy wskazać, iż działania podejmowane w obszarze polityki społecznej mają za zadanie utrzymywanie stopnia zaspokajania potrzeb na przedstawionych płaszczyznach:

- „warunków życia, czyli całokształtu obiektywnych warunków, o charakterze infrastrukturalnym, w jakich żyje społeczeństwo, są one opisywane czynnikami (miernikami infrastrukturalnymi),
- poziomu życia, czyli stopniem zaspokojenia potrzeb materialnych i kulturalnych przy istniejącej infrastrukturze umożliwiającej to zaspokojenie,
- jakości życia - tych elementów życia człowieka, które związane są z faktem jego istnienia, bycia kimś i odczuwania różnych stanów emocjonalnych, wpływających np. z faktu posiadania rodziny, przyjaciół, określonej pozycji społecznej,
- godności życia, która jest definiowana jako nie odczuwanie stanów deprivacji, mogących wynikać z negatywnych aspektów życia ludności w zmieniających się realiach ekonomicznych”¹⁷¹.

Priorytetową rolą bezpieczeństwa jest ochrona ludności, a jednym z zadań ratowanie

¹⁶⁸ J. Wojnarowski, *Dekompozycja systemu obronnego państwa w systemie bezpieczeństwa narodowego*, „Zeszyty Naukowe AON” 2014 nr 4(97), s. 82.

¹⁶⁹ A. Kwaśniewski, *15 lat członkostwa Polski w NATO – wnioski dla bezpieczeństwa* (w:) *Polityczno-wojskowe implikacje członkostwa Polski w NATO*, pod red. T. Kośmider, AON, Warszawa 2014, s. 25.

¹⁷⁰ W. Szubert, *Teoretyczne podstawy polityki społecznej*, (cyt. za:) M. Bednarz, *Polityka społeczna jako zaspokajanie istotnych potrzeb społecznych*, Wydawnictwo Kujawsko-Pomorskiej Szkoły Wyższej, Bydgoszcz 2008, s. 12.

¹⁷¹ Tamże, 18.

ludności przed aktualnymi zagrożeniami. Zapewnienie bezpieczeństwa społeczeństwu to jeden z głównych celów instytucji państwowych¹⁷². Opiera się ono na wdrażaniu określonych działań prewencyjnych, przygotowawczych, interwencyjnych oraz naprawczych, mających na celu obronę (ocalanie) bytu i zdrowia obywateli oraz wartościowego mienia, dziedzictwa kulturowego i środowiska w zakresie wymaganych do przeżycia¹⁷³. Obrona mienia, dóbr kulturowych i środowiska jest wpisane w cele i zainteresowania osobnych działań ochronnych.

Ochrona ludności ma szczególne znaczenie w przypadku konfliktów zbrojnych. Międzynarodowe prawo konfliktów militarnych poza obroną życia i zdrowia ludności cywilnej gwarantuje jej także minimum egzystencjonalne (bytowanie i wyżywienie), poszanowanie dóbr i urządzeń niezbędnych do przeżycia, obronę środowiska naturalnego, dostarczenie odzieży, produktów pościelowych, tymczasowych mieszkań i pozostałych elementów potrzebnych dla przetrwania, a także rzeczy istotnych do kultywowania zwyczajów religijnych¹⁷⁴. W innym ujęciu przyjmuje się, że: „normy międzynarodowe ustanowione przez umowy międzynarodowe lub zwyczaj międzynarodowy, których szczególnym zadaniem jest rozwiązywanie problemów humanitarnych wynikających bezpośrednio z międzynarodowych lub nie międzynarodowych konfliktów zbrojnych i które z przyczyn humanitarnych ograniczają prawo stron konfliktu zbrojnego do swobodnego wyboru metod i środków prowadzenia działań zbrojnych lub chronią osoby i dobra, które są lub mogą być dotknięte skutkami konfliktu zbrojnego”¹⁷⁵.

Instytucje odpowiedzialne za bezpieczeństwo społeczne zobligowane są do brania pod uwagę procesów globalizacyjnych, które powinny być tak przeformułowane, aby były lepiej dostępne również dla państw biednych. Wzmocnienie partnerstwa gospodarczego między UE a pozostałymi integracyjnymi organizacjami lokalnymi o charakterze gospodarczym postrzegane jest jako kluczowy element pozwalający na niwelowanie napięć i usunięcie lub osłabienie czynników mogących stanowić zaczątek konfliktów. Dotychczasowe prace skierowane były przede wszystkim w kierunku licznych programów współpracy w ramach polityki rozwoju, czego wynikiem powinno być zmniejszenie ubóstwa¹⁷⁶. Programy te są przedsięwzięciami

---

¹⁷²Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 2020 r, https://www.bbn.gov.pl/ftp/dokumenty/Strategia_Bezpieczenstwa_Narodowego_RP_2020.pdf, [Dostęp 29.01.2023 r.], s. 14.

¹⁷³ W. Kitler, *Bezpieczeństwo narodowe...*, s. 37.

¹⁷⁴ B. Michailiuk, I. Denysiuk, W. Szulc, *Zapewnienie przetrwania ludności cywilnej w warunkach zewnętrznego zagrożenia państwa i w czasie wojny- wybrane problemy*, „Wiedza Obronna TWO” 2021 Tom 277 nr 4, s.122.

¹⁷⁵ M. Marcinko, *Główne założenia międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych* (w:) *Międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych*, pod red. Z. Falkowski, M. Marcinko, WCEO, Warszawa 2014, s. 23-24.

¹⁷⁶ R. Szarfenberg, *Nierówności i ubóstwo a uczestnictwo Polski w Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Instytut Polityki Społecznej UW, Warszawa 2015, s. 19-20.

długofalowymi, ocenianymi również w mniejszej skali czasowej i doświadczającymi adekwatnych do wyników zmian.

Wśród działań krótkoterminowych należy wymienić opracowywanie pakietów stabilizacyjnych w porozumieniu z pozostałymi krajami członkowskimi Unii Europejskiej i w oparciu o wspólnie wypracowany konsensus. Ważną charakterystykę tych działań stanowi zabezpieczenie równowagi w traktowaniu wszystkich krajów, która wywodzi się z wartości solidarności europejskiej, nie zważającej na możliwości gospodarczo-militarne danego państwa¹⁷⁷. W kontekście warto zwrócić uwagę na to, że dla Unii Europejskiej szczególne znaczenie mają państwa położone na wschód i na południe od jej granic. W *Globalnej strategii na rzecz polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Unii Europejskiej* założono, że odporność tych państw to jeden z priorytetów unijnych działań zewnętrznych. W tym zakresie przyjęto, że „UE będzie wspierać różne ścieżki prowadzące do tworzenia odporności, ukierunkowując swoje działania na najpoważniejsze przypadki trudności rządowych, gospodarczych, społecznych oraz problemów w dziedzinie klimatu i energii; będzie także pracować nad skuteczniejszymi politykami w zakresie migracji dla Europy i jej partnerów”¹⁷⁸.

Podsumowanie

Na podstawie przeanalizowanych determinantów i sposobów zapewniania bezpieczeństwa społecznego można przyjąć, że jest to zagadnienie złożone i wieloaspektowe. Badany obszar to podstawowy element warunkujący byt człowieka, a poprzez umożliwianie jego stałego rozwoju, również warunek podnoszenia standardu i jakości życia obywateli. W naukach społecznych przyjmuje się, że bezpieczeństwo w wymiarze aksjologicznym jest porównywalne z wartościami takimi, jak wolność czy też stanowiony porządek społeczny. Interpretacja bezpieczeństwa z perspektywy jednostki pozwala na postrzeganie go jako priorytetowej potrzeby jego stanowienia i utrzymywania, a z perspektywy społeczeństwa jako swego rodzaju wartości, która umożliwia zaspokojenie podstawowych zasad prawidłowego funkcjonowania. W przestrzeni instytucjonalnej dokonuje się strukturyzacji oraz hierarchizacji instytucji w celu wykonywania działań związanych z realizowaniem oczekiwań społeczeństwa wobec poziomu bezpieczeństwa społecznego. Badając bezpieczeństwo społeczne, należy zatem wskazać na jego silne powiązania z bezpieczeństwem socjalnym, które odnosi się do ograniczania występowania ryzyka typu społecznego, a więc do

---

¹⁷⁷ T. Panek, *Ubóstwo i nierówność: dylematy pomiaru*, Wydawnictwo Instytut Statystyki i Demografii SGH, Warszawa 2011, s. 4.

¹⁷⁸ *Globalna strategia na rzecz polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Unii Europejskiej*, Bruksela 2016, s. 7.

wypracowania rozwiązań chroniących przed ubóstwem, bezdomnością, niskim poziomem wykształcenia, uprzedzeniami, chorobami oraz działaniami kryminalnymi.

Kolejną częścią składową, która wiąże się ze sposobami zapewniania bezpieczeństwa społecznego, są jego atrybuty. Bezpieczeństwo społeczne ma ścisły związek zarówno z obowiązkiem przeciwdziałania niebezpieczeństwom wewnętrznym w sferze społecznej, jak i z umiejętnością podjęcia przez państwo właściwych ku temu działań. Potrzeby, które nie zostaną zaspokojone, prawdopodobnie będą eskalować i tym samym doprowadzą do pojawienia się problemów społecznych będących zaczątkiem wewnętrznych niepokojów. Znalezienie właściwego środka zaradczego leży w gestii państwa, które tworzy i utrzymuje specjalistyczne podmioty zajmujące się zapewnianiem bezpieczeństwa społecznego jakimi są grupy dyspozycyjne.

Na państwie spoczywa największa odpowiedzialność za właściwe działanie państwowych instytucji i ich hierarchizację. Bezpieczeństwo społeczne jest zbiorem zróżnicowanych działań oraz środków, które powinny zapewniać przetrwanie, dobrobyt oraz zrównoważony rozwój społeczeństwa. Celem czynności zapobiegawczych ważnych dla bezpieczeństwa państwa jest stworzenie i podtrzymanie okoliczności, które pozwolą na utrzymanie ustalonego konstytucyjnego ładu, wewnętrznej równowagi oraz bezpieczeństwa i porządku publicznego. Największym ryzykiem dla bezpieczeństwa socjalnego jest niedostatek lub brak środków do życia.

Wyzwaniem stawianym przed społeczeństwem jest usuwanie trudności uniemożliwiających jednostkom osiągnięcie bezpieczeństwa. To właśnie bezpieczeństwo społeczne znalazło się wśród funkcji państwa, jednak przez lata rozumiano je jako bezpieczeństwo ogólne, porządek wewnętrzny czy zapewnienie swobód gospodarczych.

Następnym elementem dopełniającym sposoby zapewniania bezpieczeństwa społecznego są zagrożenia i metody ograniczające ryzyko utraty bezpieczeństwa. W celu utrzymania bezpieczeństwa społecznego i zmniejszenia ryzyka jego utraty koniecznym jest utrzymywanie odpowiednio wykwalifikowanych i wyspecjalizowanych instytucji wykonawczych, takich jak grupy dyspozycyjne. To one podejmują działania w celu minimalizacji zagrożeń czy też ryzyka, jakie za sobą niosą sytuacje kryzysowe.

Powołanie systemu bezpieczeństwa będącego gwarantem istnienia właściwie wyszkolonych sił dysponujących odpowiednimi środkami, mogących podejmować właściwe czynności w sytuacjach kryzysowych jest treścią polityki bezpieczeństwa każdego kraju. Projektowanie gotowości systemu bezpieczeństwa społecznego musi uwzględniać

charakterystykę, typy zagrożeń i poziom działania odpowiednich służb. Działania i zadania wykonywane przez te podmioty nakierowane są przede wszystkim na ochronę życia i zdrowia ludzi, ale także ograniczeniem ryzyk związanych z przetrwaniem i jakością życia poprzez stosowanie specjalistycznych procedur ustawowo określonych.

Istotnym elementem zapewniania bezpieczeństwa społecznego jest także specjalistyczne przygotowanie, poprzez ograniczenie zagrożeń i wcześniejsze przygotowanie się na ewentualne zdarzenia mogące zagrozić bezpieczeństwu. Poprzez stosowanie różnych metod ograniczających ryzyka można przewidzieć ich przebieg oraz im przeciwdziałać. W tym kontekście szczególne znaczenie mają grupy dyspozycyjne, które podejmują szereg działań w celu zapewnienia bezpieczeństwa.

Ważnym elementem jest także dobra znajomość i świadomość przyczyn zagrożeń, to pozwala podejmować działania w odpowiednim czasie. Analizując dotychczasowe okoliczności, w jakich wystąpiły zagrożenia, można minimalizować ich skutki lub zupełnie uniemożliwić ich wcześniejsze wystąpienie. Organy bezpieczeństwa społecznego, jak również przepisy prawa pełnią funkcję regulacyjną przyczyniając się do przeżycia oraz rozwoju społeczeństwa. Możliwe to jest poprzez wdrażanie ustawowych zadań.

Edukacja w służbie bezpieczeństwa jest zatem w swojej naturze wielowymiarowa i łączy w sobie wiele innych dziedzin dotyczących edukacji obronnej społeczeństwa. Zapewnienie bezpieczeństwa społeczeństwu to jeden z głównych celów działań instytucji państwowych. Istotnym elementem jest wykorzystywanie szans wynikających z członkostwa w międzynarodowych organizacjach, szkolenia grup dyspozycyjnych jak i uświadamianie społeczeństwa w obszarze obronności, edukacja postępowania w razie zagrożenia życia i zdrowia obywateli oraz zagrożenia bezpieczeństwa państwa. Modernizacja grup dyspozycyjnych jest podstawowym elementem rozwoju, a więc można ją postrzegać jako szansę na dostosowywanie potencjału każdej z grup dyspozycyjnych do rozwoju cywilizacyjnego i pojawiających się nowych typów zagrożeń.

Na podstawie przeprowadzonych badań dokonano pozytywnej weryfikacji pierwszej hipotezy szczegółowej. Było to możliwe dzięki analizie bezpieczeństwa społecznego i jego determinantów, a także zagrożeń, ryzyk i szans obecnych (realnie lub potencjalnie) w tym obszarze. W tym kontekście zwrócono uwagę na szczególną rolę grup dyspozycyjnych, ich funkcjonalność i efektywność.

Rozdział III. Podstawy prawne oraz społeczne uwarunkowania funkcjonowania grup dyspozycyjnych

Badania zrekapitulowane w niniejszym rozdziale poświęcono weryfikacji hipotezy szczegółowej, w ramach której założono, że akty prawne w niewystarczającym stopniu regulują działania grup dyspozycyjnych w przypadku wystąpienia takich zjawisk jak pandemia Covid-19. Ponadto założono, że społeczne uwarunkowania funkcjonowania grup dyspozycyjnych to wzory ról społecznych, historia grup dyspozycyjnych i uwarunkowania kulturowe, aspekty wizerunkowe. Badania podzielono na dwie części, którym odpowiadają podrozdziały. W pierwszym z nich przedmiotem zainteresowania były społeczne uwarunkowania grup dyspozycyjnych ze szczególnym uwzględnieniem takich determinantów ich funkcjonowania, jak role społeczne wraz z aspektami kulturowymi i historycznymi oraz zagadnienia wizerunkowe. Druga część badań to eksploracja naukowa dotycząca uwarunkowań prawnych na podstawie których grupy dyspozycyjne działały w latach 2018-2021. Zastosowano przy tym podział na cztery wymienione w rozdziale pierwszym rodzaje tych grup, koncentrując uwagę w obrębie każdej z nich na wyodrębnionych uprzednio formacjach.

3.1. Społeczne uwarunkowania grup dyspozycyjnych

3.1.1. Wzory ról społecznych oraz uwarunkowania kulturowe i historyczne oddziałujące na funkcjonowanie grup dyspozycyjnych

Potrzeba bezpieczeństwa (na którą składają się elementy takie jak brak lęku, poszukiwanie ładu, zależności, opieki czy też oparcia) według Abrahama Masłowa jest drugą w hierarchii po potrzebach fizjologicznych. Może być spełniona zarówno w komórkach społecznych, jak i w rozumieniu szerszym w całym społeczeństwie¹⁷⁹. Jej zaspakajanie możliwe jest poprzez istnienie zorganizowanych, wysoce wyspecjalizowanych grup, których jednym z głównych zadań jest zapewnianie bezpieczeństwa społecznego i przeciwdziałanie różnego rodzaju zagrożeniom, takim jak: zagrożenia wojenne, katastrofy wywołane siłami natury, epidemie. Do zwiększania efektywności wyspecjalizowanych grup odpowiedzialnych za zapewnianie bezpieczeństwa i działania zapobiegające oraz ograniczające niekorzystne skutki sytuacji kryzysowych przyczyniają się doświadczenia i umiejętności zdobywane za sprawą reagowania na zagrożenia.

---

¹⁷⁹ A. Masłowa, *Motywacja i osobowość*, Wydawnictwo PWN, Warszawa 2016, s. 115-119.

Podmioty grup dyspozycyjnych pełnią role społeczne oraz mają odpowiednio przypisane do nich stanowiska służbowe. Dane stanowisko ma konkretne przeznaczenie zawodowe, które społeczeństwo określa i nadaje odpowiedni status oraz pozycję społeczną. Ma to ścisły związek z funkcjonowaniem grup społecznych, w których kwalifikacje są regulowane poprzez konkretne stopnie w hierarchii i nadane odznaczenia. Pełnienie funkcji przez przedstawicieli grup dyspozycyjnych ma związek z konkretnymi warunkami jakie muszą spełniać. Wykonywane zadania związane są występującymi potrzebami społecznymi, politycznymi, jak i ekonomicznymi. Rola społeczna zgodnie z definicją zawartą w Słowniku Języka Polskiego to „zespół oczekiwań, funkcji, zachowań i postaw wynikających z zajmowanej pozycji społecznej”¹⁸⁰, czyli zespół norm i wzorów postępowania, które przedstawiają, jak przedstawiciel grupy dyspozycyjnych ma się zachować w konkretnych sytuacjach.

Można stwierdzić, że rozpatrywane role przedstawicieli grup dyspozycyjnych mogą być zależne od oczekiwań społecznych, na które oddziałują różnorodne czynniki, na przykład aktualna sytuacja w kraju. Żeby przybliżyć znaczenie oraz pełnione role społeczne przedstawicieli grup dyspozycyjnych, najpierw warto przedstawić je w wymiarze ogólnym. Pojęcie to jest związane ze statusem społecznym, który jest usytuowaniem człowieka w danej zbiorowości do której należy¹⁸¹. Status przedstawicieli grup dyspozycyjnych wiąże się z ich miejscem w zbiorowości. „Status jest prestiżem przyznawanym przez grupę w zamian za zasługi, jakie dana osoba świadczy lub może świadczyć na rzecz grupy, lub w zamian za wnoszone przez nią wartości takie jak wiedzę, doświadczenie czy też umiejętności. Status przyznawany jest na podstawie powszechnego grupowego konsensusu, rodzi się dzięki kooperacji i zgodzie społecznej”¹⁸².

Przedstawiciele rozpatrywanych grup oddziałują na poziom poczucia bezpieczeństwa poprzez jego zapewnianie, utrzymanie porządku i ładu społecznego. Te wszystkie elementy wymagają bycia w stałej gotowości i dyspozycyjności do działania, ciągłego szkolenia oraz podlegania pod system rozkazodawstwa. Rola społeczna niejednokrotnie postrzegana jest jako zespół oczekiwań w stosunku do konkretnej osoby bądź grupy osób odnoszących się do zachowań odpowiednich do nadanej jej pozycji. Może to być postrzegane także jako zbiór przepisów prawa i określony przez nie zakres obowiązków przypisany do pozycji społecznej bądź zajmowanego

---

¹⁸⁰ Hasło: *Rola społeczna*, Słownik Języka Polskiego PWN, <https://sjp.pwn.pl/sjp/rola-spooleczna;2515657.html> [Dostęp 05.04. 2022 r.].

¹⁸¹ B. Szacka, *Wprowadzenie do socjologii*, Wydawnictwo Oficyna Naukowa, Warszawa 2003, s. 144.

¹⁸² Z. Morawski, *Prawne determinanty pozycji, roli i statusu warstw dyspozycyjnych społeczeństwa Polski na przykładzie trzech organizacji formalnych*, Wydawnictwo UWr, Wrocław 2005, s. 23.

stanowiska¹⁸³. Przedstawiciele grup społecznych, poprzez określone i pełnione przez siebie funkcje, zobowiązani są do przestrzegania zasad w sposób dostosowany do funkcji oraz zachowywania się zgodnie z określonym wzorcem postępowania przystosowanym do każdego rodzaju grup dyspozycyjnych. Rola społeczna zatem ma związek z konkretną pozycją społeczną lub danym statusem społecznym, który polega na narzucaniu jednostce pozycji oraz sposobu zachowania i funkcjonowania. Wszystkie nieformalne zasady ról społecznych są odbierane przez społeczeństwo w sposób pozytywny lub negatywny. Każde odbieganie od norm określonych zachowań właściwych dla pełnionej roli społecznej może mieć konsekwencje wizerunkowe i oddziaływać na negatywny odbiór przez społeczeństwo¹⁸⁴.

Role społeczne, które spełnia jednostka z określonej grupy dyspozycyjnej, oddziałują bezpośrednio na jej sposób myślenia, samoocenę, sposób zachowania w sytuacjach kryzysowych. Role jakie wykonują grupy dyspozycyjne są silnie zakorzenione w życiu społeczeństwa, a ich wyznacznikiem jest utrzymywanie i zapewnianie bezpieczeństwa społecznego i narodowego. Przedstawiciele grup dyspozycyjnych podlegają nieustannej ocenie przez społeczeństwo, także ocenie moralnej, która może bezpośrednio na nich oddziaływać¹⁸⁵. W celu określenia pozycji społecznej podmiotu należącego do grup dyspozycyjnych, wartościowe poznawczo są wyszczególnione przez Zdzisława Morawskiego wskaźniki hierarchii:

1. „Rozmiar władzy rozumiany jako zakres sprawowanej przez jednostkę władzy w stosunku do danej grupy dyspozycyjnej,
2. Różnorodną zdolność wywierania nacisku na grupę przez inne grupy sformalizowane, niemające na celu podporządkowania sobie tej grupy lecz wywieranie wpływu na jej działania,
3. Nierówny dostęp do informacji jako jeden z czynników determinujących hierarchiczność pozycji danej organizacji,
4. Nierówny stosunek do sankcji grupowych”¹⁸⁶.

Wszystkie wymienione wyżej wskaźniki hierarchii mogą ułatwić określenie jaką pozycję społeczną zajmują jednostki wchodzące w skład grup dyspozycyjnych militarnych, paramilitarnych, cywilnych czy też ochotniczych. Uwarunkowania kulturowe zdaniem autora pracy stanowią istotny element funkcjonowania grup dyspozycyjnych, co starano się wykazać w

¹⁸³ J. Szczepański, *Elementarne pojęcia socjologii*, Wydawnictwo PWN, Warszawa 1970, s. 131.

¹⁸⁴ S. Gawroński, *Rzecznik prasowy w Państwowej Straży Pożarnej - w pogodni za standardami*, „Zeszyty Naukowe SGSP” 2012 nr. 43, s. 101, (cyt. za:) G. Klein, *Kształtowanie wizerunku wybranych grup dyspozycyjnych*, „Forum Socjologiczne” 2020/10, s. 145.

¹⁸⁵ Z. Stefaniak, *Wychowanie w wojsku a uwarunkowania rzeczywistości*, „Wojsko i Wychowanie” 2003, s. 3.

¹⁸⁶ Z. Morawski, *Prawne...*, wyd. cyt., s. 32.

trakcie badań. Jednakże dostępność prac naukowych w polskim piśmiennictwie stanowiła istotne utrudnienie, ponieważ jest niewiele publikacji, w których poruszono tę tematykę. Podejmując próbę eksploracji naukowej w tym obszarze przyjęto, że w jego kontekście wartościowe poznawczo będą rozważania dotyczące kultury bezpieczeństwa. Zagadnienie to stanowiło bazę do przedstawienia uwarunkowań kulturowych dotyczących grup dyspozycyjnych. Termin ten został zdefiniowany między innymi Mariana Cieślarczyka, który przedstawił kulturę bezpieczeństwa jako „wzór podstawowych założeń, wartości, norm, reguł, symboli i przekonań, charakterystycznych dla danego podmiotu, wpływający na sposób postrzegania przez niego wyzwań, szans i (lub) zagrożeń w bliższym i dalszym otoczeniu, a także sposób odczuwania bezpieczeństwa i myślenia o nim oraz związany z nim sposób zachowania i działania (współdziałania), w różny sposób przez ten podmiot «wyuczonych» i wyartykułowanych, w procesach szeroko rozumianej edukacji, w tym również w naturalnych procesach wewnętrznej integracji i zewnętrznej adaptacji oraz w innych procesach organizacyjnych, a także w procesie umacniania szeroko rozumianej obronności, służących w miarę harmonijnemu rozwojowi tego podmiotu i osiągania przez niego najszerszej rozumianego bezpieczeństwa, z pożytkiem dla siebie, ale i dla otoczenia”¹⁸⁷.

Można wywnioskować, że kultura bezpieczeństwa podlega ciągłym zmianom i jest aktywna na wielu poziomach, czy to duchowym, organizacyjnym czy też materialnym. Wszystkie te wartości łączą się w całość i przenikają się wzajemnie. W polskim piśmiennictwie możemy odszukać prace Agnieszki Filipek¹⁸⁸, która podejmuje się badań nad relacjami kultury politycznej z bezpieczeństwem politycznym państwa. Tym samym można przyjąć, że kultura bezpieczeństwa jest naukowo eksplorowana na różnych poziomach i przedstawiana w wielu aspektach, które łączą się ze sobą. Wartościowe poznawczo ujęcie przedstawiła Izabela A. Trzpil, która badała kulturę wieloaspektowo oraz założyła, że obejmuje ona „wartości, normy i wzory zachowań, które dotyczą różnych obszarów codziennego funkcjonowania człowieka czy też całego społeczeństwa oraz różnych dziedzin kierowania państwem, dotyczące kształtowania bezpiecznych warunków życia”¹⁸⁹. Tym samym może bezpośrednio oddziaływać na funkcjonowanie i postrzeganie grup

---

¹⁸⁷ M. Cieślarczyk, *Teoretyczne i metodologiczne podstawy badań problemów bezpieczeństwa i obronności państwa*, Siedlce 2009, s. 157-159, (cyt. za:) K. Amrozy, *O czym mówimy, kiedy mówimy o kulturze policyjnej?*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2018, s. 183.

¹⁸⁸ A. Filipek, *Relacje między kulturą polityczną a bezpieczeństwem politycznym państwa*, (w:) *Współczesne bezpieczeństwo polityczne*, pod red. S. Jaczyński, M. Kubiak, M. Minkina, UPH, Warszawa-Siedlce 2012.

¹⁸⁹ I. A. Trzpil, *Dylematy bezpieczeństwa kulturowego i kultury bezpieczeństwa*, (w:) *Współczesne bezpieczeństwo kulturowe*, pod red. P. Żarkowski, S. Topolewski, Pracownia Wydawnicza WH UPH, Siedlce 2014.

dyspozycyjnych, które mieszczą się w obszarze aktywności człowieka, a także całego społeczeństwa.

Jan Czaja dokonał systematyzacji wymiarów kultury twierdząc, że „obejmuje trzy płaszczyzny stosunków kulturowych. Są nimi: bezpieczeństwo kulturowe w obrębie bezpieczeństwa narodowego każdego państwa, kulturowe czynniki i uwarunkowania bezpieczeństwa międzynarodowego oraz kultura bezpieczeństwa narodowego i ściśle z nią związana kultura strategiczna”¹⁹⁰. Tym samym ukazuje znaczenie ogólnej kultury bezpieczeństwa i poziom strategii bezpieczeństwa oraz wszystkich jej składowych. Na podstawie przedstawionych definicji można przyjąć, że kultura ma znaczenie na wielu płaszczyznach, jest najczęściej postrzegana jako wartości, wzory oraz określone normy oparte o obszar działań podmiotu. W definicjach kultury bezpieczeństwa można odszukać powiązania z uwarunkowaniami kulturowymi grup dyspozycyjnych, poprzez ich oddziaływanie na bezpieczeństwo obywateli, a także ich wartości, zasady, struktury organizacyjne etc.

Wyżej została przytoczona definicja kultury bezpieczeństwa M. Cieślarczyka, który ponadto wyróżnia trzy płaszczyzny: mentalną i duchową, organizacyjną oraz materialną. Te trzy rodzaje kultury wzajemnie się przenikają, dopełniają i tworzą zintegrowaną całość¹⁹¹. Na potrzeby omawianego zagadnienia przyjmuje się, że kultura organizacyjna (inaczej formułując zawodowa bądź instytucji), odnosi się do bezpośrednio do firm czy też instytucji, ale pośrednio można to przełożyć na rozważania o kulturze grup dyspozycyjnych.

Grupy dyspozycyjne są zorganizowanymi podmiotami, jedną z ich podstaw funkcjonowania są wartości, które przekazują, normy spełniane i reprezentowane przez dane jednostki, które poprzez symbole z nimi związane nadają kulturze pewne znaczenie i jednocześnie przekładają się bezpośrednio na postrzeganie grup dyspozycyjnych. Kultura organizacyjna jest zbiorem wszystkich symboli, reguł, norm tych formalnych i nieformalnych, które określają funkcjonowanie i znaczenie danych jednostek reprezentujących grupy dyspozycyjne i przekładają się na postrzeganie ich przez społeczeństwo¹⁹². Każda jednostka z wyodrębnionych na potrzeby badań grup dyspozycyjnych odpowiedzialnych za zapewnianie bezpieczeństwa społecznego ma swoją własną wewnętrzną tworzoną przez lata kulturę organizacyjną, która składa się z

---

¹⁹⁰ J. Czaja, *Kulturowy wymiar bezpieczeństwa. Aspekty teoretyczne i praktyczne*, Oficyna Wydawnicza AFM, Kraków 2013, s. 217.

¹⁹¹ J. Ochmann, D. Ambroży, P. Pajorski, *Słowo Wstępne*, „Kultura Bezpieczeństwa, Nauka-Praktyka-Refleksje” 2012 nr 9, s. 5.

¹⁹² K. Amrozy, *O czym...*, wyd. cyt., s. 184.

konkretnych elementów nadanych danej grupie czy to militarnej, paramilitarnej, cywilnej, jak i ochotniczej. Każda z nich ma także swój określony styl, odrębny charakter, specyfikę funkcjonowania czy też postępowania, które tworzą własny sposób odbioru przez społeczeństwo¹⁹³.

Jak zauważono, kultura bezpieczeństwa ma znaczenie na wielu płaszczyznach, jest najczęściej postrzegana jako wartości, wzory oraz określone normy oparte o obszar działań podmiotu, które kształtowały się przez lata. Można zatem przyjąć, że historia to jeden z czynników kształtujących kulturę bezpieczeństwa grup dyspozycyjnych. Uwarunkowania historyczne zdaniem autora pracy stanowią istotny element funkcjonowania grup dyspozycyjnych i są nieodłączną częścią uwarunkowań kulturowych.

Powstanie państw doprowadziło do ukształtowania się pierwszej grupy dyspozycyjnej, grupy militarnej, która spełniała wszystkie warunki grupy dyspozycyjnej. Taka formalna grupa dawała poczucie bezpieczeństwa całej społeczności, chroniąc przed ewentualnym wrogiem zewnętrznym, jak i pomagając w utrzymaniu ładu wewnątrz państwa. Wraz z ich rozwojem i poszerzaniem ich terytorium siła militarna także się rozrosła i dała początek kolejnej grupie dyspozycyjnej – policji. Można przypuszczać, że rozwój grup dyspozycyjnych wiązał się z potrzebami ochrony władzy i umacniania jej¹⁹⁴. Z postępem urbanizacji i rozwojem społecznym pojawiały się coraz większe potrzeby utrzymania ładu i porządku publicznego oraz ochrony ludności, wynikiem tego było rozwijanie się i powstanie nowych wyspecjalizowanych służb adekwatnych do potrzeb społeczeństwa w różnych obszarach bezpieczeństwa. Formy grup dyspozycyjnych i ich przeznaczenia podlegały intensywnym przemianom poprzez zmiany systemowe na poziomie państw, które zaczęły przechodzić znaczne transformacje¹⁹⁵.

Grupy dyspozycyjne rozwijały się wraz z wzrastającymi potrzebami zapewniania bezpieczeństwa oraz utrzymania ładu i porządku publicznego. Na podstawie zachodzących zmian można zauważyć, że grupy dyspozycyjne stanowiły jeden z podstawowych elementów organizacji społecznej, dzięki nim możliwe było utrzymanie określonego ładu. Były częścią mechanizmów zapewniających porządek publiczny i bezpieczeństwo, poprzez te działania stały się nieodzownym

---

¹⁹³ Tamże, s. 184-185.

¹⁹⁴ C. Znamierowski, *Rozważania o państwie*, Warszawa 1999, (w:), *Perspektywy rozwojowe grup dyspozycyjnych w warunkach nasilającego się społeczeństwa ryzyka. Metodologiczne problemy w badaniach grup dyspozycyjnych*, pod red. S. Jarmoszeko, Wrocław 2014, s. 121..

¹⁹⁵ B. Barnaszewski, *Transformacja roli struktur dyspozycyjnych wobec ewolucji wyzwań o charakterze globalnym i wewnątrzstrukturalnym*, (w:) O. Nowaczyk, *Bezpieczeństwo narodowe a grupy dyspozycyjne*, pod red. J. Maciejewski, Wrocław 2005, s. 109-126.

elementem w funkcjonowaniu państw. Rozwój cywilizacyjny oznacza powstanie zagrożeń cywilizacyjnych nowego rodzaju, każdorazowo grupy dyspozycyjne musiały się do nich dostosowywać. Zdzisław Zagórski przyjął, że „dyspozycyjność jest złożonym typem stosunków społecznych. Wyraża się w nim podporządkowanie jedynych uczestników, czy aktorów życia społecznego innym, zdolnym do czynienia posłusznymi sobie, właśnie dyspozycyjnych”¹⁹⁶. Zatem możliwym jest przyjęcie, że dyspozycyjność jest immamentnym elementem stosunków społecznych oraz powstawania uwarunkowań kulturowych. Kierunek rozwoju grup dyspozycyjnych zawsze powinien być podporządkowany i odpowiadać potrzebom oraz wymaganiom systemu społecznego.

3.1.2. Wizerunek grup dyspozycyjnych

Relacje grup dyspozycyjnych ze społeczeństwem są istotnym elementem ich funkcjonowania w trakcie różnego rodzaju sytuacji kryzysowych. Na powstanie dobrych więzi oddziałuje proces kształtowania wizerunku. Pozytywny odbiór przez opinię społeczną staje się podstawą do rozwoju kultury bezpieczeństwa, czy też zapewnienia ładu i porządku społecznego. Dobra współpraca pomiędzy społeczeństwem a grupami dyspozycyjnymi niejednokrotnie ułatwia działania prewencyjne oraz czynności mające na celu ochronę i utrzymanie porządku publicznego (w zależności od rodzaju grupy dyspozycyjnej i wykonywanych przez nią działań). Poprzez dobre relacje, a przede wszystkim dobre postrzeganie grup dyspozycyjnych przez społeczeństwo i utworzony przez to pewien wizerunek ludzie posiadają szacunek do funkcjonariuszy wykonywujących swoje czynności oraz chętniej z nimi współpracują, co przekłada się na sprawniejsze i efektywniejsze działania.

Wizerunek grup dyspozycyjnych, w tym wyodrębnionych na potrzeby badań przedstawicieli, ma istotne znaczenie w postrzeganiu ich działań przez społeczeństwo oraz utrzymania poczucia bezpieczeństwa wśród społeczności. W dużym stopniu tworzony jest przez różnego rodzaju środki masowego przekazu. Media tradycyjne oraz nowe (takie jak media społecznościowe), zatem źródła ogólnodostępne wśród społeczeństwa, mają nieodzowne znaczenie w kreowaniu wizerunku grup dyspozycyjnych. Przekaz z nich płynący w pewien sposób narzuca odbiór przez ludzi i w ten sposób postrzeganie danych służb, a tym samym oddziałuje na ich wizerunek i na współpracę między grupami dyspozycyjnymi a społeczeństwem. Dobry

---

¹⁹⁶ Z. Zagórski, *Grupy dyspozycyjno-mundurowe w toku transformacji*, (w:) pod red. S. Fiodorów, M. Kowalska, *Rola autorytetu w grupach dyspozycyjnych*, pod red. S. Fiodorów, M. Kowalska, „Kwartalnik Towarzystwa Wiedzy Obronnej” 2019 Tom 266-267 Nr 1-2, s. 205.

wizerunek grup dyspozycyjnych jest istotnym elementem sprawnego funkcjonowania czy też dobrej współpracy ze społeczeństwem. Sławomir Gawroński stworzył katalog, w którym zawarł wyodrębnione cele strategiczne działań służb mundurowych, ale odnosi się to także do wszystkich grup paramilitarnych, cywilnych czy też ochotniczych, które także dbają o dobry wizerunek. Wymienione zostały następujące cele:

1. „Kształtowanie sprzyjającego nastawienia, atmosfery przychylności i pozytywnych postaw społecznych w stosunku do poszczególnych formacji.
2. Kształtowanie pożądanego pozytywnego wizerunku i reputacji służb mundurowych, jako instytucji: profesjonalnych, skutecznych, otwartych na otoczenie, transparentnych w zakresie zasad funkcjonowania, dbających o bezpieczeństwo wewnętrzne i zapewniających obywatelom jego poczucie.
3. Pogłębianie zaufania do służb mundurowych.
4. Informowanie społeczeństwa o zagrożeniach, edukacja w zakresie przeciwdziałania im i zachowania się w razie ich wystąpienia.
5. Wzmacnianie społecznego poczucia bezpieczeństwa.
6. Pozyskiwanie poparcia dla działań służb mundurowych, umożliwiających ich efektywne funkcjonowanie i rozwój.
7. Budowanie społecznej akceptacji funkcjonowania służb mundurowych, skutkującej współpracą i pomocą społeczeństwa w zakresie realizacji zadań, wypełnianych przez te formacje”¹⁹⁷.

Wymienione wyżej cele strategiczne ukazują, jak istotne znaczenie ma wizerunek w tym również dla grup dyspozycyjnych. Jak wyżej przedstawiono, na wizerunek oddziałują takie elementy, jak dobra współpraca ze społeczeństwem, efektywne funkcjonowanie, lepszy rozwój. Wszystkie te składowe wzmacniają zaufanie do służb, co jest jednym z najistotniejszych elementów dla ich funkcjonowania i niesie za sobą korzyści dla zapewniania bezpieczeństwa.

Dobry wizerunek wspomaga w pewnym znaczeniu akceptację wykonywanych działań przez przedstawicieli grup dyspozycyjnych i podejmowanych przez nich decyzji w zakresie zapewniania bezpieczeństwa. Istotne staje się to w przypadku np. wszelkich występujących sytuacji kryzysowych, które wymagają sprawnej i bezpośredniej komunikacji ze społeczeństwem

---

¹⁹⁷ S. Gawroński, *Rzecznik prasowy...*, wyd. cyt., s. 145.

oraz szybkiego i skutecznego działania. Dobry wizerunek i dzięki temu stopień zaufania do grup dyspozycyjnych przyczynia się do wykonywania tych działań w szybki i efektywny sposób.

Postrzeganie wizerunku jako istotnego elementu zapewniania bezpieczeństwa przedstawił Grzegorz Klein w badaniach dotyczących wizerunku wybranych grup dyspozycyjnych m. in. Wojska Polskiego, Policji i Państwowej Straży Pożarnej. Przyjął w swoich badaniach, że w przypadku Wojska Polskiego dobry wizerunek wzmacnia potencjał i jest użyteczny w następujących obszarach:

1. „Rekrutacja: wizerunek wojska jako dobrego pracodawcy, element szczególnie istotny w momencie uzawodowienia sił operacyjnych oraz utworzenia Wojsk Obrony Terytorialnej z rozbudowanym komponentem ochotniczym.
2. Modernizacja: budowanie i umacnianie społecznej akceptacji dla racjonalnego wydawania znacznych środków publicznych, dzięki którym wojsko może być postrzegane jako instytucja nowoczesna i profesjonalna.
3. Sytuacje kryzysowe: wizerunek pomaga w zarządzaniu zarówno wewnętrznymi sytuacjami kryzysowymi (pojawiającymi się w obrębie wojska za sprawą jego własnych działań), jak i zewnętrznymi sytuacjami kryzysowymi (w tym zdarzeniami z zakresu zarządzania kryzysowego).
4. Walka informacyjna: dobry wizerunek oddziałuje na wiarygodność uczestnika procesu komunikowania, można przyjąć, że jest to jeden z kluczowych elementów skutecznego prowadzenia działań informacyjnych.
5. Komunikowanie strategiczne: można przyjąć, że znaczenie dobrego wizerunku w tym obszarze jest tożsame z jego pozytywnym znaczeniem w zakresie walki informacyjnej”¹⁹⁸.

Wizerunek i jego użyteczność oraz potencjał w zakresie bezpieczeństwa nie odnosi się tylko, jak wyżej zostało przedstawione, do Wojska Polskiego, ale jest użyteczny dla wybranych w ramach badań grup dyspozycyjnych. Wymieniony katalog korzyści wynikający z posiadania i kreowania dobrego wizerunku ułatwia realizację przez grupy działań w obszarze bezpieczeństwa społecznego oraz wypełnianie zadań, w których społeczne zaufanie jest elementem szczególnie istotnym i użytecznym. Badania nad wizerunkiem grup dyspozycyjnych, który bezpośrednio przekłada się na funkcjonowanie i skuteczność działań, zwiększają zasób wiedzy oraz oddziałują na praktyczne zastosowanie w obszarze zapewniania bezpieczeństwa. Dobry wizerunek

---

¹⁹⁸ G. Klein, *Kształtowanie wizerunku Wojska Polskiego jako instytucji zapewniającej bezpieczeństwo* (cyt. za:) G. Klein, Z. Szpakowska, *Wizerunek grup dyspozycyjnych w perspektywie nauk o bezpieczeństwie*, (w:), *Securitologiczna panorama bezpieczeństwa*, pod red. P. Lizakowski, WAT 2022, s. 218-219.

przyczynia się do ułatwienia współpracy oraz realizacji zadań z obszaru bezpieczeństwa. Dotyczy to wszystkich grup dyspozycyjnych. Można przyjąć, że w przypadku grup militarnych czy też paramilitarnych, które są formacjami państwowymi, łatwiej jest pozyskiwać zaufanie, tworzyć wizerunek formacji profesjonalnych, lepiej wyposażonych a w efekcie sprawniej działających poprzez wsparcie i siły państwa. Jakkolwiek trzeba również odnotować, że tego typu formacje są narażone na upolitycznienie ich wizerunku¹⁹⁹.

W przypadku podmiotów grup dyspozycyjnych cywilnych czy też ochotniczych siły państwa wspierają je w mniejszym stopniu i zakresie. Skutkiem tego pozyskiwanie zaufania i tworzenie dobrego wizerunku jako profesjonalnych i dobrze wyposażonych podmiotów może być trudniejszym zadaniem. Ochotnicze grupy dyspozycyjne są w części uzależnione od zewnętrznych sponsorów i pozyskiwanych od nich środków. Stanowi to wyzwanie w tworzeniu społecznego poparcia dla swoich działań oraz budowaniu dobrego i profesjonalnego wizerunku. Jednakże pozytywnym aspektem słabszych związków z aparatem państwowym podmiotów cywilnych oraz ochotniczych grup dyspozycyjnych jest mniejsze ryzyko upolitycznienia wizerunku²⁰⁰.

Podsumowując dobry wizerunek jest istotnym elementem funkcjonowania grup dyspozycyjnych, oddziałuje na poziom zaufania społecznego, współpracę ze służbami, co skutkuje szybszym i efektywniejszym działaniem w sytuacjach kryzysowych i bezpośrednio przekłada się na zapewnianie bezpieczeństwa społecznego. Aby funkcjonowanie grup dyspozycyjnych przynosiło oczekiwane efekty i mogły one sprawnie oraz szybko podejmować zadania mające na celu zapewnianie bezpieczeństwa, konieczna jest dobra współpraca grup dyspozycyjnych ze społeczeństwem, Ważnym elementem jest dopracowywana przez lata obustronna komunikacja, rozpoznawanie i dostrzeganie przez grupy dyspozycyjne potrzeb społeczeństwa. Jeśli zaufanie do grup dyspozycyjnych spada, wówczas ich funkcjonowanie i wykonywanie zadań jest utrudnione.

Ważnym elementem w badaniu wizerunku grup dyspozycyjnych jest analiza badań opinii publicznej. Działalność Wojska Polskiego i jego ocena przez społeczeństwo zostały zbadane przez CBOS. Zgodnie z ramami czasowymi, które są określone w badaniach autora, zostały przedstawione i uwzględnione daty 2018-2021, w których to mieści się czas przed wystąpieniem pandemii Covid-19, jak i jej przebieg. Wyniki badań przedstawiono w Tabeli 6.

---

¹⁹⁹ G. Klein, Z. Szpakowska, *Wizerunek grup dyspozycyjnych w perspektywie...*, s. 218-219.

²⁰⁰ Tamże, s. 221.

Tabela 6. Społeczna ocena działalności Wojska Polskiego w latach 2018-2021

Data badania/oceny badanych	03.2018	09.2018	03.2019	09.2019	03.2020	09.2020	03.2021	09.2021
Dobra	59%	64%	73%	74%	72%	69%	63%	66%
Trudno powiedzieć	8%	7%	10%	7%	5%	5%	8%	10%
Zła	33%	29%	17%	19%	23%	26%	29%	24%

Zródło: Komunikat z badań 119/2021, CBOS, Warszawa, s. 14.

Po pierwszym półroczu wystąpienia pandemii Covid-19 w 2020 roku i działalności Wojska Polskiego wspomagającego zatrzymanie rozprzestrzeniania się wirusa nastąpił spadek dobrej oceny społecznej względem poprzedniego roku 2019, a wzrost oceny złej. W latach 2020-2021 Wojsko Polskie brało czynny udział w przeciwdziałaniu oraz zwalczaniu skutków pandemii Covid-19, na podstawie danych zawartych w powyższej tabeli możemy zauważyć, że pomiędzy marcem 2020 a wrześniem 2020 opinia społeczna dobra zanotowała spadek a zła wzrost. W marcu 2021 sytuacja się utrzymywała dobra opinia spadała a zła nadal rosła, dopiero w wrześniu 2021 roku sytuacja się zaczęła zmieniać odnośnie opinii społecznej i nastąpił wzrost opinii dobrej i spadek opinii złej. Podsumowując przeanalizowaną tabelę można zauważyć przy zestawieniu lat 2018 a 2021, że dobra opinia społeczna działań Wojska Polskiego wzrosła, mimo wystąpienia w marcu 2020 roku pandemii Covid-19. Można założyć, że działania podejmowane przez wojsko były oceniane przez społeczeństwo jako adekwatne do występujących potrzeb z niewielkimi wahaniami w początkowym okresie pandemii.

W grudniu 2021 roku zostały przeprowadzone badania CBOS, które miały na celu ukazanie oceny społecznej działalności Straży Granicznej, takie badania z uwzględnieniem tej grupy dyspozycyjnej były przeprowadzone przez ten ośrodek badawczy po raz pierwszy. Zrealizowanie badań było uzasadnione panującą sytuacją migracyjną na granicy Polsko-Białoruskiej. Społeczeństwo oceniło działalność Straży Granicznej wobec zaistniałej sytuacji. Badania przedstawiają, że pozytywne oceny udzieliło sześciu na dziesięciu badanych: „dobrze” 60 punktów procentowych, „złe” 8 punktów procentowych, „trudno powiedzieć” 32 punktów procentowych²⁰¹.

²⁰¹ Komunikat z badań 119/2021, wyd. cyt., s. 15.

Działalność funkcjonariuszy Policji zostały ocenione przez społeczeństwo w trakcie badań CBOS. W badaniu społeczeństwo oceniało działania Policji w danych ramach czasowych co przedstawia Tabela 7.

Tabela 7. Społeczna ocena działalności Policji w latach 2018-2021

Data badania/oceny badanych	03.2018	09.2018	03.2019	09.2019	03.2020	09.2020	12.2020	01.2021	03.2021	09.2021
Dobra	68%	74%	75%	75%	80%	73%	58%	63%	62%	61%
Trudno powiedzieć	15%	11%	9%	10%	9%	10%	13%	10%	10%	13%
Zła	17%	15%	16%	15%	11%	17%	29%	27%	28%	26%

Źródło: Komunikat z badań, 119/2021, wyd. cyt., s. 12.

W roku 2018 od marca do września można zobaczyć pozytywną ocenę przez społeczeństwo pracy policjantów i wzrost dobrej oceny o 6 punktów procentowych, a spadek o 2 punktów procentowych oceny złej. W roku 2019 ocena przez społeczeństwo działań Policji utrzymywała się stabilnie względem roku poprzedniego. W roku 2020 od marca do grudnia dobra ocena działalności Policji przez społeczeństwo spadła. Można założyć, że wzrost negatywnych społecznych ocen pracy Policji był spowodowany wystąpieniem pandemii Covid-19 i narastających obostrzeń nakładanych na społeczność. Należy jednak zauważyć, że w tym czasie odbył się Strajk Kobiet, w którym przedstawiciele Policji w kontrowersyjny sposób zachowywali się wobec strajkujących, co zapewne przyczyniło się do spadku pozytywnej oceny działania funkcjonariuszy i miało bezpośredni wpływ na odbiór społeczeństwa. Od marca do grudnia 2020 roku w ocenie dobrej nastąpił spadek o 22 punkty procentowe, a ocena zła wzrosła o 18 punktów procentowych. W roku 2021 od stycznia do grudnia utrzymywała się na poziomie stabilnym, względem badanego okresu przy czym nastąpił lekki wzrost opinii pozytywnej względem poprzedniego 2020 roku. Podsumowując badany zakres czasowy 2018-2020 roku, można wnioskować, że duże oddziaływanie na postrzeganie oraz ocenę zarówno pozytywną jak i negatywną w funkcjonowaniu tego podmiotu miały wydarzenia społeczne, w tym obostrzenia pandemiczne. Na działanie Policji oddziałuje także bezpośredni kontakt i współpraca z obywatelami.

3.2. Uwarunkowania prawne dotyczące funkcjonowania wybranych grup dyspozycyjnych

3.2.1. Militarne grupy dyspozycyjne

Dla militarnych grup dyspozycyjnych jednym z głównych zadań jest obrona granic Rzeczypospolitej Polskiej, ochrona interesów państwa i obywateli. Są to umundurowane,

uzbrojone grupy, które podlegają hierarchii opartej na systemie rozkazodawczym. Wszelkie działania i dyspozycyjność podlegają pod wydawanie rozkazów przez przełożonych i gotowość do natychmiastowego działania. Jak zauważył S. Jarmoszko „Trudno sobie wyobrazić armię w pełni zdemokratyzowaną, bez rozkazu, podległości służbowej, dyscypliny, systemu gotowości bojowej”²⁰².

3.2.1.1. Siły Zbrojne RP

Z racji wielości i rodzaju zadań szczególnie istotne miejsce wśród militarnych grup dyspozycyjnych zajmują Siły Zbrojne RP, czyli zorganizowane grupy żołnierzy, którzy są w czynnej służbie wojskowej. Te grupy zdaniem autora pełnią jedną z najważniejszych ról w zapewnianiu bezpieczeństwa społecznego w sytuacjach kryzysowych. Odgrywają istotną rolę w zapewnianiu bezpieczeństwa społecznego zarówno w stanie normalnego funkcjonowania państwa oraz w czasie pandemii COVID-19. Wojsko Polskie nie tylko uczestniczy w polityce obronnej, ale także wspiera administrację publiczną i społeczeństwo w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych, takich jak pandemia Covid-19. Siły Zbrojne RP są organem państwa, który ma za zadanie obronę i ochronę interesów państwa, zarówno wewnętrznych, jak i zewnętrznych. Współdziałają z innymi grupami dyspozycyjnymi, zajmują się utrzymywaniem pokoju i stabilności oraz bezpieczeństwa w państwie. Ponadto chronią ład wewnętrzny państwa, niosą pomoc cywilom w razie wystąpienia klęsk i katastrof naturalnych czy też spowodowanych przez człowieka. Funkcjonowanie grupy dyspozycyjnych nie może być dowolne. Jak przyjęto w Konstytucji RP „Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej służą ochronie niepodległości państwa i niepodzielności jego terytorium oraz zapewnieniu bezpieczeństwa i nienaruszalności jego granic”²⁰³ oraz „Siły Zbrojne zachowują neutralność w sprawach politycznych oraz podlegają cywilnej i demokratycznej kontroli”²⁰⁴. W skład sił zbrojnych RP wchodzi, jak stanowi art. 3 Ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 21 listopada 1967 r.:

1. Wojska Lądowe,
2. Siły Powietrzne,
3. Marynarka Wojenna,
4. Wojska Specjalne,

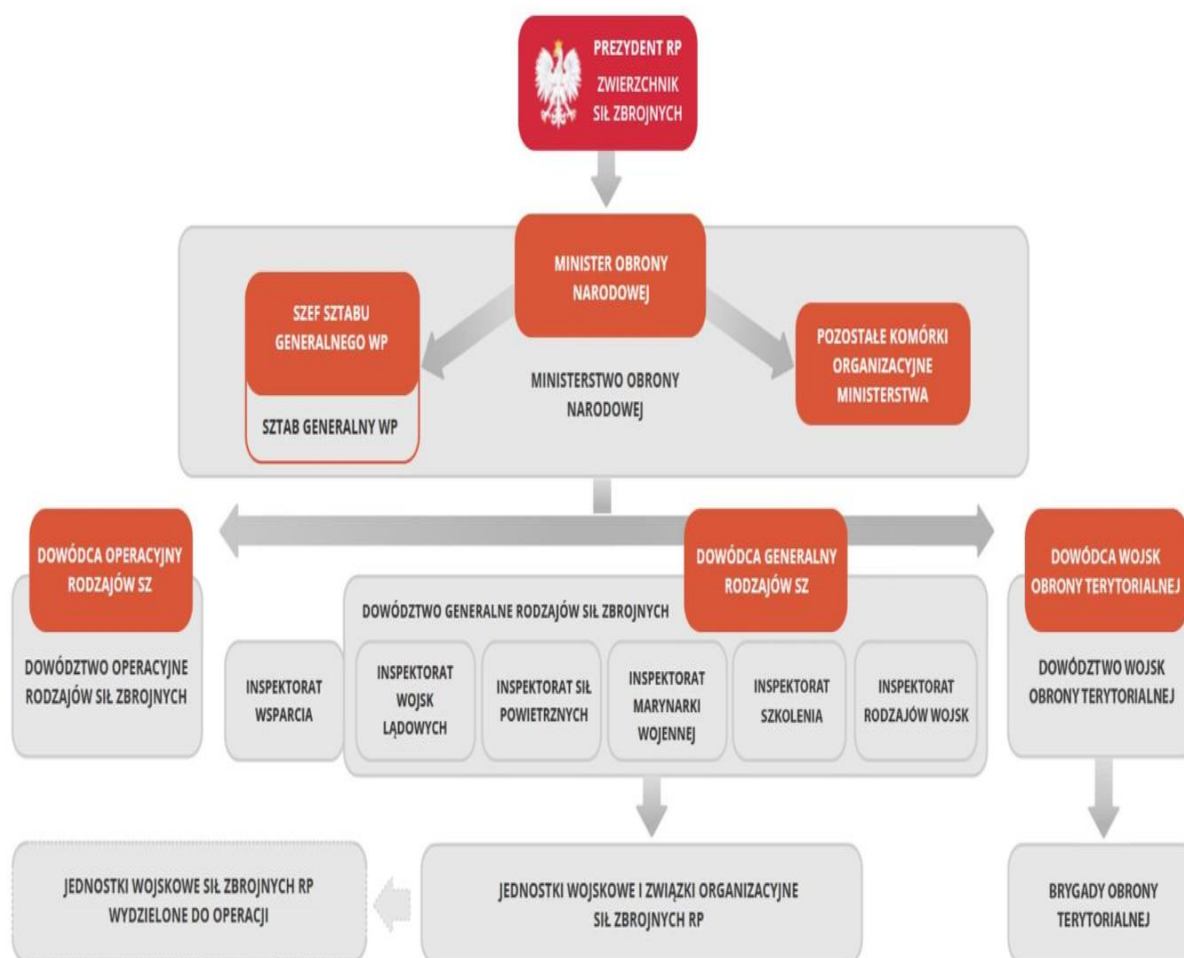
²⁰² S. Jarmoszko, *Dyspozycyjność wojskowych – status quo czy zmiana*, (w:), *Grupy dyspozycyjne społeczeństwa polskiego*, J. Maciejewski (red.), UWr 2006, s. 39.

²⁰³ *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.*, Art. 26, Dz.U. z 1997 r. Nr. 78 poz. 483 ze zm.

²⁰⁴ Tamże.

5. Wojska Obrony Terytorialnej²⁰⁵.

W dniu 11 marca 2022 roku została przyjęta nowa Ustawa *o obronie Ojczyzny*²⁰⁶, która sprawiła, że dotychczasowa wymieniona ustawa stała się nieaktualna, ale za sprawą przyjętych ram czasowych autor pracy bazuje na wcześniejszym akcie prawnym. Po przedstawieniu rodzajów Sił Zbrojnych RP należytem jest zaprezentowanie schematu kierowania i dowodzenia, co przedstawiono na Wykresie 1.

Wykres 1. Ogólny schemat systemu kierowania i dowodzenia Siłami Zbrojnymi RP

Źródło: *Ogólny schemat systemu kierowania i dowodzenia Siłami Zbrojnymi RP*, <https://zpe.gov.pl/a/struktura-i-organizacja-sil-zbrojnych-rp/DsEMgFi5U>, [Dostęp 29.04.2022 r.].

²⁰⁵ Ustawa *o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej* z dnia 21 listopada 1967 r., Dz. U. 1967 nr 44 poz. 220, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19670440220/U/D19670220Lj.pdf>, [Dostęp 25.02.2022 r.].

²⁰⁶ Ustawa *o obronie Ojczyzny* z dnia 11 marca 2022 r., Dz. U. 2022 poz. 655, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20220000655>, [Dostęp 25.03.2022 r.].

Zakres działań Wojska Polskiego jest uregulowany prawnie poprzez wyżej wymienioną ustawę z dnia 21 listopada 1967 r. *o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej*. Zawiera ściśle określone zadania oraz zasady funkcjonowania w przypadku określonych zagrożeń. W Ustawie w art. 3.1. i art. 3.2. przyjęto, że „Na straży suwerenności i niepodległości Narodu Polskiego oraz jego bezpieczeństwa i pokoju stoją Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej, zwane dalej «Siłami Zbrojnymi»” oraz „Siły Zbrojne mogą ponadto brać udział w zwalczaniu klęsk żywiołowych i likwidacji ich skutków, działaniach antyterrorystycznych i z zakresu ochrony mienia, akcjach poszukiwawczych oraz ratowania lub ochrony zdrowia i życia ludzkiego, oczyszczaniu terenów z materiałów wybuchowych i niebezpiecznych pochodzenia wojskowego oraz ich unieszkodliwianiu, a także w realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego²⁰⁷. Ukazuje to wieloaspektowy zakres działań jakie może wykonywać Wojsko Polskie w celu zapewnienia bezpieczeństwa.

Wymieniona wyżej Ustawa nie odzwierciedla całości znaczenia oraz ważnej roli jaką pełni Siły Zbrojne RP nie tylko w obronności państwa, ale także w zakresie zapewniania bezpieczeństwa społecznego. Na podstawie wydarzeń z z początku roku 2020, w którym wystąpiła pandemia Covid-19, można potwierdzić założenie, że władze cywilne nie są w stanie samodzielnie bez pomocy wojska zrealizować wielu zadań mających na celu przeciwdziałanie sytuacji kryzysowej²⁰⁸. Osiągnięcie pożądanego poziomu bezpieczeństwa wymaga skoordynowanego działania różnych organów państwa oraz ich współpracy ze społeczeństwem²⁰⁹.

Siły Zbrojne RP, jako jedna z militarnych grup dyspozycyjnych, uczestniczą w działaniach mających na celu zapobieganie oraz usuwanie skutków klęsk żywiołowych w tym także związanych z wystąpieniem pandemii Covid-19. Żołnierze mają ściśle określone zadania, które są unormowane prawnie przez Ustawę z 18 kwietnia 2002 r. *o stanie klęski żywiołowej*²¹⁰. Ważnym dokumentem jest także rozporządzenie Rady Ministrów z 20 lutego 2003 r. dotyczące szczegółowych zasad udziału oddziałów i pododdziałów sił zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w zapobieganiu skutkom klęski żywiołowej i ich usuwaniu²¹¹. Ustanowiony przez Radę Ministrów z dnia 20 lutego 2003 roku zakres działań ratowniczych lub prewencyjnych, które są wykonywane

---

²⁰⁷ Ustawa o powszechnym..., wyd. cyt.

²⁰⁸ K. Gąsiorek, W. Kitler, (red.), *Wojskowe wsparcie władz cywilnych I społeczeństwa*, Warszawa 2005, str. 9.

²⁰⁹ T. Koźmider, K. Gąsiorek, *Powszechna Obrona Terytorialna podstawą bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, (w:) *Wojska Obrony terytorialnej w Polsce i na świecie w drugiej dekadzie XXI wieku*, „Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka AFM” 2017 nr 3 (XXVIII), str. 39.

²¹⁰ Ustawa z dnia 18 kwietnia 2002 r. *o stanie klęski żywiołowej*, Dz.U. 2002 nr 62, poz. 558., ze zm.

²¹¹ Rozporządzenie rady ministrów z dnia 20 lutego 2003 r. *w sprawie szczegółowych zasad udziału oddziałów i pododdziałów sił zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w zapobieganiu skutkom klęski żywiołowej i ich usuwaniu*, Dz.U. nr 41, poz. 347.

w celu zapobiegania skutkom klęski żywiołowej i ich usuwaniu jest bardzo obszerny. Poniżej został przedstawiony punkt 2.1 z omawianego Rozporządzenia Rady Ministrów:

1. „Współudział w monitorowaniu zagrożeń,
2. Wykonywanie zadań związanych z oceną skutków zjawisk zaistniałych na obszarze występowania zagrożeń,
3. Wykonywanie zadań poszukiwawczo-ratowniczych,
4. Ewakuowanie poszkodowanej ludności i mienia,
5. Wykonywanie zadań mających na celu przygotowanie warunków do czasowego przebywania ewakuowanej ludności w wyznaczonych miejscach,
6. Współudział w ochronie mienia pozostawionego na obszarze występowania zagrożeń,
7. Izolowanie obszaru występowania zagrożeń lub miejsca prowadzenia akcji ratowniczej,
8. Wykonywanie prac zabezpieczających, ratowniczych i ewakuacyjnych przy zagrożonych dobrach kultury,
9. Prowadzenie prac wymagających użycia specjalistycznego sprzętu technicznego lub materiałowa. wybuchowych będących w zasobach sił zbrojnych RP,
10. Usuwanie materiałów niebezpiecznych i ich unieszkodliwienie z wykorzystaniem sił i środków będących w wyposażeniu sił zbrojnych RP,
11. Likwidowanie skażeń i zakażeń biologicznych,
12. Wykonywanie zadań związanych z naprawą i odbudową infrastruktury technicznej,
13. Współudział w zapewnianiu przejezdności szlaków komunikacyjnych,
14. Udzielanie pomocy medycznej i wykonywanie zadań sanitarno-higienicznych i przeciwepidemicznych²¹².

Siły Zbrojne RP biorą czynny udział, jak wyżej zostało przedstawione, w przeciwdziałaniu zagrożeniom, które są spowodowane klęskami żywiołowymi i sytuacjami kryzysowymi. W trakcie 2020 roku wskutek wystąpienia pandemii Covid-19 wojsko realizowało czynności w celu zapewniania bezpieczeństwa społecznego oraz zatrzymania rozprzestrzeniania się wirusa. Efekty działań zostały opisane w dalszych rozdziałach pracy.

Istotną grupą będącą rodzajem Sił Zbrojnych RP są Wojska Obrony Terytorialnej²¹³, jako grupa militarna czynnie działają w sytuacjach m.in. klęsk żywiołowych, zwalczania ich oraz prowadzenia działań ratowniczych. W sytuacji wystąpienia pandemii Covid-19 w pierwszej połowie 2020 roku zostały powierzone zadania żołnierzom WOT, ze względu na zapotrzebowanie

---

²¹² Tamże.

²¹³ Rodzaj Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej utworzony 1 stycznia 2017 roku.

całego społeczeństwa do udzielania niezbędnego wsparcia. Działania terytorialnych Sił Zbrojnych RP opierały się na realizacji wsparcia przeciwepidemicznego i były skoncentrowane na trzech głównych sferach:

1. „Wspieranie Policji i Straży Granicznej, Wojewodów oraz władz samorządowych w zakresie zapobiegania rozprzestrzenianiu się koronawirusa oraz wsparcie opieki nad osobami zakażonymi, przebywającymi na kwarantannie oraz osobami starszymi.
2. Ograniczanie ryzyka transmisji koronawirusa [...].
3. Edukacja personelu i otoczenia w zakresie profilaktyki i zapobiegania zakażeniom”²¹⁴.

Wiodącymi podmiotami administracji publicznej w czasie epidemii był minister właściwy do spraw zdrowia oraz Państwowa Inspekcja Sanitarna²¹⁵. Najwięcej obowiązków przypadło jednostkom wchodzącym w skład Państwowego Ratownictwa Medycznego. Za sprawą dynamicznie rozwijającej się liczby zakażonych lub osób z podejrzeniem zakażenia w połowie marca 2020 roku podjęto decyzję dotyczącą zaangażowania pododdziałów Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej²¹⁶. Tym samym koniecznym było ich ściśle współdziałanie z innymi podmiotami w obszarze bezpieczeństwa powszechnego. Prawdopodobną podstawą prawną tych działań był art. 44a Ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi, „Jeżeli użycie innych sił i środków jest niemożliwe lub może okazać się niewystarczające, Minister Obrony Narodowej może przekazać do dyspozycji Głównego Inspektora Sanitarnego lub wojewody, na którego obszarze podejmowane są działania związane ze stanem zagrożenia epidemicznego, stanem epidemii albo w razie niebezpieczeństwa szerzenia się zakażenia lub choroby zakaźnej, które może stanowić zagrożenie dla zdrowia publicznego, w szczególności wystąpienia choroby szczególnie niebezpiecznej lub wysoce zakaźnej, pododdziały lub oddziały Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, wraz ze skierowaniem ich do wykonywania zadań z tym związanych[...]”²¹⁷, bądź art. 25 Ustawy o zarządzaniu kryzysowym, „Jeżeli w sytuacji kryzysowej użycie innych sił i środków jest niemożliwe lub może okazać się niewystarczające, o ile inne przepisy nie stanowią inaczej, Minister Obrony Narodowej, na wniosek wojewody, może przekazać do jego dyspozycji pododdziały lub oddziały Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej,

---

²¹⁴ M. Pietrzak, *Odpowiedź WOT na COVID-19*, <https://media.terytorialsi.wp.mil.pl/informacje/490611/odpowiedz-wot-na-covid-19>, [Dostęp 17.03.2022 r.].

²¹⁵ *Krajowy Plan Zarządzania Kryzysowego, Aktualizacja 2020 część A*, <https://www.gov.pl/web/rcb/krajowy-plan-zarzadzania-kryzysowego>, s. 62, [Dostęp 08.08.22 r.].

²¹⁶ P. Hac, *Współdziałanie wybranych podmiotów bezpieczeństwa wewnętrznego w Polsce w warunkach epidemii Covid-19-znaczenie oraz wyzwania*, „Wiedza Obronna TWO” 2020 Tom 272 nr 3, s. 52.

²¹⁷ Ustawa z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi, Dz. U. 2008 nr 234, poz. 1570, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20082341570/U/D20081570Lj.pdf>, s. 68, [Dostęp 15.09.22 r.].

zwane dalej „oddziałami Sił Zbrojnych”, wraz ze skierowaniem ich do wykonywania zadań z zakresu zarządzania kryzysowego[...]”²¹⁸. Nie jest jednoznacznie stwierdzone co było w tym okresie podstawą prawną do współpracy przy podjęciu działań w zakresie występującej pandemii. Pierwszy przypadek zarażenia wirusem nastąpił 4 marca 2020 roku, Ustawa z dnia 2 marca 2020 r. *o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem Covid-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych*²¹⁹ weszła w życie i zaczęła obowiązywać od 8 marca 2020 roku.

Do tego czasu wyżej wymienione Ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. i 26 kwietnia 2007 r. obowiązywały wskutek wystąpienia pandemii Covid-19. Także w wyżej wymienionej Ustawie z dnia 2 marca 2020 roku, jest zapis w art.1.2 „W zakresie nieuregulowanym w niniejszej ustawie stosuje się ustawę z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi”²²⁰, co potwierdza założenie, że na samym początku pandemii działano na podstawie Ustawy z 2008 roku. Należy tym stwierdzić, że koniecznym było podjęcie ścisłej współpracy między tymi podmiotami, ponieważ użycie sił i środków dostępnych dla Państwowego Ratownictwa Medycznego okazało się niemożliwe bądź niewystarczające. Wynikiem tej współpracy było wydelegowanie do sztabu kryzysowego oficerów łącznikowych z Dowództwa Generalnego Rodzajów Sił Zbrojnych²²¹. Do działań wspomagających jednostki Ratownictwa Medycznego zaangażowano podmioty wojskowej służby zdrowia, zorganizowano szpitale polowe etc.

3.2.1.2. Straż Graniczna

Bezpieczeństwo narodowe jest ściśle związane z bezpieczeństwem międzynarodowym²²². Istotną rolę w zapewnianiu tak rozumianego bezpieczeństwa pełni Straż Graniczna, jest to wg.

---

²¹⁸ Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r., *o zarządzaniu kryzysowym*, Dz. U. 2007 nr 89 poz. 590, [Dostęp 15.09. 2022 r.], <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20070890590/U/D20070590Lj.pdf>, s. 31.

²¹⁹ Ustawa z dnia 2 marca 2020 roku, *o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych*, Dz. U. 2020 poz. 374, [Dostęp 15.09.2022 r.].

²²⁰ Tamże, s. 2.

²²¹ N.G. Piкуła, M. Grewiński, E. Zdebska, W. Glac, *Wybrane krajowe i międzynarodowe aspekty polityki społecznej w czasie pandemii koronawirusa*, Scriptum, Karków 2020, s. 222-223.

²²² „Bezpieczeństwo międzynarodowe ma szerszy zakres treści niż bezpieczeństwo narodowe. Nie jest tylko sumą bezpieczeństwa poszczególnych państw, lecz czymś więcej – o jego istocie stanowi zespół warunków, norm i mechanizmów międzynarodowych oraz oddziaływań, które zapewniają każdemu państwu danego systemu międzynarodowego czy regionu mniejszą lub większą pewność niezagrażonego istnienia, przetrwania i swobod rozwojowych. Obejmuje nie tylko wartości egzystencjalne poszczególnych państw, ale również wartości wspólne dla danego systemu, takie jak: stabilność, pokój, równowaga, współpraca itp. O ich ochronie decyduje prowadzona przez państwa polityka bezpieczeństwa oraz całościowy kształt więzi i instytucji międzynarodowych. Celem działań na rzecz bezpieczeństwa międzynarodowego jest eliminowanie zagrożeń dla istnienia, przetrwania, tożsamości oraz rozwoju

Encyklopedii PWN „organizacja typu wojsk. lub policyjnego powołana do ochrony granic państwa na lądzie i na morzu oraz kontroli ruchu granicznego”²²³.

W innym, bardziej wieloaspektowym ujęciu przyjmuje się, że Straż Graniczna to: „jednolita, umundurowana i uzbrojona formacja, która powołana jest do ochrony granic państwowych na lądzie i na morzu oraz kontroli ruchu granicznego, zgodnie z interesami bezpieczeństwa narodowego”²²⁴. Funkcjonariusze Straży Granicznej zapewniają bezpieczeństwo państwa jak i bezpieczeństwo społeczne. Działania Straży Granicznej są ściśle określone poprzez Ustawę z dnia 12 października 1990 roku *o Straży Granicznej*²²⁵, a są to między innymi:

- a) Ochrona granic państwa.
- b) Kontrola ruchu granicznego.
- c) Zapobieganie oraz przeciwdziałanie nielegalnej migracji.
- d) Rozpoznawanie oraz wykrywanie wszelkich przestępstw i wykroczeń transgranicznych.

Do realizacji powyższych zadań dopasowany jest system organizacyjny Straży Granicznej. Przedstawiono go na Wykresie 2:

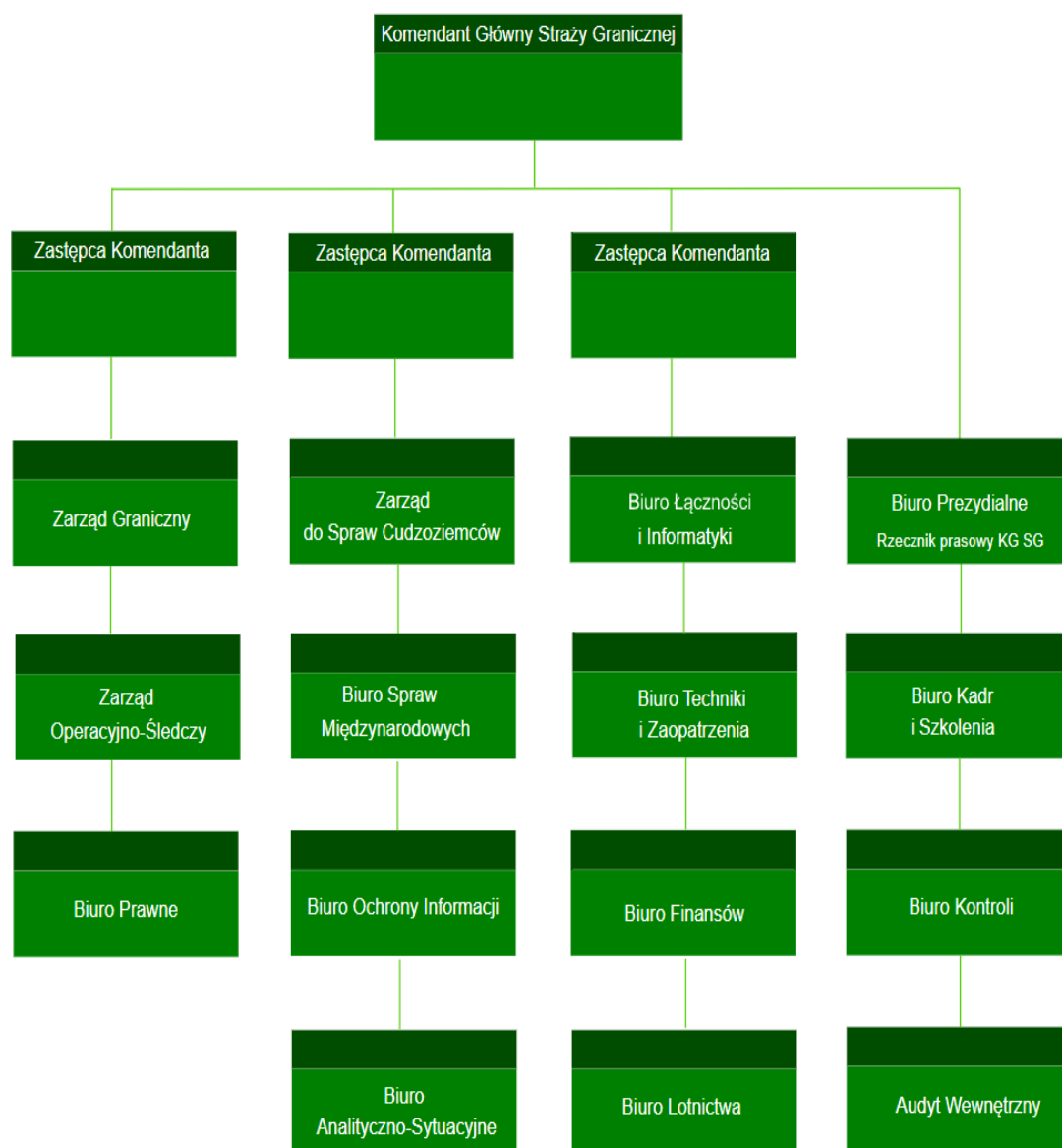
---

państwa i systemów międzynarodowych, a także kształtowanie pewności tych podmiotów”, R. Zięba, *Bezpieczeństwo międzynarodowe po zimnej wojnie*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008, s. 20.

²²³ Hasło: *Straż Graniczna*, Encyklopedia PWN, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/straz-graniczna;3907558.html>, [Dostęp 14.03.2022 r.].

²²⁴ Straż Graniczna, <https://www.gov.pl/web/mswia/straz-graniczna>, [Dostęp 14.03.2022 r.].

²²⁵ Ustawa z dnia 12 października 1990 r. *o Straży Granicznej*, Dz. U. 1990 Nr 78 poz. 462.

Wykres 2. Schemat organizacyjny Straży Granicznej

Źródło: *Schemat organizacyjny*, 25.11.2015, <https://www.strazgraniczna.pl/pl/straz-graniczna/struktura-sg/komenda-glowna-sg/2515,Schemat-organizacyjny.html>, [Dostęp 29.04. 2022 r.].

Według badacza socjologii grup dyspozycyjnych J. Maciejewskiego Straż Graniczna jest zakwalifikowana do militarnych grup dyspozycyjnych, za sprawą spełniania następujących warunków: „są uzbrojonymi jednostkami w pełni umundurowanymi o historycznie uwarunkowanej pragmatyce kadrowej mającej militarny status nadany przez państwo, podlegającymi rygorom jednoosobowego rozkazodawstwa”²²⁶. Ponadto stwierdza, iż Straż Graniczna „została zorganizowana na wzór wojskowy i genetycznie wywodzi się z Sił

²²⁶ J. Maciejewski, *Grupy dyspozycyjne...*, wyd. cyt., s. 67.

Zbrojnych”²²⁷, to jest potwierdzeniem przynależności i identyfikacji jej jako militarnej grupy dyspozycyjnej kwalifikacji jej do militarnych grup dyspozycyjnych.

Niemniej w zakresie tego, czy Straż Graniczna powinna być zakwalifikowana do militarnej grupy dyspozycyjnej nie ma w literaturze przedmiotu jednolitego poglądu. Niektórzy badacze zwracają uwagę na to, iż ta grupa pasuje do formacji paramilitarnych. Karina Błażejczak w swojej publikacji *Miejsce Straży Granicznej w systemie bezpieczeństwa państwa a typologia grup dyspozycyjnych*²²⁸ zastosowała analizę krytyczną studium autorstwa J. Maciejewskiego oraz aktów prawnych w celu weryfikacji przynależności tej grupy dyspozycyjnej. W powyższej publikacji przedstawiony został szereg przykładów potwierdzających dysonans pomiędzy klasyfikacją Straży Granicznej jako grupy militarnej, jak przyjął J. Maciejewski, a przynależnością do paramilitarnej grupy. Takimi przykładami mogą być między innymi to, że jest to formacja w pełni umundurowana oraz uzbrojona, stoi na straży granic Polski. Tworzą ją formacje policyjne. Wśród członków tej grupy nie ma żołnierzy, nie jest to organizacja przynależna w żadnym stopniu do sił zbrojnych, a jest „strażą graniczną” jak sama nazwa wskazuje. Ustawodawca przedstawia przepisy prawne, które obejmują formacje o podobnym charakterze i sposobie działania i wymienia je w aktach prawnych.

Można również odwołać się do Ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. *o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy*²²⁹, w której jest wymieniona Straż Graniczna, jak i pozostali przedstawiciele grup paramilitarnych (np. Policja). Ze względu na nadany status legislacyjny oraz pełnioną funkcję Straż Graniczna jest przypisywana do paramilitarnej grupy dyspozycyjnej. Kolejny argument związany jest z wejściem Polski w struktury Unii Europejskiej, wtedy nastąpiło przekształcenie formacji wojskowej w służbę mającą charakter policyjny. Z końcem 2006 roku nastąpiła reorganizacja oraz odejście od służby kandydackiej, która była pełniona na podstawie zasadniczej służby wojskowej. Straż Graniczna obecnie współpracuje z Siłami Zbrojnymi na zasadach określonych między Komendantem Głównym Straży Granicznej i Dowódcą Generalnym Rodzajów Sił Zbrojnych oraz Komendantem Głównym Żandarmerii Wojskowej. Jest

---

²²⁷ Tamże, s. 68.

²²⁸ K. Błażejczak, *Miejsce Straży Granicznej w systemie bezpieczeństwa państwa a typologia grup dyspozycyjnych*, Wydawnictwo AFiB Vistula, Warszawa 2021.

²²⁹ Ustawa z dnia 18 lutego 1994 r. *o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Straży Marszałkowskiej, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Celno-Skarbowej i Służby Więziennej oraz ich rodzin*, Dz. U. z 2020 r., poz. 723.

to realizowane na wielu płaszczyznach między innymi poprzez wspólne ćwiczenia, ale są to dwie różne formacje²³⁰.

W ramach badań przyjęto założenie, w którym na podstawie klasyfikacji jakiej dokonał J. Maciejewski, Straż Graniczna jest militarną grupą dyspozycją i tak też będzie rozpatrywana, ponieważ jest formacją umundurowaną, historycznie pragmatyka kadrowa miała status nadany przez państwo jako militarny, podlega całkowitemu rygorowi jednoosobowego rozkazodawstwa oraz wywodzi się od Sił Zbrojnych. Konkludując ewolucja jaką przeszła Straż Graniczna przez lata jako formacja ochraniająca granice Rzeczypospolitej Polskiej doprowadziła do ukształtowania się profesjonalnej, właściwie zorganizowanej i wyposażonej Straży Granicznej.

Jak ukazują badania przeprowadzone przez autora w formie wywiadów eksperckich, Straż Graniczna w dużym stopniu przyczynia się do zapewniania bezpieczeństwa społecznego oraz fizycznego obywateli, wykonywanie zadań ustawowych, poprzez uprawnienia, które posiadają. Straż Graniczna zapewnia psychiczny komfort obywateli dzięki swoim działaniom oraz bezpieczeństwo bytowe. Jeśli wystąpi sytuacja kryzysowa, w której istnieje brak innych podmiotów bądź ich czas dojazdu na miejsce zdarzenia może być wydłużony, tym miejscem może być np. granica kraju, Straż Graniczna jest pierwszym podmiotem udzielającym niezbędnej pomocy przy wszelkiego rodzaju klęskach i sytuacjach kryzysowych. Ten podmiot jako pierwszy znajduje się przy granicy kraju, zapewniając wszelkiego rodzaju pomoc osobom przekraczającym granice. Straż Graniczna egzekwuje normy prawne, tak aby społeczeństwo miało poczucie zapewnionego bezpieczeństwa²³¹.

Działania Straży Granicznej były utrudnione ze względu na dynamicznie rozwijającą się liczbę zachorowań i ludzi, którzy chcieliby przekroczyć granice kraju w wyniku wystąpienia epidemii. Sytuacja ta była tożsama do sytuacji działań Wojska Polskiego, które zostały opisane. Ustawy regulującej działania w przypadku wystąpienia pandemii Covid-19 i przeciwdziałania jej skutkom nie było, co nasuwa stwierdzenie, że uregulowania prawne były niewystarczające w przypadku pandemii Covid-19 i musiały natychmiast zostać podjęte działania w celu wypełnienia tej luki.

3.2.2. Paramilitarne grupy dyspozycyjne

---

²³⁰ W. Celiński, *Rola straży granicznej w systemie bezpieczeństwa narodowego*, „Systemy Logistyczne Wojsk” 2018 nr 48, s. 34-35.

²³¹ Wywiad ekspercki, przeprowadzony 06.09.2022 r. z Wojciechem Zyskowskim Naczelnikiem Wydziału Analiz, Informacji i Współpracy Międzynarodowej Podlaskiego Oddziału Straży Granicznej w Podlaskim Oddziale Straży Granicznej w Białymstoku, całość wywiadu w załączniku.

Do formacji paramilitarnych możemy zaliczyć podmioty podległe strukturze administracyjnej państwa, które bezpośrednio oddziałują na jego system bezpieczeństwa. Paramilitarne grupy dyspozycyjne są umundurowane, a ich organizacja jest zbliżona do działalności prowadzonej przez wojsko, poprzez występowanie systemu rozkazodawstwa oraz ścisłą hierarchizację jej członków. Czynnikiem odróżniającym podmioty paramilitarne od militarnych jest to, że nie są one skierowane i przeznaczone do prowadzenia walki zbrojnej na tle międzynarodowym²³². Jak możemy znaleźć w Słowniku Języka Polskiego paramilitarny oznacza „zorganizowany na wzór wojskowy”²³³. Jednym z głównych zadań jest zapewnianie bezpieczeństwa społecznego wszystkim obywatelom kraju. Do tej grupy zaliczamy między innymi Policję oraz Straż Pożarną, które zostały opisane w dalszej części pracy jako wybrani przedstawiciele paramilitarnych grup dyspozycyjnych. Wymienione podmioty zdaniem autora pracy pełnią jedną z najważniejszych ról w zapewnianiu bezpieczeństwa społecznego.

3.2.2.1. Policja

Bezpieczeństwo nie dotyczy tylko pojedynczych jednostek jakimi są ludzie, a całych grup społecznych. Do utrzymania jego pożądanego poziomu są niezbędne podmioty, które będą stały na straży utrzymania takiego stanu, będą realizować w sposób skuteczny cele oraz działania, które przyczynią się do utrzymania wewnętrznego bezpieczeństwa wśród społeczeństwa. Jednym z najważniejszych podmiotów zdaniem autora przyczyniających się do utrzymania takiego stanu, jakim jest poczucie bezpieczeństwa przez społeczeństwo w kraju, jest Policja. Jak opisuje Włodzimierz Kubiacyk „policja odgrywa podstawową rolę w istnieniu pokojowego społeczeństwa korzystającego z dobrodziejstw porządku i bezpieczeństwa publicznego”²³⁴.

Policja jest to w pełni umundurowana i uzbrojona formacja, która służy społeczeństwu i jest przeznaczona do ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz utrzymywania bezpieczeństwa i porządku publicznego²³⁵. Jest to formalna organizacja, która pełni zadania i funkcje ściśle określone aktami prawnymi, którymi są przede wszystkim Ustawa o Policji z dnia 6 kwietnia 1990 roku oraz rozporządzenie Rady Ministrów z 6 sierpnia 2013 roku w sprawie szczegółowych warunków i sposobu użycia oddziałów i pododdziałów Policji oraz Sił Zbrojnych RP w razie zagrożenia

---

²³² K. Musiał, *Prestiż grup dyspozycyjnych w Polsce- przegląd komunikatów CBOS*, (w:) *Badania i rozwój młodych naukowców w Polsce*, pod. red. J. Nyćkowiak, J. Lesny, Poznań 2020, s. 63.

²³³ Hasło: *paramilitarny*, Słownik Języka Polskiego, <https://sjp.pwn.pl/sjp/paramilitarny;2570661>, [Dostęp 17.03.2022 r.].

²³⁴ W. Kubiacyk, *Prawo policji*, (w:) *Charakterystyka Policji jako grupy dyspozycyjnej w systemie bezpieczeństwa państwa*, pod red. Katarzyna Borowska, „Eunomia” 2018 nr 1(94), s. 9.

²³⁵ Ustawa o Policji z dnia 6 kwietnia 1990 roku art. 1 (tekst jednolity Dz. U. z 2015 r. poz. 353; z póź. zm).

bezpieczeństwa publicznego lub zakłócenia porządku publicznego²³⁶. Policja jest jednym z przedstawicieli paramilitarnej grupy dyspozycyjnej.

1. Przedmiotowe- sfera działalności państwa, wiąże się ze stosowaniem przymusu wobec osób i instytucji,
2. Podmiotowe- zorganizowane korpusy osobowe, ich celem jest ochrona konstytucyjnego ustroju państwa, zapewnianie ładu i porządku publicznego²³⁷.

Policja realizuje nie tylko działania prewencyjne czy dochodzeniowo-śledcze (które mają na celu utrzymaniu porządku czy też poczucia bezpieczeństwa społecznego), ale także wykonuje zadania w celu zapobiegania oraz zwalczania skutków klęsk żywiołowych²³⁸, wszelkich zagrożeń bezpieczeństwa ludzi powodowanych przez np. terroryzm czy też epidemie²³⁹ – w tym także zaistniałej na początku 2020 roku pandemii Covid-19. W art. 1 ust. 2 Ustawy o Policji przedstawiono rozbudowany katalog zadań tej formacji, zaliczają się do nich między innymi:

1. „ochrona życia i zdrowia ludzi oraz mienia przed bezprawnymi zamachami naruszającymi te dobra;
2. ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego, w tym zapewnienie spokoju w miejscach publicznych oraz w środkach publicznego transportu i komunikacji publicznej, w ruchu lądowym i na wodach przeznaczonych do powszechnego korzystania;
3. inicjowanie i organizowanie działań mających na celu zapobieganie popełnieniu przestępstw i wykroczeń oraz zjawiskom kryminogennym i współdziałanie w tym zakresie z organami państwowymi, samorządowymi i organizacjami społecznymi [...];
4. wykrywanie przestępstw i wykroczeń oraz ściganie ich sprawców [...];
5. nadzór nad specjalistycznymi uzbrojonymi formacjami ochronnymi w zakresie określonym w odrębnych przepisach;
6. kontrola przestrzegania przepisów porządkowych i administracyjnych związanych z działalnością publiczną lub obowiązujących w miejscach publicznych;

---

²³⁶ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 sierpnia 2013 r. w sprawie szczegółowych warunków i sposobu użycia oddziałów i pododdziałów Policji oraz Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w razie zagrożenia bezpieczeństwa publicznego lub zakłócenia porządku publicznego, Dz. U. z 2013 r., poz. 1037.

²³⁷ Z. Długosz, *Organy policyjne*, (w:) *Organy korporacje ochrony państwa*, pod red. S., Warszawa 2001, s. 153.

²³⁸ J. Ziółkowski, *Samorząd – Policja*, Warszawa 1999, s. 9.

²³⁹ Zarządzenie Komendanta Głównego Policji z dnia 31 grudnia 2004 r. w sprawie wprowadzenia w Policji procedur reagowania w sytuacjach kryzysowych, Dz. Urz. KGP z 2005 r., nr 3, poz. 8.

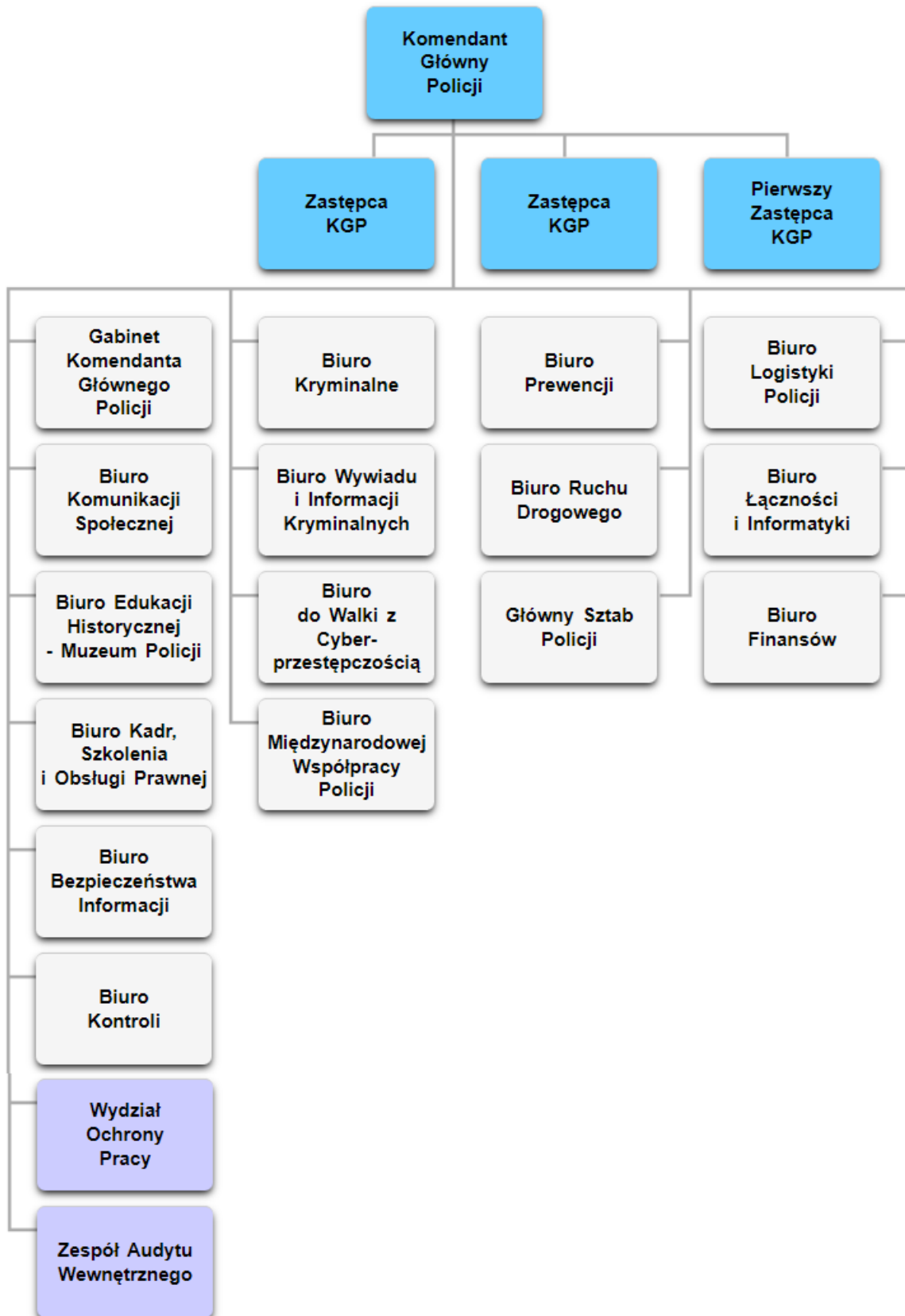

7. współdziałanie z policjantami innych państw oraz ich organizacjami międzynarodowymi, a także z organami i instytucjami Unii Europejskiej na podstawie umów i porozumień międzynarodowych oraz odrębnych przepisów [...]”²⁴⁰.

Istotnym elementem prawidłowego funkcjonowania Policji jest hierarchizacja oraz struktura organizacyjna funkcjonowania. Komendant Główny Policji jest centralnym organem administracji rządowej, podlega on ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych. Jednym z jego głównych zadań jest ochrona i utrzymanie bezpieczeństwa i porządku publicznego. Należyтым jest pokazanie struktury organizacyjnej Komendy Głównej Policji co przedstawiono na Wykresie 3.

---

²⁴⁰ Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 roku o Policji, art. 1 ust. 2.

Wykres 3. Schemat organizacyjny Komendy Głównej Policji

Źródło: *Struktura • Komendy Głównej Policji*, <https://info.policja.pl/inf/komenda-glowna-policji/struktura-kgp/86025,Struktura-Komendy-Glownej-Policji.html>, [Dostęp 01.05.2022 r.].

Działania Policji w codziennej egzystencji społeczeństwa, jak i w sytuacjach zagrożenia życia czy sytuacjach kryzysowych mają istotne znaczenie w systemie bezpieczeństwa całego państwa. Ochrona ludzi czy też działania podejmowane w celu zapewniania porządku publicznego są jednymi z najważniejszych zadań wykonywanych przez funkcjonariuszy tej formacji. Istotnym elementem funkcjonowania tego podmiotu jest zarys sylwetki moralnej policjanta, która niejednokrotnie determinuje jego zachowanie, ale także odrębność tego zawodu i jego postrzeganie przez²⁴¹. Na sylwetkę moralną Policjanta składa się wiele elementów, ale najważniejszym jest obowiązek poszanowania godności ludzkiej oraz przestrzegania i ochrony praw człowieka. Jest to istotna grupa paramilitarna, która nie tylko wykonuje powierzone zadania, ale także oddziałuje poprzez swoje działanie, morale czy też kodeks etyczny, na odbiór przez społeczeństwo, co bezpośrednio wpływa na bezpieczeństwo.

Policja odegrała istotną rolę w sytuacji wystąpienia pandemii Covid-19, stała na straży bezpieczeństwa i porządku społecznego. W momencie wystąpienia pandemii Covid-19 na początku roku 2020 rozbudowano katalog nakazów i zakazów nałożonych na obywateli w celu ograniczenia rozprzestrzeniania się wirusa. Policja jako jedna z grup dyspozycyjnych odpowiadała za ich egzekwowanie. Rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 20 marca 2020 roku²⁴² na obszarze całej Rzeczypospolitej Polskiej został wprowadzony stan epidemii, a dnia 31 marca 2020 roku wydane zostało rozporządzenie Rady Ministrów²⁴³, które miało na celu zwiększenie obostrzeń względem obywateli. Obejmowały one między innymi zakaz przemieszczania się z wyjątkiem zaspokajania podstawowych potrzeb bądź wykonywaniem zadań służbowych, także ilość osób uczestnicząca w nabożeństwach lub innych obrzędach religijnych została ograniczona do 5 osób. Policja sprawowała kontrolę nad ich przestrzeganiem. Przedstawione obostrzenia spotkały się z jawną krytyką ze strony części obywateli, ponieważ godziły w poczucie wolności religijnej oraz (w większym stopniu) w naruszenie wolności osobistej. Policja egzekwowała również między innymi zakaz opuszczania miejsc zamieszkania przez osoby niepełnoletnie, także i to spotkało się z krytyką i społecznymi zarzutami ograniczenia prawa do wolności czy też podważania równości wobec prawa²⁴⁴. Wśród pandemicznych obostrzeń znalazł się także zakaz korzystania z przestrzeni publicznej między innymi parków, plaż czy rowerów miejskich.

---

²⁴¹ K. Borowska, *Charakterystyka Policji jako grupy dyspozycyjnej w systemie bezpieczeństwa państwa*, *Rozwój zrównoważony jako przedmiot badań „EUNOMIA”* 2018 nr 1 (94), s. 124.

²⁴² Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 20 marca 2020 roku, w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii, Dz.U.2020. poz. 491.

²⁴³ Rozporządzenie Rady Ministrów z 31 marca 2020 roku *w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii*, Dz.U. 2020 poz. 566.

²⁴⁴ K. Baran, W. Burek, M. Gibek, *Wpływ Covid-19 na społeczeństwo i prawo. Wybrane aspekty polskich i europejskich regulacji prawnych*, „Rocznik administracji publicznej UJ” 2020 nr 6, s. 284.

Wprowadzone regulacje nie tylko ograniczały prawo do wolności osobistej ale także prawo do swobody działalności gospodarczej, dotyczyło to np. obostrzeń w korzystaniu z hoteli, restauracji czy salonów urody. Powstało rozporządzenie²⁴⁵, które przewidywało zamknięcie tych placówek bądź ograniczenie ich działalności. To tylko nieliczne wymienione nakazy i zakazy powstałe wskutek wystąpienia epidemii Covid-19. Można przyjąć, że ograniczały trzy podstawowe elementy wolności ludzi:

1. Wolność prowadzenia działalności gospodarczej z art. 22 Konstytucji RP²⁴⁶.
2. Wolność swobodnego poruszania się po terenie RP z art. 52 Konstytucji RP²⁴⁷.
3. Wolność wyznania z art. 53 Konstytucji RP²⁴⁸.

Za złamanie bądź naruszenie wyżej wymienionych restrykcji groziły bardzo wysokie sankcje finansowe w okresie trwania epidemii Covid-19. Policja jako grupa dyspozycyjna sprawująca kontrolę nad przestrzeganiem zakazów i nakazów stosowała kary pieniężne zgodnie z kodeksem wykroczeń²⁴⁹. Z analiz Rzecznika Praw Obywatelskich mandaty stosowane były w przeważającej ilości za złamanie zakazu poruszania się²⁵⁰ wydanego przez Radę Ministrów w Rozporządzeniu z 31 marca 2020 roku²⁵¹. Rozporządzenie te okazało się na tamten moment nieprecyzyjne, ponieważ nie przedstawiało konkretnych wytycznych, a wszystko zależało od interpretacji. Egzekwowanie przez funkcjonariuszy policji przestrzegania restrykcji przez obywateli skutkowało zmniejszeniem poziomu zaufania społecznego do organizacji mundurowych. Ukazało to badanie przeprowadzone 20 i 21 listopada 2020 roku, w którym,

---

²⁴⁵ Rozporządzenie Rady Ministrów z 31 marca 2020 roku..., wyd. cyt.

²⁴⁶ *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej...*, wyd. cyt., „Ograniczenie wolności działalności gospodarczej jest dopuszczalne tylko w drodze ustawy i tylko ze względu na ważny interes publiczny”.

²⁴⁷ Tamże, art. 52, „1. Każdemu zapewnia się wolność poruszania się po terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz wyboru miejsca zamieszkania i pobytu., 2. Każdy może swobodnie opuścić terytorium Rzeczypospolitej polskiej., 3. Wolności o których mowa w ust. 1 i 2, mogą podlegać ograniczeniom określonym w ustawie. 4. Obywatela polskiego nie można wydrzeć z kraju ani zakazać mu powrotu do kraju., 4. Osoba, której pochodzenie polskie zostało stwierdzone zgodnie z ustawą, może osiedlić się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na stałe”.

²⁴⁸ Tamże, art. 53, „1. Każdemu zapewnia się wolność sumienia i religii., 2. Wolność religii obejmuje wolność wyznawania lub przyjmowania religii według własnego wyboru oraz uzewnętrzniania indywidualnie lub z innymi, publicznie lub prywatnie, swojej religii przez uprawianie kultu, modlitwę, uczestniczenie w obrzędach, praktykowanie i nauczanie [...], 3. Rodzice mają prawo do zapewnienia dzieciom wychowania i nauczania moralnego i religijnego zgodnie ze swoimi przekonaniem [...], 4. Religia kościoła lub innego związku wyznaniowego o uregulowanej sytuacji prawnej może być przedmiotem nauczania w szkole, przy czym nie może być naruszona wolność sumienia i religii innych osób., 5. Wolność uzewnętrzniania religii może być ograniczona jedynie w drodze ustawy i tylko wtedy gdy jest to konieczne do ochrony bezpieczeństwa państwa, porządku publicznego, zdrowia, moralności lub wolności i praw innych osób., 6. Nikt nie może być zmuszany do uczestniczenia ani do nieuczestniczenia w praktykach religijnych., 7. Nikt nie może być obowiązany przez organy władzy publicznej do ujawnienia swojego światopoglądu, przekonań religijnych lub wyznania”.

²⁴⁹ Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. *Kodeks wykroczeń*, Dz. U. 1971 Nr 12 poz. 114. ze zm.

²⁵⁰ *Raport RPO na temat pandemii, doświadczenia i wnioski*, Warszawa 2021, s. 10, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/2021-12/Raport_RPO_pandemia_2021.pdf, [Dostęp 18.11.2022 r.].

²⁵¹ Rozporządzenie Rady Ministrów Z dnia 31 marca 2020 roku, w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz. U. 2020, poz. 566.

zaufanie do policji deklaruje 44,1 procenta respondentów, z czego wynika, że nastąpił spadek o 23,1 punktów procentowych w stosunku do przeprowadzonego sondażu dla „Rzeczypospolitej” z roku 2017²⁵².

3.2.2.2. Państwowa Straż Pożarna

Kolejnym podmiotem wyodrębnionym w ramach paramilitarnych grup dyspozycyjnych, a zarazem niewątpliwie istotnym dla zapewniania bezpieczeństwa społecznego, jest Państwowa Straż Pożarna. Jest to „umundurowana, wyposażona w specjalistyczny sprzęt formacja, której zadaniami są walki z pożarami, przeciwdziałanie i usuwanie skutków klęsk żywiołowych oraz miejscowych zagrożeń”²⁵³. Jednostki PSP muszą zapewnić skuteczne i szybkie reagowanie wskutek zaistniałych sytuacji wymagających interwencji przez wyspecjalizowaną do tego kadrę. Ta formacja została stworzona poprzez struktury organizacyjne na wzór formacji paramilitarnej, której jednym z głównych zadań jest zapewnienie bezpieczeństwa wśród społeczeństwa. Niewątpliwie Strażacy pełnią istotną rolę w systemie bezpieczeństwa oraz systemie społecznym, poprzez minimalizowanie skutków klęsk żywiołowych czy też zatrzymaniu rozprzestrzeniania się ognia w trakcie pożarów. Zasady działania i funkcjonowania Państwowej Straży Pożarnej są ściśle określone w Ustawie z dnia 24 sierpnia 1991 roku *o Państwowej Straży Pożarnej*²⁵⁴. Do podstawowych zadań Państwowej Straży Pożarnej należą między innymi:

1. „Organizowanie i prowadzenie akcji ratowniczej w czasie walki z pożarami oraz likwidacji miejscowych zagrożeń,
2. Wykonywanie pomocniczych czynności ratowniczych w czasie klęsk żywiołowych oraz likwidacji miejscowych zagrożeń przez inne służby ratownicze,
3. Rozpoznawanie zagrożeń pożarowych i innych miejscowych zagrożeń,
4. Szkolenie kadr dla potrzeb Państwowej Straży Pożarnej i ochrony przeciwpożarowej,
5. Podejmowanie działań organizacyjno-technicznych usprawniających system alarmowania i współdziałania z innymi służbami ratowniczymi”²⁵⁵.

Działalność Państwowej Straży Pożarnej nie ogranicza się tylko do walki z pożarami, czy też likwidowania zagrożeń, występuje również na każdym poziomie zarządzania kryzysowego oraz opiera się na ścisłej współpracy i dynamicznym współdziałaniu z wszystkimi służbami

---

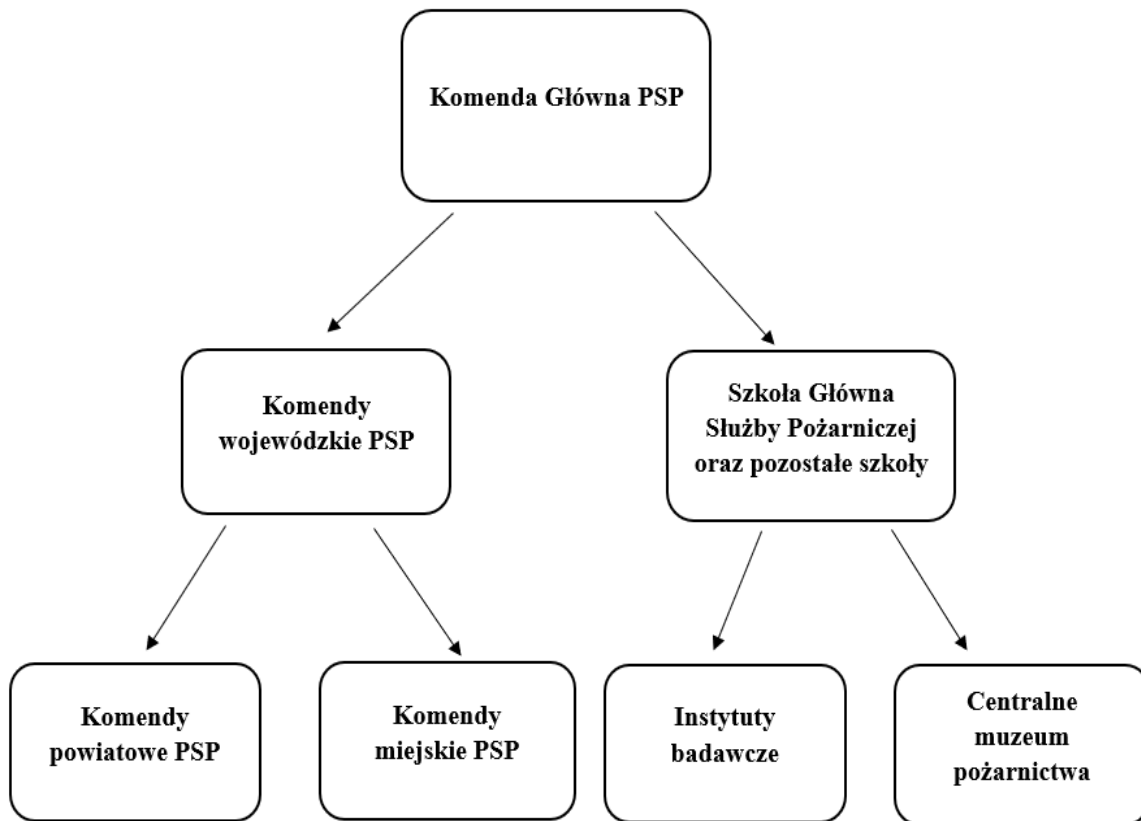
²⁵² M. Krawczyk, *Ocena przygotowania systemu ratownictwa do przeciwdziałania epidemiom na przykładzie Covid-19*, „Studia Bezpieczeństwa Narodowego WAT” 2020 Tom 10 nr 18, s. 55.

²⁵³ *Państwowa Straż Pożarna*, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, <https://www.gov.pl/web/mswia/panstwowa-straz-pozarna>, [Dostęp 18.03.2022 r.].

²⁵⁴ Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. *o Państwowej Straży Pożarnej*, Dz. U. 1991 nr 88 poz. 400.

²⁵⁵ Tamże, Art. 1. 2.

ratunkowymi. Dlatego tak ważnym jest ciągle szkolenie kadr oraz usprawnianie systemu alarmowania do szybkiego i efektywnego reagowania w przypadku jakiegokolwiek zagrożenia. Po przedstawieniu głównych działań i funkcjonowania Państwowej Straży Pożarnej należytem jest przedstawienie organizacji tej formacji co zawarto na Wykresie 4.

Wykres 4. Organizacja Państwowej Straży Pożarnej

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 roku...*, wyd. cyt.

W formacji mundurowej podstawowym elementem oddziałującym na sprawne i efektywne funkcjonowanie wszystkich funkcjonariuszy jest stopień hierarchizacji oraz organizacji danej jednostki. Dowództwo mieści się w kompetencjach należących do Komendy Głównej PSP. Z kolei jednostkami, które należą do organizacji PSP są komendy wojewódzkie, powiatowe oraz miejskie, które odpowiednio do obowiązującego podziału administracyjnego wykonują swoje zadania zgodnie z przedstawionymi im obowiązkami. Ważnym elementem organizacyjnym a zarazem stanowiącym podstawę edukacyjną są szkoły Państwowej Straży Pożarnej, które wpływają na rozwój i przyszłe kwalifikacje funkcjonariuszy. Następnym elementem organizacyjnym są instytuty badawcze, które mają za zadanie organizację badań naukowych,

analizy wyników badań oraz promowanie i wspieranie działań, rozwoju i edukacji. Ostatnią jednostką organizacji PSP jest Centralne Muzeum Pożarnictwa.

W 1990 roku powstał w Polsce, za sprawą organizacji Państwowej Straży Pożarnej, Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy, który jest integralną częścią organizacji bezpieczeństwa wewnętrznego państwa. Głównym celem tego systemu jest ochrona życia, zdrowia oraz mienia poprzez zorganizowane działania od zwalczania pożarów, walkę z klęskami żywiołowymi po wszelkiego rodzaju działania ratownicze między innymi chemiczne, techniczne, medyczne itp. Koordynują swoje działania z jednostkami Państwowego Systemu Ratownictwa Medycznego oraz Powiadamiania Ratunkowego na każdym szczeblu administracji publicznej: gminnym, powiatowym, wojewódzkim oraz centralnym. Państwowa Straż Pożarna funkcjonuje w systemie bezpieczeństwa państwa jednocześnie współtworząc oraz całkowicie koordynując Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy. Te formacje ściśle współpracują będąc w ciągłej dyspozycyjności, działając na zasadach bezpośredniej i szybkiej interwencji, która wymaga współpracy organizacyjnej umożliwiającej realizowanie zadań na rzecz bezpieczeństwa społecznego, jak i całego państwa. Działania, które wykonuje Państwowa Straż Pożarna są często podejmowane bardzo w trudnych warunkach, sytuacjach niestabilnych, których dynamika może wymagać poświęcenia zdrowia i życia na rzecz drugiego człowieka, co jest istotną cechą ich służby²⁵⁶.

W trakcie wystąpienia pandemii Covid-19 w marcu 2020 roku, oddziały Państwowej Straży Pożarnej podejmowały czynności mające na celu zatrzymanie rozprzestrzeniania się wirusa. Zmiany działalności PSP przeobrażały się wraz z dynamiką rozwoju wirusa i dynamiką rozwoju sytuacji zachodzących w kraju. Pierwszym założeniem było zatrzymanie rozprzestrzeniania się wirusa, drugim, wobec niemożności całkowitego wyeliminowania ryzyka, było wdrażanie rozwiązań mających na celu ograniczenie ewentualnej transmisji wewnętrznej wirusa. Jednostki PSP podjęły ścisłą współpracę z innymi podmiotami grup dyspozycyjnych, realizując działania ratownicze. W dobie pandemii wywołanej Covid-19 jednostki PSP pomagały w charakterze medycznym nie tylko jak dotychczas w wypadkach komunikacyjnych. Brak sił i środków oraz niewydolność systemu Państwowego Ratownictwa Medycznego w tak ogromnej i dynamicznie postępującej skali zachorowań skutkowało wzywaniem PSP do sytuacji zagrożeń życia, co było możliwe dzięki ich przeszkoleniu w zakresie Kwalifikowanej Pierwszej Pomocy. Dyspozytor kierował funkcjonariuszy Straży Pożarnej wtedy, kiedy nie miał do dyspozycji wolnych ratowników medycznych. Te sytuacje nazywane są izolowanymi zdarzeniami

---

²⁵⁶ J. Maciejewski, *Socjologiczna analiza partycypacji Państwowej Straży Pożarnej w ochronie ludności w stanach nadzwyczajnych*, „Przegląd Prawa i Administracji” 2016 Tom CVI, s. 311.

medycznymi, różnią się od sytuacji normalnego funkcjonowania, gdy podmioty PSP tylko asystują i pomagają ratownikom medycznym. Jednakże takie sytuacje powoływania zastępów PSP do zdarzeń medycznych, gdy nie wystarcza sił i środków w zespołach ratownictwa medycznego, stanowią zagrożenie. Podczas wystąpienia Covid-19 PSP przejmowało zadania przeznaczone dla PRM, co przyczyniało się do zmniejszonej możliwości bycia dyspozycyjnym w tym samym czasie do przeciwdziałania zagrożeniom, do których zwalczania są przede wszystkim przeznaczeni.

3.2.3. Cywilne grupy dyspozycyjne

Dyspozycyjność formacji uzbrojonych i umundurowanych ma ściśle określone cele, zadania i funkcje, które służą i skupiają się głównie na kwestiach reprezentowania interesów państwa oraz obywateli, a także na utrzymaniu i zapewnianiu bezpieczeństwa wewnętrznego z zgodnie obowiązującym prawem. Dyspozycyjność formacji nieuzbrojonych i nieumundurowanych skupia się przede wszystkim na wykonywaniu zadań i podejmowaniu działań, które mają charakter ochronny. Ten typ działania scharakteryzowano Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 2014 roku²⁵⁷, w której przyjęto w pkt. 88, że „podstawowym zadaniem ochronnym są działania związane z ratowaniem życia, zdrowia, mienia i środowiska przed klęskami żywiołowymi lub spowodowanymi działalnością człowieka oraz innymi miejscowymi zagrożeniami. Wiodącą rolę w tym zakresie odgrywa Państwowe Ratownictwo Medyczne oraz PSP [...]”²⁵⁸. Zapis ten w dalszej części wskazuje jak znaczenie ma także współpraca ze wszystkimi służbami i podmiotami biorących czynny udział w sektorze ratownictwa w Polsce. Niezwykle ważną rolę odgrywają poprzez swój udział cywilne (niekiedy ochotnicze) grupy dyspozycyjne w kwestiach związanych z ochroną kraju, poprzez wykorzystanie ich możliwości i specjalistycznych zasobów. Należytem jest też przedstawienie również Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 2020 roku²⁵⁹, w której w Filarze I Bezpieczeństwo Państwa i Obywateli w pkt. 2.6 przyjęto następujący cel: „zdefiniować system obrony cywilnej i ochrony ludności, nadając mu powszechny charakter [...]. Opracować ustawę kompleksowo regulującą problematykę obrony cywilnej”²⁶⁰.

---

²⁵⁷ *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2014, <https://www.bbn.gov.pl/ftp/SBN%20RP.pdf>, [Dostęp 17.11.2022r.].

²⁵⁸ Tamże.

²⁵⁹ *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2020, https://www.bbn.gov.pl/ftp/dokumenty/Strategia_Bezpieczenstwa_Narodowego_RP_2020.pdf, [Dostęp 17.11. 2022 r.].

²⁶⁰ *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2020 r.*..., wyd. cyt., s. 16.

Do cywilnych grup dyspozycyjnych zaliczane są dwa typy: te które w pełni funkcjonują w strukturach państwa oraz te, które występują w strukturach samorządowych np. takie które są zrzeszeniami stworzonymi na wzór dobrowolnych. Członkowie cywilnych grup dyspozycyjnych charakteryzują się posiadaniem specjalistycznej wiedzy i umiejętności oraz doświadczeniem w obszarach ratownictwa. Są to grupy, które działają w sposób zadaniowy, wykazują dyspozycyjność w szybkości reakcji i doraźnej pomocy, niosąc przy tym wysoce wyspecjalizowaną pomoc w sytuacjach zagrożenia życia oraz sytuacjach kryzysowych.

Przedstawicielem cywilnej grupy dyspozycyjnej, jaka zdaniem autora pełni jedną z najważniejszych funkcji zapewniania bezpieczeństwa społecznego i ma realny wpływ na społeczeństwo, jest Państwowe Ratownictwo Medyczne. Należy ono do podmiotów z zakresu cywilnego systemu bezpieczeństwa zajmującym się ochroną życia i zdrowia wszystkich ludzi. Podmiot ten jest odpowiedzialny za niesienie pomocy osobom poszkodowanym, znajdującym się w bezpośrednim zagrożeniu życia i zdrowia. Ratownictwo w rozumieniu czysto intuicyjnym oznacza niesienie pomocy człowiekowi znajdującemu się w niebezpieczeństwie zagrażającym jego życiu i zdrowiu²⁶¹. Pojęcie ratowania można uogólniając zdefiniować jako „całość czynności, które mają za cel zachowanie życia i zdrowia osób, które uległy urazom bądź działaniom, które mają na celu ratowanie życia, co określa się terminem działań ratowniczych”²⁶². Warto wspomnieć, że pojęcia ratownika i ratownika medycznego nie są tożsame. Ratownik medyczny w myśl ustawy o Państwowym Ratownictwie Medycznym jest uprawniony do wykonywania medycznych czynności ratunkowych oraz posługiwania się wyspecjalizowanym sprzętem medycznym, ukończył studia wyższe na poziomie trzy letnich studiów na poziomie licencjackim na kierunku ratownictwo medyczne. Ratownik to osoba, która ukończyła kurs 66-godzinny kwalifikowanej pierwszej pomocy (KPP)²⁶³.

Działania i zadania jakie wykonuje Państwowe Ratownictwo Medyczne są zawarte w Ustawie z dnia 8 września 2006 roku o *Państwowym Ratownictwie Medycznym*²⁶⁴. Podejmowane działania i wykonywane zadania możliwe są dzięki wyspecjalizowanym zespołom ratownictwa medycznego, które są jednostkami systemu Państwowego Ratownictwa Medycznego, udzielają bezpośredniej pomocy medycznej poza szpitalem osobom w sytuacjach nagłego zagrożenia zdrowotnego. Zespoły ratownictwa medycznego dzielą się na trzy kategorie:

---

²⁶¹ A. Skrabacz, *Ratownictwo w III RP: ogólna charakterystyka*, Wydawnictwo AON, Warszawa 2004, s. 5.

²⁶² A. Zawadzki, *Medycyna ratunkowa i katastrof*, Wydawnictwo PZWL, Warszawa 2011, s. 369–370.

²⁶³ A. Kopta, J. Mierzejewski, G. Kołodziej, *Kwalifikowana pierwsza pomoc*, PZWL, Warszawa 2016.

²⁶⁴ Ustawa z dnia 8 września 2006 r. o *Państwowym Ratownictwie Medycznym*, Dz.U. 2006 nr 191 poz. 1410.

1. Zespoły specjalistyczne.
2. Zespoły podstawowe.
3. Zespoły lotnicze - Lotnicze Pogotowie Ratunkowe.

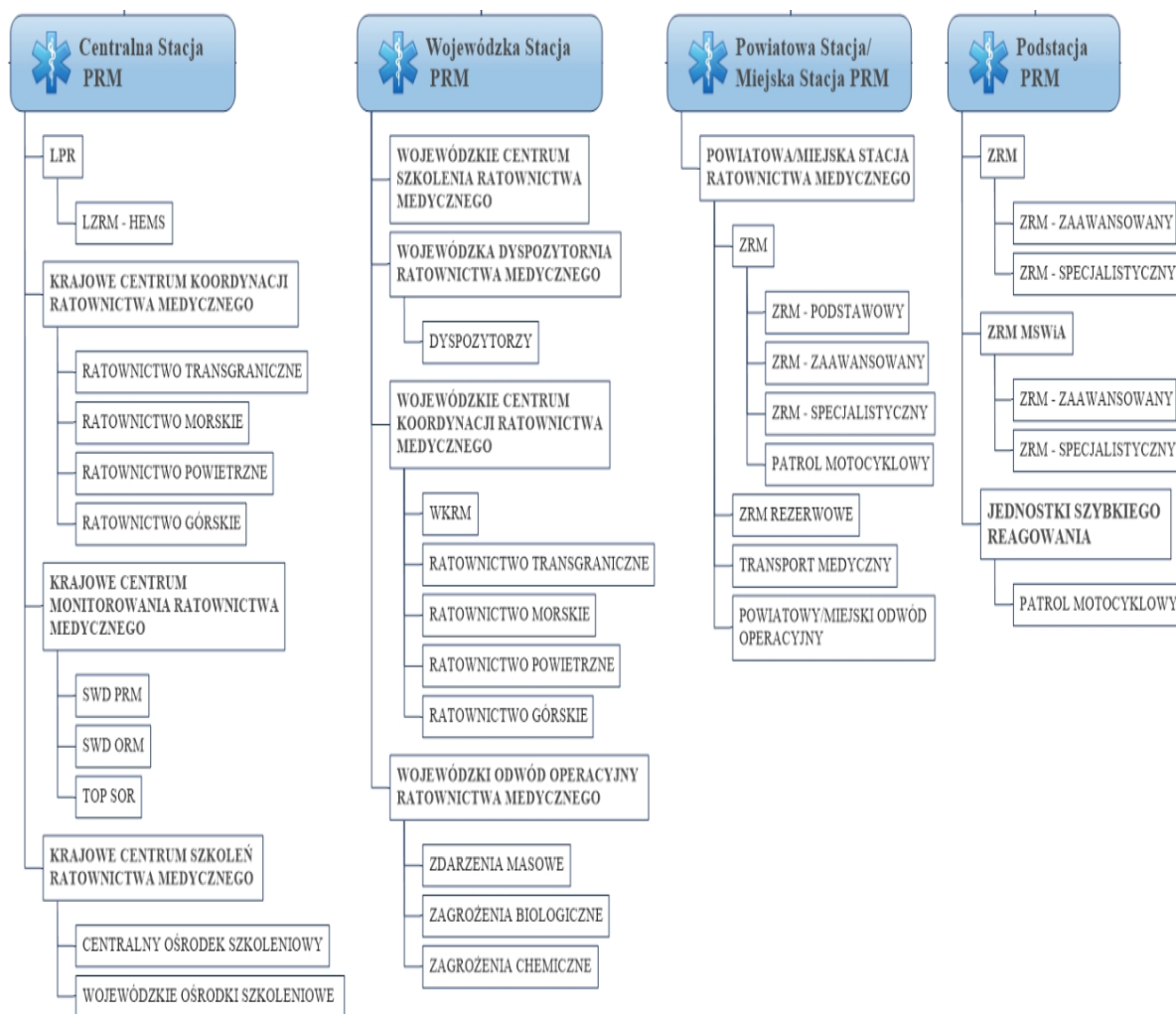
Ratownictwo Medyczne wykonuje szereg czynności i działań, mających na celu ratowanie życia i zdrowia. Do najczęściej wykonywanych zadań z obszaru ich specjalizacji medycznej zalicza się:

1. „Udzielaniu świadczeń zdrowotnych, w tym medycznych czynności ratunkowych udzielanych samodzielnie lub na zlecenie lekarza,
2. Zabezpieczeniu osób znajdujących się w miejscu zdarzenia oraz podejmowaniu działań zapobiegających zwiększeniu liczby osób w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego,
3. Transportowaniu osób w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego,
4. Udzielaniu wsparcia psychicznego w sytuacji powodującej stan nagłego zagrożenia zdrowotnego,
5. Edukacji zdrowotnej i promocji zdrowia”²⁶⁵.

Istotnym jest system organizacyjny PRM, poprzez, który możliwym jest szybkie i skuteczne działanie każdej jednostki wchodzącej w jego skład. Schemat organizacyjny przedstawiono na Wykresie 5.

---

²⁶⁵ Tamże, art. 11. 1.

Wykres 5. Struktura organizacyjna Państwowego Ratownictwa Medycznego

Źródło: *Struktura Państwowego Ratownictwa Medycznego*, 02.06.2020, <http://www.red-alert.org.pl/index.php/fundacja/joomla-content/zmiany-systemowe/85-struktura-organizacyjna-prm/98-struktura-panstwowego-ratownictwa-medycznego>, [Dostęp 29.04.2022 r.].

Zespoły ratownictwa medycznego wykonują szereg czynności medycznych mających zawsze za priorytet ochronę zdrowia i życia osób wymagających tej pomocy²⁶⁶. Działania te nie ograniczają się do świadczeń około szpitalnych, ale także wspierają operacje z udziałem innych grup dyspozycyjnych między innymi policji, straży pożarnej, GOPR, WOPR. Niezależnie jednak od charakterystyki i okoliczności, ratownictwo medyczne działa w sytuacjach wymagających bezwzględnej skuteczności i szybkości działania, gdyż w grę wchodzi ludzkie zdrowie i życie²⁶⁷. W celu zapewnienia jak najwyższego poziomu jakości bezpieczeństwa społecznego przez jednostki ratownictwa medycznego, w organizacji tej stosowane są jasne procedury działania. Przestrzeganie ich pozwala na utrzymanie wysoce wyspecjalizowanych procedur i ich wysokiego

²⁶⁶ E. Hibner, *Zarządzanie w systemie ochrony zdrowia*, Wydawnictwo AHE, Łódź 2003, s. 161.

²⁶⁷ Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej, Dz.U., nr 81, poz. 351, z późn. zm, Art. 14a, pkt. 1.

poziomu jakości²⁶⁸. W wyniku wystąpienia sytuacji kryzysowych niezwykle ważnym jest szybkie i zdecydowane działanie z jednoczesnym utrzymaniem wcześniej ustalonych modeli postępowania przez ratowników medycznych. Ich jakość, efektywność i szczegółowość mają niezwykle istotne przełożenie na bezpośredni przebieg akcji ratowniczej. Ważnym elementem jest ścisła współpraca między szeregiem podmiotów odpowiedzialnych za poszczególne etapy reagowania. Poniżej został przedstawiony schemat działań jednej stacji Ratownictwa Medycznego, ale jest on miarodajny dla całości funkcjonowania RM:

1. „Dyspozytor odbierający zgłoszenia.
2. Dyspozytor medyczny współpracujący.
3. Dysponent służb ratunkowych.
4. Lekarz Koordynator Centrum Dyspozycyjnego.
5. Kierownik akcji ratunkowej.
6. Zespół ratunkowy.
7. Inne podmioty towarzyszące m.in. policja, straż pożarna²⁶⁹.

Ratownictwo medyczne będące jednym z przykładów cywilnych grup dyspozycyjnych działających w obszarze ochrony i zapewniania bezpieczeństwa społecznego, mając bezpośredni wpływ na zdrowie i życie obywateli, musi działać w ścisłej kooperacji ze wszystkimi podmiotami towarzyszącymi i działającymi w obszarze bezpieczeństwa społecznego. Sprawna organizacja i konkretnie określone zasady postępowania umożliwiają niezawodność podejmowanych działań oraz efektywność reakcji często w bardzo dynamicznych sytuacjach, stanowią niezbędne składniki dobrze przeprowadzonej akcji ratowniczej. Potrzeba ciągłego doskonalenia i szkolenia się przez ratowników medycznych jest ważnym elementem ich pracy. Ratownictwo medyczne nie jest tylko jednostką działającą w obszarze szpitalnym, ale także jest ważnym podmiotem przynależącym do organizacji ratowniczych m.in.:

1. Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego.
2. GOPR, TOPR, WOPR.
3. Wojskowego Ratownictwa Medycznego.

Wystąpienie pandemii Covid-19 na początku roku 2020 postawiło wiele nowych wyzwań przed Państwowym Ratownictwem Medycznym, które musiało dostosować się do nowej sytuacji szybko rozprzestrzeniającego się wirusa, co przekładało się na ilość nowych zachorowań. Poprzez

---

²⁶⁸ Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, art. 15, Dz.U. 2004, nr 210, poz. 2135 z późn. zm.; rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 28 sierpnia 2009 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu ratownictwa medycznego, Dz. U., nr 139, poz. 1137.

²⁶⁹ Cele i zadania Powiatowej Stacji Ratownictwa Medycznego Warszawa Zachód, <http://www.ratownictwopwz.pl/cele-i-zadania.html>, [Dostęp 17.06. 2002 r.].

tak dynamicznie rozwijającą się sytuację pandemiczną, wystąpiła konieczność dostosowania specjalistycznego sprzętu przez podmioty ratownictwa medycznego, ale także doprecyzowanie oraz powstanie nowych regulacji prawnych w związku z panującym wirusem Covid-19. Jednostki Państwowego Ratownictwa Medycznego w myśl Ustawy art. 32 ust. 1 *o Państwowym Ratownictwie Medycznym* są zaliczane do jednostek systemu, które brały czynny udział w zwalczaniu rozprzestrzeniania się wirusa Covid-19. Do tych jednostek zalicza się szpitalne oddziały ratunkowe, zespoły ratownictwa medycznego w tym lotnicze zespoły ratownictwa. Z systemem także współpracują centra urazowe i jednostki organizacyjne szpitali wyspecjalizowane z zakresu udzielania świadczeń zdrowotnych niezbędnych dla ratownictwa medycznego, które są ujęte w Ustawie z dnia 8 września 2006 r., *o Państwowym Ratownictwie Medycznym*, art. 32, ust. 1²⁷⁰.

Za sprawą rozwijającej się sytuacji pandemicznej, zapotrzebowanie na wolne zespoły ratownictwa medycznego diametralnie się zwiększyło, a na samych ratowników medycznych nałożono nowe obowiązki, mianowicie wykonywanie testów antygenowych na obecność wirusa SARS-CoV-2. Ministerstwo Zdrowia zaleciło nowe obowiązki, które sprawiły, że czas zakwalifikowania pacjenta do dalszej hospitalizacji uległ znacznemu wydłużeniu, co też przełożyło się na obciążenie dyspozytorni medycznych ponadprogramową liczbą zgłoszeń telefonicznych. Dotyczyły one głównie podejrzeń zachorowań na koronawirusa, czy też pogarszającego się stanu zdrowia osób przebywających na przymusowej kwarantannie. Istotne były również zgłoszenia z zakresu łamania nakazu kwarantanny osób chorych bądź nieprzestrzegania przepisów zachowania się w przestrzeni publicznej nakazujących zakrywania usta i nosa, wprowadzonych rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 24 marca 2020 roku²⁷¹.

System Ratownictwa Medycznego oprócz zajmowania się przeciwdziałaniem rozprzestrzeniania się wirusa, mógł nakładać mandaty karne na osoby łamiące ustanowione nakazy i zakazy dotyczące koronawirusa. Jednakże te czynności wykonywane przez ratowników medycznych spotkały się z kontrowersjami dotyczącymi możliwości stosowania przez nich kar wobec obywateli. Wątpliwym stało się egzekwowanie w tym zakresie rozporządzeń Ministra Zdrowia i podstaw prawnych do wykonywania tych czynności²⁷². Pierwsza wersja powstałego ogólnego nakazu zakrywania ust i nosa w przestrzeni publicznej została wprowadzona z przekroczeniem granic prawnych, dlatego też 28 października 2020 roku Sejm uchwalił Ustawę *o zmianie niektórych ustaw w związku z przeciwdziałaniem sytuacjom kryzysowym związanych z wystąpieniem Covid-19*, w tym szczególnie istotny art. 15 pkt. 2 lit. C. Zmiany zaszły w wyżej

---

²⁷⁰ Ustawa z dnia 8 września 2006 r.,...wyd. cyt.

²⁷¹ M. Krawczyk, *Ocena przygotowania systemu*, wyd. cyt., s. 53-54.

²⁷² Tamże, s. 54.

wymienionej Ustawie także w art. 46b ustawy z 5 grudnia 2008 roku *o zapobieganiu i zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi* dodaniem do art. 46b pkt. 13 w brzmieniu „nakaz zakrywania ust i nosa, w określonych okolicznościach, miejscach i obiektach oraz na określonych obszarach, wraz ze sposobem realizacji tego nakazu”²⁷³.

3.2.4. Ochotnicze grupy dyspozycyjne

Ochotnicze formacje dyspozycyjne są ostatnim rodzajem grup wymienionych przez J. Maciejewskiego, lecz pełnią równie ważną rolę dla systemu bezpieczeństwa. Jak już sama nazwa wskazuje, ich członkowie działają w określonych strukturach z własnej, nieprzymuszonej woli. Zazwyczaj ich działania i włożony trud nie są gratyfikowane finansowo. Grupy tego typu są tworzone, jak w przypadku np. grup cywilnych, z wynikających potrzeb społecznych. Ochotnicze jednostki działają wspólnie i przeciwdziałają różnego rodzaju zagrożeniom, które nie są objęte w obszarze działań innych profesjonalnych grup dyspozycyjnych²⁷⁴. Ważnym elementem w działalności ochotniczych grup dyspozycyjnych jest ich kooperacja ze wszystkimi pozostałymi przedstawicielami grup dyspozycyjnych (militarne, paramilitarne, cywilne). Wskutek tego instytucje państwowe tworzą szkolenia dla osób zainteresowanych działaniem w ochotniczych strukturach systemu bezpieczeństwa. Szkolenia mają za zadanie nauczenie specjalistycznych umiejętności działania i posługiwania się sprzętem oraz podniesienie kwalifikacji zawodowych²⁷⁵. Najbardziej powszechnie znanymi ochotniczymi grupami dyspozycyjnymi, które bezpośrednio oddziałują na bezpieczeństwo społeczne RP są: Ochotnicza Straż Pożarna, Górskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe oraz każdego rodzaju ratownicze ruchy harcerskie.

Związek Ochotniczych Straży Pożarnych jest przedstawicielem podmiotów grup dyspozycyjnych z zakresu specjalistycznego ratownictwa i ochrony przeciwpożarowej. Ta ochotnicza grupa pełni jedną z najważniejszych ról w stanowieniu bezpieczeństwa społecznego według autora pracy. To jednostki ochrony przeciwpożarowej, które są jednocześnie stowarzyszeniami zgodnie z Ustawą z dnia 7 kwietnia 1989 roku *Prawo o stowarzyszeniach*²⁷⁶. Jednostki OSP są „umundurowanymi, wyposażonymi w specjalistyczny sprzęt, przeznaczonymi do walki z pożarami, klęskami żywiołowymi lub innymi miejscowymi zagrożeniami, w tym prowadzącymi działania w zakresie ratownictwa specjalistycznego, jednostkami ochrony

---

²⁷³ Ustawa z dnia 5 grudnia 2008, *O zapobieganiu oraz zwalczaniu chorób zakaźnych u ludzi*, s. 67, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20082341570/U/D20081570Lj.pdf>, [Dostęp 07.08.22 r.].

²⁷⁴ J. Maciejewski, *Grupy dyspozycyjne...*, wyd. cyt., s. 58-65.

²⁷⁵ G. R. Winogrodzki, *Organizacje pozarządowe w systemie bezpieczeństwa państwa*, Wydawnictwo WSG, Bydgoszcz 2017, s. 9.

²⁷⁶ Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 roku, *Prawo o stowarzyszeniach*, Dz. U. z 2020 r. poz. 2261.

przeciwpożarowej”²⁷⁷. W kwestii likwidacji zagrożeń i minimalizacji ich skutków, są traktowane na równi z PSP. Ochotnicze Straże Pożarne ściśle współpracują z jednostkami Państwowej Straży Pożarnej oraz z innymi przedstawicielami grup dyspozycyjnych w celu zapewniania bezpieczeństwa obywateli na wyznaczonym obszarze, na którym bezpośrednio działają, w razie zaistniałych sytuacji kryzysowych także wspomagają inne obszary sąsiadujące w ramach ustalonych umów współpracy między grupami dyspozycyjnymi, między innymi: PSP, PRM, Policją. Zadania oraz cała organizacja OSP jest ściśle określona przez Ustawę z dnia 17 grudnia 2021 roku *o Ochotniczych Strażach Pożarnych*²⁷⁸. Do zadań ochotniczych straży pożarnych w myśl ustawy należy przede wszystkim podejmowanie wszelkich działań mających za priorytet ochronę zdrowia i życia, mienia i środowiska, a są to między innymi:

1. „Prowadzenie działań ratowniczych, udział w działaniach ratowniczych oraz akcjach ratowniczych, a także udział w działaniach prowadzonych przez inne służby, inspekcje i stráže.
2. Udział w działaniach ratowniczych i akcjach ratowniczych poza granicami kraju na podstawie umów międzynarodowych.
3. Udział w alarmowaniu i ostrzeganiu ludności o zagrożeniach,
4. Udział w ochronie ludności.
5. Wykonywanie kwalifikowanej pierwszej pomocy.
6. Organizowanie ćwiczeń oraz udział w szkoleniach, ćwiczeniach i zawodach sportowo-pożarniczych organizowanych przez Państwową Straż Pożarną, gminę lub inne uprawnione podmioty.
7. Zabezpieczanie obszaru chronionego właściwej jednostki ratowniczo-gaśniczej Państwowej Straży Pożarnej, określonego w powiatowym (miejskim) planie ratowniczym,
8. Propagowanie zasad i dobrych praktyk w zakresie ochrony przeciwpożarowej budynków, innych obiektów budowlanych i terenów.
9. Organizowanie przedsięwzięć służących krzewieniu sportu i kultury fizycznej,
10. Organizowanie przedsięwzięć oświatowo-kulturalnych propagujących wiedzę i umiejętności w zakresie ochrony przeciwpożarowej.
11. Upowszechnianie i wspieranie współdziałania między lokalnymi partnerami społecznymi i gospodarczymi z zakresu ochrony przeciwpożarowej.
12. Propagowanie zasad udzielania pierwszej pomocy.
13. Wspieranie gminy w realizacji pomocy na rzecz społeczności lokalnej,

---

²⁷⁷ *Ochotnicze Straże Pożarne*, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, <https://www.gov.pl/web/mswia/ochotnicze-straze-pozarne>, [Dostęp 21.03.2022 r.].

²⁷⁸ Ustawa z dnia 17 grudnia 2021 r. *o ochotniczych strażach pożarnych*, Dz. U. z 2021 r., poz. 2490.

14. Integrowanie społeczności lokalnej

15. Udział we współpracy międzynarodowej gminy²⁷⁹.

Jednostki OSP są istotnym elementem systemu bezpieczeństwa, poprzez swoją działalność i ścisła korelacje z innymi grupami dyspozycyjnymi. Stanowią ważny element zapewniania bezpieczeństwa. OSP jest włączone do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego poprzez spełnienie standardów posiadanego wyposażenia i specjalistycznego przeszkolenia, które jest określone w rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 15 września 2014 roku w sprawie zakresu, szczegółowych warunków i tryby włączenia jednostek ochrony przeciwpożarowej do krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego²⁸⁰. Pozwala im na samodzielne działanie i realizację zadań z zakresu specjalistycznych działań ratowniczych. OSP współpracuje także z zespołami ratownictwa medycznego, poprzez przebyte szkolenie Kwalifikowanej Pierwszej Pomocy mogą oni udzielać podczas zdarzeń, w których są poszkodowani ludzie, pierwszej pomocy aż do momentu przybycia służb ratunkowych Państwowego Ratownictwa Medycznego²⁸¹.

OSP współpracuje także z Policją, pomaga w sytuacjach wymagających prowadzenia akcji poszukiwawczych. Działania i realizowane cele przez OSP w wielu elementach są zbieżne z działaniami profesjonalnych służb, które zawodowo wykonują swoje zadania. Można skłonić się do stwierdzenia, że grupy ochotnicze mają istotne znaczenie w zapewnianiu bezpieczeństwa społecznego i w wspomaganiu wszystkich grup dyspozycyjnych mających na celu ochronę oraz ratowanie życia i zdrowia ludzkiego, nie tylko w obszarze przeciwpożarowym. Postęp technologiczny oraz coraz nowsze wyzwania dotyczące zagrożeń bezpieczeństwa, sprawiają iż działania i zadania OSP dynamicznie się rozwijają na wielu płaszczyznach, mając zawsze za priorytet niesienie doraźnej pomocy, ale także zapobieganie pojawiającym się niebezpieczeństwom.

Podsumowanie

Opisane wyżej społeczne uwarunkowania funkcjonowania grup dyspozycyjnych przedstawione w ramach pracy badawczej ukazują, że na ich prawidłowe funkcjonowanie oddziałuje szereg elementów. Przedstawiciele grup społecznych, poprzez określone i pełnione przez siebie funkcje, zobowiązani są do przestrzegania zasad w sposób dostosowany do pełnionych

---

²⁷⁹ Tamże, art. 3.

²⁸⁰ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 15 września 2014 r. w sprawie zakresu, szczegółowych warunków i trybu włączania jednostek ochrony przeciwpożarowej do krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego, Dz. U. z 2014 r., poz. 1317.

²⁸¹ A. Pawlak, K. Kuśmierz, K. Czerwonka, M. Węgrzyniak, *Spoleczna rola Ochotniczej Straży Pożarnej w ratownictwie medycznym na obszarach wiejskich*, „Medycyna Ogólna i Nauki o Zdrowiu” 2016, Tom 22 nr. 3, s. 243.

zadań oraz zachowywania się zgodnie z określonym wzorcem postępowania przystosowanym do każdego rodzaju grup dyspozycyjnych. Ma to związek z konkretną pozycją społeczną lub danym statusem społecznym na nich nałożonym przez społeczeństwo. Wszelkie odbieganie od norm postępowania według wzorów społecznych może spotkać się z negatywnym odbiorem przez społeczeństwo. Przedstawiciele grup dyspozycyjnych poprzez pełnione przez siebie funkcje podlegają nieustannej ocenie, także ocenie moralnej, która może bezpośrednio na nich oddziaływać. Także przestrzeganie pewnych wzorów ról społecznych jest istotnym elementem ich funkcjonowania.

Kolejną częścią składową, która wiąże się z odbiorem przez społeczeństwo, są uwarunkowania kulturowe i historyczne. One w pewien sposób kształtują przez wpływające lata schematy postrzegania oraz odbierania grup dyspozycyjnych. Można wywnioskować, że wzory ról społecznych, uwarunkowania historyczne i kultura bezpieczeństwa są aktywne na wielu poziomach. Wszystkie te wartości łączą się w całość i przenikają się wzajemnie. Grupy dyspozycyjne są zorganizowanymi podmiotami, jedną z ich podstaw funkcjonowania i dobrego odbioru są wartości, które przekazują, normy spełniane i reprezentowane przez dane jednostki, które poprzez symbole z nimi związane nadają kulturze określone znaczenie i jednocześnie przekładają się bezpośrednio na postrzeganie grup dyspozycyjnych. Kultura organizacyjna jest zbiorem wszystkich symboli, reguł, norm tych formalnych i nieformalnych, które określają funkcjonowanie i znaczenie danych jednostek reprezentujących grupy dyspozycyjne i przekładają się na postrzeganie ich przez społeczeństwo.

Następnym elementem dopełniający postrzeganie grup dyspozycyjnych, a zarazem tak samo istotnym jest dobry wizerunek. Wspomaga on w pewnym znaczeniu akceptację wykonywanych działań przez przedstawicieli grup dyspozycyjnych i podejmowanych przez nich decyzji w zakresie zapewniania bezpieczeństwa. Istotne staje się to w przypadku np. wszelkich występujących sytuacji kryzysowych, które wymagają sprawnej i bezpośredniej komunikacji ze społeczeństwem oraz szybkiego i skutecznego działania. Dobry wizerunek i dzięki temu stopień zaufania do grup dyspozycyjnych przyczynia się do wykonywania tych działań w szybki i efektywny sposób. Jeśli zaufanie do grup dyspozycyjnych spada, wówczas ich funkcjonowanie i wykonywanie zadań jest utrudnione.

Te wszystkie elementy przełożyły się na wykreowany przez wiele składowych poziom zaufania społecznego do tych grup dyspozycyjnych i tworzyło przez lata wizerunek, który ma znaczenie nie tylko w postrzeganiu grup dyspozycyjnych, ale także oddziałuje na współpracę społeczeństwa. Tym samym jeden z elementów oddziałujących na bezpieczeństwo, w tym na zapewnianie bezpieczeństwa społecznego.

Działania grup dyspozycyjnych podczas pandemii Covid-19 były utrudnione ze względu na dynamicznie rozwijającą się liczbę zachorowań i ludzi, którzy chcieliby przekroczyć granice kraju w wyniku wystąpienia epidemii. Sytuacja ta była tożsama dla wszystkich przedstawicieli grup dyspozycyjnych analizowanych przez autora, co zostało opisane w niniejszym rozdziale. Ustawy regulującej działania w przypadku wystąpienia pandemii Covid-19 i przeciwdziałania jej skutkom nie było, co nasuwa stwierdzenie, że uregulowania prawne były niewystarczające w przypadku pandemii Covid-19 i musiały natychmiast zostać podjęte działania w celu powstawania nowych uregulowań prawnych. Prawdopodobną podstawą prawną tych działań był akt. 44a Ustawy *o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi* bądź art. 25 Ustawy *o zarządzaniu kryzysowym*. Nie jest jednoznacznie stwierdzone co było w tym okresie podstawą prawną do współpracy przy podjęciu działań w zakresie występującej pandemii. Pierwszy przypadek zarażenia wirusem nastąpił 4 marca 2020 roku, Ustawa z dnia 2 marca 2020 r. *o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem Covid-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych* weszła w życie i zaczęła obowiązywać od 8 marca 2020 roku.

Akty prawne w niewystarczającym stopniu regulowały działania grup dyspozycyjnych podczas pandemii Covid-19, tym samym pierwsza część hipotezy szczegółowej została pozytywnie potwierdzona. Dzięki analizie takich aspektów jak wzory ról społecznych, uwarunkowania kulturowe, historia grup dyspozycyjnych oraz zagadnienia wizerunkowe, można przyjąć, że druga część hipotezy szczegółowej została pozytywnie potwierdzona. Tym samym druga hipoteza szczegółowa została zweryfikowana pozytywnie.

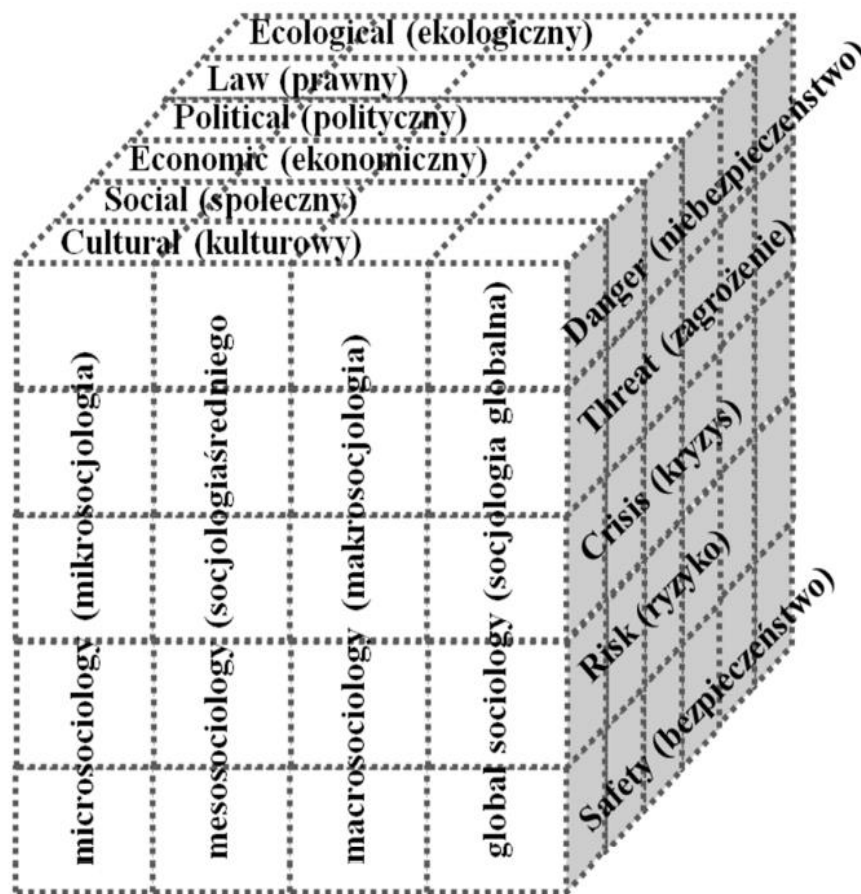
Rozdział IV. Zapewnienie bezpieczeństwa społecznego przez grupy dyspozycyjne w stanie zwykłego funkcjonowania państwa

Badania zrekapitulowane w niniejszym rozdziale zostały przeprowadzone w celu weryfikacji hipotezy szczegółowej w ramach której założono, że grupy dyspozycyjne zapewniają bezpieczeństwo społeczne w czasie zwykłego funkcjonowania państwa ograniczając zagrożenia (dzięki takim elementom, jak dyspozycyjność i profesjonalizm), podejmując szanse (związane np. z rozwojem i modernizacją), dbając przy tym o relacje ze społeczeństwem. Badania podzielono na trzy części, którym odpowiadają podrozdziały. W pierwszym z nich przedmiotem zainteresowania były grupy dyspozycyjne wobec zagrożeń bezpieczeństwa społecznego, kolejny podrozdział dotyczył szans wykorzystywanych przez grupy dyspozycyjne w procesie zapewniania bezpieczeństwa społecznego. W trzecim podrozdziale przedstawione zostały relacje grup dyspozycyjnych ze społeczeństwem. W każdym z podrozdziałów przyjęto percepcję właściwą dla zwykłego stanu funkcjonowania państwa.

4.1. Grupy dyspozycyjne wobec zagrożeń bezpieczeństwa społecznego w stanie zwykłego funkcjonowania państwa

Współczesna rzeczywistość społeczna i zapewnianie jej bezpieczeństwa to nieodłączny element stanowienia prawa, tworzenia instytucji z zakresu obronności i zapewniania bezpieczeństwa oraz porządku publicznego. W przestrzeni instytucjonalnej dokonuje się pewnego rodzaju strukturyzacji oraz hierarchizacji danych instytucji w celu wykonywania przez nie działań związanych z realizowaniem oczekiwań społeczeństwa wobec poziomu bezpieczeństwa społecznego. Po przeanalizowaniu dostępnej literatury dotyczącej bezpieczeństwa społecznego, warto do przedstawienia jest strukturyzacja współczesnych uwarunkowań stanu (nie)bezpieczeństwa stworzoną przez J. Maciejewskiego. Przedstawia ona złożoność i relacyjność środowiska bezpieczeństwa jako złożony obszar rzeczywistości społecznej, który składa się na zapewnianie bezpieczeństwa społecznego (Rysunek 7).

Rysunek 7. Strukturyzacja współczesnych uwarunkowań stanu (nie)bezpieczeństwa

Źródło: J. Maciejewski, *Złożoność i relacyjność środowiska (nie)bezpieczeństwa. Socjologiczne ujęcie teoretyczne z obszaru bezpieczeństwa*, (cyt.za:) *Instytucjonalne przeciwdziałania zagrożeniom w przestrzeni społecznej*, pod red. J. Maciejewski, M. Stochmal, UW, Wrocław 2016, s. 196.

Na podstawie przedstawionej powyżej strukturyzacji współczesnych uwarunkowań (nie)bezpieczeństwa należy przyjąć, iż obszar rzeczywistości społecznej składa się z wielu elementów i jest wieloaspektowy. Konstrukcja środowiska (nie)bezpieczeństwa, jest tak wysoce złożona, że w jego obszarze kluczowym ogniwem są formacje całego systemu bezpieczeństwa zdolne do natychmiastowego podejmowania działań mających na celu neutralizację i przeciwdziałanie zagrożeniom oddziałującym bezpośrednio na życie społeczne.

Współczesne bezpieczeństwo ma wielowymiarowy charakter w którym w zależności od przyjętego kryterium można wyróżnić jego różne rodzaje, dziedziny, sektory, działy i obszary. Możliwości egzystencji człowieka można zapewnić przez wykorzystywanie:

1. Szans
2. Wyzwań
3. Redukowanie ryzyka

4. Przeciwdziałanie i zapobieganie wszelkiego rodzaju zagrożeniom²⁸².

Podstawowym elementem zapewniania bezpieczeństwa są sprawy związane z egzystencją człowieka czyli zapewnienie bytu poprzez przetrwanie oraz możliwości rozwoju. Jest to proces związany z zapobieganiem wszelkiego rodzaju zagrożeniom, mogącym zachwiać tę stabilność jak i ograniczeniem ryzyk, które mogą bezpośrednio na to oddziaływać. Rozwój jednakże wiąże się z wykorzystywaniem szans jakie są dostępne i wykorzystywane jak i podejmowaniem wyzwań, które mogą przyczynić się do zwiększenia poziomu rozwoju. To wszystko przenika się i każdy element jest istotny do utrzymania bezpieczeństwa na tym samym poziomie, aby końcowy efekt przynosił zarówno prawidłowy rozwój jak i poczucie bezpieczeństwa.

Współcześnie ilość zagrożeń oraz ich siła i intensywność przybrała na znaczeniu, dzieje się to na wszystkich obszarach aktywności społecznej. Tworzenie specjalistycznych formacji w systemie bezpieczeństwa, które mogą przeciwdziałać negatywnym skutkom zagrożeń, jest podstawowym elementem sprawnego reagowania na wszelkiego rodzaju niebezpieczeństwa. Stany oraz procesy zagrożeń bezpieczeństwa, stanowią podstawy do tworzenia specjalistycznych podmiotów, które mają na celu podejmowanie działań interwencyjnych, zapobiegawczych jak i edukacyjnych wśród społeczeństwa²⁸³.

Grupy dyspozycyjne, które charakteryzują się pełną dyspozycyjnością w obszarze podejmowanych przez siebie działań, realizując zdania w szeroko rozumianym zakresie, zostały utworzone jako dynamiczne komponenty struktur organizacyjnych, wykonując poszczególne funkcje w wielu sytuacjach zagrażającym społeczeństwu. Te formacje pełnią niezwykle ważne funkcje jako instytucje sektora bezpieczeństwa²⁸⁴. Dyspozycyjność jest immamentnym elementem formacji systemu bezpieczeństwa, poprzez realizowanie zdań dynamicznie, nieustannie aż do momentu całkowitego przywróceniu stanu bezpieczeństwa. Te grupy zajmują się w systemie bezpieczeństwa państwa przeciwdziałaniem zagrożeniom, których we współczesnych czasach przybywa wraz z dynamicznie się rozwijającym postępem cywilizacyjnym, technicznym oraz cybernetycznym. Zapewnianie bezpieczeństwa społecznego wymaga od państwa powołania oraz utrzymywanie odpowiednio wykwalifikowanych i wyspecjalizowanych instytucji wykonawczych, ponieważ zagrożenia bezpieczeństwa niezależnie od źródła pochodzenia, mogą

---

²⁸² S. Koziej, *Bezpieczeństwo: istota, podstawowe kategorie i historyczna ewolucja*, „Bezpieczeństwo Narodowe BBN” 2011 Tom 18 Wydanie 2, s. 20.

²⁸³ J. Maciejewski, M. Stochmal, *Instytucjonalne ...*, wyd. cyt. s. 197.

²⁸⁴ J. Maciejewski, *Złożoność i relacyjność środowiska (nie)bezpieczeństwa. Socjologiczne ujęcie teoretyczne z obszaru bezpieczeństwa*, Wrocław 2014, s. 53.

wystąpić w każdej sytuacji i o każdym czasie, więc najważniejszym jest utrzymywanie grup dyspozycyjnych w pełnej gotowości i zdolności reagowania na pojawiające się zagrożenia²⁸⁵.

Grupy dyspozycyjne posiadają jeden wspólny cel, jakim jest bezpośrednia, bezzwłoczna, w pełnej dyspozycyjności ochrona i obrona społeczeństwa przed wszelkiego rodzaju zagrożeniami, niezależnie czy są to grupy militarne, paramilitarne, cywilne czy ochotnicze. Specyfiką tych grup jest to, że odznaczają się całkowitym zaangażowaniem w wykonywanie zadania oraz poświęceniem w sytuacjach trudnych. Ze względu na wykonywanie zadań w różnego rodzaju warunkach wymagają posiadania specjalistycznych i klarownych procedur postępowania oraz całkowitego specjalistycznego przygotowania do efektywnej realizacji postawionych przed nimi zadań²⁸⁶.

Zagrożenia społeczne, oddziałują na poziom bezpieczeństwa społecznego. Człowiek jak i społeczeństwo w pewnym stadium niezadowolenia społecznego, ekonomicznego czy socjalnego może doprowadzić do powstających zagrożeń do których zaliczamy między innymi naruszanie praw człowieka, uprzedzenia kulturowe, przestępczość, masowe migracje, katastrofy i kataklizmy²⁸⁷. Warto też zauważyć, że bezpieczeństwo społeczne niejednokrotnie utożsamiane jest z bezpieczeństwem socjalnym dlatego zagrożeniami mogą być także niezapewnienie prawidłowej egzystencji człowieka w takich kategoriach jak: nierówności społeczne, bezrobocie, brak rozwoju instytucji kształcenia, niezapewnienie gwarancji emerytur czy też deficyty w zakresie dostępu do świadczeń służby zdrowia²⁸⁸.

Te wszystkie zagrożenia w momencie ich wystąpienia potrzebują szybkiego i sprawnego działania grup dyspozycyjnych dostosowanych do odpowiedniego typu zagrożenia i miejsca jego wystąpienia. Ilość zagrożeń bezpieczeństwa społecznego ciągle wzrasta wraz z rozwojem cywilizacyjnym, pomimo stosowania coraz doskonalszych systemów zwalczania.

4.1.1. Wojsko Polskie i Straż Graniczna wobec zagrożeń bezpieczeństwa społecznego w trakcie zwykłego funkcjonowania państwa

---

²⁸⁵ P. Bogdalski, D. Bukowiecka, R. Częścić, B. Zdrodowski, *Grupy dyspozycyjne społeczeństwa w świetle potrzeb bezpieczeństwa państwa, Tom 3, Praktyczne aspekty przygotowania grup dyspozycyjnych państwa*, WSPol, Szczytno 2014, s. 5.

²⁸⁶ Tamże, s. 6.

²⁸⁷ T. Bąk, Z. Ciekankowski, *Teorie bezpieczeństwa*, PWSTE, Jarosław 2012, s. 18.

²⁸⁸ P. Chmura, *Poczucie bezpieczeństwa społecznego a przynależność kulturowa jednostki. Wstępny szkic zagadnienia*, „Roczniki Studenckie AWL” 2017 nr 1(1), s. 202.

Militarne grupy dyspozycyjne zajmują się zapewnianiem bezpieczeństwa społecznego, poprzez obronę państwa przed zagrożeniami z zewnątrz oraz ochronę państwa w wymiarze wewnętrznym. Podczas przeprowadzonego wywiadu eksperckiego przedstawiciel Żandarmerii Wojskowej²⁸⁹ powiedział, że bezpieczeństwo społeczne wg Sił Zbrojnych to składowa wszystkich działań grup dyspozycyjnych, którego głównym zadaniem jest zapewnianie bezpieczeństwa narodowego. Determinantami bezpieczeństwa społecznego są wykwalifikowani ludzie czyli przedstawiciele Żandarmerii Wojskowej i wszystkich rodzajów Sił Zbrojnych, posiadanie i umiejętne użytkowanie specjalistycznego sprzętu dostosowanego do szybkiego reagowania w sytuacjach tego wymagających, co także w dużym stopniu przyczynia się do zapewniania bezpieczeństwa społecznego poprzez utrzymanie ścisłej współpracy z innymi przedstawicielami grup dyspozycyjnych²⁹⁰. Żandarmeria Wojskowa, aby zapewnić bezpieczeństwo społeczne potrzebuje przede wszystkim wysoce wyspecjalizowanych ludzi, odpowiedniej ilości sił i środków, wyspecjalizowanego sprzętu oraz pełnej dyspozycyjności funkcjonariuszy.

Zasadniczym celem Wojska Polskiego jest przeciwdziałanie zagrożeniom mogącym doprowadzić do groźby użycia siły militarnej w celach ograniczenia wolności obywateli, opanowania terytorium oraz naruszenia suwerenności państwa. Wojsko Polskie, aby móc przeciwstawić się wszelkim groźbom zaistnienia takich sytuacji musi stosować prewencje czyli stosować wszelkie środki zapobiegawcze oraz przygotować się i przeciwdziałać poprzez środki reagowania²⁹¹. Te wszystkie zagrożenia mogą być spowodowane przez szereg różnych czynników jak polityczne, ekonomiczne, społeczne itp..

Niewątpliwie we współczesnych czasach dużym zagrożeniem w obszarze Sił Zbrojnych jest przemoc zbrojna objawiająca się terroryzmem przy użyciu wszelkich wojskowych instrumentów walki, prowokacje i propagandy militarne, agresje na dużą skalę, zamieszki przy użyciu wojskowych metod walki²⁹². Jest to katalog zagrożeń do których wystąpienia musi być przygotowane Wojsko Polskie, aby zapewniać bezpieczeństwo w tym bezpieczeństwo społeczne. Według Szymona Markiewicza nowymi zagrożeniami stojącymi przed Siłami Zbrojnymi są konflikty hybrydowe i agresja sił przeciwnika, która może przybierać formę:

---

²⁸⁹ Żandarmeria Wojskowa została wybrana jako przedstawiciel Sił Zbrojnych RP, ponieważ autor uznał, że jest to podmiot szczególnie istotny w kontekście współuczestniczenia przez wojsko w procesie zapewniania bezpieczeństwa społecznego.

²⁹⁰ Wywiad ekspercki przeprowadzony 09.09.2022 r. z Dariuszem Wiktorowiczem Zastępcą Komendanta Żandarmerii Wojskowej w Białymstoku, cały wywiad w załączniku.

²⁹¹ J. Gryz, W. Kitler, *Identyfikacja, Klasyfikacja, podział i uzasadnienie pojęcia, istoty, składników i zakresu bezpieczeństwa państwa (narodowego)*, AON, Warszawa 2014, s. 33.

²⁹² Tamże, s. 34-35.

1. zajęcia budynków administracji rządowej,
2. blokowanie działań jednostek sił zbrojnych w obszarach agresji,
3. zakłócanie przepływu informacji między dowódcami w obszarze agresji,
4. neutralizowanie obrony powietrznej i morskiej oraz przejęcie nad nimi kontroli,
5. blokowanie i izolacja obszaru agresji przez służbami wsparcia²⁹³.

Straż Graniczna według autora pracy zaliczana jest do militarnej grupy dyspozycyjnej, co budzi kontrowersję w literaturze przedmiotu i było przedmiotem rozważań w poprzednim rozdziale. Według przedstawicieli tej grupy dyspozycyjnej bezpieczeństwo społeczne jest to element całego bezpieczeństwa narodowego, zaczynając od pojedynczych obywateli po zapewnienie bezpieczeństwa całego regionu. Determinantami bezpieczeństwa społecznego jest czas oraz miejsce wystąpienia sytuacji kryzysowej. Są to fizyczne i zdrowotne zdolności przedstawicieli Straży Granicznej, a także sytuacja ekonomiczna w kraju oraz rozwój kraju. Determinanty bezpieczeństwa można podzielić na:

- Subiektywne: odczucia ludzi w tym doświadczenie oraz nałożone oczekiwania.
- Obiektywne: zagrożenia w sytuacjach krytycznych i działania podjęte w celu ich przeciwdziałania²⁹⁴.

Straż Graniczna przyczynia się do zapewniania bezpieczeństwa społecznego poprzez wykonywanie zadań ustawowych i korzystanie z uprawnień, które posiadają co prowadzi do zapewniania fizycznego bezpieczeństwa obywateli. Straż Graniczna dba o psychiczny komfort obywateli poprzez swoje działania, zapewnia bezpieczeństwo bytowe w sytuacjach kryzysowych w obszarze granicznym. Jeśli wystąpi sytuacja kryzysowa i jest brak innych podmiotów bądź ich czas dojazdu na miejsce zdarzenia (jakim jest np. granica kraju) jest wydłużony, Straż Graniczna jest pierwszym podmiotem udzielającym niezbędnej pomocy.

Straż Graniczna aby zapewnić bezpieczeństwo społeczne potrzebuje przede wszystkim odpowiedniej ilości sił i środków, które są niezbędne do działań wykonywanych przez ten podmiot. Niezbędne są właściwe normy prawne zgodne z aktualną sytuacją w kraju, które muszą być jasne i dostosowane do potrzeb. Struktury Straży Granicznej muszą być mobilne i przystawać do rzeczywistości. Istotna jest także akceptacja wśród społeczeństwa wykonywanych czynności²⁹⁵.

---

²⁹³ Tamże, s. 82-83.

²⁹⁴ Wywiad ekspercki przeprowadzony 06.09.2022 r. z Wojciechem Zyskowskim..., cały wywiad w załączniku.

²⁹⁵ Tamże.

Straż Graniczna odpowiada za bezpieczeństwo na obszarze lądowym przy przejściach granicznych, portach lotniczych, portach morskich. Musi być przygotowana do zapobiegania zagrożeniom takim jak: nielegalne migracje ludności, zagrożenia terrorystyczne, działalność międzynarodowych grup przemytniczych i przestępczych, nielegalny przemyt towarów, nielegalne przemyt osób i mienia, handel ludźmi, przemyt środków niebezpiecznych i zakazanych, fałszowanie dokumentów uprawiających do przekroczenia granicy, korupcje ect.²⁹⁶. Nowymi zagrożeniami destabilizującymi bezpieczeństwo społeczne zapewniane przez Straż Graniczną są działania hybrydowe taki jak:

1. propaganda i przepływ nieprawdziwych informacji,
2. cyberataki na instytucje odpowiadające za ochronę granic,
3. blokowanie lub utrudnianie ruchu granicznego, powietrznego i morskiego,
4. blokowanie i utrudnianie przepływu informacji i kontaktu między placówkami przejść granicznych,
5. nielegalny przemyt broni,
6. użycie broni chemicznej lub biologicznej w obszarach przygranicznych,
7. blokada portów morskich,
8. blokowanie ekonomiczne ect.²⁹⁷.

4.1.2. Policja i Państwowa Straż Pożarna wobec zagrożeń bezpieczeństwa społecznego w stanie zwykłego funkcjonowania państwa

Paramilitarne grupy dyspozycyjne charakteryzują się pełnym umundurowaniem, a ich organizacja jest zbliżona do działalności prowadzonej przez wojsko, poprzez występowanie systemu rozkazodawstwa oraz ścisłą hierarchizację jej członków. Przedstawicielem tej grupy dyspozycyjnej jest Policja. Na podstawie przeprowadzonego wywiadu eksperckiego, można stwierdzić, że dla tego podmiotu bezpieczeństwo społeczne wiąże się przede wszystkim z minimalizacją zagrożeń na życie, zdrowie i mienie, jego wyznacznikiem jest zapewnianie bezpieczeństwa i porządku publicznego. Determinantami bezpieczeństwa społecznego są zagrożenia przestępczością w tym zorganizowaną, wykroczenia, zagrożenia w ruchu drogowym, patologie społeczne, zagrożenia osób w podeszłym wieku (np. przeciwdziałając metodzie „na

---

²⁹⁶ W. Sójka, K. Gąsiorek, *Ochrona, obrona i bezpieczeństwo granicy państwowej w warunkach zewnętrznego zagrożenia państwa i w czasie wojny*, „Wiedza Obronna TWO” 2021 Tom 277 nr 4, Tom 277, s. 81.

²⁹⁷ Tamże, s. 82.

wnuczka”). Policja zapewnia bezpieczeństwo społeczne w tym jego zakresie w największym stopniu²⁹⁸.

Działanie Policji w obszarze bezpieczeństwa społecznego i jego zapewniania mierzalne jest poprzez wykrywalność zagrożeń związanych z przestępczością i jej zwalczaniem. Jeśli Policja ma ujawnione jakieś przestępstwo to wykonuje czynności wykrywacze, wyróżniając trzy rodzaje (przyjmując jako kryterium informacje o sprawcy): zostaje złapany na gorącym uczynku, zostaje rozpoznany przez ofiarę, w ogóle nie mamy żadnych informacji co do sprawcy popełnionego przestępstwa. To wszystko można przyjąć za wskaźnik w wszystkich zagrożeniach przestępczością²⁹⁹.

Aby zapewnić bezpieczeństwo społeczne przez Policję jest potrzebny przede wszystkim budżet. Bez budżetu nie ma ani ludzi ani wyspecjalizowanego sprzętu. Drugim elementem są szkolenia wykwalifikowanych funkcjonariuszy. Wyzwaniem jest zatem dostosowanie szkoleń do rozwoju cywilizacyjnego³⁰⁰.

Kolejnym przedstawicielem paramilitarnej grupy dyspozycyjnej jest Państwowa Straż Pożarna, która zajmuje się przede wszystkim ratowaniem życia i mienia. Na podstawie przeprowadzonego wywiadu eksperckiego można przyjąć, że dla tej formacji determinantami skutecznego działania są profesjonalizm i gotowość do działania w każdej chwili, dzięki czemu może być zapewnione bezpieczeństwo społeczne. Są sytuacje na które wpływają różne czynniki jak czas dotarcia do miejsca w której sytuacja się zdarzyła. Poprzez istnienie tych służb, które działają w trybie 24 godzinnym, możliwe jest zapewnianie poczucia bezpieczeństwa wszystkim obywatelom. Istotnymi elementami są szybkość wykonanej akcji, specjalistyczny sprzęt dostosowany do danej sytuacji, całodobowa mobilność.

Państwowa Straż Pożarna podejmuje działania w wielu zakresach, w tym nie tylko związanych z pożarami. Uczestniczy w zapewnianiu bezpieczeństwa podczas wystąpienia niebezpiecznych zdarzeń na drogach, a także w obszarach komunikacji kolejowej i lotniczej. Oficerowie operacyjni i komendanci są dyspozycyjni do podejmowania działań według harmonogramu. Od momentu ich zadysponowania i poinformowania o sytuacji kryzysowej PSP powinno przybyć na miejsce zdarzenia w jak najkrótszym czasie. Ponieważ Państwowa Straż

---

²⁹⁸ Wywiad ekspercki przeprowadzony 13.09.22 r. z Robertem Maciejczykiem Zastępcą Kierownika ZSK CSP w Legionowie, cały wywiad w załączniku.

²⁹⁹ Tamże.

³⁰⁰ Tamże.

Požarna przeciwdziała nie tylko pożarom to posiada grupy specjalistyczne. Są całkowicie wyspecjalizowane w swoim zakresie i każdy zastęp posiada specjalistów. Kluczowe czynniki to przede wszystkim ludzie, ich wiedza, przygotowanie merytoryczne i szkolenia na wypadek różnych sytuacji, specjalistyczny sprzęt. Dzięki tym czynnikom można pomóc szybko i sprawnie³⁰¹.

4.1.3. Państwowe Ratownictwo Medyczne wobec zagrożeń bezpieczeństwa społecznego w stanie zwykłego funkcjonowania państwa

Kolejną grupą dyspozycyjną omawianą przez autora jest grupa cywilna³⁰². Dyspozycyjność formacji nieuzbrojonych i nieumundurowanych skupia się przede wszystkim na wykonywaniu zadań i podejmowaniu działań, które mają charakter ochronny. Podczas przeprowadzonego wywiadu eksperckiego, przedstawicielka cywilnej grupy dyspozycyjnej Państwowego Ratownictwa Medycznego, udzieliła odpowiedzi czym według niej jest bezpieczeństwo społeczne i w jaki sposób przyczynia się do jego zapewnienia ratownictwo medyczne. Stwierdziła, że na bezpieczeństwo społeczne przekłada się bezpieczeństwo ratowników. To zbiór różnych zachowań, które mają na celu zapewnienie sobie komfortu, zadbanie czy nic nie zagraża życiu ratownika lub zdrowiu w momencie wykonywanych czynności. Sprawdzenie swojego sprzętu, a także gotowości. To również przygotowanie pod względem merytorycznym³⁰³.

Państwowe Ratownictwo Medyczne ma za zadanie działania w sytuacjach nagłych, ale też ich zadaniem jest szkolenie i prewencja. Muszą być przygotowani na potencjalne zdarzenia z udziałem ludzi, ponieważ ma ogromne znaczenie jak będą się zachowywać i przyjmować pomoc w sytuacjach nagłych. Umiejętność rozpoznania przez osoby bez doświadczenia medycznego w sytuacji zagrożeń życia np. w udarach ludzi, daje poczucie bezpieczeństwa i tego, że wiedzą co mają robić w danej sytuacji. Ratownictwo Medyczne, aby zapewnić bezpieczeństwo społeczne szkoli ludzi z podstaw medycznych. Ludzie odczuwają strach przed udzielaniem pierwszej pomocy, w tym zakresie kluczowym elementem jest to żeby świadkowie zdarzenia potrafili i odważyli się udzielić pierwszej pomocy, aby zwiększyć szanse przeżycia do czasu przyjazdu

---

³⁰¹ A. Warmiński, *Zadania i organizacja Państwowej Straży Pożarnej w zakresie ochrony przeciwpożarowej*, „Doctrina. Studia społeczno-polityczne” 2009 nr 6, s. 276-277.

³⁰² *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2020 roku...*, wyd. cyt. s. 16.

³⁰³ Bezpieczeństwo ratowników medycznych ma znaczenie dla zapewniania bezpieczeństwa społecznego. Anna Pielaszkiewicz z Państwowego Ratownictwa Medycznego, w taki sposób odpowiedziała na pytanie o istotę bezpieczeństwa społecznego.

ratowników i wdrożenia bardziej zaawansowanych procedur. Niewątpliwie najważniejsza jest edukacja społeczeństwa³⁰⁴.

Ratownictwo Medyczne jako podmiot medyczny zajmuje się pomocą w udzielaniu zaawansowanych czynności medycznych, tym samym nie powinno być pierwszym podmiotem wzywanych do każdej sytuacji, która nie zawsze wymaga specjalistycznej pomocy, czy specjalistycznego sprzętu. Zdaniem ekspertki z która przeprowadzono wywiad, większość Ratowników Medycznych pracuje więcej niż etat i jest przemęczonych, przez co dużo łatwiej popełnić błąd. Nasuwa się znaczące pytanie czy w razie sytuacji popełnienia błędu medycznego, wynikającego z przepracowania odpowiedzialność ponosi system, czy podmiot medyczny, który zdecydował się podjąć to ryzyko, ponieważ brakuje na danym dyżurze ratowników. Przyczyną podejmowania nad wymiar większej ilości dyżurów są kwestie wynagrodzeń finansowych³⁰⁵.

Bezpieczeństwo Ratowników Medycznych zależy od ich samych, wszyscy działają wspólnie. Ważne są umiejętność współpracy, znajomość sprzętu i osób z którymi się pracuje. Podejmowane zadania i czynności muszą zawsze być bezpieczne dla samych ratowników co także przekłada się na bezpieczeństwo osób którym jest udzielana pomoc czyli bezpieczeństwo społeczne³⁰⁶. W sytuacji zagrożenia życia i zdrowia ludzie zazwyczaj oczekują, że Ratownictwo Medyczne udzieli im pomocy. Tym samym należy przyjąć, że jest to kluczowy podmiot w procesie zapewniania bezpieczeństwa społecznego.

4.1.4. Ochotnicza Straż Pożarna wobec zagrożeń bezpieczeństwa społecznego w stanie zwykłego funkcjonowania państwa

Na podstawie wywiadu eksperckiego przeprowadzonego ze strażakami z Ochotniczej Straży Pożarnej w Boćkach, można określić sposób postrzegania bezpieczeństwa społecznego i sposobów jego zapewniania przez tę formację. Bezpieczeństwo społeczne według przedstawicieli Ochotniczej Straży Pożarnej jest to poczucie spokoju wśród obywateli i pewność, że w razie sytuacji, która wymaga pomocy odpowiednie służby w trybie 24/7 są w stanie dotrzeć do miejsca zdarzenia i w wysoce specjalistyczny sposób im pomóc. Jego zapewnianie to całe spektrum działań służb do tego przeznaczonych. Bezpieczeństwo społeczne zapewniane przez OSP determinuje pełna dyspozycyjność podejmowania działań mających na celu przeciwdziałanie

---

³⁰⁴ Wywiad ekspercki przeprowadzony 17.09.2022 r. z Anną Pielaszkiwicz Ratownikiem Medycznym Państwowego Ratownictwa Medycznego, cały wywiadu w załączniku.

³⁰⁵ Tamże.

³⁰⁶ Tamże.

zagrożeniom i ich wyeliminowanie poprzez swoje działania tak aby obywatel czuł się bezpiecznie pod każdym względem³⁰⁷.

Ochotnicza Straż Pożarna działa nie tylko przy pożarach wspomagając działalność PSP, ale także niejednokrotnie jest pierwszym ogniwem docierającym do wypadków komunikacyjnych czy też innych miejscowych zagrożeń³⁰⁸. OSP posiada system alarmowania poprzez syrenę jest to selektywne informowanie jednostki, a także posiada mobilne sprzęty powiadamiania strażaków o miejscu i czasie zdarzenia³⁰⁹.

OSP aby zapewnić bezpieczeństwo społeczne potrzebuje przede wszystkim ludzi, którzy są przeszkoleni w zakresie wykonywanych przez siebie czynności, nowoczesnego i specjalistycznego sprzętu, który ułatwiałby przeprowadzanie akcji ratowniczych i przyspieszał działanie. Ważnym elementem składowym zapewniania bezpieczeństwa społecznego jest posiadanie nowych wozów strażackich, które byłyby dostosowane do różnorodnych działań wykonywanych przez strażaków. Niezbędnym elementem są także ciągłe szkolenia oraz badania co 3 lata, określające możliwość pełnienia dalszej służby³¹⁰.

4.2. Szanse wykorzystywane przez grupy dyspozycyjne w procesie zapewniania bezpieczeństwa społecznego w stanie zwykłego funkcjonowania państwa

Bezpieczeństwo i rozwój są jednymi z podstawowych kryteriów istnienia zarówno jednostki, jak i całej społeczności. Te dwa elementy wzajemnie na siebie oddziałują: bez bezpieczeństwa nie można się rozwijać, a poprzez rozwój można budować bezpieczeństwo. Na tej podstawie można przyjąć, że bezpieczeństwo i jego zapewnienie to fundament funkcjonowania każdego podmiotu. Bezpieczeństwo jest swego rodzaju stanem jak i procesem.

W literaturze spotyka się określenie „bezpieczeństwo fizyczne”³¹¹, związane z ochroną i obroną przed różnymi zjawiskami lub działaniami wpływającymi destrukcyjnie na poziom bezpieczeństwa, przy wykorzystywaniu przeznaczonych do tego celu sił i środków jak i instytucji

---

³⁰⁷ Wywiad ekspercki przeprowadzony 08.09.22 r. z Eugeniuszem Mielezko Prezesem Zarządu Ochotniczej Straży Pożarnej w Boćkach, cały wywiad w załączniku.

³⁰⁸ *Ochotnicza Straż Pożarna*, <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/bezpieczenstwo/osp-osp-nierowna.html>, [Dostęp 27.02.23 r.].

³⁰⁹ Wywiad ekspercki przeprowadzony 08.09.22 r. z Grzegorzem Kuczyńskim Wiceprezesem Zarządu Ochotniczej Straży Pożarnej w Boćkach, cały wywiad w załączniku.

³¹⁰ Wywiad ekspercki przeprowadzony 08.09.22 r. z Tadeuszem Turkowiczem Naczelnikiem Zarządu Ochotniczej Straży Pożarnej w Boćkach, cały wywiad w załączniku.

³¹¹ „Rodzaj (kategoria) bezpieczeństwa, dotyczy osoby lub obiektu oraz ich otoczenia, danych i informacji o nich, realizowane poprzez ochronę przed szkodliwym oddziaływaniem, inwigilacją, sabotażem, destrukcją a także nieuprawnionym władcianiem”, Hasło: *bezpieczeństwo fizyczne* (w:) J. Pawłowski, B. Zdrodowski, M. Kuliczkowski, wyd. cyt., s. 23.

związanych z szeroko pojętą obroną i ochroną bezpieczeństwa społecznego. Takimi siłami i środkami są utrzymywane i doskonalone specjalistyczne grupy dyspozycyjne jak Siły Zbrojne RP, Straż Graniczna, Policja, Państwowa Straż Pożarna, Państwowe Ratownictwo Medyczne oraz Ochotnicze Straże Pożarne. Na „bezpieczeństwo fizyczne” składają się przede wszystkim takie dziedziny bezpieczeństwa jak militarne, paramilitarne, cywilne i ochotnicze.

Bezpieczeństwo militarne najczęściej zajmuje się obronnością narodową, w działaniach znajduje się szerokie spectrum sił i środków mających na celu wykorzystywanie szans, redukcję ryzyka, a także zapobieganie oraz przeciwdziałanie zagrożeniom przede wszystkim o charakterze militarnym. Bezpieczeństwo paramilitarne, cywilne i ochotnicze przede wszystkim zajmuje się wykorzystywaniem szans, zapobieganiem różnego rodzaju zagrożeniom, redukcją ryzyka, jak i reagowaniem i przeciwdziałaniem w sytuacjach zagrożenia w obszarze bezpieczeństwa wewnętrznego państwa. Te wszystkie działania mają na celu utrzymanie ładu i porządku publicznego, w przypadku wystąpienia różnego typu zagrożeń oraz klęsk żywiołowych. Bezpieczeństwo zewnętrzne jak i wewnętrzne warunkuje działania grup dyspozycyjnych i przyczynia się do ustalania przez nie celów w tym zakresie. Scharakteryzować można je za pomocą wcześniej wymienionych kategorii jak szanse, wyzwania, ryzyka i występujące zagrożenia.

Szansy są niezależne od woli danego podmiotu, są to okoliczności sprzyjające realizowaniu wyznaczonych celów i osiągnięciu ich. Dawniej pojęcie szansy oznaczało „możliwość powodzenia w jakiejś sprawie lub zaistnienia jakichś pożądaných okoliczności”³¹², w potocznym rozumieniu szansy może przybrać formę niepowtarzalnej okazji czy też niemożliwość podjęcia jakiejś próby bądź ryzyka³¹³. Współcześnie bezpieczeństwo powinno być kojarzone z podejmowaniem szans długotrwałego rozwoju zarówno w kwestiach umacniania bezpieczeństwa społecznego, jak i podejmowania szansy przez grupy dyspozycyjne i wykorzystywanie ich w procesie rozwoju i doskonalenia. W dobie szybko rozwijającego się świata i globalizacji pojawia się coraz więcej szans, jednakże potrafią szybko przemijać. Sztuka zauważenia takiej szansy i umiejętne wykorzystanie jej stało się coraz ważniejszą dziedziną zarządzania bezpieczeństwem. Jednak nie zawsze szansy są umiejętnie wykorzystywane, w takiej sytuacji nie przyczyniają się do rozwoju. Szansami w działalności grup dyspozycyjnych są na przykład możliwości większego finansowania i poprzez to modernizacji tych grup, większa edukacja na temat zagrożeń

---

³¹² Hasło: *szansa*, *Słownik wyrazów obcych PWN*, <https://sjp.pwn.pl/sjp/szansa;2576989.html>, [Dostęp 18.04.2023 r.].

³¹³ Hasło: *ryzyko*, *Słownik Języka Polskiego*, <https://sjp.pwn.pl/sjp/ryzyko;2518509.html>, [Dostęp 18.04.2023 r.].

współczesnego świata oraz dostosowywanie specjalistycznego sprzętu do potrzeb wykonywanych czynności. Takimi szansami w dziedzinie bezpieczeństwa, które niewątpliwie wiążą się z działaniem opisywanych przedstawicieli grup dyspozycyjnych, są również umiędzynarodowienie i podejmowanie szans w środowisku międzynarodowym, dzięki czemu możliwe jest szybsze i skuteczniejsze działanie oraz rozwój. Grupy dyspozycyjne mogą dostosowywać poziom swoich działań do zmieniającego się świata i pojawiających się zagrożeń.

Wyzwania w dziedzinie bezpieczeństwa zarówno zewnętrznego jak i wewnętrznego są niekiedy sytuacjami problematycznymi, przed którymi stoi podmiot rozstrzygający sprawy dotyczące bezpieczeństwa. Wyzwania mogą być dostrzeżone i w odpowiedni sposób zrealizowane bądź też mogą zostać przez niego zignorowane. Podjęcie wyzwania wiąże się zawsze z wysiłkiem jak i z kosztami tych działań, natomiast umiejętność ich podjęcia stwarza szanse i możliwości rozwoju w przyszłości. Zignorowanie wyzwań, które zostały zauważone może w przyszłości potęgować pewne zagrożenia. Jeśli chodzi o grupy dyspozycyjne zignorowanie wyzwań związanych z lepszym rozwojem co wiąże się z poniesieniem większych kosztów, może w przyszłości generować zagrożenia poprzez brak rozwoju wewnętrznego tych grup, jak i w sytuacjach kryzysowych może oznaczać brak specjalistycznego sprzętu czy odpowiedniego przeszkolenia.

Podejmowane wyzwania jak i wykorzystywanie szans to ważne elementy zapewniania bezpieczeństwa społecznego³¹⁴. Są to ważne czynniki w kontekście dostosowywania się do współczesnego świata, w tym również w zakresie rozwijania umiejętności przeciwdziałania zagrożeniom.

Ryzyka są to wszelkiego rodzaju niepewności, które są związane z działaniem podmiotu i wynikającymi z tego potencjalnymi negatywnymi skutkami. Poprzez podejmowanie wyzwań i umiejętne korzystanie z pojawiających się szans, ryzyko jest minimalizowane. Natomiast im większa aktywność w sferze bezpieczeństwa tym większe prawdopodobieństwo pojawienia się ryzyka. W dobie dzisiejszego postępu naukowego oraz technicznego wzrosła umiejętność szacowania ryzyka w dziedzinie bezpieczeństwa oraz strategicznego przygotowania się na ewentualne zagrożenia. Przykładem ryzyka mogą być potencjalnie negatywne konsekwencje zaangażowania państwa w różnego rodzaju operacje pokojowe i misje stabilizacyjne.

---

³¹⁴ M. Cieślarczyk, *Teoretyczne i metodologiczne podstawy ...*, wyd. cyt., s. 106-111.

Ryzyko zawsze towarzyszy wszelkim zmianom czy też rozwojowi można przyjąć, że jest niezbędnym elementem osiągnięcia celów. Ryzyko poprzez wykorzystywanie pojawiających szans pojawia się już na etapie kształtowania decyzji przez grupy dyspozycyjne w kwestiach bezpieczeństwa społecznego. Takie działania mogą wiązać się także z wystąpieniem pewnych zagrożeń. W związku z tym posiadanie przez podmioty wykonawcze, jakimi są grupy dyspozycyjne, wyspecjalizowanej wiedzy oraz umiejętności oceny sytuacji i oszacowanie możliwych zagrożeń i ryzyka z nimi związanego odgrywa dużą rolę w kwestii zapewniania bezpieczeństwa społecznego³¹⁵.

Zagrożenia mogą przyjmować formę bezpośrednich bądź pośrednich działań destrukcyjnych na dany podmiot³¹⁶. Są naturalnym czynnikiem i elementem w sferze bezpieczeństwa. Istnieje podział zagrożeń na zewnętrzne i wewnętrzne, militarne i pozamilitarne, subiektywne i obiektywne, kryzysowe i wojenne, intencjonalne i losowe³¹⁷. W dobie XXI wieku nastąpił dynamiczny rozwój wymiaru informacyjnego. Nowoczesne środki kontroli, wysoce wyspecjalizowane i zautomatyzowane systemy dowodzenia i powiadamiania spowodowały wyzwanie dostosowania się grup dyspozycyjnych w celu szybkiego przeciwdziałania różnego rodzaju zagrożeniom.

Dokumentem regulującym organizację systemu bezpieczeństwa w Polsce, zawierającym współczesne wyzwania i zagrożenia jest Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP³¹⁸. System bezpieczeństwa narodowego obejmuje siły, środki i zasoby przeznaczone przez państwo do zapewniania bezpieczeństwa, w tym grupy dyspozycyjne. Tymi podmiotami zaliczanymi do grup dyspozycyjnych zajmujących się utrzymaniem bezpieczeństwa są Siły Zbrojne, Straż Graniczna, paramilitarne, cywilne i ochotnicze grupy dyspozycyjne, które są ważnym elementem systemu bezpieczeństwa, zapobiegania oraz zwalczania zagrożeń.

Zarządzanie kryzysowe to działalność organów administracji publicznej, która jest elementem kierowania bezpieczeństwem. Jej działalność polega na „zapobieganiu sytuacjom kryzysowym, przygotowaniu do przejmowania kontroli nad tymi sytuacjami, reagowaniu w trakcie wystąpienia owych sytuacji oraz usuwaniu ich skutków”³¹⁹. W ramach wykonywanych

---

³¹⁵ B. Wiśniewski, *Bezpieczeństwo w teorii i badaniach naukowych*, Wydawnictwo WSPol, Szczytno 2011, s. 16.

³¹⁶ D. Almog, *Cumulative deterrence and the war on terrorism*, „Parameters”, USAWC, Carlisle 2004, s. 20.

³¹⁷ J.M. Fish, S.J. McCraw, Ch.J. Reddish, *Fighting in the gray zone: a strategy to close the preemption gap*, USAWCU, Carlisle 2004, s. 4.

³¹⁸ W tym kontekście warto zauważyć, że w *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 roku* System Bezpieczeństwa Narodowego został zdefiniowany, natomiast w *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2020 roku* nie ma takiej definicji.

³¹⁹ Ustawa o zarządzaniu kryzysowym z dnia 26 kwietnia 2007 roku, art.2.

rzecz zapewniania bezpieczeństwa. Przykładem takiej strategicznej szansy, nie tylko w kontekście bezpieczeństwa politycznego i militarnego, ale również w zakresie zapewniania bezpieczeństwa społecznego było wstąpienie Polski do Sojuszu Północnoatlantyckiego. NATO według *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP* z 2014 roku „pozostanie najważniejszym sojuszem polityczno-wojskowym oraz gwarantem bezpieczeństwa Polski. Kluczową sprawą jest utrzymanie przez Sojusz Północnoatlantycki pełnego spektrum zdolności wojskowych i politycznych oraz solidarności sojuszniczej, gwarantujących realizację jego podstawowej misji – kolektywnej obrony, a także podejmowanie innych zadań wynikających z ewolucji jego otoczenia”³²¹. W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP* z 2020 roku³²² przyjęto, że „Podstawowym czynnikiem kształtującym bezpieczeństwo Polski jest jej silne osadzenie w strukturach transatlantyckich i europejskich”³²³ co oznacza przypisanie NATO (jak i Unii Europejskiej) szczególnie istotnego znaczenia dla bezpieczeństwa Polski. Niewątpliwie szansa wynikająca z członkostwa w NATO jest cały czas wykorzystana i niesie za sobą wiele pozytywnych aspektów, takich jak gwarancja bezpieczeństwa, czy wzrost pozycji Polski na arenie międzynarodowej. To także konieczność dostosowania do standardów NATO, ponieważ polscy żołnierze i przedstawiciele innych grup dyspozycyjnych brali czynny udział w misjach, ćwiczeniach i szkoleniach z przedstawicielami innych państw Sojuszu Północnoatlantyckiego.

Wszystkie te działania wymagały modernizacji na wielu szczeblach, aby dostosować się i osiągnąć wysoki poziom interoperacyjności działań z innymi przedstawicielami Sojuszu. Przystąpienie do NATO spowodowało konieczność przeprowadzania wielu zmian i dostosowania między innymi standardów Sił Zbrojnych RP do natowskich wymagań. Proces transformacji następował dynamicznie na wielu poziomach, jak struktura organizacyjna, modernizacja techniczna i pełna profesjonalizacja³²⁴. Modernizacja jest także szansą, która powinna być wykorzystywana w celu lepszego dostosowania się do obecnych zagrożeń oraz lepszego rozwoju.

Pakiet wzmocnienia Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej na lata 2023-2025 ustanowiono 1 marca 2023 roku, zawiera zadania dotyczące modernizacji i wyposażenia oraz zamierzenia dotyczące zwiększenia liczebności oraz składu bojowego poszczególnych elementów sił zbrojnych³²⁵. Dnia 22 grudnia 2021 roku Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej podpisał *Ustawę*

---

³²¹ *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 2014 roku...*, wyd. cyt.

³²² *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2020 roku...*, wyd. cyt.

³²³ Tamże, s. 6.

³²⁴ *Polska w Sojuszu Północnoatlantyckim*, <https://www.bbn.gov.pl/pl/wydarzenia/15-lat-polski-w-nato/polska-w-sojuszu-polnoc/5295,Korzysci-i-inicjatywy.html>, [Dostęp 23.11.2022 r.].

³²⁵ *Ustanowienie Pakietu Wzmocnienia Sił ...*, wyd. cyt., <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/obrona-ojczyzny-19220069/art-794>, [Dostęp 04.03.2023 r.].

o ustanowieniu „Programu modernizacji Policji, Straży Granicznej, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Ochrony Państwa w latach 2022-2025”, o ustanowieniu „Programu modernizacji Służby Więziennej w latach 2022-2025” oraz o zmianie ustawy o Policji i niektórych innych ustaw³²⁶. W toku prowadzonych badań modernizację zidentyfikowano jako istotną szansę w funkcjonowaniu grup dyspozycyjnych. Ten program zawiera m.in. plan budowy nowych i rozbudowy już istniejącej infrastruktury szkół policyjnych, zakup potrzebnego i niezbędnego sprzętu transportowego dla Policji, modernizację sprzętu i jego unowocześnienie i zakup specjalistycznego sprzętu. Niezbędne jest też wzmocnienie granicy wschodniej poprzez poprawę i skupienie się na infrastrukturze Straży Granicznej oraz zakup sprzętu transportowego, uzbrojenia i techniki specjalnej, sprzętu łączności i informatyki, wyposażenia osobistego, ochronnego i nowych zestawów umundurowania. W Państwowej Straży Pożarnej przewidziane są inwestycje budowlane (budowa 53 nowych strażnic), zakupy sprzętu transportowego (40 specjalnych pojazdów pożarniczych z drabiną pożarniczą), wyposażenia osobistego i ochronnego funkcjonariuszy i nowych zestawów umundurowania. Ponadto ustawa zawiera także wsparcie finansowe na zwiększenie możliwości etatów w Policji o 5600, Straży Granicznej o 750 oraz w Państwowej Straży Pożarnej o 750 etatów³²⁷.

Rada Ministrów 16 sierpnia 2022 roku przyjęła przedłożoną przez Ministra Zdrowia uchwałę w sprawie ustanowienia programu inwestycyjnego pod nazwą „Program inwestycyjny modernizacji podmiotów leczniczych”. Program ten zawiera wsparcie infrastruktury podmiotów leczniczych poprzez m.in. zwiększenie bazy łóżkowej opieki długoterminowej i geriatrycznej oraz wymianę łóżek szpitalnych, a także wsparcie infrastruktury ratownictwa medycznego. Program przyczyni się do wsparcia infrastruktury ratownictwa medycznego poprzez m.in. modernizację Szpitalnych Oddziałów Ratunkowych (SOR), budowę lub modernizację całodobowych lotnisk lub lądowisk przy Szpitalnych Oddziałach Ratunkowych oraz zakup ambulansów wraz z wyposażeniem. Okres realizacji Programu zaplanowano na lata 2022–2029³²⁸. Modernizacja pełni istotną rolę w dostosowywaniu się do istniejących zagrożeń, ale także poprzez te działania możliwe jest profesjonalne, dynamiczne i adekwatne do zagrożeń podejmowanie działań. Każda

---

³²⁶ Ustawa z dnia 17 grudnia 2021 r. o ustanowieniu „Programu modernizacji Policji, Straży Granicznej, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Ochrony Państwa w latach 2022-2025”, o ustanowieniu „Programu modernizacji Służby Więziennej w latach 2022-2025” oraz o zmianie ustawy o Policji i niektórych innych ustaw, Dz. U. 2021 poz. 2448.

³²⁷ Tamże.

³²⁸ Protokół z 9. Posiedzenia Rady Organizacji Pacjentów przy Ministrze właściwym do Spraw Zdrowia z dnia 13 września 2022 r.

z grup dyspozycyjnych konsekwentnie realizuje plany modernizacyjne identyfikowane jako szansa na lepsze zapewnianie bezpieczeństwa.

Rozwój jest trzecim elementem brany pod uwagę w niniejszej pracy jako szansa w funkcjonowaniu grup dyspozycyjnych w stanie zwykłego funkcjonowania państwa. Rozwój jak sama nazwa wskazuje jest to proces doskonalenia na wielu poziomach, zarówno może odnosić się do doskonalenia posiadanej wiedzy, czy też pozyskiwania nowych umiejętności. Rozwój jest postrzegany jako szansa, która powinna być zawsze dostrzeżona i dobrze wykorzystana. Dzięki temu możliwe jest dostosowywanie się przez grupy dyspozycyjne do aktualnej sytuacji w Polsce i na świecie. Szkolenie i doskonalenie umiejętności oraz posiadanej wiedzy przez grupy dyspozycyjne stanowi ważny instrument rozwoju zawodowego. Przejawia się w profesjonalnym podejściu do wykonywanego zawodu i wykonywaniu zadań co przekłada się na efektywność podejmowanych działań. System kształcenia i doskonalenia umiejętności i rozszerzania wiedzy bezpośrednio przekłada się na działalność operacyjną oddziałującą na poprawę sprawności i szybkości podejmowanych działań.

Ważnym elementem jest dostosowywanie kompetencji podmiotów wykonujących działania na rzecz bezpieczeństwa w ujęciu strategicznym oraz dostosowywanie określonych założeń umożliwiających rozwój w warunkach coraz większej ilości zagrożeń. Szkolenia są ważnym elementem oraz instrumentem rozwoju zawodowego pracowników. W zależności od tego jakie cele planuje się osiągnąć, najczęściej wyróżnia się:

1. „Szkolenia przygotowujące i wprowadzające do nowej pracy – polegają na przekazaniu nowo zatrudnionym pracownikom wiedzy fachowej, umiejętności i zachowań, których nie można pozyskać poza organizacją.
2. Szkolenia dostosowawcze – ich celem jest pogłębianie i poszerzanie profesjonalnej wiedzy, umiejętności oraz postaw, aby przygotować pracownika do nowych wymagań związanych z zawodem lub do objęcia innego stanowiska pracy.
3. Szkolenia przekwalifikowania zawodowego – polegają na uzyskaniu przez pracownika nowej profesji, specjalizacji zawodowej. Takie szkolenia stosowane są w procesach radykalnych zmian organizacyjnych, które związane są z likwidacją stanowisk pracy”³²⁹.

Szkolenia grup dyspozycyjnych mają na celu przygotowanie ich do realizacji zadań ustawowych. Doskonalenie swojej wiedzy i umiejętności są istotnym instrumentem rozwoju

---

³²⁹ K. Piotrowski, *Szkolenie funkcjonariuszy służb granicznych jako istotny instrument rozwoju zawodowego i bezpieczeństwa państwa*, Wydawnictwo WAT, Warszawa 2017, s. 80.

zawodowego funkcjonariuszy. Kryterium jakości i efektywności kształcenia jest ich całkowity profesjonalizm odpowiadający aktualnym standardom i wymogom. Konieczność poszerzania swoich kompetencji wynika z ciągłych zmian występujących zagrożeń czy też sytuacji panującej w kraju i na świecie. Rozwój kompetencji jest procesem ciągłym i jest obecny w każdej opisywanej przez autora grupie dyspozycyjnej. Dlatego istotnym jest dążenie do permanentnego rozwoju kompetencji na każdym szczeblu³³⁰.

Żołnierze mogą podnosić swoje kwalifikacje a także uczęszczać na szkolenia, w ramach granic budżetowych³³¹. Funkcjonariusze Straży Granicznej obowiązkowo muszą odbywać testy sprawnościowe oraz sprawdzana jest umiejętność strzelania, doskonalenie zawodowe ukierunkowane jest na podnoszenie kwalifikacji zawodowych zarówno funkcjonariuszy, jak i pracowników Straży Granicznej, a obejmuje ono:

1. „Doskonalenie centralne – tj. szkolenia specjalistyczne i kursy doskonalące realizowane przez ośrodki szkolenia Straży Granicznej na podstawie rocznego harmonogramu doskonalenia centralnego opracowanego przez każdy z ośrodków szkolenia przy uwzględnieniu potrzeb szkoleniowych zgłoszonych przez kierowników poszczególnych jednostek organizacyjnych SG.
2. doskonalenie lokalne – organizowane i prowadzone bezpośrednio w jednostkach organizacyjnych SG, mające na celu aktualizowanie kwalifikacji zawodowych przez funkcjonariuszy i pracowników SG oraz podnoszenie sprawności fizycznej i umiejętności strzeleckich funkcjonariuszy SG,
3. doskonalenie zewnętrzne – organizowane i prowadzone przez podmioty spoza Straży Granicznej na potrzeby funkcjonariuszy i pracowników jednostek organizacyjnych SG w zakresie, w którym nie jest możliwe przeprowadzenie szkoleń w ramach realizowanego w SG doskonalenia centralnego i lokalnego”³³².

W Policji wszyscy nowo przyjęci funkcjonariusze mają obowiązek przejścia szkolenia zawodowego podstawowego, który przygotowuje policjanta do wykonywania zadań służbowych w szczególności w komórkach organizacyjnych patrolowo-interwencyjnych i oddziałów prewencji Policji. Policjanci na okres szkolenia są kwaterowani w jednostce szkoleniowej, która realizuje proces dydaktyczny. Rozwój poprzez szkolenia i doskonalenia

---

³³⁰ Tamże, s. 91.

³³¹ Wywiad ekspercki przeprowadzony 09.09.2022 r. z Dariuszem Wiktorowiczem..., cały wywiad w załączniku.

³³² *System szkoleń Straży Granicznej*, <https://www.strazgraniczna.pl/pl/straz-graniczna/sprawy-kadrowe/system-szkolen/3120,System-szkolenia.html>, [Dostęp 24.11.2022 r.].

zawodowe w Policji jest istotnym elementem podnoszenia kwalifikacji w pełnionej służbie i jest regulowany prawnie przez Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 5 kwietnia 2022 roku, *zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków odbywania szkoleń zawodowych oraz doskonalenia zawodowego w Policji*³³³.

W Państwowej Straży Pożarnej doskonalenie zawodowe, szkolenia podnoszące kwalifikacji i pozyskiwanie wiedzy jest wpisane w obowiązujący tryb pracy i jest prowadzony w trybie ciągłym. Strażacy podczas pełnienia służby mają konkretny harmonogram, wykonują zadania przewidziane w planie działań, w którym oprócz służby są zajęcia teoretyczne i praktyczne. 24 godziny służby jaką odbywają, podzielone są na trzy zasadnicze części. Każdy funkcjonariusz ma przewidziany w trybie pracy czas na szkolenia i ćwiczenia, czas czuwania i czas odpoczynku. Ich doskonalenie zawodowe jest jednym z podstawowych elementów funkcjonowania i przygotowywania do podejmowanych działań. Strażacy podnoszą swoje kwalifikacje w Szkołach Głównych Pożarniczych. Co trzy lata każdy z nich musi przejść test z zakresu teorii i umiejętności, sprawdzana jest między innymi wiedza z Kwalifikowanej Pierwszej Pomocy. Podsumowanie doskonalenia zawodowego musi być potwierdzone recertyfikacją uprawnień, przejściem testu w komorze dymowej, a także zdaniem testu wiedzy teoretycznej³³⁴.

Państwowe Ratownictwo Medyczne jako przedstawiciel cywilnej grupy dyspozycyjnej w tryb wykonywanych obowiązków zawodowych ma wpisany rozwój swoich umiejętności, szkoleń, poszerzania wiedzy medycznej a także podnoszenia kwalifikacji z dziedzin medycznych, tak aby dynamicznie i z najwyższą jakością i umiejętnością posłużenia się specjalistycznym sprzętem udzielać pierwszej pomocy medycznej. Ratownictwo Medyczne kładzie duży nacisk na rozwój medyków ich szkolenia, ponieważ aby zapewnić bezpieczeństwo społeczne potrzebna jest duża wiedza medyczna. W zawód Ratownika Medycznego wpisany jest obowiązek doskonalenia zawodowego. Realizowane jest to w pięcioletnich okresach rozliczeniowych, zwanych okresami edukacyjnymi. Okres edukacyjny rozpoczyna się 1 stycznia w roku następującym, w którym został otrzymany dyplom uprawniający do wykonywania zawodu³³⁵. Żeby dopełnić obowiązku doskonalenia zawodowego należy uzyskać

---

³³³ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 5 kwietnia 2022 roku, *zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków odbywania szkoleń zawodowych oraz doskonalenia zawodowego w Policji*, Dz. U. 2022 poz. 783.

³³⁴ Wywiad ekspercki przeprowadzony 06.09.2022 r. z Wojciechem Kusznerko Komendantem Powiatowego PSP w Bielsku Podlaskim w Komendzie Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w Bielsku Podlaskim, cały wywiad w załączniku.

³³⁵ *Doskonalenie zawodowe Ratowników Medycznych*, <https://www.gov.pl/web/zdrowie/doskonalenie-zawodowe-ratownikow-medycznych1>, [Dostęp 24.11.2022 r.].

w okresie edukacyjnym co najmniej 200 punktów edukacyjnych za udział w wybranych formach doskonalenia zawodowego, w tym 120 punktów za udział w kursie doskonalącym zakończonym egzaminem. Ratownicy Medyczni mogą uczęszczać na kursy doszkalające bądź rozwijać swoje umiejętności i wiedzę w zakresie medycyny za pomocą samokształcenia. To pokazuje jak ważnym elementem jest rozwój odbierany jako szansa do szybszego i sprawniejszego realizowania swoich zadań z zakresu pierwszej pomocy w celu zapewniania bezpieczeństwa społecznego³³⁶.

Ochotnicze Straże Pożarne swoim zaangażowaniem, wykonywaniem zadań i trybem służby są zbliżone do Państwowej Straży Pożarnej. OSP duży nacisk na rozwój strażaków i szkoleń uprawniających do prowadzenia działań ratowniczo-gaśniczych. Naczelnicy OSP i dowódcy często przechodzą wspólne ćwiczenia i szkolenia z innymi grupami dyspozycyjnymi, w tym przede wszystkim z Państwową Strażą Pożarną. Raz w roku przeprowadzane są szkolenia i ćwiczenia mające na celu podniesienie kwalifikacji strażaków-ochotników.

4.3. Relacje grup dyspozycyjnych ze społeczeństwem w trakcie zwykłego funkcjonowania państwa

Oczekiwania obywateli w zakresie działalności, funkcjonowania oraz jakości wykonywania swoich obowiązków przez grupy dyspozycyjne stały się jednym z podstawowych zadań w procesie zarządzania bezpieczeństwem społecznym³³⁷. To bowiem od wyników zaspokajania tej podstawowej potrzeby jaką jest bezpieczeństwo społeczne, będzie zależał poziom zadowolenia społeczeństwa w tym aspekcie. Grupy dyspozycyjne rozwiązują problemy społeczne i zapobiegają występowaniu wszelkiego rodzaju zagrożeniom i sytuacjom kryzysowym, kierując się przy tym potrzebami społecznymi. Unikanie tych problemów i zagrożeń oraz jednoczesne podwyższanie poziomu bezpieczeństwa społecznego ułatwia społeczeństwu dbanie o swoje dobra i mienie, ochronę bliskich. Jest to jedno z głównych powodów, za sprawą których działania grup dyspozycyjnych przyczynia się do wzrostu społecznej świadomości w zakresie bezpieczeństwa i pomaga w utrzymaniu prawidłowej egzystencji życia i zaspokajania podstawowych potrzeb³³⁸.

---

³³⁶ Zob. Doskonalenie zawodowe ratowników medycznych, <https://www.gov.pl/web/zdrowie/doskonalenie-zawodowe-ratownikow-medycznych1>, [Dostęp 27.03.2023 r.].

³³⁷ M. Lisiecki, *Sprawność zarządzania organizacjami publicznymi funkcjonującymi na rzecz bezpieczeństwa obywateli*, „Studia Ekonomiczne PAN” 2013 nr 168, s. 162–173.

³³⁸ M. Kordaczuk-Wąs, *Potrzeby społeczne w zakresie zapobiegania zagrożeniom bezpieczeństwa*, „Zeszyty Naukowe WSIZiA” 2016 Tom 14 Zeszyt 2(35), s. 42.

Relacje grup dyspozycyjnych ze społeczeństwem są bardzo ważnym elementem według autora całego funkcjonowania tych grup, ich działalności a nawet szybkości i efektywności działań. W literaturze naukowej i publikacjach naukowych istnieje mało opracowań, które zajmują się relacjami społeczeństwa z grupami dyspozycyjnymi, stąd wynika trudność opisu. Najwięcej w literaturze oraz publikacjach naukowych jest poświęcone przybliżonej tematyce jaką jest wizerunek poszczególnych grup dyspozycyjnych i jego oddziaływanie na bezpieczeństwo społeczne co zostało opisane w rozdziale trzecim rozprawy naukowej. W niniejszym podrozdziale relacje grup dyspozycyjnych ze społeczeństwem w trakcie zwykłego funkcjonowania państwa, zostały podzielone na cztery rodzaje owych grup i szczegółowo opisane poprzez przeprowadzone wywiady eksperckie przez autora.

4.3.1. Relacje Żandarmerii Wojskowej i Straży Granicznej jako militarnej grupy dyspozycyjnej ze społeczeństwem w trakcie zwykłego funkcjonowania państwa

Funkcjonowanie Żandarmerii Wojskowej³³⁹ w trakcie normalnego funkcjonowania państwa jest zależne od wykonywanych czynności i zakresu obowiązków. Żandarmeria Wojskowa posiada między innymi sekcje dochodzeniową, śledczą, operacyjną, kryminalną, prewencji, czy też logistyczna. Zakres obowiązków w poszczególnych sekcjach różni się od siebie. Żołnierze Żandarmerii Wojskowej wykonują działania określone w art. 4, wobec osób określonych w art. 3 ust. 2 Dz.U.2021.1214³⁴⁰ w którym mają prawo do między innymi legitymowania w celu ustalenia tożsamości, zatrzymania w przypadkach i trybie określonym w przepisach o postępowaniu karnym, używania i wykorzystywania środków przymusu bezpośredniego i broni palnej na zasadach określonych w art. 42 i wiele innych czynności, które szczegółowo są opisane w ustawie.

Do służby zawodowej w Żandarmerii Wojskowej mogą być powołani (wyznaczeni) kandydaci, którzy posiadają między innymi odpowiednie kwalifikacje, zdolności fizyczne jak i psychiczne do pełnienia służby wojskowej, żołnierze zawodowi, którzy pełnią zawodową służbę wojskową na stanowiskach służbowych w jednostkach wojskowych, żołnierze rezerwy, którzy posiadają przeszkolenie wojskowe, osoby posiadające stopień Policji, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu (Służby Ochrony Państwa), Państwowej Straży Pożarnej, Służby Więziennej, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Wywiadu Wojskowego,

---

³³⁹ Żandarmeria Wojskowa działa na podstawie Ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych, która określa zakres działania i organizację oraz uprawnienia i obowiązki żołnierzy ŻW, Dz. U. z 2001 r. Nr 123, poz. 1353., zob., <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20011231353/T/D20011353L.pdf>.

³⁴⁰ Tamże.

Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Straży Marszałkowskiej czy Służby Celno-Skarbowej. Postępowanie kwalifikacyjne ma na celu ustalenie, czy kandydat spełnia warunki do służby w Żandarmerii Wojskowej określone w rozporządzeniu Ministra Obrony Narodowej z dnia 14 grudnia 2001 r. w sprawie dodatkowych warunków fizycznych i psychicznych oraz kwalifikacji żołnierzy Żandarmerii Wojskowej³⁴¹. Na podnoszenie kwalifikacji czy też szkoleń żołnierzy jest przewidziany budżet i każdy żołnierz może podnosić swoje kwalifikacje.

Zapewnianie bezpieczeństwa społecznego jest związane z wykonywaniem czynności określonych w ustawie. Żandarmeria Wojskowa nie utrzymuje bezpośrednich relacji z otoczeniem społecznym, jedynymi sytuacjami są wszelkiego rodzaju uroczystości państwowe, w których bierze czynny udział. Żandarmeria Wojskowa ma ścisłe relacje z innymi grupami dyspozycyjnymi, poprzez wspólne szkolenia czy ćwiczenia. Najściślejsze współpraca związana jest z Policją, ale także ze Strażą Graniczną, Państwową Strażą Pożarną czy też Państwowym Ratownictwem Medycznym, wszystko zależy od sytuacji, która występuje i wymaga użycia danych służb jak np. klęski żywiołowe czy też sytuacje kryzysowej w państwie³⁴².

Relacje Straży Granicznej ze społeczeństwem mają różnorodny wymiar, nie są to tylko bezpośrednie kontakty, które przybliżają społeczeństwu tę formację, przyczyniając się do dobrego jej postrzegania. To także czynniki pośrednie związane z tworzeniem dobrego wizerunku Straży Granicznej, co przyczynia się do lepszego zapewniania bezpieczeństwa, jak i do umacniania autorytetu wśród społeczeństwa. Wizerunek Straży Granicznej jest istotnym elementem nawiązywania relacji ze społeczeństwem, istotnym w procesie zapewniania bezpieczeństwa społecznego. Jest on tworzony poprzez indywidualny obraz danej jednostki, jak i działania całej formacji. Struktura organizacyjna i wizerunek placówki także oddziałuje na postrzeganie przez społeczeństwo. Przebywanie blisko obywateli i ich akceptacja dla prowadzonych działań wpływa na zapewnianie bezpieczeństwa społecznego³⁴³.

W stanie zwykłego funkcjonowania państwa Straż Graniczna wykonuje czynności wynikające z Ustawy z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej³⁴⁴. Ta formacja stoi na straży granic państwa, zapobiega różnego rodzaju przemytom i nielegalnym przekroczeniom granicy, współpracuje ściśle ze Służbą Celno-Skarbową. Straż Graniczna jest pierwszym ogniwem

---

³⁴¹ Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 14 grudnia 2001 r., w sprawie dodatkowych warunków fizycznych i psychicznych oraz kwalifikacji żołnierzy Żandarmerii Wojskowej, Dz. U. Nr 157 Poz. 1846.

³⁴² Wywiad ekspercki przeprowadzony 09.09.2022 r. z Dariuszem Wiktorowiczem..., cały wywiad w załączniku.

³⁴³ Wywiad ekspercki przeprowadzony 06.09.2022 r. z Andrzejem Bagińskim Zastępcą Naczelnika Wydziału Granicznego Podlaskiego Oddziału Straży Granicznej, cały wywiad w załączniku.

³⁴⁴ Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej..., wyd. cyt.

chroniącym przygranicze kraju i jej funkcjonariusze zazwyczaj jako pierwsi pomagają w sytuacjach tego wymagających podczas zdarzeń w obrębie granicy.

W kontekście relacji z otoczeniem społecznym, Straż Graniczna w sytuacjach kryzysowych udziela niezbędnej pomocy, co przyczynia się do budowania dobrego wizerunku. W tym zakresie znaczenie ma również aktywność podczas różnego rodzaju uroczystości. Straż Graniczna na szczeblu centralnym utrzymuje ścisłą współpracę z innymi grupami dyspozycyjnymi poprzez wspólne ćwiczenia i szkolenia. Współpracuje między innymi z Państwową Strażą Pożarną czy też Policją, Państwowym Ratownictwem Medycznym w zależności od potrzeb, które wynikają z danych sytuacji kryzysowych. Ta współpraca również przyczynia się do budowania dobrego wizerunku.

4.3.2. Relacje Policji i Państwowej Straży Pożarnej jako paramilitarnej grupy dyspozycyjnej w stanie zwykłego funkcjonowania państwa

Dobre relacje ze społeczeństwem są użyteczne i wpływają na proces zapewniania bezpieczeństwa społecznego. Odbiór społeczny jest bardzo ważnym elementem funkcjonowania Policji. Policja kładzie duży nacisk na swój wizerunek, relacje ze społeczeństwem i kreowanie dobrego odbioru swoich działań. Istotne znaczenie ma w tym zakresie sposób wykonywania czynności, na przykład zapewnienie opieki psychologa gdy poszkodowanym jest dziecko lub gdy jest to ofiara przestępstwa seksualnego.

Do budowania dobrego wizerunku przyczyniają się różne akcje społeczne oraz inne działania promocyjne. Policja przeprowadza kampanie społeczne, promocyjne, ale i związane z profilaktyką społeczną. Są to elementy ważne w zakresie relacji ze społeczeństwem. Realizowanie tych działań przebiega zgodnie z uregulowaniami prawnymi. Relacje z otoczeniem społecznym to między innymi dni otwarte szkół policyjnych i komend, noce muzeów, muzeum tradycji i historii czy wszelkiego rodzaju zadania i działania związane z profilaktyką społeczną. Funkcjonariusze na poziomie każdego stopnia administracji samorządowej chodzą do szkół i aktywnie uczestniczą w życiu codziennym najmłodszych obywateli poprzez prowadzenie akcji związanych z profilaktyką społeczną ruchu drogowego, akcji związanych z cyberbezpieczeństwem czy też przeciwdziałaniem narkomanii. Poprzez dostęp internetowy można zobaczyć funkcjonowanie policji, podejmowane działania oraz wykonywane zadania, co jest wyrazem otwartości na

społeczeństwo i przyczynia się do nawiązywania relacji i ich pielęgnowania na wysokim poziomie³⁴⁵.

Państwowa Straż Pożarna jest przedstawicielem paramilitarnej grupy dyspozycyjnej, która w dużym stopniu dba o dobre relacje ze społeczeństwem. Dotyczy to całej Straży Pożarnej jako formacji, jak i strażaków, którzy wykonują swoje zadania na rzecz zapewniania bezpieczeństwa społecznego i dbają o bliskie oraz dobre relacje ze społeczeństwem. Reprezentacyjny wygląd, uczestnictwo w wszelkich uroczystościach państwowych, organizowanie uroczystości wśród społeczeństwa wpływa na postrzeganie Strażaków przez społeczeństwo i niejednokrotnie tworzenie poprzez te działania relacji z ludźmi. Strażacy nie tylko działaniami i wykonywanymi zdaniami pracują na dobry wizerunek, ale także bliskimi relacjami ze społeczeństwem. Uwarunkowania społeczne w dużym stopniu ułatwiają realizację zadań Państwowej Straży Pożarnej ludzie niejednokrotnie sami angażują się w pomoc³⁴⁶.

W stanie zwykłego funkcjonowania państwa Państwowa Straż Pożarna pełni służbę 24 godziny 7 dni w tygodniu, wyjeżdża do wszelkiego rodzaju zagrożeń. Zastępy są gotowe do wyjazdu w ciągu minuty. Strażacy są dyspozycyjni do działania o każdej porze dnia i nocy, o każdej porze roku przy dowolnych warunkach pogodowych. Straż Pożarna współpracuje ściśle z Ochotniczą Strażą Pożarną i wspólnie tworzą taki monolit³⁴⁷. Państwowa Straż Pożarna angażuje się w zaścielanie relacji ze społeczeństwem, poprzez dostępność jednostek dla ludzi i możliwość zobaczenia funkcjonowania tej formacji i strażaków, organizowane są różnego rodzaju wycieczki, które pozwalają zobaczyć pracę i jej funkcjonowanie.

Działania Państwowej Straży Pożarnej są determinowane przez wzory ról społecznych w dużym zakresie, ponieważ społeczeństwo widzi w jak wielkim spectrum działań strażacy są obecni. Różnorodne zdarzenia, które są zgłaszane do Państwowej Straży Pożarnej dowodzą, że społeczeństwo w pierwszej kolejności szuka pomocy w tej grupie dyspozycyjnej. Straż pomaga w klęskach żywiołowych, ale także w zdarzeniach życia codziennego co przyczynia się do umacniania relacji ze społeczeństwem i przyczyniają się do skutecznego działania³⁴⁸.

4.3.3. Relacje Państwowego Ratownictwa Medycznego jako cywilnej grupy dyspozycyjnej w trakcie zwykłego funkcjonowania państwa

---

³⁴⁵ Wywiad ekspercki przeprowadzony 13.09.2022 r. z Robertem Maciejczykiem Zastępcą Kierownika ZKS Centrum Szkoleń Policji w Legionowie, cały wywiad w załączniku.

³⁴⁶ Wywiad ekspercki przeprowadzony 06.09.2022 r. z Wojciechem Kusznerko..., cały wywiad w załączniku.

³⁴⁷ Tamże.

³⁴⁸ Wywiad ekspercki przeprowadzony 06.09.2022 r. z Wojciechem Kusznerko..., cały wywiad w załączniku.

Wizerunek przedstawicieli Państwowego Ratownictwa Medycznego jest istotnym elementem wykonywanej przez nich pracy oraz może bezpośrednio przekładać się na stopień relacji ze społeczeństwem oraz być użyteczny w procesie zapewniania bezpieczeństwa społecznego. Prezencja zewnętrzna ratowników medycznych jest ważnym elementem postrzegania ich przez ludzi jako profesjonalistów wykonywanego zawodu, w tym nie tylko wyglądem zewnętrznym, ale także specjalistycznym sprzętem. Dobry wizerunek jest jednym z podstaw funkcjonowania Państwowego Ratownictwa Medycznego przekładając się na bezpośredni odbiór, poczucie bezpieczeństwa społecznego jak i relacji z ludźmi w trakcie wykonywania czynności medycznych czy ewentualnej pomocy przy zdarzeniach wymagających ich działania.

Ratownicy Medyczni przede wszystkim zajmują się ochroną życia i zdrowia ludzi³⁴⁹, według wykonywanych zadań zgodnie z Ustawą z dnia 8 września 2006 roku *o Państwowym Ratownictwie Medycznym*³⁵⁰. Ich działanie w tym obszarze przekłada się na poczucie bezpieczeństwa wśród społeczeństwa, dzięki poczuciu, że istnieje taki podmiot medyczny, który zawsze i wszędzie udzieli specjalistycznej i doraźnej pomocy medycznej. Ratownicy Medyczni prowadzą wiele działań, które w bezpośredni sposób nawiązują relacje ze społeczeństwem, a także poszerzają wiedzę na temat pierwszej pomocy medycznej³⁵¹. Tymi działaniami są między innymi prowadzone przeróżne szkolenia z pierwszej pomocy medycznej zarówno w szkołach jak i podczas różnych uroczystości. Te działania przyczyniają się do wzrostu świadomości i wiedzy społeczeństwa w zakresie udzielania pierwszej pomocy medycznej w sytuacjach tego wymagających. Ratownicy Medyczni współpracują z innymi grupami dyspozycyjnymi w zależności od występującego zdarzenia, a także posiadają wspólne ćwiczenia czy też szkolenia³⁵². Dobra relacja społeczeństwa jest istotnym elementem szybkości podejmowanych działań w sytuacjach tego wymagających gdzie liczy się czas i dynamizm przeprowadzanej akcji mającej na celu ratowania życia i zdrowia, a poprzez taką relację społeczeństwo niejednokrotnie jest uświadomione w jaki sposób ma postępować do przyjazdu odpowiednich służb.

4.3.4. Relacje ze społeczeństwem Ochotniczej Straży Pożarnej jako ochotniczej grupy dyspozycyjnej w trakcie zwykłego funkcjonowania państwa

---

³⁴⁹ A. Skrabacz, *Ratownictwo w III RP...*, s. 5-6.

³⁵⁰ Ustawa z dnia 8 września 2006 r., *o Państwowym Ratownictwie ...*, wyd. cyt.

³⁵¹ Więcej informacji o sposobie udzielania pierwszej pomocy medycznej dostępnych na stornie *Pierwsza Pomoc Medyczna*, Ministerstwo Zdrowia, zob., <https://www.gov.pl/web/zdrowie/pierwsza-pomoc>.

³⁵² Wywiad ekspercki przeprowadzony 17.09.2022 r. z Anną Pielaszkiewicz..., cały wywiad w załączniku.

Jak już wspomniano wcześniej relacje ze społeczeństwem są istotnym elementem w kontekście wizerunku grup dyspozycyjnych. Dotyczy to również Ochotniczych Straży Pożarnych, będąc użytecznym czynnikiem w kontekście realizowanych działań. Pozytywny wizerunek i dobre relacje ze społeczeństwem przyczyniają się do większego poczucia bezpieczeństwa. W tym kontekście znaczenie mają różnorodne elementy, takie jak skuteczność prowadzonych działań, profesjonalizm, posiadany sprzęt, jak również zewnętrzny wygląd. Jest to także budowanie relacji ze społeczeństwem, poprzez podejmowane działalności takich jak organizowanie otwartych spotkań podczas których pokazywany jest sprzęt oraz demonstrowane są umiejętności strażaków oraz wspólne zawody strażackie. W tym ostatnim zakresie należy zauważyć, że tego typu przedsięwzięcia są ważnymi wydarzeniami dla lokalnych społeczności mając nie tylko wymiar edukacyjny, ale i integracyjny³⁵³.

Ponadto organizowane są przedsięwzięcia oświatowo-kulturalne propagujące wiedzę i umiejętności w zakresie ochrony przeciwpożarowej, podczas których upowszechnia się i wspiera ideę współdziałania między lokalnymi partnerami społecznymi i gospodarczymi w zakresie ochrony przeciwpożarowej. Ważnymi działaniami w kontekście relacji ze społeczeństwem są również aktywności takie jak udział w uroczystościach państwowych, edukowanie z zakresu zasad udzielania pierwszej pomocy, wspieranie władz samorządowych w realizacji różnorodnych działań pomocowych na rzecz społeczności lokalnej. Ochotnicze Straże Pożarne mogą tworzyć młodzieżowe drużyny pożarnicze lub dziecięce drużyny pożarnicze w celu zainteresowania dzieci i młodzieży działalnością szkoleniową, sportową i społeczną na rzecz ochrony przeciwpożarowej i ochrony ludności³⁵⁴.

Relacje z otoczeniem to także współpraca z innymi grupami dyspozycyjnymi w zależności od zaistniałej sytuacji. Najczęściej OSP współpracuje z Państwową Strażą Pożarną, Lotniczym Pogotowiem Ratunkowym, Państwowym Ratownictwem Medycznym czy Policją. Naczelnicy OSP i dowódcy często przechodzą wspólne ćwiczenia i szkolenia z innymi grupami dyspozycyjnymi, w tym w szczególności z Państwową Strażą Pożarną. Ten ostatni element ma charakter obligatoryjny, tego typu szkolenia są przeprowadzane raz w roku.

Aby móc zapewnić dobre relacje grup dyspozycyjnych ze społeczeństwem w trakcie zwykłego funkcjonowania państwa, trzeba spełnić szereg zadań. Każda z grup dyspozycyjnych w

---

³⁵³ Wywiad ekspercki przeprowadzony 08.09.2022 r. z Eugeniuszem Mielezko Prezesem Zarządu Ochotniczej Straży Pożarnej w Boćkach, cały wywiad w załączniku.

³⁵⁴ Wywiad ekspercki przeprowadzony 08.09.2022 r. z Grzegorzem Kuczyńskim Wiceprezesem Zarządu Ochotniczej Straży Pożarnej w Boćkach, cały wywiad w załączniku.

swój sposób dba o takie relacje ze społeczeństwem i każda ma przy tym charakterystyczna dla siebie percepcje tego zagadnienia.

Zadania związane z bezpieczeństwem społecznym są związane z całym postępowaniem, wykonywaniem czynności określonych w Ustawowo i całkowicie wpływają one na stanowienie bezpieczeństwa społecznego. W militarnych grupach dyspozycyjnych nawiązywanie relacji ze społeczeństwem jest ściśle związana specyfika wykonywania czynności służbowych. Żandarmeria Wojskowa jako jeden z przedstawicieli militarnej grupy dyspozycyjnej nie utrzymuje bezpośrednich relacji z otoczeniem społecznym, jedynymi sytuacjami są wszelkiego rodzaju uroczystości państwowe, w których bierze czynny udział. Natomiast kolejny przedstawiciel tej grupy dyspozycyjnej jaką jest Straż Graniczna związane ze specyfiką wykonywania czynności zawodowych i bliskość podczas pracy z obywatelami te relacje są nawiązywane.

Relacje ze społeczeństwem mają wiele aspektów, nie jest to tylko postrzegane poprzez bezpośrednie kontakty, które mogłyby przybliżyć społeczeństwo do dobrego postrzegania działań i funkcjonowania tej jednostki, ale także oddziałują na to też czynniki pośrednie jakim jest tworzenie dobrego wizerunku Straży Granicznej, to też przyczynia się do lepszego zapewniania bezpieczeństwa jak i do utworzenia pewnego autorytetu wśród społeczeństwa i chęci bliższego poznania działalności tej grupy dyspozycyjnej. Wizerunek tego podmiotu jest istotnym elementem nawiązywania relacji ze społeczeństwem jak i w procesie zapewniania bezpieczeństwa społecznego. Jest on tworzony poprzez indywidualny obraz danej jednostki. Struktura organizacyjna całej jednostki i wizerunek placówki także oddziałuje na postrzeganie społeczeństwa. Wizerunek oddziału i przebywanie blisko obywateli wpływa pozytywnie na zapewnianie bezpieczeństwa społecznego.

Dobre relacje ze społeczeństwem w bardzo dużym stopniu są użyteczne i wpływają na proces zapewniania bezpieczeństwa społecznego. Odbiór społeczny jest bardzo ważnym elementem funkcjonowania Policji i Państwowej Straży Pożarnej jako paramilitarnej grupy dyspozycyjnej. Relacje z otoczeniem społecznym są zachowane, policjanci prowadzą dni otwarte szkół policyjnych i komend, noce muzeów, muzeum tradycji i historii czy wszelkiego rodzaju zadania i działania związane z profilaktyką społeczną. Funkcjonariusze na poziomie każdego stopnia administracji samorządowej chodzą do szkół i aktywnie uczestniczą w życiu codziennym najmłodszych obywateli poprzez prowadzenie akcji związanych z profilaktyką społeczną ruchu drogowego, akcji związanych z cyberbezpieczeństwem czy też przeciwdziałaniem narkomanii.

W trakcie zwykłego funkcjonowania państwa także Państwowa Straż Pożarna angażuje się w zaścielaniu relacji ze społeczeństwem, poprzez otwartość i dostępność jednostek dla ludzi, co daje możliwość zobaczenia jej funkcjonowania. Działania Państwowej Straży Pożarnej są determinowane przez wzory ról społecznych w dużym zakresie, ponieważ społeczeństwo widzi w jak wielkim spectrum działań strażacy są obecni. To wszystko nasuwa wniosek, że przedstawiciele paramilitarnej grupy dyspozycyjnej podejmują szereg działań mających na celu bliskie relacje ze społeczeństwem, to także przekłada się na poziom zapewniania bezpieczeństwa społecznego.

Cywilne grupy dyspozycyjne i ich relacje ze społeczeństwem w trakcie zwykłego funkcjonowania państwa są jedną z podstawowych działań tej formacji oprócz ratowania życia i zdrowia. Ta grupa dyspozycyjna ma bezpośredni kontakt ze społeczeństwem podczas wykonywania czynności zawodowych. Ratownicy Medyczni jako przedstawiciele cywilnej grupy dyspozycyjnej oprócz swoich obowiązków zawodowych poszerzają wiedzę na temat pierwszej pomocy medycznej wśród obywateli poprzez między innymi szkolenia z pierwszej pomocy medycznej zarówno w szkołach jak i podczas różnych uroczystości. Poprzez te działania wzrasta świadomość i wiedza społeczeństwa w zakresie udzielania pierwszej pomocy medycznej w sytuacjach tego wymagających.

Ochotnicze grupy dyspozycyjne w specyfice swoich obowiązków zawodowych zachowane bliskie relacje ze społeczeństwem. Na przykładzie wcześniej opisywanej Ochotniczej Straży Pożarnej przez autora, można stwierdzić, że ta grupa dyspozycyjna na co dzień w wykonywanych czynnościach służbowych jest blisko społeczeństwa i ich codziennych potrzeb pomocy. Relacje ze społeczeństwem nie są tylko podczas wykonywania zadań, ale także organizowane są przedsięwzięcia oświatowo-kulturalne propagujące wiedzę i umiejętności w zakresie ochrony przeciwpożarowej, upowszechniają i wspierają współdziałania między lokalnymi partnerami społecznymi i gospodarczymi z zakresu ochrony przeciwpożarowej. Propagowane są zasady udzielania pierwszej pomocy, wspierają gminy w realizacji pomocy na rzecz społeczności lokalnej, integrują społeczności lokalne. Ochotnicze Straże Pożarne mogą tworzyć młodzieżowe drużyny pożarnicze lub dziecięce drużyny pożarnicze w celu zainteresowania dzieci i młodzieży działalnością szkoleniową, sportową i społeczną na rzecz ochrony przeciwpożarowej i ochrony ludności.

Podsumowanie

Celem badań zrekapitulowanych w niniejszym rozdziale była weryfikacja trzeciej hipotezy szczegółowej, w ramach której założono, że grupy dyspozycyjne zapewniają bezpieczeństwo

społeczne w czasie zwykłego funkcjonowania państwa ograniczając zagrożenia (dzięki takim elementom, jak dyspozycyjność i profesjonalizm), podejmując szanse (związane np. z rozwojem i modernizacją), dbając przy tym o relacje ze społeczeństwem. Badania zrealizowano dzięki przeprowadzeniu wywiadów eksperckich z przedstawicielami wyodrębnionych grup dyspozycyjnych.

W pierwszej części rozdziału przedmiotem zainteresowania były grupy dyspozycyjne wobec zagrożeń bezpieczeństwa społecznego w trakcie zwykłego funkcjonowania państwa. Posiadają jeden wspólny cel jakim jest natychmiastowa, w pełnej dyspozycyjności ochrona i obrona społeczeństwa przed wszelkiego rodzaju zagrożeniami. Te grupy dyspozycyjne mają również kilka innych elementów wspólnych, które umożliwiają przeciwdziałanie wszelkim zagrożeniom.

Zapewnienie bezpieczeństwa społecznego wymaga posiadania wszystkim profesjonalnych kadr, odpowiedniej ilości sił i środków, wyspecjalizowanego sprzętu oraz pełnej dyspozycyjności funkcjonariuszy. Niezbędne są także normy prawne zgodne z aktualną sytuacją w kraju, muszą być jasne i dostosowane do potrzeb (ŻW, SG, Policja, PSP, PRM, OSP). Istotnym elementem przeciwdziałania zagrożeniom przez te grupy jest również edukacja społeczeństwa i promowanie odpowiedzialnego zachowania się podczas sytuacji kryzysowych (PRM, PSP, OSP). Ponadto ważną zmienną są uwarunkowania budżetowe, które w opinii przedstawicieli wybranych grup dyspozycyjnych (Policji, SG, PRM, OSP) determinują skuteczność działań.

Istotnym czynnikiem jest też rodzaj zagrożeń. Muszą być one rozpatrywane z uwzględnieniem potencjału grup dyspozycyjnych, które mają im przeciwdziałać. Ważne jest również przygotowywanie się na nowe rodzaje zagrożeń. Na przykład Siły Zbrojne RP i Straż Graniczna muszą być gotowe do przeciwdziałania działaniom hybrydowym.

Drugi podrozdział dotyczył szans wykorzystywanych przez grupy dyspozycyjne w stanie zwykłego funkcjonowania państwa. W tej części rozdziału stworzony został podział na trzy rodzaje szans jakie można wykorzystywać w celu doskonalenia funkcjonowania wybranych grup dyspozycyjnych. Elementy te zostały wyodrębnione zarówno na podstawie przeprowadzonych wywiadów, jak i Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP. Tym samym zastosowano podział na:

1. Umiędzynarodowienie: podejmowanie szans związanych z członkostwem Polski w Sojuszu Północnoatlantyckim i Unii Europejskiej.
2. Modernizacja:
  - pakiet wzmocnienia Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej na lata 2023-2025 ustanowiono 1 marca 2023 roku, dotyczący modernizacji i wyposażenia oraz zwiększenia liczebności oraz składu bojowego poszczególnych elementów sił zbrojnych (Siły Zbrojne RP),

- zakup sprzętu transportowego, uzbrojenia i techniki specjalnej, sprzętu łączności i informatyki, wyposażenia osobistego, ochronnego i nowych zestawów umundurowania (SG),
- plan budowy nowych i rozbudowy już istniejącej infrastruktury szkół policyjnych, zakup sprzętu transportowego, modernizacje sprzętu i jego unowocześnienie i zakup specjalistycznego sprzętu (Policja),
- inwestycje budowlane (budowa 53 nowych strażnic), zakupy sprzętu transportowego (40 specjalnych pojazdów pożarniczych z drabiną pożarniczą), wyposażenia osobistego i ochronnego funkcjonariuszy i nowych zestawów umundurowania (PSP),
- modernizację Szpitalnych Oddziałów Ratunkowych (SOR), budowę lub modernizację całodobowych lotnisk lub lądowisk przy Szpitalnych Oddziałach Ratunkowych oraz zakup ambulansów wraz z wyposażeniem (PRM).

3. Rozwój:

- podnoszenie swoich kwalifikacji, a także uczęszczanie na szkolenia, w ramach granic budżetowych (ŻW),
- doskonalenie centralne, doskonalenie lokalne, doskonalenie zewnętrzne (SG),
- szkolenia podstawowe, przygotowujące policjanta do wykonywania zadań służbowych w szczególności w komórkach organizacyjnych patroloво-interwencyjnych i oddziałach prewencji (Policja),
- doskonalenie zawodowe, szkolenia podnoszące kwalifikacji i pozyskiwanie wiedzy jest wpisane w obowiązujący tryb pracy i jest prowadzony w trybie ciągłym, Co trzy lata każdy z nich musi przejść test z zakresu teorii i umiejętności, sprawdzana jest między innymi wiedza z Kwalifikowanej Pierwszej Pomocy (PSP),
- w tryb wykonywanych obowiązków zawodowych wpisany jest rozwój umiejętności, szkoleń, poszerzania wiedzy medycznej a także podnoszenia kwalifikacji z dziedzin medycznych, tak aby dynamicznie i z najwyższą jakością i umiejętnością posłużenia się specjalistycznym sprzętem udzielać pierwszej pomocy medycznej (PRM),
- raz w roku przeprowadzane są szkolenia i ćwiczenia mające na celu podniesienie kwalifikacji strażaków-ochotników (OSP).

W ostatnim podrozdziale przedmiotem zainteresowania były relacje grup dyspozycyjnych ze społeczeństwem w trakcie zwykłego funkcjonowania państwa. W odniesieniu do poprzedniego podrozdziału, również i tym razem można przedstawić ujęcie syntetyczne i ukazać podobieństwa relacji ze społeczeństwem w niektórych z poniższych grupach dyspozycyjnych:

- Wojsko Polskie (ŻW): nie utrzymuje bezpośrednich relacji z otoczeniem społecznym³⁵⁵, jedynymi sytuacjami są wszelkiego rodzaju uroczystości państwowe, w których bierze czynny udział. Rozbudowana współpraca z innymi formacjami.
- SG: bezpośredni kontakt z ludźmi przy granicy kraju, w sytuacjach kryzysowych udziela niezbędnej pomocy, aktywność podczas różnego rodzaju uroczystości. Rozbudowana współpraca z innymi formacjami.
- Policja: przeprowadza kampanie społeczne, promocyjne, ale i związane z profilaktyką społeczną, aktywność podczas różnego rodzaju uroczystości. Rozbudowana współpraca z innymi formacjami.
- PSP: zaścielanie relacji ze społeczeństwem, poprzez dostępność jednostek dla ludzi i możliwość zobaczenia funkcjonowania tej formacji i strażaków, organizowane są różnego rodzaju wycieczki, które pozwalają zobaczyć pracę i jej funkcjonowanie, aktywność podczas różnego rodzaju uroczystości. Rozbudowana współpraca z innymi formacjami.
- PRM: prowadzenie szkoleń z pierwszej pomocy medycznej w szkołach jak i podczas różnych uroczystości, w których biorą czynny udział. Rozbudowana współpraca z innymi formacjami.
- OSP: edukowanie z zakresu zasad udzielania pierwszej pomocy, wspieranie władz samorządowych w realizacji różnorodnych działań pomocowych na rzecz społeczności lokalnej, tworzenie młodzieżowych drużyn pożarniczych lub dziecięcych drużyn pożarniczych w celu zainteresowania dzieci i młodzieży działalnością szkoleniową oraz sportową i społeczną na rzecz ochrony przeciwpożarowej i ochrony ludności, aktywność podczas różnego rodzaju uroczystości. Rozbudowana współpraca z innymi formacjami.

Wobec powyższego można sformułować jeszcze bardziej syntetyczny wniosek cząstkowy, zgodnie z którym w trakcie zwykłego funkcjonowania państwa badane grupy dyspozycyjne wykazują się aktywnością w różnych uroczystościach, skupiają się na poszerzaniu wiedzy na temat bezpieczeństwa wśród społeczeństwa oraz organizują różnego rodzaju akcje poszerzające wiedzę na temat zapewniania bezpieczeństwa społecznego.

Na podstawie zrekapitulowanych wniosków cząstkowych można przyjąć, że trzecia hipoteza szczegółowa została zweryfikowana pozytywnie. Badane grupy dyspozycyjne zapewniały bezpieczeństwo społeczne w czasie zwykłego funkcjonowania państwa dzięki swojej dyspozycyjności i profesjonalizmowi, rozwijając szanse rozwojowe i modernizacyjne, dbając przy tym o zachowanie dobrych relacji ze społeczeństwem.

---

³⁵⁵ Należy przy tym zauważyć, że ta sformułowana na podstawie wywiadu eksperckiego konstatacja dotyczy Żandarmerii Wojskowej, a nie Wojska Polskiego jako całości.

Rozdział V. Zapewnianie bezpieczeństwa społecznego przez grupy dyspozycyjne w trakcie pandemii Covid-19

Badania zrekapitulowane w niniejszym rozdziale przeprowadzone zostały w celu weryfikacji hipotezy szczegółowej w ramach której założono, że grupy dyspozycyjne zapewniają bezpieczeństwo społeczne w czasie pandemii Covid-19 działając na podstawie nie zawsze adekwatnych przepisów prawa, dostosowując przy tym swoje sposoby funkcjonowania i wypełniania zadań do nowych okoliczności, ograniczając przy tym relacje ze społeczeństwem. Badania podzielono na trzy części, którym odpowiadają podrozdziały. W pierwszym z nich przedmiotem zainteresowania były grupy dyspozycyjne wobec zagrożeń bezpieczeństwa społecznego w trakcie pandemii Covid-19, kolejny podrozdział dotyczył grup dyspozycyjnych wobec problemów prawnych w zapewnianiu bezpieczeństwa społecznego w trakcie pandemii Covid-19. W trzecim podrozdziale zostały opisane grupy dyspozycyjne i ich relacje ze społeczeństwem w trakcie pandemii Covid-19.

5.1. Grupy dyspozycyjne w trakcie pandemii Covid-19

5.1.1. Grupy dyspozycyjne wobec zagrożeń bezpieczeństwa społecznego w trakcie pandemii Covid-19

Pojęcie bezpieczeństwa społecznego oraz związane z nim zagadnienia dyskutowane są na wielu płaszczyznach, łącząc w sobie rozważania z nauk społecznych i ekonomicznych. Taki stan rzeczy sprawia, że omawiany termin jest istotnym zagadnieniem dla nauki³⁵⁶. Nawiązując do wspomnianych we wcześniejszych rozdziałach okoliczności powstania koncepcji bezpieczeństwa społecznego, należy zaznaczyć, że obecnie jest to pojęcie utożsamiane z kwestiami takimi jak: ochrona bytu i życia, jedności terytorialnej oraz uznawania statusu kraju, a także zabezpieczenie prawa do rozwoju w obrębie społeczno-gospodarczym i kulturalnym oraz poprawy stanu posiadania³⁵⁷.

Bezpieczeństwo społeczne identyfikuje się, a także kategoryzuje, mając również na względzie tożsamość zbiorową odnoszącą się do grup społecznych oraz tożsamość indywidualną dotyczącą jednostek³⁵⁸. Bezpieczeństwo społeczne należy rozumieć dwojako. W wymiarze egzystencjalnym odnosi się ono do obrony fundamentów funkcjonowania społeczeństwa, zapewnienia środków do realizacji dążeń i podstawowych potrzeb. W drugim ujęciu jest to

---

³⁵⁶ J. Gierszewski, *Bezpieczeństwo społeczne...*, wyd. cyt., s. 31.

³⁵⁷ A. Skrabacz, *Bezpieczeństwo społeczne...*, wyd. cyt., s. 19.

³⁵⁸ P. Ogrodowczyk, *Bezpieczeństwo państwa...*, wyd. cyt., s. 22-33.

realizowana za pośrednictwem przedstawicieli aktywność społeczeństwa w państwie demokratycznym zmierzająca do określania potrzeb bytowych minimalnych standardów życia, a także ochrony praw obywatelskich i rozwojowych³⁵⁹. Jest to usystematyzowane i zinstytucjonowane wsparcie udzielane na rzecz pojedynczych osób lub większych ich reprezentacji³⁶⁰. Jednocześnie istnieją kategorie bezpieczeństwa, których klasyczny charakter umożliwił osiowe rozumienie tradycyjnie pojmowanego bezpieczeństwa społecznego, a tym samym ich obszar jest wspólny z bezpieczeństwem narodowym³⁶¹.

Bezpieczeństwo społeczne jest zbiorem zróżnicowanych działań oraz środków, których celem jest zapewnienie przetrwania, dobrobytu oraz zrównoważonego rozwoju społeczeństwa. To wszystko możliwe jest poprzez istnienie i sprawne funkcjonowanie grup dyspozycyjnych, które charakteryzują się pełną dyspozycyjnością i specjalistycznym działaniem w przypadku wszelkiego rodzaju zagrożeń i sytuacji kryzysowych. Te formacje pełnią niezwykle ważne funkcje jako instytucje sektora bezpieczeństwa³⁶².

W pierwszej połowie 2020 roku rozpoczęła się epidemia wirusa Covid-19, która okazała się być istotnym zagrożeniem dla bezpieczeństwa społecznego a tym samym ważnym problemem dla różnego rodzaju państwowych instytucji, w tym dla grup dyspozycyjnych³⁶³. Bezpieczeństwo społeczne jak i narodowe były zagrożone, za sprawą dynamicznie rozprzestrzeniającego się wirusa i szybko rosnącą ilością zachorowań wśród ludzi. Podczas wystąpienia pandemii, przedstawiciele badanych grup dyspozycyjnych zapewniali bezpieczeństwo społeczne działając w nadzwyczajnym trybie³⁶⁴. Na podstawie przeprowadzonych wywiadów eksperckich podjęto próbę rekonstrukcji funkcjonowania badanych grup dyspozycyjnych w trakcie pandemii Covid-19. Badania przeprowadzono zgodnie z przyjętym przez autora pracy podziałem grup dyspozycyjnych.

---

³⁵⁹ W. Kitler, *Bezpieczeństwo narodowe RP. Podstawowe kategorie*, Wydawnictwo AON, Warszawa 2011, s. 51.

³⁶⁰ L. Hofreiter, *Wstęp do studiów bezpieczeństwa*, Wydawnictwo OW AFM, Kraków 2012, s. 36.

³⁶¹ S. Koziej, *O bezpieczeństwie narodowym i międzynarodowym w latach 2010-2015 w publikacjach i analizach szefa Biura Bezpieczeństwa Narodowego*, Oficyna Wydawnicza Uczelni Łazarskiego, Warszawa 2017, s. 14-18.

³⁶² J. Maciejewski, *Złożoność i relacyjność...*, wyd. cyt., s. 53.

³⁶³ Sprawozdanie z realizacji ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych za okres marzec – sierpień 2020 r., opracowane na podstawie art. 35 ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych, Dz. U. poz. 1842, z późn. zm., Warszawa 2020.

³⁶⁴ *Wojsko Polskie cały czas zaangażowane w walkę z Covid.19* zob., <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/wojsko-polskie-caly-czas-zaangazowane-jest-w-walke-z-covid-19>, [Dostęp 19.01.2023 r.].

5.1.2. Żandarmeria Wojskowa i Straż Graniczna wobec zagrożeń bezpieczeństwa społecznego w trakcie pandemii Covid-19

W pierwszej połowie 2020 roku, gdy rozpoczęła się pandemia Covid-19 funkcjonowanie i podejmowanie działań przez przedstawicieli Żandarmerii Wojskowej musiało ulec zmianie. Dynamicznie rozprzestrzeniający się wirus oraz wzrost zakażeń zmusiły do przeorganizowania całego systemu działań wraz z zaleceniami epidemiologiczno-sanitarnymi. Podczas przeprowadzonego wywiadu autor uzyskał informacje, że Żandarmeria Wojskowa wykonywała swoje czynności niezmiennie i podejmowała wszelkie działania jak w trybie normalnego funkcjonowania państwa, jednakże wymagało to logistycznego dostosowania do sytuacji w tym ograniczenia zewnętrznego kontaktu z ludźmi.

Wprowadzono również ograniczenia kontaktów wewnętrznych, między innymi za sprawą trybu dwuzmianowego, towarzyszył temu wymóg dezynfekcji oraz inne rozwiązania mające na celu ochronę życia i zdrowia. Odprawy i wyjazdy zostały ograniczone do minimum bądź całkowicie wstrzymane. Podejmowano mniej działań w innych jednostkach wojskowych, wszelkie rozmowy były prowadzone w trybie zdalnym. Także doszły nowe zadania jakimi były wspomaganie Policji w kontrolowaniu przestrzegania kwarantanny³⁶⁵ przez obywateli oraz wspieranie tej instytucji w zakresie ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego. Żandarmerii Wojskowej przysługiwały uprawnienia takie jak Policji, w zakresie niezbędnym do wykonywania działań nawet względem osób cywilnych³⁶⁶.

Na podstawie przeprowadzonego wywiadu eksperckiego można przyjąć, że dla Żandarmerii Wojskowej największymi zagrożeniami bezpieczeństwa społecznego były te dotyczące życia i zdrowia ludzi, dynamicznie rozprzestrzenianie się wirusa oraz nieznaną przebieg choroby czy też dalszy jej rozwój. Ważnym zagrożeniem był także strach wśród społeczeństwa, które nie wiedziało jaki będzie dalszy rozwój wirusa i jego przebieg czasowy³⁶⁷. Te same obawy towarzyszyły też przedstawicielom Żandarmerii Wojskowej. Formacja ta musiała dostosować swoje działania do tej niepewnej sytuacji. Nowe obowiązki wymagały ścisłej współpracy z innymi służbami w celu zapewnienia bezpieczeństwa społecznego obywateli w trakcie pandemii Covid-

---

³⁶⁵ Hasło: *Kwarantanna*, Encyklopedia PWN, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/kwarantanna;3929582.html>, [Dostęp 16.01.2023 r.].

³⁶⁶ Tamże.

³⁶⁷ Wywiad ekspercki przeprowadzony 09.09.2022 r. z Dariuszem Wiktorowiczem..., cały wywiad w załączniku.

19 oraz dostosowania odpowiedniej liczby funkcjonariuszy i różnych materiałów (np. maseczek)³⁶⁸ do wykonywanych zadań.

Wewnętrzne wykonywanie obowiązków musiało być przystosowane i zmienione do panującej sytuacji pandemicznej w kraju. Obowiązywał dwuzmianowy tryb służby, wszelkie rekrutacje, szkolenia czy też podnoszenie kwalifikacji przez żołnierzy w większości zostały wstrzymane na czas pandemii, w nielicznych przypadkach zostały skrócone bądź przeprowadzane zdalnie z uwzględnieniem aktualnych restrykcji³⁶⁹.

Straż Graniczna według autora pracy jest zaliczana do militarnej grupy dyspozycyjnej, argumentacja dotycząca przynależności do tej grupy została przedstawiona w rozdziale 3. Według funkcjonariuszy Straży Granicznej bezpieczeństwo społeczne jest elementem całego bezpieczeństwa narodowego, w którego skład wchodzi zarówno pojedynczy obywatele jak i cały region. Przyjmują przy tym, że determinantami bezpieczeństwa społecznego są przede wszystkim czas i miejsce wystąpienia sytuacji kryzysowej. Przedstawiciele tej grupy stanowią filar zapewniania bezpieczeństwa społecznego poprzez stanie w pierwszej kolejności na straży bezpieczeństwa granic zewnętrznych kraju. Jak zauważono w poprzednim rozdziale funkcjonariusze Straży Granicznej starają się zapewnić komfort osobom przekraczającym granicę. Podejmowali takie próby również w trakcie pandemii poprzez między innymi: dostarczanie kocy i ciepłych napoi oczekującym na przejściu granicznym (w początkowych etapach pandemii w związku z wprowadzonymi obostrzeniami procedury graniczne uległy wydłużeniu).

Straż Graniczna, aby mieć możliwość zapewniania bezpieczeństwa społecznego w efektywny sposób potrzebuje przede wszystkim aktualnych norm prawnych zgodnych z panującą sytuacją w kraju, jak i wyspecjalizowanych funkcjonariuszy będących w pełnej dyspozycyjności i gotowości do podejmowania działań. W trakcie wywiadu przedstawiciele Straży Granicznej przedstawili różnice w funkcjonowaniu tego podmiotu podczas pandemii Covid-19 w porównaniu do zwykłego funkcjonowania państwa oraz jakie zagrożenia wynikły dla bezpieczeństwa społecznego za sprawą pandemii. Pojawiły się nowe dotychczas nie realizowane zadania, nastąpiła także zmiana sposobu realizacji działań dostosowanych do panującego reżimu sanitarnego. Dotyczyło to przede wszystkim funkcjonowania podczas kontroli przygranicznej dostosowanej do aktualnej sytuacji pandemicznej w całym reżimie sanitarno-epidemiologicznym. Nastąpił nakaz

---

³⁶⁸ Na marginesie prowadzonych badań warto odnotować, że przedstawiciele Żandarmerii Wojskowej, Straży Granicznej i Policji w kontekście takich elementów jak maseczki używali terminu materiały osobowe.

³⁶⁹ Tamże.

informowania sanepidu³⁷⁰ o wjeździe na teren kraju obywateli innych państw. Zmiany były wprowadzane, między innymi w zakresie możliwości wjazdu oraz opuszczaniu kraju przez obywateli innych państw³⁷¹.

Największymi zagrożeniami bezpieczeństwa społecznego w trakcie pandemii Covid-19 z punktu widzenia Straży Granicznej było zagrożenie zdrowia i życia funkcjonariuszy jak i wszystkich obywateli. Dużym zagrożeniem także stała się konieczność ograniczenia podróżowania do kraju jak i z kraju. Ważnymi składowymi były sprawy egzystencjalne obywateli, które poprzez występującą pandemię uległy w wielu aspektach pogorszeniu. Utrudnienia pracy i możliwości przekraczania granicy w celu powrotu bądź podjęcia pracy, także w dłuższej perspektywie czasu stawały się pewnego rodzaju zagrożeniem z zakresu bezpieczeństwa społecznego³⁷².

Największymi utrudnieniami dla Straży Granicznej w procesie zapewniania bezpieczeństwa społecznego w trakcie pandemii Covid-19 była dostępność odpowiednich zabezpieczeń (np. maseczek), dostosowanie odpowiedniej ilości kadry pełniącej służbę oraz dynamizm rozwijającego się wirusa. Funkcjonowanie Straży Granicznej w trakcie pandemii Covid-19 było dostosowane do występującego reżimu sanitarno-epidemiologicznego i modyfikowane wraz z wchodzącymi zmianami. Proces rekrutacji, szkolenia i podnoszenia kwalifikacji w szczyt momencie wystąpienia pandemii Covid-19 był wstrzymany w celu zminimalizowania ryzyka zakażenia, wraz z łagodzeniem reżimu sanitarno-epidemiologicznego procesy te były prowadzone zdalnie. Realizowanie zadań związanych z bezpieczeństwem społecznym było nieprzerwanie realizowane z uwzględnieniem modyfikacji, które były dostosowywane do panującej sytuacji w kraju.

5.1.3. Policja i Państwowa Straż Pożarna wobec zagrożeń bezpieczeństwa społecznego w trakcie pandemii Covid-19

Policja i Państwowa Straż Pożarna zaliczane są do paramilitarnej grupy dyspozycyjnej, co też zostało opisane w rozdziale 3. Przeprowadzone wywiady z przedstawicielami tych formacji

---

³⁷⁰ Hasło: *Sanepid*, Słownik Języka Polskiego PWN, <https://sjp.pwn.pl/sjp/sanepid;2519271.html>, [Dostęp 16.01.2023 r.].

³⁷¹ Wywiad ekspercki przeprowadzony 06.09.2022 r. z Wojciechem Zyśkowskim Naczelnikiem Wydziału Analiz, Informacji i Współpracy Międzynarodowej w Podlaskim Wydziale Straży Granicznej w Białymstoku, cały wywiad w załączniku.

³⁷² Wywiad ekspercki przeprowadzony 06.09.2022 r. z Andrzejem Bagińskim Zastępcą Naczelnika Wydziału Granicznego w Podlaskim Wydziale Straży Granicznej w Białymstoku, cały wywiad w załączniku.

pozwołyły uzyskać odpowiedzi czym dla nich jest bezpieczeństwo, jakie są jego determinanty i największe zagrożenia dla bezpieczeństwa społecznego w trakcie pandemii Covid-19.

Można przyjąć, że w percepcji Policji bezpieczeństwo społeczne to minimalizowanie wszelkiego rodzaju możliwych zagrożeń, które mogą oddziaływać bezpośrednio lub pośrednio przeciw życiu, zdrowiu oraz mieniu, to także utrzymywanie porządku publicznego. Determinantami bezpieczeństwa społecznego (oraz jego braku) są przede wszystkim wszelkie zagrożenia przestępczością, przestępczością zorganizowaną jak i zagrożenia w ruchu drogowym oraz różnego rodzaju patologie społeczne. Aby móc utrzymywać wysoki poziom zapewniania bezpieczeństwa społecznego przez Policję jest potrzebny przede wszystkim odpowiednio wysoki budżet. Bez tego nie ma ani ludzi ani wyspecjalizowanego sprzętu. Drugim, ale tak samo istotnym elementem są ciągle szkolenia wykwalifikowanych funkcjonariuszy. Wymaga to dostosowania szkoleń do rozwoju cywilizacyjnego i zmieniających się rodzaju przestępczości.

Zmiany nastąpiły w liczbie przystępujących do doboru³⁷³ do Policji. W momencie gdy nie było zagrożenia Covid-19 w ciągu jednego dnia w danym ośrodku do naboru mogło przystąpić 180 osób, w momencie fali pandemii były to 33 osoby. Podczas testów wiedzy kandydatów można było rozsadzić zgodnie z zachowaniem dystansu społecznego i w bezpiecznej odległości, natomiast w testach fizycznych sprawiało to trudność. Po każdym kandydacie trzeba było wszystko dezynfekować. Po przejściu dużych fal pandemii w jeden dzień do egzaminów przystępowały 72 osoby. Te wszystkie czynności spowodowały spadek przyjęć, o wiele mniej osób się szkoliło. Realizowanie zadań związanych z bezpieczeństwem społecznym odbywało się bez zmian tylko z nałożeniem zasad sanitarno-epidemiologicznych i aktualnych regulacji prawnych dotyczących pandemii Covid-19³⁷⁴.

W trakcie pandemii Covid-19 wystąpiło wiele zmian w funkcjonowaniu oraz szkoleniu funkcjonariuszy Policji³⁷⁵. Szkolnictwo policyjne w pierwszym miesiącu pandemii zostało całkowicie zamknięte. Następnie szkolenie policjantów zostało skrócone na czas pandemii co wywołało sprzeciwy, że ten czas jest za krótki, aby móc w pełni wyszkolić nowych funkcjonariuszy. Wiedza teoretyczna była przekazywana przez aplikacje służące do

---

³⁷³ Podczas wywiadu eksperckiego przedstawiciel Policji używał terminologii przyjęcia do tej formacji nowych kandydatów określając je doбором do Policji. Takie określenie naboru nowych kandydatów jest używane w tej formacji, zob. <https://praca.policja.pl/pwp/rekrutacja/38728,Podstawowe-informacje-o-doborze-do-sluzby-w-Policji.html>, [Dostęp 02.04.23 r.].

³⁷⁴ Wywiad ekspercki przeprowadzony 13.09.2022 r. z Robertem Maciejczykiem Zastępcą Kierownika ZSK CSP w Legionowie, cały wywiad w załączniku.

³⁷⁵ *Zmiany w szkolnictwie Policji w trakcie pandemii Covid-19* zob., <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/policja-srodki-przymusu.html>, [Dostęp 17.01. 2023 r.].

komunikowania się. Determinantami tych zmian były także nakazy reżimu sanitarno-epidemiologicznego, który cały czas trzeba było uwzględniać w funkcjonowaniu i wykonywaniu czynności policji. Zagrożenia bezpieczeństwa społecznego w trakcie pandemii Covid-19 to między innymi pojawienie się nowych przestępstw. Jednym z przykładów były przestępstwa zakwalifikowane do ataków cybernetycznych³⁷⁶ - były to „cudowne leki”, które miałyby leczyć zakażenie wirusem, co powodowało pojawianie się coraz to nowych zagrożeń wynikających z wystąpienia pandemii Covid-19.

Największymi utrudnieniami w wykonywaniu czynności służbowych przez funkcjonariuszy w trakcie wystąpienia i trwania pandemii Covid-19 było niedostosowanie się obywateli do poleceń policjantów i nakazów. Część społeczeństwa nie przestrzegała nakazów kwarantanny oraz izolacji. Utrudnieniami w funkcjonowaniu i podejmowaniu działań były także czynności procesowe takie jak przeszukania. Na początku pandemii Covid-19 ciężkie do określenia były czynności operacyjne, jak zakładanie podsłuchów. Trudny do przestrzegania był także reżim sanitarny w czasie wykonywania różnych czynności operacyjnych z uwzględnieniem nakazów sanitarno-epidemiologicznych. Były to elementy ważne dla życia i zdrowia zarówno policjantów jak i obywateli a jednocześnie były to czynniki, które mogły utrudniać realizację zadań służbowych.

Państwowa Straż Pożarna jest drugą formacją paramilitarną spośród grup dyspozycyjnych stanowiących przedmiot badań. Jest to bardzo istotny podmiot w ratowaniu życia, zdrowia i mienia obywateli jak i wszelkich obszarów narażonych na sytuacje kryzysowe bądź klęski żywiołowe. Stoi na straży bezpieczeństwa społecznego, sprawuje służbę w trybie 24/7 i jest w pełnej gotowości działania niezależnie od warunków atmosferycznych i pory dnia i nocy. Determinantami działań w celu zapewniania bezpieczeństwa społecznego są przede wszystkim pełny profesjonalizm, szybkość podejmowanej i wykonanej akcji ratowniczej, specjalistyczny sprzęt dostosowany do danej sytuacji, mobilność 24 godzinna.

Strażacy w sytuacjach zagrożenia życia bądź sytuacjach kryzysowych stawiają się w miejscu wezwania w jak najszybszym czasie i pełnej gotowości do podjęcia działań. W ramach specjalności wykonywanych zadań są tworzone specjalistyczne grupy dostosowane do różnorodnych zagrożeń. Te pomioty nie zajmują się tylko gaszeniem pożarów, ale ich działania, jak i specjalistyczny sprzęt dostosowane są także do zadań wykonywanych na wodzie i w

---

³⁷⁶ J. Małycha, *Cyberwojna*, „Obronność- Zeszyty Naukowe Wydziału Zarządzania i Dowodzenia ASzWoj” 2016 nr 4(20), s. 208.

powietrzu. Strażacy posiadają również kwalifikacje w obszarze wysokościowym, ratownictwie chemicznym, ekologicznym jak i wodno-nurkowym. Specjaliści z danego obszaru są zawsze w zastępie w zależności od występujących okoliczności zdarzenia.

W momencie wystąpienia pandemii Covid-19 nastąpiło wiele zmian w funkcjonowaniu Państwowej Straży Pożarnej jak i w wykonywaniu czynności służbowych. Wszystkie budynki należące do tej formacji były zamknięte dla ludzi z zewnątrz. W normalnym trybie przed wystąpieniem koronawirusa budynki były dostępne dla ludzi – były tam organizowane różne wycieczki, które pozwalają zobaczyć pracę i funkcjonowanie Straży Pożarnej. Zostały zatrzymane wyjazdy na różne zawody, które umożliwiały sprawdzenie umiejętności. Budynki były całkowicie monitorowane, dostęp do pomieszczeń był ograniczony i każdy strażak mógł korzystać tylko ze swojego pomieszczenia w którym wykonywał obowiązki służbowe. Funkcjonowanie PSP było tak rozplanowane logistycznie, aby poszczególne zmiany miały się nie mając ze sobą kontaktu. Budynki były ozonowane i dezynfekowane, dotyczyło to również sprzętu i wyposażenia w środku³⁷⁷. Po każdym wykonywaniu działań umundurowanie było prane, dezynfekowane, mierzona była temperatura strażaków. Stroje specjalne wielokrotnego użytku musiały być specjalistycznie dezynfekowane a ich dalsze użytkowanie było wstrzymane na czas niezbędny do zniknięcia wirusa (na wypadek gdyby dezynfekowanie zawiodło). Powodowało to utrudnienia w dostępie do tych ubrań.

W trakcie pandemii Covid-19 występowały zagrożenia bezpieczeństwa społecznego, a największymi był strach o życie i zdrowie zarówno swoje, jak i obywateli. Szczególnie istotne było ryzyko zakażenia wirusem, co było przyczyną do zmodyfikowania zasad postępowania, które były odmienne od tych w normalnym trybie funkcjonowania państwa. Największe utrudnienia były związane z wyjazdami, w tym zakresie co jakiś czas pojawiały się nowe procedury, będące efektem pandemii Covid-19. Były one ciągle aktualizowane nawet w trybie 24 godzinnym co wymuszało na strażakach konieczność ciągłego modyfikowania sposobów działania. Dotyczyło to między innymi stosowania ograniczeń w kontaktach z osobami poszkodowanymi.

Ćwiczenia i szkolenia zostały wstrzymane, a proces rekrutacji został częściowo zatrzymany, wszystko odbywało się zdalnie. W szczególnych przypadkach, jeśli stan osobowy wymagał uzupełnienia działania z zakresu rekrutacji i szkoleń były realizowane, ale z zachowaniem wszelkich zasadach epidemiologiczno-sanitarnych. Były robione wymazy, osoby

---

³⁷⁷ Wywiad ekspercki przeprowadzony 06.09.2022 r. z Wojciechem Kusznerko Komendantem Powiatowego PSP w Bielsku Podlaskim, cały wywiad w załączniku.

uczestniczące w szkoleniach nie mogły opuszczać ośrodka czy też koszar. Wszystko było dostosowane do aktualnej sytuacji związanej z pandemią Covid-19. Na zmianach służbowych bez zmian odbywało się podnoszenie kwalifikacji podczas służby.

Istotnym elementem funkcjonowania Państwowej Straży Pożarnej podczas pandemii Covid-19 była współpraca z innymi grupami dyspozycyjnymi. W tym zakresie można wskazać np. na działania wspomagające Straż Graniczną (strażacy między innymi mierzyli temperaturę osobom przekraczającym granicę)³⁷⁸.

5.1.4. Państwowe Ratownictwo Medyczne wobec zagrożeń bezpieczeństwa społecznego w trakcie pandemii Covid-19

Państwowe Ratownictwo Medyczne jest jednym z najważniejszych podmiotów w zapewnianiu bezpieczeństwa społecznego w obszarze życia i zdrowia obywateli. Jest zaliczane do cywilnej grupy dyspozycyjnej. Ten podmiot jest pierwszym, do którego najczęściej ludzie zgłaszają się w sytuacjach zagrożenia życia i zdrowia. Ratownictwo Medyczne ma za zadanie podejmowanie działań w sytuacjach nagłych, ale także ich zadaniem jest szkolenie obywateli w zakresie szybkich działań ratujących życie (dotyczy to przede wszystkim upowszechniania wiedzy o pierwszej pomocy). Takie przygotowanie ludzi do wszelkiego rodzaju zagrożeń ma ogromne znaczenie, pomaga ratować życie i zdrowie poszkodowanych co jest szczególnie istotne w kontekście czasu jaki mija od wystąpienia zdarzenia do przyjazdu specjalistycznych służb. Na podstawie przeprowadzonego wywiadu można przyjąć, że w perspektywie ratowników medycznych w tym zakresie poziom społecznej wiedzy jest niewystarczający. Ponadto istotnym problemem jest strach ludzi przed udzielaniem pierwszej pomocy. Tym samym został sformułowany postulat popularyzacji edukacji medycznej.

Na podstawie wspomnianego wyżej wywiadu można również przyjąć, że dla sprawnego funkcjonowania Państwowego Ratownictwa Medycznego w trakcie pandemii Covid-19 największym utrudnieniem były braki specjalistycznego wyposażenia. W tym zakresie było to szczególnie odczuwalne w przypadku tzw. szpitali covidowych. W tego typu placówkach katalog utrudnień był bardzo rozbudowany, dotyczył zarówno sprzętu i wyposażenia osobistego, jak i takich elementów jak przestrzeń osobista dla pacjentów. Sprzęt i wyposażenie szybko się zużywały i były problemy aby je nabyć. Utrudnieniem dla ratowników medycznych były również wielogodzinna praca w kombinezonach (prowadziło to do na przykład do odparzeń), nowe

---

³⁷⁸ Tamże.

procedury pobierania wymazów (nie każdy ratownik, zwłaszcza na początku pandemii, był w tym zakresie przeszkolony), zmieniały się wytyczne dotyczące badania wymazów zanim pojawiły się maszyny wspomagające i przyspieszające ten proces³⁷⁹. Zagrożeniem dla zdrowia i życia zarówno ratowników jak i ludzi były wyjazdy, ponieważ nie wiadomo było do jakiej czy wyjazd jest do osoby zdrowej czy zarażonej i zawsze była konieczność ubioru w kombinezony specjalistyczne. Wiele osób ze strachu nie mówiło wzywając pogotowie o typowych objawach Covid-19 dlatego też ratownicy zawsze musieli być przygotowani na ewentualność wyjazdu do osoby zarażonej.

Niejednokrotnie miejsca do pracy z pacjentami covidowymi były niedostosowane, ponieważ był ogromny, dynamiczny czas zachorowań, co skutkowało tym, że szpitale nie miały miejsca i możliwości zaopiekowania się pacjentami indywidualnie. Występowały ograniczenia w możliwościach i liczbie personelu medycznego. Sale były zmieniane na strefy covidowe. Wiele dyżurów covidowych było szczególnie ciężkich, ponieważ każdym pacjentem trzeba było się zająć odpowiednio, ale brakowało personelu medycznego. Doszło też dużo więcej dokumentacji, która trzeba było wypełniać to też było utrudnieniem, ponieważ zajmowało dużo czasu przy każdym pacjencie³⁸⁰.

Wszystkie utrudnienia zależały od fazy pandemii. W pierwszej fali było na początku mniej pacjentów którzy sami się zgłaszali, co było złe ponieważ np. bóle w klatce piersiowej itp. syndromy świadczyły o tym, że należało pilnie szukać pomocy medycznej, tymczasem ludzie ze strachu nie zgłaszali się do szpitala. Bardziej bali się zarażenia covidem aniżeli tego co im dolega, to sprawiło trudność w hospitalizacji i podjęciu działań wobec takich pacjentów, ponieważ niejednokrotnie trafiali już w stanie który był bardzo ciężki, a tym samym takich pacjentów trudno było uratować. Był za krótki czas na wdrożenie procedur medycznych.

W trakcie pandemii Covid-19 cały zakres pracy uzależniony był od pomocy osobom zarażonym wirusem. Specyfika pracy zmieniła się i dostosowała do potrzeb wynikających z pandemii Covid-19. Doszły nowe obowiązki, zakres pracy jak i wykonywanie pewnych czynności medycznych. Praca także odbywała się w pełnym reżimie sanitarno-epidemiologicznym. Wszelkie szkolenia zostały wstrzymane bądź odbywały się w formie zdalnej, jak i nauka na kierunku ratownictwo medyczne była kontynuowana zdalnie. Zadania związane z bezpieczeństwem społecznym były realizowane zgodnie z normami i wytycznymi jakie były w danym momencie

---

³⁷⁹ Wywiad ekspercki przeprowadzony 17.09.2022 r. z Anną Pielaszkiewicz Ratownikiem Medycznym Państwowego Ratownictwa Medycznego, cały wywiad w załączniku.

³⁸⁰ Tamże.

aktualne. Wszelkie działania były dostosowywane do sytuacji i nakładu pracy, ratownicy medyczni starali się wykonywać czynności medyczne i zapewniać bezpieczeństwo społeczne w jak najlepszy i najszybszy sposób.

5.1.5. Ochotnicza Straż Pożarna wobec zagrożeń bezpieczeństwa społecznego w trakcie pandemii Covid-19

Ochotnicza Straż Pożarna zaliczana jest do ochotniczych grup dyspozycyjnych. Jej specyfika pracy opiera się na ochotniczym dołączeniu do tego podmiotu. Na podstawie przeprowadzonego wywiadu zapewnianie bezpieczeństwa społecznego według przedstawicieli tej grupy oznacza bycie w pełnej dyspozycyjności, podejmowanie działań mających na celu przeciwdziałanie zagrożeniom i ich wyeliminowanie poprzez swoje działania tak aby obywatel czuł się bezpiecznie pod każdym względem. Istotne determinanty to działanie w trybie 24/7 o każdej porze roku w całym spektrum występujących sytuacji wymagających ich działalności. OSP działa nie tylko przy pożarach wspomagając działalność PSP, ale także niejednokrotnie jest pierwszym ogniwem docierającym do wypadków komunikacyjnych czy też innych miejscowych zagrożeń. OSP posiada system alarmowania poprzez syrenę jest to selektywne informowanie jednostki, a także posiada mobilne systemy komunikacji za pomocą których przekazywane są informacje o miejscu zagrożenia jak i opis zdarzenia do którego mają się udać, co przyspiesza szybkość działania i dojazdu na miejsce wezwania.

Strażacy OSP są wykwalifikowani do udzielania Kwalifikowanej Pierwszej Pomocy³⁸¹, ostrzegają ludność przed zagrożeniami, współdziałają w akcjach ratowniczych i działaniach ratowniczych z innymi grupami dyspozycyjnymi oraz wiele innych zadań, które mają na celu zapewnianie bezpieczeństwa społecznego, przede wszystkim społecznościom lokalnym. Ważnym elementem składowym zapewniania bezpieczeństwa społecznego jest posiadanie nowych wozów strażackich, które byłyby dostosowane do działań wykonywanych przez strażaków. Niezbędnym elementem są także ciągłe szkolenia oraz badania co 3 lata, określające możliwość pełnienia dalszej służby.

---

³⁸¹ Kursy Kwalifikowanej Pierwszej Pomocy realizowane przez Centrum Ratownictwa pozwalają na uzyskanie tytułu "Ratownika" zgodnie z art. 13 Ustawy z dnia 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym i tym samym uzyskaniu najwyższego możliwego stopnia przeszkolenia w zakresie ratownictwa, który dostępny jest dla osób nie posiadających wykształcenia medycznego, <https://www.centrumratownictwa.com/kurs-kwalifikowanej-pierwszej-pomocy-kpp>, [Dostęp 19.01.2023 r.].

Funkcjonowanie OSP w trakcie pandemii Covid-19 zmieniło się w porównaniu do normalnego funkcjonowania przed pandemią w wielu aspektach. Niezmienne było udzielanie pomocy poszkodowanym w trybie 24/7, ale w innych aspektach nastąpiły zmiany. Wszystkie spotkania były prowadzone i omawiane zdalnie, przystępując do akcji ratowniczej były zachowane wszelkie środki ostrożności i restrykcje epidemiologiczno-sanitarne, strażakom ochotnikom była mierzona temperatura oraz były robione wymazy potwierdzające zdrowie i możliwość pełnienia służby. Wszystkie pojazdy, sprzęt oraz ubrania specjalistyczne były dezynfekowane i prane specjalnie pod kątem usunięcia wirusa. Wstrzymane zostały wszelkie kontakty ze społecznością, akcje promujące działalność OPS, wycieczki, czy też zawody. Zostały wstrzymane rekrutacje do tej formacji, trwało to rok czasu i obowiązywało nawet wówczas gdy pojawiały się braki kadrowe.

W trakcie pandemii Covid-19 największym zagrożeniem była obawa o swoje i obywateli życie i zdrowie. Zagrożeniami były wszelkie kontakty zarówno między strażakami jak i z ludźmi którym była udzielana pomoc. Zagrożeniami był też dostęp do obywateli, którzy aktualnie byli na kwarantannie i mogło wystąpić zakażenie strażaków jak i wyjazd na którym nie było pewności czy dane osoby są zakażone czy zdrowe. Niosło to za sobą wielkie ryzyko zarażenia wirusem co skutkowało by wyeliminowaniem na czas kwarantanny strażaków, którzy pełnili służbę³⁸².

W trakcie pandemii Covid-19 wyjazdy musiały odbywać się w reżimie sanitarno-epidemiologicznym wraz z aktualnymi wytycznymi i panującą sytuacją pandemiczną w kraju. Proces rekrutacji, szkoleń i podnoszenia kwalifikacji na początku pandemii został całkowicie wstrzymany, z ubiegiem czasu jak obostrzenia zostawały znoszone wszystko odbywało się zdalnie bądź z zachowaniem całkowitych zasad dystansu i noszenia maseczek. Zadania związane bezpieczeństwem społecznym były cały czas realizowane tylko z uwzględnieniem panującej pandemii i zachowaniem całkowitej ochrony zarówno strażaków jak i osób z zewnątrz³⁸³.

5.2. Grupy dyspozycyjne wobec problemów prawnych w zapewnianiu bezpieczeństwa społecznego w trakcie pandemii Covid-19

Różne podmioty odpowiedzialne za zapewnianie bezpieczeństwa społecznego, wszystkie instytucje i organizacje działające w tym obszarze w pierwszej połowie 2020 roku stanęły w obliczu istotnego wyzwania, jakim było prowadzenie działań oraz realizacja własnych ustawowych zadań pomimo wystąpienia i dynamicznego rozprzestrzeniania się pandemii Covid-

---

³⁸² Wywiady eksperckie przeprowadzone 08.09.2022 r. z Eugeniuszem Mielezko Prezesem Zarządu OSP w Boćkach i z Grzegorzem Kuczyńskim Wiceprezesem Zarządu OSP w Boćkach, całe wywiady w załączniku.

³⁸³ Wywiad ekspercki przeprowadzony 08.09.2022 r. z Tadeuszem Turkowicz Naczelnikiem Zarządu OSP w Boćkach, cały wywiad w załączniku.

19. Ta sytuacja zaskoczyła wszystkie podmioty stojące na straży zdrowia i życia oraz zapewniania bezpieczeństwa zarówno wewnętrznego jak i zewnętrznego państwa. Pandemia niejednokrotnie oddziaływała na szybkość wykonywania zadań wymuszając konieczność podejmowania działań w pełnym reżimie sanitarno-epidemiologicznym. Badane grupy dyspozycyjne musiały się wspierać w działaniach i współpracować ze sobą. Siły i środki poszczególnych formacji w wielu miejscach były niewystarczające względem tak szybko rozprzestrzeniającego się wirusa i dynamicznego wzrostu zachorowań (w tym o przebiegu śmiertelnym, co zostało przedstawione w Tabeli 1 w rozdziale 1). Zasady działań przy tak niespodziewanym i nagłym zagrożeniu musiały ulec przeobrażeniom i dostosowaniu do panującej sytuacji.

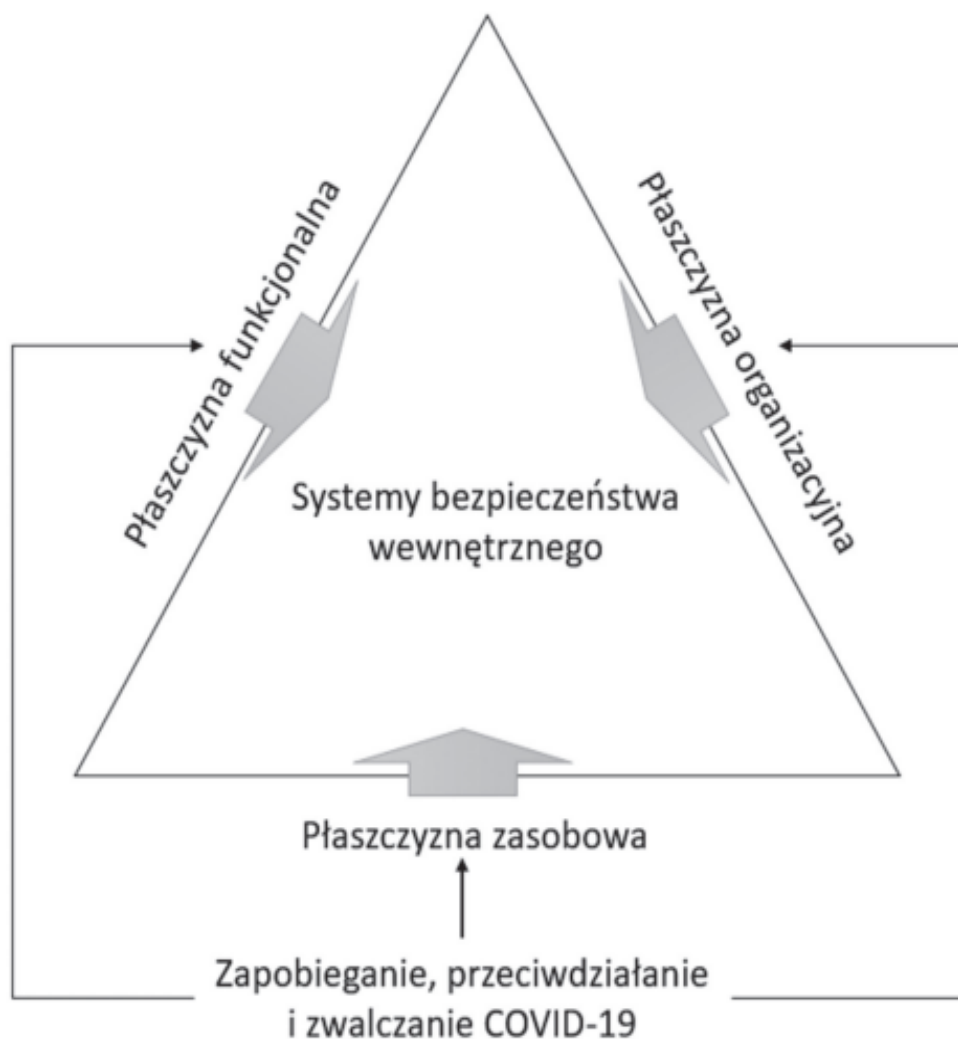
Pandemia Covid-19 jest przykładem zagrożenia epidemiologicznego³⁸⁴. Był to nie tylko stan zagrożenia życia i zdrowia, ale również okres zwiększonego ryzyka wystąpienia społecznych niepokojów spowodowanych wprowadzanymi restrykcjami. Wprowadzane nakazy i zakazy utrzymywały się długi czas, co utrudniało życie codzienne, podejmowanie pracy i przyczyniało się do problemów zarobkowych obywateli. To również duża niewydolności służby zdrowia³⁸⁵. Działania o charakterze restrykcyjnym miały na celu zapewnienie bezpieczeństwa w kontekście życia i zdrowia ludzi, ale były również wyzwaniem dla bezpieczeństwa publicznego. Były one przestrzegane na wielu szczeblach w tym na poziomie ochrony granic, bezpieczeństwa morskiego oraz lotniczego. Wszystkie restrykcje oraz ograniczenia były powodowane chęcią jak najszybszego ograniczenia rozprzestrzeniania się wirusa oraz opanowania sytuacji pandemicznej w kraju. Wiązało się to jednak z wieloma ograniczeniami, które dotknęły społeczeństwo w obszarze mentalnym jak i ekonomicznym.

Pandemia Covid-19 wymusiła wiele zmian w systemie bezpieczeństwa, w tym przede wszystkim w aspektach wewnętrznych. Dotyczyło to zapobiegania, przeciwdziałania oraz zwalczania choroby zakaźnej, co przedstawiono na Rysunku 9.

---

³⁸⁴ Stan zagrożenia epidemiologicznego - sytuacja prawna wprowadzona na danym obszarze w związku z ryzykiem wystąpienia epidemii w celu podjęcia określonych w ustawie działań zapobiegawczych, <https://umed.pl/pliki/2020/03/Koronawirus-S%C5%82owniczek-poj%C4%99%C4%87.pdf>, [Dostęp 19.01.2023 r.].

³⁸⁵ P. Gromek, G. Gudzbeler, *Wpływ Covid-19 na system bezpieczeństwa wewnętrznego w Polsce. Wymiar funkcjonalny*, „Zeszyty Naukowe SGSP” 2021 Tom 2 nr 80, s. 40.

Rysunek 9. Idea konieczności wprowadzenia zmian w funkcjonowaniu systemów operacyjnych systemu bezpieczeństwa wewnętrznego w związku z pandemią Covid-19

Źródło: P. Gromek, G. Gudzbeler, *Wpływ Covid-19 na...*, wyd. cyt. s. 48.

Na powyższym rysunku można zauważyć jak istotnym elementem jest wzajemne wspieranie się systemów operacyjnych i ich działań. Miało to swoje odzwierciedlenie podczas pandemii Covid-19, kiedy niewydolności poszczególnych podmiotów grup dyspozycyjnych były niwelowane dzięki współpracy z innymi formacjami. W tym zakresie w literaturze przedmiotu są podawane przykłady wspólnych działań, takie jak:

1. „Wspierania działań funkcjonariuszy Straży Granicznej polegających na sprawdzaniu temperatury ciała i zewnętrznych oznak złego stanu zdrowia u osób przekraczających granicę państwową przez strażaków jednostek ochrony przeciwpożarowej,

2. Weryfikowania przez funkcjonariuszy Policji respektowania obostrzeń przeciwepidemicznych wprowadzanych przez Państwową Inspekcję Sanitarną (np. przebywania w kwarantannie, pozostawania w izolacji, zasłaniania ust i nosa w przestrzeniach publicznych, zakazu zgromadzeń),
3. Wykonywania przez wyznaczone oddziały i pododdziały Sił Zbrojnych RP dekontaminacji masowej, dekontaminacji przestrzeni otwartych, pomiarów skażeń itp., jako wsparcia Państwowej Inspekcji Sanitarnej i specjalistycznych grup ratownictwa chemiczno-ekologicznego KSRG [...]”³⁸⁶.

Pandemia Covid-19 wymusiła znaczne rozbudowanie i zintensyfikowanie współpracy wszystkich grup dyspozycyjnych. Te formacje, jak i wszystkie instytucje działające na rzecz zapewniania bezpieczeństwa społecznego nie były przygotowane na tak natychmiastowy i dynamiczny rozwój pandemii, a przepisy prawne, jak zauważono powyżej musiały być dostosowywane i aktualizowane zgodnie ze zmieniającą się sytuacją pandemiczną w kraju. Na podstawie przeprowadzonych wywiadów z przedstawicielami grup dyspozycyjnych możliwe jest podjęcie próby wykazania³⁸⁷ w jakim stopniu normy prawne były wystarczające bądź niewystarczające w trakcie pandemii Covid-19.

5.2.1. Żandarmeria Wojskowa i Straż Graniczna wobec problemów prawnych w zapewnianiu bezpieczeństwa społecznego w trakcie pandemii Covid-19

Żandarmeria Wojskowa jest zaliczana do militarnej grupy dyspozycyjnej. Funkcjonowanie Żandarmerii Wojskowej w trakcie pandemii Covid-19 uległo zmianom. Jak już zauważono ustawowe obowiązki były wykonywane z uwzględnieniem konieczności przestrzegania zasad epidemiologiczno-sanitarnych. Żołnierze Żandarmerii Wojskowej wykonują działania określone w Ustawie z dnia 24 sierpnia 2001 roku o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych jak mowa w art. 4, wobec osób określonych w art. 3 ust. 2 Dz.U.2021.1214³⁸⁸. Zgodnie z tymi przepisami mają prawo do między innymi legitymowania w celu ustalenia tożsamości, zatrzymania w przypadkach i trybie określonym w przepisach o postępowaniu karnym, używania i wykorzystywania środków przymusu bezpośredniego i broni palnej na

---

³⁸⁶ P. Gromek, G. Gudzbeler, *Wpływ Covid-19 na...*, wyd. cyt., s. 49.

³⁸⁷ Podjęcie próby wykazania a nie wykazanie, ponieważ niektóre osoby z którymi przeprowadzono wywiady to osoby, które pracują w formacjach ściśle zhierarchizowanych. W przypadku tego typu instytucji nadmierna krytyka przepisów prawa może być istotnym utrudnieniem. Tym samym należy przyjąć, że niektórzy rozmówcy zachowywali w tym zakresie pewną powściągliwość.

³⁸⁸ Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 czerwca 2021 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych, Dz.U.2021.1214, [Dostęp 02.04.23 r.].

zasadach określonych w art. 42 wspomnianej ustawy i wielu innych czynności, które szczegółowo są opisane w ustawie.

Regulacje prawne działań Żandarmerii Wojskowej podczas wystąpienia pandemii Covid-19 były dostosowywane do panującej sytuacji w kraju i szybkości rozwijającej się pandemii. Wszystkie działania były dostosowywane do aktualnej sytuacji w kraju, wprowadzanych obostrzeń i zmienianych regulacji prawnych. Istotnym problemem była wynikająca z dynamiki pandemii częstotliwość wprowadzanych zmian prawnych³⁸⁹.

W przypadku Straży Granicznej, zatem drugiej badanej militarnej grupy dyspozycyjnej, przeprowadzony wywiad pozwala na sformułowanie założeń tożsamyh z tymi, które były w przypadku Żandarmerii Wojskowej. Również i w tym przypadku w początkowym okresie pewną niewiadomą była adekwatność regulacji prawnych do pandemicznej rzeczywistości. Jednakże w ujęciu ogólnym przedstawiciele Straży Granicznej uznali, że nie było problemów natury prawnej, aktualizacje przepisów były podejmowane natychmiast i dostosowywane do aktualnej sytuacji panującej w kraju³⁹⁰.

5.2.2. Policja i Państwowa Straż Pożarna wobec problemów prawnych w zapewnianiu bezpieczeństwa społecznego w trakcie pandemii Covid-19

W przypadku Policji, pierwszej z badanych grup dyspozycyjnych o charakterze paramilitarnym, sytuacja związana z przepisami prawa wyglądała trochę inaczej niż w przypadku wyżej wymienionych formacji. Było to efektem pojawienia się nowych zadań takich jak monitoring osób poddawanych izolacji i kwarantannie, jakkolwiek w przeprowadzonym wywiadzie pojawiły się stwierdzenia, że uregulowania prawne w tym zakresie były aktualizowane i dostosowywane na bieżąco. W kontekście nowych zadań istotne znaczenie miało uczenie się przez policjantów nowych procedur w trybie przyspieszonym, dostosowanym do dynamiki rozwoju pandemii i skorelowanych z tym zmian przepisów prawa.

W zakresie regulacji prawnych ważne znaczenie dla funkcjonowania Policji i możliwości wykonywania zadań służbowych miały zmiany dotyczące artykułu 65a Kodeksu Wykroczeń. Na początku pandemii niektórzy obywatele odmawiali legitymowania ze względu na nakaz zachowania dystansu społecznego. Ze względu na ten problem musiała pojawić się aktualizacja dostosowana do sytuacji w kraju, tak aby funkcjonariusze Policji mieli możliwość nie budzącego

---

³⁸⁹ Wywiad ekspercki przeprowadzony 09.09.2022 r. z Dariuszem Wiktorowiczem..., cały wywiad w załączniku.

³⁹⁰ Wywiad ekspercki przeprowadzony 06.09.2022 r. z Wojciechem Zyśkowskim..., cały wywiad w załączniku.

wątpliwości prawnych legitymowania obywateli. W wyniku nowelizacji wspomniany artykuł zyskał następujące brzmienie: „Kto, nie stosując się do poleceń określonego zachowania się wydawanych na podstawie prawa przez funkcjonariusza Policji, Żandarmerii Wojskowej, Straży Granicznej lub innego organu ochrony bezpieczeństwa lub porządku publicznego, umyślnie uniemożliwia lub istotnie utrudnia wykonanie czynności służbowej, podlega karze aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny”³⁹¹. Wprowadzona zmiana nie tylko pozwalała na usunięcie wątpliwości dotyczących legitymowania, ale również rozszerzyła katalog podmiotów do tego uprawnionych. Wcześniej legitymowanie leżało w kompetencjach funkcjonariuszy Policji i Straży Granicznej³⁹², w wyniku nowelizacji uprawnienie to uzyskała Żandarmeria Wojskowa oraz inne organy odpowiedzialne za ochronę bezpieczeństwa i porządku publicznego. Była to zatem zmiana istotna dla badanych grup dyspozycyjnych.

Na podstawie wywiadu przeprowadzonego z przedstawicielem Państwowej Straży Pożarnej, drugiej badanej paramilitarnej grupy dyspozycyjnej, można przyjąć, że również dla tej formacji pojawienie się pandemii było zaskoczeniem w kontekście przygotowania i przeszkolenia na wypadek takiego zdarzenia. Pewną różnicą w porównaniu do innych rozpatrywanych grup dyspozycyjnych było posiadanie specjalistycznego sprzętu do różnego rodzaju dezynfekcji. Podobieństwem natomiast była konieczność dostosowania regulacji prawnych tak aby PSP mogła działać szybko i bezpiecznie. Co szczególnie istotne formacja ta dostosowała swoje wewnętrzne procedury w sposób bardzo szybki, jeszcze przed wprowadzeniem zmian w przepisach prawa. Szybkość działania PSP była rezultatem determinacji w zakresie zachowania ciągłości w procesie udzielania pomocy społeczeństwu. W kontekście dostosowywania wewnętrznych procedur przedstawiciel Państwowej Straży Pożarnej zwrócił uwagę na pomoc jaką w tym zakresie udzieliło Państwowe Ratownictwo Medyczne³⁹³.

5.2.3. Państwowe Ratownictwo Medyczne wobec problemów prawnych w zapewnianiu bezpieczeństwa społecznego w trakcie pandemii Covid-19

Podczas wywiadu przedstawicielka wspomnianego wyżej PRM zatem cywilnej grupy dyspozycyjnej szczególną uwagę poświęciła aspektom prawnym. Zaznaczyła, że zmiany przepisów dotyczących funkcjonowania ratowników medycznych oraz czynności medycznych były bardzo częste, według jej relacji nawet codzienne. Stanowiło to problem zarówno w zakresie

---

³⁹¹ Ustawa z dnia 7 Lipca 2022 r., o zmianie ustawy- Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. 2022 r. poz. 2600.

³⁹² Ustawa z dnia 20 Maja 1971 r., Kodeks Wykroczeń, Dz. U. 1971 Nr 12 poz. 114.

³⁹³ Wywiad ekspercki przeprowadzony 06.09.2022 r. z Wojciechem Kusznerko..., cały wywiad w załączniku.

prowadzonych działań, jak również w kontekście zapoznania się przez ratowników medycznych z aktualnymi na dany moment regulacjami i przygotowania swoich działań zgodnie z nowymi wytycznymi. Przykładem mogą być zmieniające się procedury dotyczące wymazów.

Innym istotnym problemem były transporty pacjentów covidowych i przyjmowanie ich przez szpitale. W tym zakresie występowały dwa główne problemy. Pierwszym z nich był brak miejsc na oddziałach dla tego typu pacjentów. Drugim z nich były pojawiające się problemy z podstawą prawną przyjmowania niektórych chorych przez szpitale. Tego typu sytuacje zdarzały się na początku pandemii, kiedy istniała pewna luka prawna – nie było takiej kategorii jak „pacjent covidowy”, ponadto nieznanym był możliwy przebieg tej choroby co dla niektórych szpitali było istotnym utrudnieniem prawno-administracyjnym³⁹⁴. W tym kontekście należy zaznaczyć, że na początku pandemii podstawą prawną działań przed powstaniem specustawy była *Ustawa o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi*³⁹⁵.

5.2.4. Ochotnicza Straż Pożarna wobec problemów prawnych w zapewnianiu bezpieczeństwa społecznego w trakcie pandemii Covid-19

Przedstawiciele Ochotniczej Straży Pożarnej zatem ochotniczej grupy dyspozycyjnej podobnie jak przedstawiciele innych formacji zwrócili uwagę na to, że pandemia była wydarzeniem nagłym i niespodziewanym, wymagającym dostosowania przepisów prawa. W percepcji strażaków ochotników zmiany dotyczące ich formacji musiały uwzględniać aspekty proceduralne i sprzętowe. Jak zauważono wcześniej PSP dysponowała specjalistycznym sprzętem do dezynfekcji oraz wiedzą, jak tego sprzętu używać. Tymczasem jednostki OSP ani takiego sprzętu ani takiej wiedzy zazwyczaj nie miały. Problemy dotyczyły również tego w jaki sposób udzielać pomocy poszkodowanym z zachowaniem reżimu sanitarno-epidemiologicznego, tak, aby dbać o życie i zdrowie zarówno strażaków ochotników, jak i osób którym udzielano pomocy³⁹⁶.

5.3. Relacje grup dyspozycyjnych ze społeczeństwem w trakcie pandemii Covid-19

Jedną z podstaw dobrych relacji grup dyspozycyjnych ze społeczeństwem jest odpowiednia komunikacja. To poprzez wykształcenie dobrego systemu komunikowania się możliwe jest tworzenie relacji pomiędzy podmiotami. Powinny opierać się na zaufaniu, które

---

³⁹⁴ Wywiad ekspercki przeprowadzony 17.09.2022 r. z Anną Pielaszkiwicz..., cały wywiad w załączniku.

³⁹⁵ Ustawa z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu i zwalczaniu chorób zakaźnych u ludzi, Dz. U. 2008 Nr 234, poz. 1570, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20082341570/U/D20081570Lj.pdf>, [Dostęp 17.01.2023 r.].

³⁹⁶ Wywiad ekspercki przeprowadzony 08.09.2022 r. z Eugeniuszem Mieleczko..., cały wywiad w załączniku.

poprzez działanie długofalowe może osiągnąć pożądaną poziom społecznej akceptacji. Dobre relacje z otoczeniem stanowią element ułatwiający realizację działań i współpracę grup dyspozycyjnych ze społeczeństwem w sytuacjach kryzysowych. Relacje grup dyspozycyjnych ze społeczeństwem podczas normalnego funkcjonowania państwa były przedmiotem refleksji w poprzednim rozdziale, natomiast w tym uwagę skupiono na tym zagadnieniu w okresie pandemii Covid-19.

Okres pandemiczny to przede wszystkim szereg zagrożeń dotychczas niewystępujących związanych z ludzkim życiem i zdrowiem oraz z szybkim rozprzestrzenianiem się wirusa. Oprócz tego był to również czas zagrożeń i wyzwań w innych obszarach. Jeden z nich to kwestie związane z relacjami grup dyspozycyjnych ze społeczeństwem. Jak już zostało wcześniej zauważone wypracowanie dobrych relacji jest bardzo złożonym i długofalowym procesem oraz jest istotnym elementem funkcjonowania wszystkich grup dyspozycyjnych. Zaufanie społeczeństwa wobec wykonywanych i podejmowanych czynności przez podmioty ratujące życie i zdrowie przyspiesza wielokrotnie przebieg akcji ratowniczej oraz ułatwia współpracę i ewentualną pomoc ludzi w sytuacjach kryzysowych. Pandemia Covid-19 utrudniła utrzymywanie dobrych relacji ze społeczeństwem, szczególnie w przypadku tych grup dyspozycyjnych, które zaangażowane były w proces egzekwowania restrykcji.

Sytuacja pandemii była trudną z perspektywy zarówno społeczeństwa, jak i grup dyspozycyjnych. Był to okres utrudnień w zakresie bezpośredniego kontaktu z osobami wymagającymi pomocy. Tego typu sytuacje oznaczały możliwość zarażenia się przez osoby udzielające pomocy. Tym samym konieczne było przestrzeganie nakazu zachowania dystansu społecznego, zakrywania ust i nosa, unikania kontaktu bezpośredniego bez specjalistycznych kombinezonów i zachowania szeregu nakazów reżimu sanitarno-epidemiologicznego, co wywoływało z obu stron duży dyskomfort.

5.3.1. Relacje Żandarmerii Wojskowej i Straży Granicznej ze społeczeństwem w trakcie pandemii Covid-19

Na podstawie wywiadu przeprowadzonego z przedstawicielem Żandarmerii Wojskowej można przyjąć, że zmiany w relacjach z otoczeniem zewnętrznym miały dwa różne wymiary. Pierwszy z nich dotyczył relacji ze społeczeństwem – w tym zakresie nastąpiły istotne ograniczenia. Przykładem mogą być uroczystości państwowe z udziałem Żandarmerii Wojskowej. Tego typu wydarzenia były albo wstrzymywane albo przeprowadzane je z uwzględnieniem restrykcji sanitarno-epidemiologicznych. Natomiast drugi wymiar to relacje z innymi grupami

dyspozycyjnymi – współpraca z nimi w okresie pandemii została zintensyfikowana. Dotyczyło to przede wszystkim współpracy z Policją w kontekście kontrolowania przestrzegania zasad kwarantanny oraz innych ograniczeń nakładanych na społeczeństwo w związku z pandemią³⁹⁷.

Na podstawie wywiadu przeprowadzonego z przedstawicielami Straży Granicznej można sformułować założenia częściowo zbieżne z tymi które dotyczyły Żandarmerii Wojskowej. Po pierwsze relacji ze społeczeństwem również uległy ograniczeniom chociażby w kontekście różnego rodzaju państwowych uroczystości. Jednakże z racji charakteru podstawowych działań Straży Granicznej związanych z ochroną granic i realizacją zadań na przejściach granicznych, całkowite ograniczenie kontaktów z ludźmi było niemożliwe. Po drugie podobnie jak w przypadku Żandarmerii Wojskowej nastąpiła intensyfikacja współpracy z innymi grupami dyspozycyjnymi. W tym zakresie wymieni należy przede wszystkim Państwową Straż Pożarną, która jak wspomniano wspomagała Straż Graniczną w mierzeniu temperatury osób przekraczających granice kraju. Ponadto rozbudowana była współpraca z sanepidem w zakresie wymiany informacji na temat osób objętych kwarantanną³⁹⁸.

5.3.2. Relacje Policji i Państwowej Straży Pożarnej ze społeczeństwem w trakcie pandemii Covid-19

W przypadku obydwu paramilitarnych grup dyspozycyjnych, zatem Policji i Państwowej Straży Pożarnej, relacje z otoczeniem były wstrzymane ze względu na panującą sytuację w kraju i ryzyko zarażenia się wirusem oraz konieczność utrzymania bezpiecznego dystansu społecznego. Policja kontynuowała kooperację z innymi grupami dyspozycyjnymi zgodnie z obowiązującymi umowami regulującymi zasady współpracy – odbywało się to z zachowaniem reżimu sanitarno-epidemiologicznego i dostosowywaniem do panującej sytuacji w kraju³⁹⁹.

Przedmiotem rozważań zrekapitulowanych w tej części pracy były relacje ze społeczeństwem, nie mniej warto odnotować, że w przypadku drugiej z rozpatrywanych paramilitarnych grup dyspozycyjnych (Państwowej Straży Pożarnej) ograniczenia dotyczące relacji w okresie pandemicznym odnosiły się nie tylko do otoczenia zewnętrznego, ale również do relacji pomiędzy samymi strażakami. Tym samym strażacy poza służbą mogli się ze sobą kontaktować jedynie zdalnie. Jak już zauważono w okresie pandemii w przypadku PSP kooperacja z innymi formacjami była nie tylko kontynuowana, ale uległa intensyfikacji. Działania te były

---

³⁹⁷ Wywiad ekspercki przeprowadzony 09.09.2022 r. z Dariuszem Wiktorowiczem..., cały wywiad w załączniku.

³⁹⁸ Wywiad ekspercki przeprowadzony 06.09.2022 r. z Wojciechem Zyśkowskim..., cały wywiad w załączniku.

³⁹⁹ Wywiad ekspercki przeprowadzony 13.09.2022 r. z Robertem Maciejczykiem..., cały wywiad w załączniku.

realizowane z uwzględnieniem wszystkich obowiązujących regulacji sanitarno-epidemiologicznych⁴⁰⁰.

5.3.3. Relacje Państwowego Ratownictwa Medycznego i Ochotniczej Straży Pożarnej ze społeczeństwem w trakcie pandemii Covid-19

Przedstawiciele wszystkich grup dyspozycyjnych za sprawą swoich kontaktów z ludźmi byli narażeni na zarażenie wirusem Covid-19, nie mniej można sformułować przypuszczenie, że z racji charakteru wykonywanych zadań w sposób szczególny dotyczyło to ratowników medycznych. Ten czynnik, jak również to, że w szczytowych momentach pandemii nakład pracy był bardzo duży i wyczerpujący to elementy, które sprawiły, że relacje ze społeczeństwem zostały w istotny sposób ograniczone. Podobnie jak w przypadku pozostałych badanych formacji współpraca z innymi grupami dyspozycyjnymi w razie takiej potrzeby czy specyfiki zdarzenia była realizowana w pełnym reżimie sanitarno-epidemiologicznym⁴⁰¹.

Można przyjąć założenie, że z pośród wszystkich badanych grup dyspozycyjnych w stanie zwykłego funkcjonowania państwa relacje Ochotniczych Straży Pożarnych ze społeczeństwem jest najbardziej rozbudowana. OSP to formacja ważna dla lokalnych społeczności nie tylko w kontekście zapewniania szeroko rozumianego bezpieczeństwa. Tym samym pandemiczne ograniczenia w zakresie relacji ze społeczeństwem były mocno odczuwane zarówno przez samych strażaków ochotników jak i przez ludzi⁴⁰².

Podsumowanie

Celem badań zrekapitulowanych w niniejszym rozdziale była weryfikacja czwartej hipotezy szczegółowej, w ramach założono, grupy dyspozycyjne zapewniają bezpieczeństwo społeczne w czasie pandemii Covid-19 działając na podstawie nie zawsze adekwatnych przepisów prawa, dostosowując przy tym swoje sposoby funkcjonowania i wypełniania zadań do nowych okoliczności, ograniczając przy tym relacje ze społeczeństwem. Badania zrealizowano dzięki przeprowadzeniu wywiadów eksperckich z przedstawicielami wyodrębnionych grup dyspozycyjnych.

W pierwszej części rozdziału przedmiotem zainteresowania była ogólna reakcja badanych grup dyspozycyjnych na zagrożenia bezpieczeństwa społecznego w trakcie pandemii Covid-19. Na podstawie przeprowadzonych wywiadów można wyodrębnić kilka elementów wspólnych dla

---

⁴⁰⁰ Wywiad ekspercki przeprowadzony 06.09.2022 r. z Wojciechem Kusznerko..., cały wywiad w załączniku.

⁴⁰¹ Wywiad ekspercki przeprowadzony 17.09.2022 r. z Anną Pielaszkiwicz..., cały wywiad w załączniku.

⁴⁰² Wywiad ekspercki przeprowadzony 08.09.2022 r. z Eugeniuszem Mieleczko..., cały wywiad w załączniku.

badanych grup. Pierwszym była niepewność dotycząca rozprzestrzeniania się pandemii, jej dynamiki oraz skutków. W tym zakresie mieszczą się również deklarowane obawy dotyczące życia i zdrowia zarówno członków grup dyspozycyjnych, jak i ludzi, z którymi mieli styczność z racji wykonywania swoich obowiązków.

Drugim czynnikiem wspólnym dla rozpatrywanych grup było dostosowanie wewnętrznych procedur, co oznaczało m.in. wprowadzenie trybu dwuzmianowego mającego na celu ograniczenie nadmiernych kontaktów (ŻW, PSP), czy też reorganizację odpraw (ŻW, SG). To także zamykanie budynków dla osób z zewnątrz i nakaz przebywania jedynie w tych pomieszczeniach, które były niezbędne do wykonywania zadań (PSP). Istotną częścią tego procesu były ograniczenia dotyczące rekrutacji, szkoleń i innych form podnoszenia kwalifikacji. W badanych grupach dyspozycyjnych działania te były niekiedy całkowicie wstrzymywane, czasami ograniczenia oznaczały korzystanie z trybu zdalnego. Taka forma przekazywania wiedzy dotyczyła również szkolnictwa (w przypadku Policji oraz studiów na kierunku ratownictwo medyczne). Wprowadzane rozwiązania oznaczały niekiedy skoszarowanie kursantów (PSP), czy też skrócenie czasu szkolenia (ŻW). W przypadku rekrutacji ograniczenia były wspólnym elementem w ramach którego można zauważyć zróżnicowane podejście: Policja ograniczała nabór (dobór), wprowadzając przy tym mniejsze wymagania dla kursantów, Państwowa Straż Pożarna rekrutowała jedynie w momentach braków kadrowych, a Ochotnicza Straż Pożarna wstrzymała ten proces na rok, nawet mimo pojawiających się konieczności uzupełnień stanów osobowych.

Kolejny wspólny element dotyczył braków wyposażenia. Szczególnie istotne (z racji zarówno skali zjawiska, jak i konsekwencji dla osób potrzebujących pomocy) było to w przypadku Państwowego Ratownictwa Medycznego (i szerzej całego systemu ochrony zdrowia). W tym zakresie wymienić można brak specjalistycznego sprzętu i wyposażenia osobistego (oraz jego zużywanie). Przekładało się to na niedostosowanie do panującej sytuacji pandemicznej zarówno ratowników, jak i szpitali. W przypadku pozostałych badanych grup dyspozycyjnych problemy dotyczyły zazwyczaj wyposażenia osobistego (maseczek, specjalistycznych strojów). Niekiedy problemem był nie tylko brak sprzętu, ale i wiedzy, jak go obsługiwać (OSP; niektórzy ratownicy medycznie w kontekście pobierania wymazów).

Istotnym czynnikiem właściwym dla badanych grup dyspozycyjnych były wątpliwości dotyczące tego, jak wykonywać powierzone zadania z zachowaniem reżimu sanitarno-epidemiologicznego. Było to ważne zarówno w kontekście pomagania chorym lub poszkodowanym, jak i w przypadku czynności operacyjnych czy przeszukań realizowanych przez Policję.

Ostatni wspólny element to rozwijanie przez badane grupy dyspozycyjne współpracy z innymi podmiotami odpowiedzialnymi za zapewnianie bezpieczeństwa. To między innymi wspólne działania Żandarmerii Wojskowej z Policją, Państwowej Straży Pożarnej ze Strażą Graniczną, czy też (w różnym zakresie) wszystkich badanych formacji z sanepidem.

Ponadto można wymienić elementy, które były właściwe nie dla wszystkich badanych grup dyspozycyjnych, tylko dla kilku z nich. To między innymi wyrażane przez przedstawicieli PRM i OSP obawy związane z tym, że brak był pewności, do kogo będzie realizowany wyjazd, czy będą to osoby zakażone wirusem, czy też nie. To także wykonywanie przez niektóre formacje części czynności w sposób zdalny.

W drugim podrozdziale badania dotyczyły grup dyspozycyjnych wobec problemów prawnych związanych z zapewnianiem bezpieczeństwa społecznego w trakcie pandemii Covid-19. Odpowiedzi udzielane podczas przeprowadzonych wywiadów były zazwyczaj oszczędne, tym samym można je syntetycznie ująć w następujący sposób:

- Wojsko Polskie (ŻW): regulacje prawne dostosowane, problemem była duża częstotliwość zmian.
- SG: niepewność na początku pandemii, ale regulacje prawne zostały dostosowane natychmiast i były adekwatne do sytuacji.
- Policja: pojawienie się nowych obowiązków (związanych np. z kontrolą przebywania na kwarantannie), co wymuszało konieczność szybkiego uczenia się nowych regulacji. Istotnym problemem było legitymowanie (przy nowelizacji przepisów dokonano rozszerzenia katalogu podmiotów uprawnionych do wykonywania tej czynności).
- PSP: wewnętrzne regulacje dostosowane szybciej, niż przepisy prawa (m.in. dzięki pomocy PRM).
- PRM: częste, może nawet za częste zmiany przepisów (wymuszały konieczność ciągłego uczenia się nich i dostosowywania działań). Ponadto istotnym problemem był w początkach pandemii brak takiej kategorii jak „pacjent covidowy”.
- OSP: oprócz obaw związanych z adekwatnością przepisów, zwrócono uwagę na braki sprzętowe i deficyty w zakresie wiedzy, jak używać specjalistycznego sprzętu.

Pozytywne opinie dotyczące dostosowywania przepisów do sytuacji pandemicznej pojawiły się przede wszystkim u przedstawicieli Wojska Polskiego (Żandarmerii Wojskowej), Policji i Straży Granicznej. Można skonstatować, że są to podmioty, które umownie można nazwać „formacjami siłowymi”, ponadto w ich przypadku szczególnie istotne znaczenie ma zachowanie neutralności politycznej (która może być identyfikowana przez przedstawicieli tych formacji jako

konieczność powstrzymywania się od krytykowania władz i ich polityki). Uprawnia to do przyjęcia założenia, że udzielone odpowiedzi nie musiały pokazywać całej rzeczywistości, a jedynie jej część.

W przypadku pozostałych badanych grup taka (wyrażona bezpośrednio lub pośrednio) krytyka przepisów prawa była obecna. Wartościowe poznawczo może być zauważenie tego, że zmiany przepisów w jednej perspektywie były wprowadzane za wolno (PSP, która wcześniej zdążyła wprowadzić zmiany swoich regulacji) albo zbyt często (PRM). Niekiedy niedoskonałości przepisów prawa mogły powodować poważne konsekwencje dla bezpieczeństwa jednostek (brak kategorii „pacjent covidowy”), albo podważać autorytet funkcjonariuszy publicznych (problemy z legitymowaniem). Istotnym elementem, na który zwróciła uwagę część rozmówców, była konieczność szybkiego uczenia się nowych regulacji i dostosowywania do nich podejmowanych działań.

W ostatnim podrozdziale przedmiotem zainteresowania były relacje grup dyspozycyjnych ze społeczeństwem w trakcie pandemii Covid-19. Podobnie jak w przypadku wniosków cząstkowych sformułowanych w odniesieniu do poprzedniego podrozdziału, również i tym razem można przedstawić ujęcie syntetyczne:

- Wojsko Polskie (ŻW): ograniczenia w relacjach ze społeczeństwem (jak również w zakresie uczestniczenia w państwowych uroczystościach). Rozbudowana współpraca z innymi formacjami.
- SG: ograniczenia w relacjach ze społeczeństwem (jak również w zakresie uczestniczenia w państwowych uroczystościach). Rozbudowana współpraca z innymi formacjami.
- Policja: ograniczenia w relacjach ze społeczeństwem (jak również w zakresie uczestniczenia w państwowych uroczystościach). Rozbudowana współpraca z innymi formacjami.
- PSP: ograniczenia w relacjach ze społeczeństwem (jak również w zakresie uczestniczenia w państwowych uroczystościach). Rozbudowana współpraca z innymi formacjami.
- PRM: ograniczenia w relacjach ze społeczeństwem (jak również w zakresie uczestniczenia w państwowych uroczystościach). Rozbudowana współpraca z innymi formacjami.
- OSP: ograniczenia w relacjach ze społeczeństwem (jak również w zakresie uczestniczenia w państwowych uroczystościach). Rozbudowana współpraca z innymi formacjami.

Wobec powyższego można sformułować jeszcze bardziej syntetyczny wniosek cząstkowy, zgodnie z którym w trakcie pandemii Covid-19 badane grupy dyspozycyjne ograniczyły relacje ze społeczeństwem, intensyfikując przy tym współpracę z innymi formacjami. Należy to uzupełnić o konstatację, że ograniczenia w zakresie relacji ze społeczeństwem miały różną intensywność (np.

z racji konieczności ciągłego kontaktu z ludźmi), ponadto istniały jeszcze ograniczenia wewnętrzne, dotyczące np. strażaków z PSP. Warto również odnotować, że wprowadzane restrykcje były szczególnie dotkliwie odczuwalne przez OSP, dla których relacje z lokalnymi społecznościami są istotną częścią ich tożsamości. Należy przyjąć, że ograniczenie relacji ze społeczeństwem było jednym z elementów utrudniających skuteczność działań z zakresu komunikacji grup dyspozycyjnych z obywatelami.

Na podstawie zrekapitulowanych wniosków cząstkowych można przyjąć, że ostatnia hipoteza szczegółowa została zweryfikowana pozytywnie. Przepisy prawa, na podstawie których badane grupy dyspozycyjne zapewniały bezpieczeństwo w okresie pandemii Covid-19 nie zawsze były adekwatne. Dostosowania wymagały również sposoby funkcjonowania, a jednym z elementów tych zmian było ograniczanie relacji ze społeczeństwem.

Zakończenie

Na podstawie badań wstępnych przyjęto, główny problem badawczy wyrażony pytaniem: **W jaki sposób grupy dyspozycyjne zapewniają bezpieczeństwo społeczne w czasie zwykłego funkcjonowania państwa oraz w czasie pandemii Covid-19?** Założono, że dla zapewniania bezpieczeństwa społecznego przez grupy dyspozycyjne istotne znaczenie mają podstawy prawne regulujące ich działania oraz uwarunkowania społeczne. Elementy te umożliwiają zapewnianie bezpieczeństwa społecznego w stanie zwykłego funkcjonowania państwa. Ponadto zakłada się, że zapewnienie bezpieczeństwa społecznego przez grupy dyspozycyjne w czasie pandemii Covid-19 jest utrudnione poprzez akty prawne, które w niestarczający sposób regulują działania grup dyspozycyjnych, dynamicznie zmieniającą się sytuację pandemiczną co między innymi utrudnia komunikację oraz niesubordynację obywateli.

Ostateczna weryfikacja hipotezy głównej możliwa była poprzez zastosowanie przyjętych dwóch metod badawczych: teoretycznej i empirycznej. Pierwsza grupa metod związana była z analizą zgromadzonej w literaturze przedmiotu wiedzy teoretycznej, druga grupa to wywiady eksperckie zrealizowane z przedstawicielami wybranych grup dyspozycyjnych. Podmioty te zostały wyodrębnione na podstawie badań wstępnych. Ich katalog był następujący:

1. Militarne – Wojsko, Straż Graniczna.
2. Paramilitarne – Policja, Państwowa Straż Pożarna.
3. Cywilna – Ratownictwo medyczne.
4. Ochotnicza – Ochotnicza Straż Pożarna.

Dokonano takiego wyodrębnienia, ponieważ w rozdziale 1 przyjęto, że człowiek jako jednostka czy też ludzie jako niezorganizowana zbiorowość nie są w stanie samodzielnie przeciwstawić się wszelkiego rodzaju zagrożeniom czy też niebezpieczeństwom, w tym podczas wystąpienia pandemii Covid-19. Tym samym szczególnie istotnym elementem zapewniania bezpieczeństwa społecznego jest utrzymywanie grup dyspozycyjnych, które nakierowane są na zachowanie egzystencjalnych podstaw życia, ograniczeniem ryzyk związanych z przetrwaniem i jakością życia oraz są silnie determinowane funkcjonalnością, niezawodnością i efektywnością w swoich działaniach.

Szczegółowa analiza i charakterystyka bezpieczeństwa społecznego została przedstawiona w rozdziale 2. Zaprezentowane zostały najważniejsze elementy badanego obszaru takie jak istota bezpieczeństwa, jego atrybuty, zagrożenia i metody ograniczania ryzyka oraz szanse w procesie

zapewniania bezpieczeństwa społecznego. Te wszystkie elementy stanowiły bazę do dalszych rozważań podczas badań co też zostało przedstawione w kolejnych rozdziałach.

Rozdział 3 to rekapitulacja badań dotyczących istoty grup dyspozycyjnych. Tym samym przedmiotem zainteresowania były aspekty społeczne dotyczące ich działalności, zatem takie elementy, jak wzory ról społecznych oraz uwarunkowania kulturowe i historyczne oddziałujące na ich funkcjonowanie oraz wizerunek i jego znaczenie w zapewnianiu bezpieczeństwa społecznego. Te wszystkie elementy w pewien sposób oddziałują zarówno na funkcjonowanie grup dyspozycyjnych, jak i na ich społeczny odbiór. Wizerunek grup dyspozycyjnych wspomaga w pewnym zakresie akceptację wykonywanych działań przez przedstawicieli grup dyspozycyjnych i podejmowanych przez nich decyzji oraz przyczynia się do zwiększenia poziomu zaufania wśród ludzi.

Dalsza część rozdziału 3 dotyczyła analizy najważniejszych dla przedmiotu badań aktów prawnych, które jak założono w niewystarczającym stopniu regulują działania grup dyspozycyjnych w przypadku wystąpienia takich zjawisk jak pandemia Covid-19. Ustawy regulującej działania w przypadku wystąpienia pandemii Covid-19 i przeciwdziałania jej skutkom nie było w pierwszej fazie pandemii, co potwierdza przyjęte założenie dotyczące nieadekwatnych do sytuacji uregulowań prawnych. Prawdopodobną podstawą prawną niektórych działań podejmowanych na początku pandemii był art. 44a Ustawy *o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi* bądź art. 25 Ustawy *o zarządzaniu kryzysowym*. Nie jest jednoznacznie stwierdzone co było w tym okresie podstawą prawną do współpracy przy podjęciu działań w zakresie występującej pandemii.

Rozdział 4 i 5 to zaprezentowanie wyników badań będących efektem przeprowadzonych wywiadów eksperckich. Na tej podstawie scharakteryzowano zapewnianie bezpieczeństwa społecznego w stanie zwykłego funkcjonowania państwa oraz w pandemii Covid-19 przez wyodrębnione grupy dyspozycyjne. Wyniki badań i porównanie działania wybranych podmiotów zostało szczegółowo przedstawione i podsumowane w poniższych Tabelach (8-14):

Tabela 8. Regulacje prawne dotyczące wybranych grup dyspozycyjnych w badanych okresach czasu

Grupa dyspozycyjna/badany okres	Badany element w stanie zwykłego funkcjonowania państwa	Badany element w trakcie pandemii Covid-19
Wojsko Polskie (Żandarmeria Wojskowa)	Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. <i>o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych</i> była w opinii przedstawiciela ŻW adekwatna do przed-pandemicznej sytuacji.	Dostosowywane do panującej sytuacji w kraju i szybkości rozwijającej się pandemii. Żadna służba nie była gotowa jeśli chodzi o regulacje prawne zarówno wewnętrzne jak i zewnętrzne.
Straż Graniczna	Ustawa z dnia 12 października 1990 r. <i>o Straży Granicznej</i> była w opinii przedstawicieli SG adekwatna do przed-pandemicznej sytuacji.	Niewystarczające w początkach pandemii, kiedy sytuacja była nowa, nieobjęta wcześniejszymi regulacjami prawnymi. Dostosowane do występującej aktualnie sytuacji pandemicznej.
Policja	Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. <i>o Policji</i> była w opinii przedstawiciela Policji adekwatna do przed-pandemicznej sytuacji.	Aktualizowanie i dostosowywanie aktów prawnych na bieżąco. Pojawiały się nowe zadania i reakcja na nie była cały czas w toku uczenia się wraz z rozwijającym się zdarzeniem.
Państwowa Straż Pożarna	Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. <i>o Państwowej Straży Pożarnej</i> była w opinii przedstawiciela PSP adekwatna do przed-pandemicznej sytuacji.	Nikt nie był przygotowany ani przeszkolony na wypadek takiego zdarzenia. Akty prawne musiały być utworzone w szybkim trybie.
Państwowe Ratownictwo Medyczne	Ustawa z dnia 8 września 2006 r. <i>o Państwowym Ratownictwie Medycznym</i> była w opinii	Aty prawne nie były w pełni wystarczające, zmieniały się nieustannie. Procedury np.

		przedstawiciela PRM adekwatna do przed-pandemicznej sytuacji.	wymazów nie były prezentowane na bieżąco tak aby mogły do każdego dotrzeć.
Ochotnicza Pożarna	Straż	Ustawa z dnia 17 grudnia 2021 r. <i>o Ochotniczych Strażach Pożarnych</i> była w opinii przedstawiciela OSP adekwatna do przed-pandemicznej sytuacji.	Regulacje prawne nie były przygotowane, ponieważ sytuacja wystąpienia pandemii była sytuacją nieoczekiwaną. Regulacje prawne powstały szybko i były ciągle aktualizowane wraz z zmieniającą się sytuacją rozwoju wirusa w kraju.

Źródło tabeli: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych wywiadów eksperckich.

Tabela 9. Problemy prawne dotyczące działań wybranych grup dyspozycyjnych w badanych okresach czasu

Grupa dyspozycyjna/badany okres	Badany element w stanie zwykłego funkcjonowania państwa	Badany element w trakcie pandemii Covid-19
Wojsko Polskie (Żandarmeria Wojskowa)	Brak problemów prawnych.	Regulacje prawne dotyczące pandemii Covid-19 były aktualizowane i dostosowywane natychmiast do aktualnej sytuacji. Problem stanowiła dynamiczność jej rozwoju, obostrzeń i regulacji prawnych, aktualizowanych często, co stanowiło logistyczne i administracyjne utrudnienia.
Straż Graniczna	Brak problemów prawnych.	Nie dostrzeżono problemów w tym zakresie, wewnętrznie wszelkie działania były podjęte natychmiast i dostosowane do aktualnej sytuacji panującej w kraju.
Policja	Brak problemów prawnych.	Problem wynikał z postępowania obywateli, którzy podczas legitymowania zgodnie z artykułem 65a kodeksu wykroczeń, mogli odmówić legitymowania ze względu na nakaz zachowania dystansu społecznego.
Państwowa Straż Pożarna	Brak problemów prawnych.	Zanim zmieniono akty prawne (później często uaktualniane)

		dotyczące izolacji i podejmowanych działań, stworzono własne wewnętrzne procedury, aby móc zachować ciągłość udzielania pomocy społeczeństwu.
Państwowe Ratownictwo Medyczne	Brak problemów prawnych.	Problemem funkcjonalnym była częsta aktualizacja aktów prawnych. Brak przygotowania ludzi i personelu medycznego do wielokrotnie zmienianych wymogów.
Ochotnicza Straż Pożarna	Brak problemów prawnych.	Zmieniające się i aktualizowane często regulacje prawne stanowiły problem w dostosowywaniu działań wewnętrznych oraz działań z zachowaniem wszelkich rodzajów ostrożności nie narażających życia i zdrowia zarówno strażaków jak i obywateli.

Źródło tabeli: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych wywiadów eksperckich.

Tabela 10. Największe utrudnienia w procesie zapewniania bezpieczeństwa społecznego wybranych grup dyspozycyjnych w badanych okresach czasu

Grupa dyspozycyjna/badany okres	Badany element w stanie zwykłego funkcjonowania państwa	Badany element w trakcie pandemii Covid-19

Wojsko Polskie (Żandarmeria Wojskowa)	Zbyt małe finansowanie tej grupy przez państwo. Mała świadomość społeczeństwa na temat uprawnień, działań i funkcjonowania.	Dynamizm rozwoju wirusa oraz niewiadomy przebieg w zakresie czasowym. Dostosowywanie wszelkich działań mających na celu ochronę życia i zdrowia. Nowe obowiązki. Dostosowywanie odpowiedniej ilości funkcjonariuszy i dostępności materiałów osobowych w celu zapewnienia swojego zdrowia i życia jak i osób współpracujących ze sobą.
Straż Graniczna	Małe bądź niewystarczające zasoby materialne. Ludzie, którzy przeszkadzają w realizacji zadań.	Dostępność osobowych materiałów oraz dostosowanie odpowiedniej ilości kadry pełniącej służbę. Dynamizm rozwijającego się wirusa.
Policja	Obywatele utrudniający poddanie się czynnościom/poleceniom funkcjonariusza. Budżet przewidziany na policję.	Niedostosowanie się do poleceń policjantów i nakazów. Nieprzestrzeganie nakazów kwarantanny i izolacji. Czynności procesowe jak przeszukania, czynności operacyjne jak zakładanie podsłuchów.
Państwowa Straż Pożarna	Ludzie, którzy nie chcą udzielanej pomocy i przeszkadzają w udzielaniu pomocy. Fałszywe wezwania i alarmy.	Wyjazdy, nowe procedury, które ciągle były aktualizowane i zmieniane wraz z dynamicznie rozwijającą się pandemią. Po każdym działaniu mundury były prane, dezynfekowane, mierzona

		była temperatura wśród strażaków. Nowe obowiązki i nowe zadania.
Państwowe Ratownictwo Medyczne	Brak odpowiedniego przygotowania do wykonywanej pracy, brak szkoleń bądź nieuzupełniania wiedzy, przyczyną tego jest zbyt małe budżetowanie ratownictwa medycznego, w przypadku szkoleń konieczność finansowania ich z własnych środków. Roszczeniowość ludzi i agresja od osób poszkodowanych bądź świadków zdarzenia.	Ludzie ze strachu nie zgłaszali się do szpitali. Strach zarażenia się wirusem sprawiał trudność w hospitalizacji i podjęciu działań wobec takiego pacjenta, niejednokrotnie trafiał już w stanie, który ciężko było uratować i podjąć czynności ratownicze. Bagatelizowanie objawów choroby ze strachu z pójściem do szpitala i długimi oczekiwaniami na diagnostykę. Zakaz odwiedzin w szpitalach. Duża ilość dokumentacji. Braki materiałów jak rękawiczki itp. (nie było tych materiałów w hurtowniach).
Ochotnicza Straż Pożarna	Małe zasoby finansowe na rozwijanie jednostek. Ludzie, którzy są nieprzewidywalni i nie współpracują z OSP. Brak wiedzy odnośnie tzw. korytarzy życia. Deficyt ludzi w OSP w trakcie zdarzenia.	Ryzykowanie zdrowia i życia, możliwość zarażenia się wirusem podczas pełnienia obowiązków. Niewiadoma do kogo udaje się podczas akcji ratowniczej (czy osoby są zdrowe czy też mogą być chore).

Źródło tabeli: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych wywiadów eksperckich.

Tabela 11. Zagrożenia bezpieczeństwa społecznego wybranych grup dyspozycyjnych w badanych okresach czasu

Grupa dyspozycyjna/badany okres	Badany element w stanie zwykłego funkcjonowania państwa	Badany element w trakcie pandemii Covid-19
Wojsko Polskie (Żandarmeria Wojskowa)	Nie występują.	Zagrożenie życia i zdrowia. Dynamiczne rozprzestrzenianie się wirusa.
Straż Graniczna	Działania grup społecznych, przemytników, osób które nielegalnie chcą przekroczyć granicę kraju.	Zagrożenie zdrowia i życia. Ograniczenia podróżowania, sprawy egzystencjonalne obywateli. Utrudnienia pracy i możliwości przekraczania granicy.
Policja	Utrudnienia realizacji działań Policji przez grupy społeczne, czy też pojedynczych obywateli.	Pojawienie się nowych przestępstw związanych z wirusem np. „cudowne leki” zwalczające zarażenie Covid-19.
Państwowa Straż Pożarna	Takie, które wynikają ze specyfiki pracy strażaków i występujących zagrożeń.	Strach o życie i zdrowie. Możliwość zakażenia wirusem co też zmuszało do wszczęcia wielu zasad postępowania.
Państwowe Ratownictwo Medyczne	Społeczeństwo, które niejednokrotnie utrudnia podejmowane działania bądź nie jest przeszkolona w żaden sposób w udzielaniu pierwszej pomocy.	Zagrożenie życia i zdrowia. Strach ludzi przed pójściem do szpitala. Wydłużony czas przyjmowania pacjentów.

<p>Ochotnicza Straż Pożarna</p>	<p>Grupy społeczne, które nie współpracują, utrudniając realizację działań i szybkość przeprowadzania akcji ratowniczej.</p>	<p>Zagrożenie życia i zdrowia. Kontakty podczas pełnienia służby oraz starach przed potencjalnie chorymi obywatelami którym była udzielana pomoc. Zagrożeniem był też dostęp do obywateli, którzy aktualnie byli na kwarantannie i mogło wystąpić zakażenie strażaków. Zakażenie wirusem skutkowało wyeliminowaniem na czas kwarantanny strażaków, którzy pełnili służbę.</p>
---------------------------------	--	---

Źródło tabeli: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych wywiadów eksperckich.

Tabela 12. Relacje ze społeczeństwem wybranych grup dyspozycyjnych w badanych okresach czasu

Grupa dyspozycyjna/badany okres	Badany element w stanie zwykłego funkcjonowania państwa	Badany element w trakcie pandemii Covid-19
Wojsko Polskie (Żandarmeria Wojskowa)	Nie utrzymuje bezpośrednich relacji z otoczeniem społecznym, jedynymi sytuacjami są wszelkiego rodzaju uroczystości państwowe.	Wstrzymane relacje ze społeczeństwem bądź przeprowadzane w zgodzie z aktualnymi restrykcjami.
Straż Graniczna	Relacje z otoczeniem społecznym utrzymywane na dobrym poziomie. Straż Graniczna pomaga w każdym aspekcie w ramach swoich uprawnień. Aktywność na różnego rodzaju uroczystościach.	Wstrzymane całkowicie relacje ze społeczeństwem.
Policja	Prowadzenie dni otwartych szkół policyjnych i komend, nocne muzeów, muzeum tradycji i historii. Profilaktyka społeczna w szkołach. Otwartość na racje ze społeczeństwem.	Wstrzymane relacje ze społeczeństwem bądź przeprowadzane w zgodzie z aktualnymi restrykcjami.
Państwowa Straż Pożarna	Organizowanie wycieczek, pozwalających zobaczyć pracę i funkcjonowanie strażaków, duży stopień zintegrowania ze społeczeństwem.	Bezpośrednie kontakty ze społeczeństwem zminimalizowane z zachowaniem dystansu społecznego podczas akcji ratowniczych.
Państwowe Ratownictwo Medyczne	Edukacja społeczeństwa w zakresie udzielania pierwszej pomocy medycznej w sytuacjach tego wymagających.	Relacje z otoczeniem społecznym tylko podczas wykonywania czynności medycznych inne rodzaje

		wstrzymane ze względu na zagrożenie zarażenia wirusem.
Ochotnicza Straż Pożarna	Ważny element w codziennym funkcjonowaniu o znaczeniu integracyjnym dla lokalnych społeczności. Dni otwarte, zawody z udziałem społeczeństwa, duży stopień zintegrowania.	Całkowite ograniczenie relacji z lokalnymi społecznościami. Intensyfikacja współpracy z innymi grupami dyspozycyjnymi.

Źródło tabeli: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych wywiadów eksperckich.

Tabela 13. Rekrutacja i szkolenia dotyczące wybranych grup dyspozycyjnych w badanych okresach czasu

Grupa dyspozycyjna/badany okres	Badany element w stanie zwykłego funkcjonowania państwa	Badany element w trakcie pandemii Covid-19
Wojsko Polskie (Żandarmeria Wojskowa)	Postępowanie rekrutacyjne jest wieloetapowe. Na podnoszenie kwalifikacji czy też szkoleń żołnierzy jest przewidziany budżet i każdy żołnierz może podnosić swoje kwalifikacje.	Rekrutacje, szkolenia oraz podnoszenie kwalifikacji przez żołnierzy w większości zostały wstrzymane na czas pandemii, w nielicznych przypadkach zostały skrócone bądź przeprowadzane zdalnie z uwzględnieniem aktualnych restrykcji.
Straż Graniczna	Proces rekrutacji z godnie z art. 36 ust. 1 ustawy z dnia 12 października 1990 r. o <i>Straży Granicznej</i> . Funkcjonariusze obowiązkowo muszą odbywać testy sprawnościowe oraz sprawdzana jest umiejętność strzelania.	Proces rekrutacji, szkolenia i podnoszenia kwalifikacji w szczycie wystąpienia pandemii Covid-19 był wstrzymany w celu zminimalizowania ryzyka zakażenia, wraz z łagodzeniem reżimu sanitarno-epidemiologicznego procesy te były prowadzone zdalnie.

Policja	Proces rekrutacji przebiega wieloetapowo, kandydatom stawiany jest szereg wymagań: nienaganna opinia, niekaralność, posiadanie co najmniej średniego wykształcenia, odpowiednia zdolność fizyczną jak i psychiczną do służby w formacjach uzbrojonych.	Zmiany nastąpiły w ilości przystępujących do doboru do Policji. Czynności się wydłużały między innymi za sprawą konieczności zachowania reżimu sanitarnego (np. dezynfekowania torów). To spowodowało spadek przyjęć oraz ograniczenie liczby szkolących się osób.
Państwowa Straż Pożarna	Podnoszenie kwalifikacji i szkoleń jest w trybie ciągłym. Podczas pełnienia służby jest harmonogram, plan działań w którym oprócz służby są przewidziane zajęcia teoretyczne i praktyczne. 24 godziny są podzielone na 3 części (czas szkolenia i ćwiczenia, czas czuwania i czas odpoczynku). Raz na 3 lata wiedza strażaka jest sprawdzana między innymi KPP, które musi być odnawiane. Podsumowaniem doskonalenia zawodowego musi być recertyfikacja uprawnień, zajęcia w komorze dymowej, jest również sprawdzana wiedza teoretyczna.	Proces rekrutacji został częściowo zatrzymany, wszystko odbywało się zdalnie. Ćwiczenia, szkolenia, rekrutacje zostały wstrzymane, jeśli była potrzeba uzupełnienia nowych strażaków w szczególnych przypadkach było to realizowane ale z zachowaniem wszelkich zasadach epidemiologiczno-sanitarnych. Były robione wymazy, strażacy nie mogli opuszczać ośrodka czy koszar. Na zmianach służbowych odbywało się podnoszenie kwalifikacji podczas służby.
Państwowe Ratownictwo Medyczne	Rekrutacja to ukończenie studiów I stopnia na wyższej uczelni (3-letnie). Podczas studiów odbywają zajęcia dydaktyczne i praktyczne.	Wszelkie szkolenia zostały wstrzymane bądź odbywały się w formie zdalnej, jak i nauka na kierunku ratownictwo medyczne,

	Ratownicy medyczni prowadzą przeróżne szkolenia z pierwszej pomocy medycznej.	która była kontynuowana zdalnie.
Ochotnicza Straż Pożarna	OSP tworzą młodzieżowe drużyny pożarnicze lub dziecięce drużyny pożarnicze w celu zainteresowania dzieci i młodzieży działalnością szkoleniową, sportową i społeczną na rzecz ochrony przeciwpożarowej i ochrony ludności. Naczelnicy OSP i dowódcy często przechodzą wspólne ćwiczenia i szkolenia z innymi grupami dyspozycyjnymi. Z Państwową Strażą Pożarną raz w roku przeprowadzane są szkolenia.	Proces rekrutacji, szkoleń i podnoszenia kwalifikacji na początku pandemii został całkowicie wstrzymany. Z biegiem czasu i zmniejszaniem obostrzeń wszystko odbywało się zdalnie bądź z zachowaniem całkowitych zasad dystansu i noszenia maseczek.

Źródło tabeli: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych wywiadów eksperckich.

Tabela 14. Różnice w funkcjonowaniu wybranych grup dyspozycyjnych w badanych okresach czasu

Grupa dyspozycyjna/badany okres	Badany element w stanie zwykłego funkcjonowania państwa	Badany element w trakcie pandemii Covid-19
Wojsko Polskie (Żandarmeria Wojskowa)	Kontakt z obywatelami. Działania i wyjazdy do innych jednostek. Odprawy w trybie stacjonarnym.	Ograniczenia zewnętrznego kontaktu z innymi. Podporządkowanie się do rygoru dezynfekcji i ograniczenie podejmowanie działań w innych jednostkach. Rozplanowanie dwuzmianowe pracy. Nowe uprawnienia takie jak Policji.
Straż Graniczna	Kontrola przygraniczna. Kontakt bezpośredni z ludźmi.	Nowe zadania związane z informowaniem sanepidu o osobach przekraczających granice w celu odbycia kwarantanny. Zmianom ulegały możliwości wjazdu oraz opuszczaniu kraju obywateli innych państwa na granicy.
Policja	Szkolnictwo policyjne w trybie stacjonarnym. Wiedza teoretyczna stacjonarnie oraz sprawdzanie umiejętności fizycznych.	Zmiana szkolnictwa policyjnego, w pierwszym miesiącu pandemii zostało całkowicie zamknięte. Szkolenie policjantów zostało skrócone na czas pandemii co wywołało sprzeciwy, że ten czas jest za krótki. Wiedza teoretyczna była przekazywana zdalnie.
Państwowa Straż Pożarna	Budynki otwarte dla ludzi z zewnątrz. Wyjazdy na zawody, pokazy. Możliwość zobaczenia pokazów umiejętności	Budynki były zamknięte dla ludzi z zewnątrz. Zatrzymane wyjazdy na zawody czy pokazy umiejętności przez strażaków.

	<p>strażaków. Bramy i budynki otwarte dla ludzi z zewnątrz. Zmiany służbowe mijają się.</p>	<p>Bramy zamknięte dla ludzi z zewnątrz, dostęp do pomieszczeń ograniczony, każdy strażak miał dostęp tylko do swojego pomieszczenia w którym wykonywał swoje obowiązki służbowe. Budynki były ozonowane, dezynfekowane. Zmiany służbowe rozplanowane, aby nie mieć kontaktu bezpośredniego.</p>
<p>Państwowe Ratownictwo Medyczne</p>	<p>Funkcjonowanie 24/7. Wyjazd do każdego pacjenta. Sale szpitalne podzielone i przystosowane do sytuacji zdrowotnej pacjenta.</p>	<p>Nowe sprzęty np. zapewniania przestrzeni osobistej. Praca w kombinezonach, nowe procedury pobierania wymazów, zmieniały się wytyczne zanim wprowadzono nowe maszyny wspomagające. Niedopasowane miejsca do pracy z pacjentami Covidowymi. Sale były zmieniane na strefy covidowe.</p>
<p>Ochotnicza Straż Pożarna</p>	<p>Pomoc 24/7. Spotkania stacjonarne. Prowadzenie spotkań ze społeczeństwem w celu ukazania pracy strażaków. Zawody strażaków, rekrutacje w trybie stacjonarnym.</p>	<p>Spotkania zdalnie. Mierzenie temperatury i robienie wymazów potwierdzających zdrowie i możliwość pełnienia służby. Specjalistyczna dezynfekcja sprzętu, ubioru i pojazdów. Wstrzymane spotkania ze społeczeństwem. Wstrzymana rekrutacja do OSP.</p>

Zródło tabeli: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych wywiadów eksperckich.

Dane przedstawione w powyższych tabelach umożliwiły pozytywne zweryfikowanie trzeciej i czwartej hipotezy szczegółowej. To, jak również potwierdzenie pierwszych dwóch

hipotez szczegółowych (co nastąpiło w rozdziałach teoretycznych) pozwoliło na pozytywne zweryfikowanie hipotezy głównej. Na tej podstawie można również przyjąć, że grupy dyspozycyjne pełnią ważną rolę w zapewnianiu bezpieczeństwa społecznego, ale w sytuacjach nadzwyczajnych (jak pandemia Covid-19) proces ten jest utrudniony (np. za sprawą nie zawsze adekwatnych przepisów prawa). Tym samym oznacza to, że badania w tym zakresie powinny być kontynuowane.

Bibliografia

Pozycje książkowe

1. Amrozy K., *O czym mówimy, kiedy mówimy o kulturze policyjnej?*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2018.
2. Bąk T., Ciekankowski Z., *Teorie bezpieczeństwa*, PWSTE, Jarosław 2012.
3. Bednarz M., *Polityka społeczna jako zaspokajanie istotnych potrzeb społecznych*, Wydawnictwo Kujawko-Pomorskiej Szkoły Wyższej, Bydgoszcz 2008.
4. Bednarz M., *Polityka społeczna jako zaspokajanie istotnych potrzeb społecznych*, Wydawnictwo AKP, Bydgoszcz 2008.
5. Błażejczak K., *Miejsce Straży Granicznej w systemie bezpieczeństwa państwa a typologia grup dyspozycyjnych*, Wydawnictwo AFiB Vistula, Warszawa 2021.
6. Bogdalski P., *Bezpieczeństwo kadrowe Policji na przykładzie przesłanek doboru do służby*, Wydawnictwo WSzP, Szczytno 2015.
7. Bogdalski P., *Grupy dyspozycyjne społeczeństwa w świetle potrzeb bezpieczeństwa państwa*, Tom 1, Wydawnictwo WSP, Szczytno 2014.
8. Bogdalski P., Bukowiecka D., Częścik R., Zdrodowski B., *Grupy dyspozycyjne społeczeństwa w świetle potrzeb bezpieczeństwa państwa*, Tom 3, *Praktyczne aspekty przygotowania grup dyspozycyjnych państwa*, WSPol, Szczytno 2014.
9. Borys T., *Wskaźniki ekorozwoju*, Wydawnictwo Ekonomia i Środowisko, Białystok 1999.
10. Czaja J., *Kulturowy wymiar bezpieczeństwa. Aspekty teoretyczne i praktyczne*, Oficyna Wydawnicza AFM, Kraków 2013.
11. Czupryński A., Wiśniewski B., Zboina J., *Bezpieczeństwo Teoria- Badania-Praktyka*, CNBOP-PIB, Józefów 2015.
12. Danecki J., Auleytner J., *Teoretyczne problemy polityki społecznej*, ELIPSA, Warszawa 1999.
13. Długosz P., *Trauma pandemii COVID-19 w polskim społeczeństwie*, Wydawnictwo CeDeWu, Warszawa 2021.
14. Dworecki S., *Zagrożenia bezpieczeństwa państwa*, Wydawnictwo AON, Warszawa 1994.
15. Fish J. M., McCraw S. J., Reddish Ch. J., *Fighting in the gray zone: a strategy to close the preemption gap*, USAWCU, Carlisle 2004.

16. Gąsiorek K, Kitler W., (red.), *Wojskowe wsparcie władz cywilnych I społeczeństwa*, Warszawa 2005.
17. Gierszewski J., *Bezpieczeństwo społeczne*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2013.
18. Gryz J., Kitler W., *Identyfikacja, Klasyfikacja, podział i uzasadnienie pojęcia, istoty, składników i zakresu bezpieczeństwa państwa (narodowego)*, AON, Warszawa 2014.
19. Hibner E., *Zarządzanie w systemie ochrony zdrowia*, Wydawnictwo AHE, Łódź 2003.
20. Hofreiter L., *Wstęp do studiów bezpieczeństwa*, Wydawnictwo OW AFM, Kraków 2012.
21. Jakubczak R., Kalinowski R., Loranty K., *Bezpieczeństwo społeczne w erze globalizacji*, Wydawnictwo WAP, Siedlce 2008.
22. Jarmoszko S., *Nauki społeczne wobec problemu bezpieczeństwa*, Wydawnictwo UPH, Siedlce 2016.
23. Kitler W., *Bezpieczeństwo narodowe RP. Podstawowe kategorie*, Wydawnictwo AON, Warszawa 2011.
24. Kocowski T., *Potrzeby człowieka. Koncepcja systemowa*, Wydawnictwo Ossolineum, Warszawa – Wrocław 1982.
25. Kopta A., Mierzejewski J., Kołodziej G., *Kwalifikowana pierwsza pomoc*, PZWL, Warszawa 2016.
26. Koziej S., *Miedzy piekłem a rajem. Szare bezpieczeństwo na progu XXI wieku*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2006.
27. Koziej S., *O bezpieczeństwie narodowym i międzynarodowym w latach 2010-2015 w publikacjach i analizach szefa Biura Bezpieczeństwa Narodowego*, Oficyna Wydawnicza Uczelni Łazarskiego, Warszawa 2017.
28. Laurisz N., *Wyzwania i problemy społeczne początku XXI wieku*, Wydawnictwo FGAP, Kraków 2020.
29. Lidwa W., Krzeszowski W., Wiecek W., *Zarządzanie w sytuacjach kryzysowych*, AON, Warszawa 2010.
30. Lisiecki M., *Zarządzanie bezpieczeństwem - wyzwania XXI wieku*, Wydawnictwo WSzZiP, Warszawa 2008.
31. Maciejewski J., *Grupy dyspozycyjne. Analiza socjologiczna*, Wyd. 2, Wydawnictwo UWr, Wrocław 2014.
32. Maciejewski J., Stochmal M., *Instytucjonalne przeciwdziałania zagrożeniom w przestrzeni społecznej*, UWr, Wrocław 2016.
33. Maciejewski J., *Złożoność i relacyjność środowiska (nie)bezpieczeństwa. Socjologiczne ujęcie teoretyczne z obszaru bezpieczeństwa*, Wydawnictwo UWr, Wrocław 2014.

34. Malec M., *Percepcja bezpieczeństwa: definicje, wymiary paradygmaty*, Wydawnictwo PWN, Warszawa 2006.
35. Marshall G. (red.), *Słownik socjologii i nauk społecznych*, PWN, Warszawa 2004.
36. Maslow A., *Motywacja i osobowość*, Wydawnictwo PWN, Warszawa 2016.
37. McSweeney B., *Security, Identity and Interests. A sociology of International Relations*, Cambridge 1999.
38. Mierzejewski D. J., *Bezpieczeństwo europejskie w warunkach przemian globalizacyjnych*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2011
39. Morawski Z., *Prawne determinanty pozycji, roli i statusu warstw dyspozycyjnych społeczeństwa Polski na przykładzie trzech organizacji formalnych*, Wydawnictwo UWr, Wrocław 2005.
40. Panek T., *Ubóstwo i nierówności*, Wydawnictwo SGH, Warszawa 2004.
41. Panek T., *Ubóstwo i nierówność: dylematy pomiaru*, Wydawnictwo Instytut Statystyki i Demografii SGH, Warszawa 2011.
42. Piкуła N. G., Grewiński M., Zdebska E., Głac W., *Wybrane krajowe i międzynarodowe aspekty polityki społecznej w czasie pandemii koronawirusa*, Scriptum, Karków 2020.
43. Piwowarski J., *Nauki o bezpieczeństwie. Zagadnienia elementarne*, Wydawnictwo Apeiron, Kraków 2016.
44. Pokruszyński W., *Teoretyczne aspekty bezpieczeństwa*, Wydawnictwo WSGE im. Alcide De Gasperi, Józefów 2010.
45. Pujer K., *Zdrowie i choroba w ujęciu socjologicznym*, Wydawnictwo Exante, Wrocław 2017.
46. Rybicki P., *Struktura społecznego świata. Studia z teorii społecznej*, Wydawnictwo PWN, Warszawa 2006.
47. Skrabacz A., *Bezpieczeństwo narodowe Polski w XXI w.*, Wydawnictwo Elipsa, Warszawa 2006.
48. Skrabacz A., *Bezpieczeństwo społeczne. Podstawy teoretyczne i praktyczne*, Wydawnictwo Elipsa, Warszawa 2012.
49. Skrabacz A., *Ratownictwo w III RP: ogólna charakterystyka*, Wydawnictwo AON, Warszawa 2004.
50. Stańczyk J., *Formułowanie kategorii pojęciowej bezpieczeństwa*, Wydawnictwo FNCE, Warszawa 2017.
51. Szacka B., *Wprowadzenie do socjologii*, Wydawnictwo Oficyna Naukowa, Warszawa 2003.

52. Szczepański J., *Elementarne pojęcia socjologii*, Wydawnictwo PWN, Warszawa 1970.
53. Szpor G. (red.), *System ubezpieczeń społecznych. Zagadnienia podstawowe*, Wolters Kluwer, Warszawa 2013.
54. Sztompka P., *Socjologia. Analiza społeczeństwa*, Wydawnictwo Znak, Kraków 2002.
55. Sztumski J., *Metodologiczne problemy systemowej analizy społeczeństwa*, Wydawnictwo UŚ, Katowice 1987.
56. Szymański J. M., *Życie systemów*, Wydawnictwo Wiedza Powszechna, Warszawa 1991.
57. Ściborek Z. (red.), *Bezpieczeństwo wewnętrzne*, Adam Marszałek, Toruń 2017.
58. Winogrodzki G. R., *Organizacje pozarządowe w systemie bezpieczeństwa państwa*, Wydawnictwo WSG, Bydgoszcz 2017.
59. Wiśniewski B., *Bezpieczeństwo w teorii i badaniach naukowych*, Wydawnictwo WSPol, Szczytno 2011.
60. Wiśniewski B., *Bezpieczeństwo w teorii i badaniach naukowych. Wydanie III uzupełnione i poszerzone*, Wydawnictwo WSzP, Szczytno 2021.
61. Zawadzki A., *Medycyna ratunkowa i katastrof*, Wydawnictwo PZWL, Warszawa 2011.
62. Zięba R., *Bezpieczeństwo międzynarodowe po zimnej wojnie*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008, s. 20.
63. Ziółkowski J., *Samorząd – Policja*, Warszawa 1999.
64. Żukrowska K., *Pojęcie bezpieczeństwa i jego ewolucja*, Wydawnictwo SGH, Warszawa 2006.

Słowniki

1. Hasło: *bezpieczeństwo fizyczne* (w:) *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa*, pod red. J. Pawłowski, B. Zdrodowski, M. Kuliczkowski, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2020.
2. Hasło: *Kwarantanna*, Encyklopedia PWN, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/kwarantanna;3929582.html>.
3. Hasło: *pandemia*, Encyklopedia PWN, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/;3953787>.
4. Hasło: *paramilitarny*, Słownik Języka Polskiego, <https://sjp.pwn.pl/sjp/paramilitarny;2570661>.
5. Hasło: *Rola społeczna*, Słownik Języka Polskiego PWN, <https://sjp.pwn.pl/sjp/rola-spoeczna;2515657.html>.

6. Hasło: *ryzyka* (w:) *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa*, pod red. J. Pawłowski, B. Zdrodowski, M. Kuliczkowski, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2020.
7. Hasło: *ryzyko*, Słownik Języka Polskiego, <https://sjp.pwn.pl/sjp/ryzyko;2518509.html>.
8. Hasło: *Straż Graniczna*, Encyklopedia PWN, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/straz-graniczna;3907558.html>.
9. Hasło: *szansa*, Słownik wyrazów obcych PWN, <https://sjp.pwn.pl/sjp/szansa;2576989.html>.
10. Hasło: *szanse* (w:) *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa*, pod red. J. Pawłowski, B. Zdrodowski, M. Kuliczkowski, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2020.
11. Hasło: *szkoła kopenhaska*, Encyklopedia PWN, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/kopenhaska-szkola;3925564.html>.
12. Hasło: *synergizm*, Słownik Języka Polskiego PWN, <https://sjp.pwn.pl/sjp/synergizm;2576856.html>.
13. Hasło: *wyzwania* (w:) *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa*, pod red. J. Pawłowski, B. Zdrodowski, M. Kuliczkowski, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2020.
14. Hasło: *zagrożenia* (w:) *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa*, pod red. J. Pawłowski, B. Zdrodowski, M. Kuliczkowski, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2020.
15. Hasło: *zagrożenia społeczne* (w:) *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa*, pod red. J. Pawłowski, B. Zdrodowski, M. Kuliczkowski, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2020.

Artykuły w czasopismach naukowych i rozdziały w monografiach

1. Almog D., *Cumulative deterrence and the war on terrorism*, „Parameters”, USAWC, Carlisle 2004.
2. Ameljańczyk A., Ameljańczyk T., *System monitorowania bezpieczeństwa zdrowotnego w państwie i jego zagrożeń*, „Roczniki Kolegium Analiz Ekonomicznych SGH” 2012 nr 25.
3. Baran K., Burek W., Gibek M., *Wpływ Covid-19 na społeczeństwo i prawo. Wybrane aspekty polskich i europejskich regulacji prawnych*, „Rocznik administracji publicznej UJ” 2020 nr 6.
4. Baranowski M., *Bezpieczeństwo społeczne w perspektywie socjologicznej*, „Chorzowskie Studia Polityczne” 2016 nr 11.
5. Barnaszewski B., *Transformacja roli struktur dyspozycyjnych wobec ewolucji wyzwań o charakterze globalnym i wewnątrzstrukturalnym*, (w:) O. Nowaczyk, *Bezpieczeństwo narodowe a grupy dyspozycyjne*, pod red. J. Maciejewski, Wrocław 2005.
6. Biernat T., Gierszewski J., *Bezpieczeństwo lokalne jako kwestia pedagogiczna*, „Wychowanie na co Dzień” 2013 nr 10-11.
7. Borowska K., *Charakterystyka Policji jako grupy dyspozycyjnej w systemie bezpieczeństwa państwa*. „EUNOMIA” 2018 nr 1 (94).
8. Burchard-Dziubińska M., *Idea zrównoważonego rozwoju* (w:) *Zrównoważony rozwój - naturalny wybór*, pod red. M. Burchard-Dziubińska, A. Rzeńca, D. Drzazga, Uniwersytet Łódzki, Łódź 2014.
9. Celiński W., *Rola straży granicznej w systemie bezpieczeństwa narodowego*, „Systemy Logistyczne Wojsk” 2018 nr 48.
10. Chmura P., *Poczucie bezpieczeństwa społecznego a przynależność kulturowa jednostki. Wstępny szkic zagadnienia*, „Roczniki Studenckie AWL” 2017 nr 1.
11. Chojnowski L., *Polityczny sektor bezpieczeństwa*, „Zeszyty Naukowe WSOWL” 2012 nr 3 (165).
12. Cziomer E., Lasoń M., *Podstawowe pojęcia i zakres międzynarodowego bezpieczeństwa energetycznego*, (w:) *Międzynarodowe bezpieczeństwo energetyczne w XXI wieku*, pod red. E. Cziomer, Kraków 2008.
13. Daniluk P., *Myślenie strategiczne w naukach o bezpieczeństwie*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” 2012 nr 6.

14. Długosz P., *Krakowscy studenci w sytuacji zagrożenia pandemią koronawirusa*, Instytut Filozofii i Socjologii Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Kraków 2020.
15. Długosz Z., *Organy policyjne*, (w:) *Organy korporacje ochrony państwa*, pod red. S. Sagan, Warszawa 2001.
16. Fijałkowski A., *Teoria sekurytyzacji a realistyczne ujęcie bezpieczeństwa*, (w:) *Teoria realizmu w nauce o stosunkach międzynarodowych. Założenia i zastosowanie badawcze*, pod red. E. Haliżak, J. Czaputowicz, Rambler, Warszawa 2014.
17. Filipek A., *Relacje między kulturą polityczną a bezpieczeństwem politycznym państwa*, (w:) S. Jaczyński, M. Kubiak, M. Minkina (red.) *Współczesne bezpieczeństwo polityczne*, Wydawnictwo UPH, Warszawa-Siedlce 2012.
18. Gierszewski J., *Bezpieczeństwo społeczne jako dziedzina bezpieczeństwa narodowego*, „Historia i Polityka” 2018 nr 23 (30).
19. Gierszewski J., *Model bezpieczeństwa społecznego na tle teorii systemów*, „Colloquium” 2013 nr 2.
20. Gierszewski J., Piwowarski J., *Theoretical Basics of Societal Security*, „Dimensions International & National Studies” 2016 nr 18.
21. Gromek P., Gudzbeler G., *Wpływ Covid-19 na system bezpieczeństwa wewnętrznego w Polsce. Wymiar funkcjonalny*, „Zeszyty Naukowe SGSP” 2021 Tom 2 nr 80.
22. Gwardyński R., *System bezpieczeństwa państwa w ujęciu prakseologicznym*, „Zeszyty Naukowe Collegium Witelona PWSZ” 2019.
23. Hac P., *Współdziałanie wybranych podmiotów bezpieczeństwa wewnętrznego w Polsce w warunkach epidemii Covid-19-znaczenie oraz wyzwania*, „Wiedza Obronna TWO” 2020 Tom 272 nr 3.
24. Jagusiak B., *Zastosowanie czterech filarów edukacji na rzecz bezpieczeństwa morskiego*, „Colloquium” 2022 nr 3 (47).
25. Jarmoszko S., *Dyspozycyjność wojskowych – status quo czy zmiana*, (w:), *Grupy dyspozycyjne społeczeństwa polskiego*, J. Maciejewski (red.), UWr, Wrocław 2006.
26. Kaźmierczak D., *Szanse i wyzwania dla edukacji dla bezpieczeństwa*, (w:) *Bezpieczeństwo współczesnego świata cz. 2 Wymiar narodowy*, pod red. J. Falecki. P. Łubiński, Kraków 2019.
27. Kitler W., *Bezpieczeństwo narodowe*, „Zeszyt problemowy TWO” 2010 nr 1.
28. Kitler W., *System bezpieczeństwa narodowego RP – aspekty prawno-organizacyjne*, „Wiedza obronna” 2019 Tom 268 nr 3.

29. Klein G., *Kształtowanie wizerunku wybranych grup dyspozycyjnych*, „Forum Socjologiczne” 2020 nr 10.
30. Klein G., Szpakowska Z., *Wizerunek grup dyspozycyjnych w perspektywie nauk o bezpieczeństwie*, (w:), *Securitologiczna panorama bezpieczeństwa*, pod red. P. Lizakowski, WAT 2022.
31. Kołodziejczyk A., *Bezpieczeństwo jako fenomen społeczny: pojęcie bezpieczeństwa, jego interpretacje i odmiany*, „Saeculum Christianum Pismo historyczno-społeczne” 2007 nr 14/1.
32. Kordaczuk-Wąs M., *Potrzeby społeczne w zakresie zapobiegania zagrożeniom bezpieczeństwa*, „Zeszyty Naukowe WSIZiA” 2016 Tom 14 Zeszyt 2(35).
33. Kośmider T., Gąsiorek K., *Powszechna Obrona Terytorialna podstawą bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, (w:) *Wojska Obrony terytorialnej w Polsce i na świecie w drugiej dekadzie XXI wieku*, „Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka AFM” 2017 nr 3 (XXVIII).
34. Koziej S., *Bezpieczeństwo: istota, podstawowe kategorie i historyczna ewolucja*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2011 nr 18.
35. Koziej S., *Bezpieczeństwo: istota, podstawowe kategorie i historyczna ewolucja*, „Bezpieczeństwo Narodowe BBN” 2011 Tom 18 Wydanie 2.
36. Krawczyk M., *Ocena przygotowania systemu ratownictwa do przeciwdziałania epidemiom na przykładzie Covid-19*, „Studia Bezpieczeństwa Narodowego WAT” 2020 Tom 10 nr 18.
37. Kubiacyk W., *Prawo policji*, [w:] *Charakterystyka Policji jako grupy dyspozycyjnej w systemie bezpieczeństwa państwa*, pod red. Katarzyna Borowska, „Eunomia” 2018 nr 1 (94).
38. Kukułka J., *Bezpieczeństwo a współpraca europejska: współzależności i sprzeczności interesów*, „Sprawy Międzynarodowe” 1982 nr 7.
39. Kwaśniewski A., *15 lat członkostwa Polski w NATO – wnioski dla bezpieczeństwa* (w:) *Polityczno-wojskowe implikacje członkostwa Polski w NATO*, pod red. T. Kośmider, AON, Warszawa 2014.
40. Leszczyński M., *Bezpieczeństwo społeczne a współczesne państwo*, „Zeszyty Naukowe Marynarki Wojennej” 2011 nr 2(185).
41. Leszczyński M., *Bezpieczeństwo społeczne Polaków wobec wyzwań XXI wieku*, (w:) *Bezpieczeństwo społeczne jako dziedzina bezpieczeństwa narodowego*, pod red. J. Gierszewski, „Historia i Polityka UMK” 2018 nr 23 (30).

42. Lisiecki M., *Sprawność zarządzania organizacjami publicznymi funkcjonującymi na rzecz bezpieczeństwa obywateli*, „Studia Ekonomiczne PAN” 2013 nr 168.
43. Maciejewski J., *Socjologiczna analiza partycypacji Państwowej Straży Pożarnej w ochronie ludności w stanach nadzwyczajnych*, „Przegląd Prawa i Administracji” 2016 Tom CVI.
44. Maj E. A., *Istota systemu zabezpieczenia społecznego w Polsce*, „Zeszyty Naukowe WSFiP” 2015 nr 1.
45. Małycha J., *Cyberwojna*, „Obronność-Zeszyty Naukowe Wydziału Zarządzania i Dowodzenia ASzWoj” 2016 nr 4(20).
46. Manstead A. S. R., Hewstone M., *Psychologia społeczna. Encyclopedia Blackwella*, (w:) *Potrzeby społeczne w zakresie zapobiegania zagrożeniom bezpieczeństwa*, pod red. M. Kordaczuk-Wąs, „Zeszyty Naukowe WSIZiA” 2016 Tom 14 Zeszyt 2(35).
47. Marcinko M., *Główne założenia międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych* (w:) *Międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych*, pod red. Z. Falkowski, M. Marcinko, WCEO, Warszawa 2014.
48. Marczak J., *Współczesne pojęcie i zakres bezpieczeństwa państwa*, (w:) *Bezpieczeństwo narodowe Polski w XXI wieku*, pod red. R. Jakubczak, J. Flis, Bellona, Warszawa 2006.
49. Marczuk K. P., *Bezpieczeństwo społeczne: potrzeba szerokiego ujęcia. Implikacje dla Polski*, (w:) *Bezpieczeństwo społeczne. Pojęcia - Uwarunkowania – Wyzwania*, pod red. A. Skrabacz, S. Sulkowski, Warszawa 2012.
50. Michailiuk B., Denysiuk I., Szulc W., *Zapewnienie przetrwania ludności cywilnej w warunkach zewnętrznego zagrożenia państwa i w czasie wojny- wybrane problemy*, „Wiedza Obronna TWO” 2021 Tom 277 nr 4.
51. Misiuk A., *Rzecz o bezpieczeństwie- geneza, istota, rozwój*, „Kwartalnik Naukowy OAP UW e-Politykon” 2013.
52. Musiał K., *Prestiż grup dyspozycyjnych w Polsce- przegląd komunikatów CBOS*, (w:) *Badania i rozwój młodych naukowców w Polsce*, pod red. J. Nyćkowiak, J. Lesny, Poznań 2020.
53. Ochmann J., Ambroży D., Pajorski P., *Słowo Wstępne*, „Kultura Bezpieczeństwa, Nauka-Praktyka-Refleksje” 2012 nr 9.
54. Ogrodowczyk P., *Bezpieczeństwo państwa we współczesnej Europie- analiza teoretyczna*, „Studia Bezpieczeństwa Narodowego WAT” 2017 Tom R. 7 nr 11.
55. Olak K., Olak A., *Współczesne rozumienie bezpieczeństwa narodowego*, „Wyższa Szkoła Biznesu i Przedsiębiorczości w Ostrowcu Świętokrzyskim” 2016 Tom 7 nr 1

56. Pawlak A., Kuśmierz K., Czerwonka K., Węgrzyniak M., *Spoleczna rola Ochotniczej Straży Pożarnej w ratownictwie medycznym na obszarach wiejskich*, „Medycyna Ogólna i Nauki o Zdrowiu” 2016 Tom 22 nr 3.
57. Perdion W., Ciekankowski Z., *Sposoby i mechanizmy zachowania bezpieczeństwa w państwie, Edukacja dla Bezpieczeństwa*, „Przegląd Naukowo-Metodyczny WSzB” 2017 nr 2 (35).
58. Pieczywok A., *Edukacja dla bezpieczeństwa i jej możliwości oddziaływania na człowieka*, „Zeszyty Naukowe WSA” 2014 nr 55.
59. Piotrowski K., *Szkolenie funkcjonariuszy służb granicznych jako istotny instrument rozwoju zawodowego i bezpieczeństwa państwa*, „Nowoczesne Systemy Zarządzania WAT” 2017, Tom 12 nr 4.
60. Skarżyński M., *Możliwości zwiększenia bezpieczeństwa zdrowotnego obywateli w Polsce*, „Nowiny Lekarskie” 2012 nr 5.
61. Sójka W., Gąsiorek K., *Ochrona, obrona i bezpieczeństwo granicy państwowej w warunkach zewnętrznego zagrożenia państwa i w czasie wojny*, „Wiedza Obronna TWO” 2021 Tom 277 nr 4.
62. Stasiak A. M., *Sprawiedliwość jako cel władzy monarszej. Ewolucja idei od Platona do schyłku oświecenia*, „Roczniki Humanistyczne” 2010 nr 58, Zeszyt 2.
63. Stefaniak Z., *Wychowanie w wojsku a uwarunkowania rzeczywistości*, „Wojsko i Wychowanie” 2003.
64. Stochmal M., Maciejewski J., *Globalna (de)konstrukcja ładu społecznego w obliczu pandemii Covid-19*, „Przegląd Uniwersytecki” 2020 nr 1.
65. Szarfenberg R., *Nierówności i ubóstwo a uczestnictwo Polski w Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Instytut Polityki Społecznej UW, Warszawa 2015.
66. Szpyra R., *Nauki o bezpieczeństwie – pola nakazane i zakazane?*, (w:) *Granice tożsamości nauk o bezpieczeństwie. Perspektywa materialna i formalna*, pod red. W. Kitler, T. Kośmider, Warszawa 2017.
67. Szumiejko F., Wdowikowski M., *Zwyczajne życie informacji o niebezpiecznym zjawisku hydrologicznym*, „System Wspomagania w Inżynierii Produkcji” 2020 Tom 9 nr 1.
68. Trzpił I. A., *Dylematy bezpieczeństwa kulturowego i kultury bezpieczeństwa*, (w:) *Współczesne bezpieczeństwo kulturowe*, pod red. P. Żarkowski, S. Topolewski, Pracownia Wydawnicza WH UPH, Siedlce 2014.

65. Urbanek A., *Wybrane problemy bezpieczeństwa. Dziedziny bezpieczeństwa*, (w:) *Bezpieczeństwo kadrowe Policji na przykładzie przesłanek doboru do służby*, Bogdalski P., Wydawnictwo WSzP, Szczytno 2015.
69. Warmiński A., *Zadania i organizacja Państwowej Straży Pożarnej w zakresie ochrony przeciwpożarowej*, „Doctrina. Studia społeczno-polityczne” 2009 nr 6.
70. Wojnarowski J., *Dekompozycja systemu obronnego państwa w systemie bezpieczeństwa narodowego*, „Zeszyty Naukowe AON” 2014 nr 4 (97).
71. Wroblewska B., *Zarządzanie ciągłością działania*, Wydawnictwo CIS, Warszawa 2020.
72. Zagórski Z., *Grupy dyspozycyjno-mundurowe w toku transformacji*, (w:) *Rola autorytetu w grupach dyspozycyjnych*, pod red. S. Fiodorów, M. Kowalska, „Kwartalnik Towarzystwa Wiedzy Obronnej” 2019 Tom 266-267 Nr 1-2.
73. Zając P., *Definicja Bezpieczeństwa społecznego okiem prawnika- krytyczna próba usystematyzowania pojęć*, „Rocznik Nauk Prawnych” 2019 Tom XXIX nr 4.
74. Zięba R., *Teoria bezpieczeństwa państwa w ujęciu neorealistycznym*, „Studia Politologiczne INP UW” 2018 nr 49.
75. Znamierowski C., *Rozważania o państwie*, Warszawa 1999, (w:), *Perspektywy rozwojowe grup dyspozycyjnych w warunkach nasilającego się społeczeństwa ryzyka. Metodologiczne problemy w badaniach grup dyspozycyjnych*, pod red. S. Jarmosko, Wrocław 2014.

Ustawy i rozporządzenia

1. Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych. Dz.U. 2004, nr 210, poz. 2135 z późn. zm.
2. *Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego RP*, BBN, Warszawa 2013.
3. *Globalna strategia na rzecz polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Unii Europejskiej*, Bruksela 2016.
4. Komunikat z badań 119/2021, CBOS, Warszawa.
5. *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej* z dnia 6 kwietnia 1997 r., Dz.U. z 1997 r. Nr. 78 poz. 483 ze zm.
6. *Konwencja Międzynarodowej Organizacji Pracy dotycząca bezpieczeństwa, zdrowia pracowników i środowiska pracy* nr 155, 1981 r.
7. *Ochotnicze Straże Pożarne*, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, <https://www.gov.pl/web/mswia/ochotnicze-straze-pozarne>.

8. Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 czerwca 2021 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu Ustawy o *Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych*, Dz.U.2021.1214.
9. Protokół z 9. Posiedzenia Rady Organizacji Pacjentów przy Ministrze właściwym do Spraw Zdrowia z dnia 13 września 2022 r. Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 14 grudnia 2001 r., w sprawie *dodatkowych warunków fizycznych i psychicznych oraz kwalifikacji żołnierzy Żandarmerii Wojskowej*, Dz. U. Nr 157 Poz. 1846.
10. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 5 kwietnia 2022 roku, *zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków odbywania szkoleń zawodowych oraz doskonalenia zawodowego w Policji*, Dz. U. 2022 poz. 783.
11. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 15 września 2014 r. w sprawie *zakresu, szczegółowych warunków i trybu włączania jednostek ochrony przeciwpożarowej do krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego*, Dz. U. z 2014 r., poz. 1317. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 20 marca 2020 roku, w sprawie *ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii*, Dz.U.2020. poz. 491.
12. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 28 sierpnia 2009 r. w sprawie *świadczeń gwarantowanych z zakresu ratownictwa medycznego*, Dz. U., nr 139, poz. 1137.
13. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 lutego 2003 r. w sprawie *szczególonych zasad udziału oddziałów i pododdziałów sił zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w zapobieganiu skutkom klęski żywiołowej i ich usuwaniu*, Dz.U. nr 41, poz. 347.
14. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 31 marca 2020 roku, w sprawie *ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii*, Dz. U. 2020, poz. 566.
15. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 sierpnia 2013 r. w sprawie *szczególonych warunków i sposobu użycia oddziałów i pododdziałów Policji oraz Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w razie zagrożenia bezpieczeństwa publicznego lub zakłócenia porządku publicznego*, Dz. U. z 2013 r., poz. 1037.
16. Rozporządzenie Rady Ministrów z 31 marca 2020 roku *w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii*, Dz.U. 2020 poz. 566.
17. Sprawozdanie z realizacji Ustawy z dnia 2 marca 2020 r. *o szczególonych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych za okres marzec – sierpień 2020 r.*, opracowane na podstawie art. 35 ustawy z dnia 2 marca 2020 r. *o szczególonych*

rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych, Dz. U. poz. 1842, z późn. zm., Warszawa 2020.

18. *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 2007 r.*
19. *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2014, <https://www.bbn.gov.pl/ftp/SBN%20RP.pdf>.
20. *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 2020 r.*, https://www.bbn.gov.pl/ftp/dokumenty/Strategia_Bezpieczenstwa_Narodowego_RP_2020.pdf.
21. *Ustanowienie Pakietu Wzmocnienia Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej na lata 2023-2025*, Dz. U. 2022.2305, <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/obrona-ojczyzny-19220069/art-794>.
22. *Ustawa o obronie Ojczyzny z dnia 11 marca 2022 r.*, Dz. U. 2022 poz. 655, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20220000655>.
23. *Ustawa o Policji z dnia 6 kwietnia 1990 r. (tekst jednolity Dz. U. z 2015 r. poz. 353; z póź. zm).*
24. *Ustawa o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 21 listopada 1967 r.*, Dz. U. 1967 nr 44 poz. 220, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19670440220/U/D19670220Lj.pdf>.
25. *Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej*, Dz. U. 1990 Nr 78 poz. 462.
26. *Ustawa z dnia 17 grudnia 2021 r. o ochotniczych strażach pożarnych*, Dz. U. z 2021 r., poz. 2490.
27. *Ustawa z dnia 17 grudnia 2021 r. o ustanowieniu "Programu modernizacji Policji, Straży Granicznej, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Ochrony Państwa w latach 2022-2025", o ustanowieniu "Programu modernizacji Służby Więziennej w latach 2022-2025" oraz o zmianie ustawy o Policji i niektórych innych ustaw*, Dz. U. 2021 poz. 2448.
28. *Ustawa z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej*, Dz.U. 2002 nr 62, poz. 558., ze zm.
29. *Ustawa z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Straży Marszałkowskiej, Służby Ochrony Państwa, Państwowej*

- Straży Pożarnej, Służby Celno-Skarbowej i Służby Więziennej oraz ich rodzin*, Dz. U. z 2020 r., poz. 723.
30. Ustawa z dnia 2 marca 2020 roku, *o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych*, Dz. U. 2020 poz. 374.
  31. Ustawa z dnia 20 Maja 1971 r., *Kodeks Wykroczeń*, Dz. U. 1971 Nr 12 poz. 114.
  32. Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. *o ochronie przeciwpożarowej*, Dz.U., nr 81, poz. 351, z późn. zm.
  33. Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. *o Państwowej Straży Pożarnej*, Dz. U. 1991 nr 88 poz. 400.
  34. Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r., *o zarządzaniu kryzysowym*, Dz. U. 2007 nr 89 poz. 590,
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20070890590/U/D20070590Lj.pdf>
  35. Ustawa z dnia 5 grudnia 2008 r. *o zapobieganiu i zwalczaniu chorób zakaźnych u ludzi*, Dz. U. 2008 Nr 234, poz. 1570,
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20082341570/U/D20081570Lj.pdf>
  36. Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 roku, *Prawo o stowarzyszeniach*, Dz. U. z 2020 r. poz. 2261.
  37. Ustawa z dnia 7 Lipca 2022 r., *o zmianie ustawy- Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw*, Dz. U. 2022 r. poz. 2600.
  38. Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. *o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych, która określa zakres działania i organizację oraz uprawnienia i obowiązki żołnierzy ŻW*, Dz. U. z 2001 r. Nr 123, poz. 1353.,
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20011231353/T/D20011353L.pdf>
  39. Ustawa z dnia 8 września 2006 r. *o Państwowym Ratownictwie Medycznym*, Dz.U. 2006 nr 191 poz. 1410.
  40. *Wspólne oświadczenie Rady i przedstawicieli rządów państw członkowskich zebranych w Radzie, Parlamencie Europejskim i Komisji Europejskiej*, 2008/C 25/01, Dz.U.UE C, z dnia 30 stycznia 2008 r.

41. Zarządzenie Komendanta Głównego Policji z dnia 31 grudnia 2004 r. w sprawie wprowadzenia w Policji procedur reagowania w sytuacjach kryzysowych, Dz. Urz. KGP z 2005 r., nr 3, poz. 8.

Strony (witryny) internetowe

1. *Cele i zadania Powiatowej Stacji Ratownictwa Medycznego Warszawa Zachód*, <http://www.ratownictwopwz.pl/cele-i-zadania.html>.
2. *Doskonalenie zawodowe Ratowników Medycznych*, <https://www.gov.pl/web/zdrowie/doskonalenie-zawodowe-ratownikow-medycznych1>.
3. *Krajowy Plan Zarządzania Kryzysowego, Aktualizacja 2020 część A*, <https://www.gov.pl/web/rcb/krajowy-plan-zarzadzania-kryzysowego>.
4. *Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej*, <https://www.gov.pl/web/rodzina/pomoc-spoleczna>.
5. *Kurs Kwalifikowanej Pierwszej Pomocy*, <https://www.centrumratownictwa.com/kurs-kwalifikowanej-pierwszej-pomocy-kpp>.
6. *Ochotnicza Straż Pożarna*, <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/bezpieczenstwo/osp-osp-nierowna.html>.
7. *Ogólny schemat systemu kierowania i dowodzenia Siłami Zbrojnymi RP*, <https://zpe.gov.pl/a/struktura-i-organizacja-sil-zbrojnych-rp/DsEMgFi5U>.
8. *Państwowa Straż Pożarna*, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, <https://www.gov.pl/web/mswia/panstwowa-straz-pozarna>.
9. Pietrzak M., *Odpowiedź WOT na COVID-19*, <https://media.terytorialsi.wp.mil.pl/informacje/490611/odpowiedz-wot-na-covid-19>.
10. *Podstawowe informacje o doborze do Policji*, <https://praca.policja.pl/pwp/rekrutacja/38728,Podstawowe-informacje-o-doborze-do-sluzby-w-Policji.html>.
11. *Polska w Sojuszu Północnoatlantyckim*, <https://www.bbn.gov.pl/pl/wydarzenia/15-lat-polski-w-nato/polska-w-sojuszu-polnoc/5295,Korzysci-i-inicjatywy.html>.
12. *Raport RPO na temat pandemii, doświadczenia i wnioski*, Warszawa 2021, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/2021-12/Raport_RPO_pandemia_2021.pdf.
13. *Schemat organizacyjny*, 25.11.2015, <https://www.strazgraniczna.pl/pl/straz-graniczna/struktura-sg/komenda-glowna-sg/2515,Schemat-organizacyjny.html>.

14. *Stan zagrożenia epidemiologicznego*, <https://umed.pl/pliki/2020/03/Koronawirus-S%C5%82owniczek-poj%C4%99%C4%87.pdf>.
15. *Straż Graniczna*, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, <https://www.gov.pl/web/mswia/straz-graniczna>.
16. *Struktura Komendy Głównej Policji*, <https://info.policja.pl/inf/komenda-glowna-policji/struktura-kgp/86025,Struktura-Komendy-Glownej-Policji.html>.
17. *Struktura Państwowego Ratownictwa Medycznego, 02.06.2020*, <http://www.red-alert.org.pl/index.php/fundacja/joomla-content/zmiany-systemowe/85-struktura-organizacyjna-prm/98-struktura-panstwowego-ratownictwa-medycznego>.
18. *System szkoleń Straży Granicznej*, <https://www.strazgraniczna.pl/pl/straz-graniczna/sprawy-kadrowe/system-szkolen/3120,System-szkolenia.html>.
19. *Pierwsza pomoc medyczna*, Ministerstwo Zdrowia, <https://www.gov.pl/web/zdrowie/pierwsza-pomoc>.
20. Wilewski K., *Motoryzacyjne priorytety wojska*, <https://www.polskazbrojna.pl/home/articleshow/38835?t=Modernizacyjne-priorytety-wojska>.
21. *Wojsko Polskie cały czas zaangażowane w walkę z Covid.19*, <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/wojsko-polskie-caly-czas-zaangazowane-jest-w-walke-z-covid-19>.
22. *Zmiany w szkolnictwie Policji w trakcie pandemii Covid-19*, <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/policja-srodki-przymusu.html>.

Inne

1. Wywiad ekspercki przeprowadzony 06.09.2022 r. z Wojciechem Kusznerko Komendantem Powiatowego PSP w Bielsku Podlaskim w Komendzie Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w Bielsku Podlaskim.
2. Wywiad ekspercki przeprowadzony 06.09.2022 r. z Wojciechem Zyśkowskim Naczelnikiem Wydziału Analiz, Informacji i Współpracy Międzynarodowej Podlaskiego Oddziału Straży Granicznej w Podlaskim Oddziale Straży Granicznej w Białymstoku.
3. Wywiad ekspercki przeprowadzony 06.09.2022 r. z Andrzejem Bagińskim Zastępcą Naczelnika Wydziału Granicznego Podlaskiego Oddziału Straży Granicznej.
4. Wywiad ekspercki przeprowadzony 08.09.22 r. z Eugeniuszem Mielezko Prezesem Zarządu Ochotniczej Straży Pożarnej w Boćkach.

5. Wywiad ekspercki przeprowadzony 08.09.22 r. z Grzegorzem Kuczyńskim Wiceprezesem Zarządu Ochotniczej Straży Pożarnej w Boćkach.
6. Wywiad ekspercki przeprowadzony 08.09.22 r. z Tadeuszem Turkowiczem Naczelnikiem Zarządu Ochotniczej Straży Pożarnej w Boćkach.
7. Wywiad ekspercki przeprowadzony 09.09.2022 r. z Dariuszem Wiktorowiczem Zastępcą Komendanta Żandarmerii Wojskowej w Białymstoku.
8. Wywiad ekspercki przeprowadzony 13.09.22 r. z Robertem Maciejczykiem Zastępcą Kierownika ZSK CSP w Legionowie.
9. Wywiad ekspercki przeprowadzony 17.09.2022 r. z Anną Pielaszkiewicz Ratownikiem Medycznym Państwowego Ratownictwa Medycznego.

Załączniki

Załącznik 1. Transkrypcja wywiadu eksperckiego przeprowadzonego z przedstawicielem Żandarmerii Wojskowej.

Wywiad ekspercki został przeprowadzony 09.09.2022 roku w Wydziale Żandarmerii Wojskowej w Białymstoku.

Wywiadu eksperckiego udzielił:

Mjr Dariusz Wiktorowicz, Zastępca Komendanta Wydziału Żandarmerii Wojskowej w Białymstoku.

1. Czym Pani/Pana zdaniem jest bezpieczeństwo społeczne? Jakie są jego determinanty?

Bezpieczeństwo społeczne to składowa wszystkich działań grup dyspozycyjnych, którego głównym zadaniem jest stanowienie bezpieczeństwa narodowego. Determinantami bezpieczeństwa społecznego są wykwalifikowani ludzie czyli przedstawiciele Żandarmerii Wojskowej, posiadanie i umiejętne użytkowanie specjalistycznego sprzętu dostosowanego do szybkiego reagowania w sytuacjach tego wymagających.

2. W jakim stopniu Pani/Pana zdaniem działanie grup dyspozycyjnych przyczynia się do zapewniania bezpieczeństwa społecznego?

W bardzo dużym stopniu działanie Żandarmerii Wojskowej oraz jej współpraca z innymi służbami grup dyspozycyjnych przyczynia się w całości do zapewnienia bezpieczeństwa społecznego.

3. W jakim zakresie działania grup dyspozycyjnych Pani/Pana zdaniem są determinowane przez wzory ról społecznych? (zbiór oczekiwań wobec jednostki związane z posiadaniem określonego statusu społecznego)

Działania Żandarmerii Wojskowej determinowane przez wzory ról społecznych to zapewnianie bezpieczeństwa społecznego poprzez zapewnienie bezpieczeństwa przez ochronę porządku publicznego na terenach i obiektach jednostek wojskowych oraz w miejscach publicznych, ochronę życia, zdrowia ludzi i mienia wojskowego. Zapobieganie popełniania przestępstw i wykroczeń.

4. Co jest potrzebne Pani/Pana zdaniem, aby zapewnić bezpieczeństwo społeczne przez grupy dyspozycyjne?

Żandarmeria Wojskowa aby zapewnić bezpieczeństwo społeczne potrzebuje przede wszystkim wysoce wyspecjalizowanych ludzi, odpowiedniej ilości sił i środków, wyspecjalizowanego sprzętu pełnej dyspozycyjności funkcjonariuszy.

5. W jakim stopniu działania grup dyspozycyjnych Pani/Pana zdaniem są determinowane przez historię grup dyspozycyjnych i uwarunkowania kulturowe? (wartości, wzory, normy, struktury organizacyjne)

Działania Żandarmerii Wojskowej są w dużym stopniu determinowane poprzez historię czy też uwarunkowania kulturowe. Obywa się to poprzez pielęgnowanie tradycji tej formacji, uczestniczenie we wszystkich uroczystościach związanych z Siłami Zbrojnymi.

6. W jakim zakresie wizerunek grup dyspozycyjnych może być użyteczny w procesie zapewniania bezpieczeństwa społecznego?

Wizerunek Żandarmerii Wojskowej oddziałuje na poczucie bezpieczeństwa wśród społeczeństwa poprzez mundur i ogólny wizerunek wojskowy. Wizerunek jest użyteczny, ponieważ wpływa na poczucie respektu wśród społeczeństwa poprzez mundur i całą prezentację przedstawicieli tej grupy dyspozycyjnej.

7. Jakie Pani/Pana zdaniem są największe utrudnienia dla grup dyspozycyjnych w procesie zapewniania bezpieczeństwa społecznego w trakcie zwykłego funkcjonowania państwa?

Żandarmeria Wojskowa nie zauważa utrudnień w realizacji swoich działań w trakcie zwykłego funkcjonowania państwa, jedynymi strefami może być zbyt małe finansowanie tej grupy przez państwo. Także takimi utrudnieniami może być zbyt mała świadomość społeczeństwa na temat uprawnień, działań i funkcjonowania tej grupy dyspozycyjnej.

8. W jakim stopniu Pani/Pana zdaniem uwarunkowania społeczne utrudnią realizację zadań grup dyspozycyjnych w trakcie normalnego funkcjonowania państwa?

W trakcie normalnego funkcjonowania państwa Żandarmeria Wojskowa nie zauważa utrudnień w realizacji swoich działań przewidzianych w ustawie, na które miały wpływać uwarunkowania społeczne. Wszelkie utrudnienia w funkcjonowaniu tej służby wynikają z podstawowych utrudnień występujących w trakcie realizowania swoich czynności zawodowych. Jedynymi utrudnieniami jest mała śniadość społeczeństwa odnośnie spektrum czynności jakie może wykonywać Żandarmeria Wojskowa wśród społeczeństwa, mowa tu o legitymowaniu obywateli, którzy podczas takiej kontroli sprawiają problemy.

9. W jakim stopniu Pani/Pana zdaniem uwarunkowania społeczne ułatwiają realizację zadań grup dyspozycyjnych w trakcie normalnego funkcjonowania państwa?

Uwarunkowania społeczne ułatwiają realizację zadań Żandarmerii Wojskowej w trakcie normalnego funkcjonowania państwa poprzez wszelkie przestrzeganie uwarunkowań prawnych, doświadczenie w działaniach i szybkości działań, które bezpośrednio oddziałują na bezpieczeństwo społeczne.

10. W jakim stopniu Pani/Pana zdaniem regulacje prawne dotyczące działań grup dyspozycyjnych były wystarczające do zapewnienia bezpieczeństwa w trakcie pandemii Covid-19?

Regulacje prawne działań Żandarmerii Wojskowej jak w każdej innej służbie dyspozycyjnej były dostosowywane do panującej sytuacji w kraju i szybkości rozwijającej się pandemii. Sytuacja pandemii Covid-19 zaskoczyła wszystkich i była sytuacją nową na którą żadna służba nie była gotowa jeśli chodzi o regulacje prawne zarówno wewnętrzne jak i zewnętrzne. Jednak wszelkie działania były dostosowywane natychmiast do aktualnej sytuacji w kraju, wszelkich obostrzeń i regulacji prawnych.

11. Jakie problemy prawne działań reprezentowanych przez Panią/Pana grup dyspozycyjnych wynikły w trakcie pandemii Covid-19?

Regulacje prawne dotyczące pandemii Covid-19 były aktualizowane i dostosowane natychmiast do wszelkich regulacji prawnych wydawanych przez władze. Jedynym problemem stanowiła dynamiczność rozwijającej się sytuacji, wszelkich obostrzeń i regulacji prawnych, które były aktualizowane często co stanowiło logistyczne utrudnienia dostosowaniem działań do aktualnych regulacji.

12. Jakie różnice w funkcjonowaniu grup dyspozycyjnych w trakcie pandemii Covid-19 Pani/Pana zdaniem wystąpiły w porównaniu do normalnego funkcjonowaniem przed wystąpieniem pandemii?

Żandarmeria Wojskowa wykonywała swoje czynności niezmiennie i podejmowała wszelkie działania jak w trybie normalnego funkcjonowania państwa, jednakże wszelkie działania wymagały logistycznego rozplanowania wszelkich działań, ograniczenia zewnętrznego kontaktu z innymi, podporządkowanie się do rygoru dezynfekcji oraz zmian w funkcjonowaniu wewnętrznym poprzez rozplanowanie dwuzmianowe, tak aby ograniczyć kontakt w celu zapewnienie bezpieczeństwa życia i zdrowia. Odprawy i wyjazdy zostały ograniczone do minimum bądź całkowicie wstrzymane, podejmowanych zostało mniej działań w innych jednostkach, wszelkie rozmowy były prowadzone w trybie zdalnym. Także doszły nowe zadania jakimi było wspomaganie Policji w kontrolowaniu przestrzegania kwarantanny wśród obywateli, wspieranie Policji w zakresie ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego. Żandarmerii Wojskowej przysługiwały uprawnienia takie jak Policji, czyli przysługiwały im w zakresie niezbędny do wykonywania działań wobec wszystkich nawet cywilów, uprawnienia policjantów.

13. Jakie zagrożenia bezpieczeństwa społecznego Pani/Pana zdaniem wystąpiły w trakcie pandemii Covid-19?

Największymi zagrożeniami bezpieczeństwa społecznego według Żandarmerii Wojskowej były zagrożenie życia i zdrowia społeczeństwa, dynamicznie rozprzestrzenianie się wirusa oraz nieznany przebieg choroby czy też dalszy jej rozwój.

Ważnym zagrożeniem był także strach wśród społeczeństwa, które nie wiedziało jaki będzie dalszy rozwój wirusa i jego przebieg czasowy.

14. Jakie Pani/Pana zdaniem są największe utrudnienia dla grup dyspozycyjnych w procesie zapewniania bezpieczeństwa społecznego w trakcie pandemii Covid-19?

Największymi utrudnieniami dla Żandarmerii Wojskowej jak i wszystkich służb działających w celu zaogniania bezpieczeństwa był dynamizm rozwoju wirusa oraz niewiadomy przebieg w zakresie czasowym. Dostosowywanie wszelkich działań mających na celu ochronę życia i zdrowia zarówno wewnątrz działań tej służby jak i zewnątrz podczas podejmowanych działań wynikających z uprawnień. Nowe obowiązki, które wymagały ścisłej współpracy z innymi służbami w celu zapewnienia bezpieczeństwa społecznego obywateli w trakcie pandemii Covid-19 oraz dostosowywanie odpowiedniej ilości funkcjonariuszy i dostępności materiałów osobowych w celu zapewnienia swojego zdrowia i życia jak i osób współpracujących ze sobą.

15. Jak przebiega funkcjonowanie Pani/Pana grupy dyspozycyjnej w stanie zwykłego funkcjonowania państwa? Jak przebiega proces rekrutacji, szkolenia, podnoszenia kwalifikacji? Jak odbywa się realizowanie zadań związanych z bezpieczeństwem społecznym? Jak przebiegają relacje z otoczeniem społecznym? W jaki sposób odbywa się współpraca z innymi grupami dyspozycyjnymi?

Funkcjonowanie Żandarmerii Wojskowej w trakcie normalnego funkcjonowania państwa jest zależne od wykonywanych czynności i zakresu obowiązków. Żandarmeria Wojskowa posiada między innymi sekcje dochodzeniową, śledczą, operacyjną, kryminalną, prewencji czy też logistyczną. Zakres obowiązków w poszczególnych sekcjach różni się od siebie. Żołnierze Żandarmerii Wojskowej wykonują działania określone w art. 4, wobec osób określonych w art. 3 ust. 2 Dz.U.2021.1214 w którym mają prawo do między innymi legitymowania w celu ustalenia tożsamości, zatrzymania w przypadkach i trybie określonym w przepisach o postępowaniu karnym, używania i wykorzystywania środków przymusu bezpośredniego i broni palnej na zasadach określonych w art. 42 i wiele innych czynności, które szczegółowo są opisane w ustawie. Do zawodowej służby Wojskowej Żandarmerii Wojskowej mogą być powołani (wyznaczeni) kandydaci, którzy posiadają między innymi odpowiednie kwalifikacje, zdolności fizyczne jak i psychiczne do pełnienia służby wojskowej, żołnierze zawodowi, którzy pełnią zawodową służbę wojskową na stanowiskach służbowych w jednostkach wojskowych, żołnierze rezerwy, którzy posiadają przeszkolenie wojskowe, osoby posiadające stopień Policji, Straży Granicznej, Biura

Ochrony Rządu, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Więziennej, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Wywiadu Wojskowego, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Straży Marszałkowskiej czy Służby Celno- Skarbowej. Postępowanie kwalifikacyjne ma na celu ustalenie, czy kandydat spełnia warunki do służby w Żandarmerii Wojskowej określone w rozporządzeniu Ministra Obrony Narodowej z dnia 14 grudnia 2001 r. w sprawie dodatkowych warunków fizycznych i psychicznych oraz kwalifikacji żołnierzy Żandarmerii Wojskowej. Postępowanie jest wieloetapowe. Na podnoszenie kwalifikacji czy też szkoleń żołnierzy jest przewidziany budżet i każdy żołnierz może podnosić swoje kwalifikacje. Zadania związane z bezpieczeństwem społecznym są związane z całym postępowaniem, wykonywaniem czynności określonych w ustawie i całkowicie wpływają one na stanowienie bezpieczeństwa społecznego. Żandarmeria Wojskowa nie utrzymuje bezpośrednich relacji z otoczeniem społecznym, jedynymi sytuacjami są wszelkiego rodzaju uroczystości państwowe, w których bierze czynny udział. Żandarmeria Wojskowa utrzymuje ścisłe relacje z innymi grupami dyspozycyjnymi, poprzez wspólne szkolenia czy ćwiczenia. Największymi relacjami związana jest z Policją podczas wykonywanych czynności, ale także z Strażą Graniczną, Państwową Strażą Pożarną czy też Ratownictwem Medycznym, wszystko zależy od sytuacji, która występuje i wymaga użycia danych służb jak np. klęski żywiołowe czy też sytuacje kryzysowej w państwie.

16. Jak przebiega funkcjonowanie Pani/Pana grupy dyspozycyjnej w trakcie pandemii Covid-19? Jak przebiega proces rekrutacji, szkolenia, podnoszenia kwalifikacji? Jak odbywa się realizowanie zadań związanych z bezpieczeństwem społecznym? Jak przebiegają relacje z otoczeniem społecznym? W jaki sposób odbywa się współpraca z innymi grupami dyspozycyjnymi?

Funkcjonowanie Żandarmerii Wojskowej w trakcie pandemii Covid-19 uległo zmianom. Wszelkie obowiązki, które przewiduje ustawa i były wykonywane w normalnym trybie funkcjonowania państwa obywateli odbywały się, lecz z przestrzeganiem wszelkich zasad epidemiologiczno-sanitarnych. Wewnętrzne wykonywanie obowiązków musiało być przystosowane i zmienione do panującej sytuacji pandemicznej w kraju. Panowała dwuzmianowa zmiana, wszelkie rekrutacje, szkolenia czy też podnoszenie kwalifikacji przez żołnierzy w większości zostały wstrzymane na czas pandemii, w nielicznych przypadkach zostały skrócone bądź przeprowadzane zdalnie z uwzględnieniem aktualnych restrykcji. Wszelkie relacje z otoczeniem czy też uroczystości państwowe były wstrzymane bądź przeprowadzane w zgodzie z aktualnymi restrykcjami. Współpraca z innymi grupami dyspozycyjnymi była zachowana i zwiększona podczas pandemii., wszystko odbywało się z przestrzeganiem zasad dystansu i zachowania pełnego bezpieczeństwa

poprzez stosowanie maseczek i innych rzeczy zgodnie z zaleceniami. Współpraca przede wszystkim z Policją była wzmożona ponieważ wspólnie były podjęte działania wraz z aktualnymi nałożonymi rozkazami odnośnie pilnowania i sprawdzania cywilów czy przestrzegają panujących obecnie nakazów i zakazów dotyczących kwarantanny i przestrzeganie aktualnych nakazów i zakazów związanych z panującym wirusem i pandemia Covid-19.

Załącznik 2. Transkrypcja wywiadu eksperckiego przeprowadzonego z przedstawicielami Straży Granicznej.

Wywiad ekspercki został przeprowadzony 06.09.2022 roku w Podlaskim Oddziale Straży Granicznej w Białymstoku.

Wywiadu eksperckiego udzielili:

Ppłk SG Wojciech Zyśkowski, Naczelnik Wydziału Analiz, Informacji i Współpracy Międzynarodowej Podlaskiego Oddziału Straży Granicznej.

Mjr SG Andrzej Bagiński, Zastępca Naczelnika Wydziału Granicznego Podlaskiego Oddziału Straży Granicznej.

1. Czym Pani/Pana zdaniem jest bezpieczeństwo społeczne? Jakie są jego determinanty?

Jest to element całego bezpieczeństwa narodowego, zaczynając od pojedynczych obywateli po zapewnienie bezpieczeństwa całego regionu. Determinantami bezpieczeństwa społecznego jest czas oraz miejsce wystąpienia sytuacji kryzysowej. Są to fizyczne i zdrowotne zdolności przedstawicieli Straży Granicznej. Sytuacja ekonomiczna w kraju oraz rozwój kraju. Determinanty bezpieczeństwa można podzielić na subiektywne : odczucia ludzi w tym doświadczenie oraz nałożone oczekiwania jak i obiektywne: zagrożenia w sytuacjach krytycznych i działania podjęte w celu ich przeciwdziałania.

2. W jakim stopniu Pani/Pana zdaniem działanie grup dyspozycyjnych przyczynia się do zapewniania bezpieczeństwa społecznego?

Straż Graniczna w dużym stopniu przyczynia się do zapewniania bezpieczeństwa społecznego poprzez zapewnienie fizycznego bezpieczeństwa obywateli, wykonywanie zadań ustawowych, poprzez uprawnienia, które posiadają a nie konieczność obowiązku. Straż Graniczna zapewnia psychiczny komfort obywateli poprzez swoje działania, zapewnia bezpieczeństwo bytowe. Jeśli wystąpi sytuacja kryzysowa i jest brak innych podmiotów bądź ich czas dojazdu jest wydłużony przyjazdu na miejsce zdarzenia jakim jest np. granica kraju. Straż Graniczna jest pierwszym podmiotem udzielającym niezbędnej pomocy przy wszelkiego rodzaju klęskach i sytuacjach kryzysowych. Straż Graniczna jest pierwszym podmiotem przy granicy kraju, zapewniają komfort psychiczny i wszelkiego rodzaju pomoc osobom przekraczającym granice. Straż Graniczna egzekwuje normy prawne, tak aby społeczeństwo miało poczucie zapewnionego bezpieczeństwa.

3. W jakim zakresie działania grup dyspozycyjnych Pani/Pana zdaniem są determinowane przez wzory ról społecznych?

Działania Straży Granicznej determinowane przez wzory ról społecznych to nieustawowe role zapewniania bezpieczeństwa społecznego poprzez ochronę granic, zabezpieczenie obywateli, kontrola nad migracją przygraniczną, kontrole na granicach w celu utrzymania bezpieczeństwa kraju, uzupełnianie i wspomaganie służby celno-skarbowej przy przemieszczaniu się towarów w celu utrzymania bezpieczeństwa gospodarczego państwa, kontrola rejonu przygranicza, zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego poprzez kontrole transportu drogowego, kontrolę zatrudnienia. Zapobieganie przemytom na teren kraju i wyeliminowanie nieuczciwej konkurencji. Straż Graniczna jest pierwszym ramieniem innych służb poprzez sprawowanie całkowitej kontroli, nadzorowania np. przemytów amunicji na teren kraju, radioaktywnych rzeczy, odpadów.

4. Co jest potrzebne Pani/Pana zdaniem, aby zapewnić bezpieczeństwo społeczne przez grupy dyspozycyjne?

Straż Graniczna aby zapewnić bezpieczeństwo społeczne potrzebuje przede wszystkim odpowiedniej ilości sił i środków, które są niezbędne do działań wykonywanych przez te podmioty. Niezbędnym są właściwe normy prawne zgodne z aktualną sytuacją w kraju, które muszą być jasne i dostosowane do potrzeb. Struktury Straży Granicznej muszą być mobilne i przystawać do rzeczywistości. Niezbędnym jest także akceptacja wśród społeczeństwa wykonywanych czynności.

5. W jakim stopniu działania grup dyspozycyjnych Pani/Pana zdaniem są determinowane przez historię grup dyspozycyjnych i uwarunkowania kulturowe? (wartości, wzory, normy, struktury organizacyjne)

Działania Straży Granicznej w dużym stopniu są determinowane poprzez swoją historię, tutaj można przywołać etos rycerstwa, który jest przekazywany przez reprezentantów tej służby. Uwarunkowania historyczne, pielęgnowanie tradycji, aktywny udział w wszelkiego rodzaju wydarzeniach mają ogromne znaczenie w kierowaniu Straży Granicznej. Uwarunkowania kulturowe są pielęgnowane poprzez kampusy honorowe, sale tradycji, przekazywanie pewnych norm z pokolenia na pokolenie.

6. W jakim zakresie wizerunek grup dyspozycyjnych może być użyteczny w procesie zapewniania bezpieczeństwa społecznego?

Wizerunek Straży Granicznej jest istotnym elementem w procesie zapewniania bezpieczeństwa społecznego. Jest on tworzony poprzez indywidualny obraz danej jednostki, działania służby w danej jednostce. Struktura organizacyjna całej jednostki i wizerunek placówki także oddziałuje na postrzeganie społeczeństwa. Wizerunek oddziału i przebywanie blisko obywateli wpływa na zapewnianie bezpieczeństwa społecznego. Wpływ mają dwa czynniki bierne w tym neutrudnianie działań straży granicznej, poprzez zaufanie do ich działań utworzone przez wcześniejszy dobry

wizerunek i czynne pomoc w działaniach, pomoc materiałowa to wszystko możliwe jest dzięki tworzeniu dobrego wizerunku Straży Granicznej.

7. Jakie Pani/Pana zdaniem są największe utrudnienia dla grup dyspozycyjnych w procesie zapewniania bezpieczeństwa społecznego w trakcie zwykłego funkcjonowania państwa?

W trakcie zwykłego funkcjonowania państwa największymi utrudnieniami w działaniach Straży Granicznej są małe bądź niewystarczające zasoby materialne takie jak specjalistyczny sprzęt, ludzie którzy przeszkadzają w realizacji zadań.

8. W jakim stopniu Pani/Pana zdaniem uwarunkowania społeczne utrudniają realizację zadań grup dyspozycyjnych w trakcie normalnego funkcjonowania państwa?

W trakcie normalnego funkcjonowania państwa występują utrudnienia realizowanych zadań w aspekcie uwarunkowań społecznych poprzez utrudnienia realizacji działań Straży Granicznej przez grupy społeczne, przemytników, osoby które nielegalnie chcą przekroczyć granicę kraju.

9. W jakim stopniu Pani/Pana zdaniem uwarunkowania społeczne ułatwiają realizację zadań grup dyspozycyjnych w trakcie normalnego funkcjonowania państwa?

Uwarunkowania społeczne ułatwiają realizację zadań Straży Granicznej w trakcie normalnego funkcjonowania państwa poprzez przestrzeganie uwarunkowań prawnych, doświadczenie grup ze Straży Granicznej także w dużym stopniu ułatwia realizację działań w celu zapewniania bezpieczeństwa.

10. W jakim stopniu Pani/Pana zdaniem regulacje prawne dotyczące działań grup dyspozycyjnych były wystarczające do zapewnienia bezpieczeństwa w trakcie pandemii Covid-19?

Regulacje prawne dotyczące działań Straży Granicznej w momencie jej wystąpienia były niewystarczające, ponieważ sytuacja wystąpienia pandemii Covid-19 była sytuacją nową, nieobjętą we wcześniejszych regulacjach prawnych. Dlatego też powstawały wraz z dynamicznie rozwijającym się wirusem nowe regulacje prawne, które były dostosowane do występującej aktualnie sytuacji pandemicznej.

11. Jakie problemy prawne działań reprezentowanych przez Panią/Pana grup dyspozycyjnych wynikły w trakcie pandemii Covid-19?

Problemów prawnych Straż Graniczna nie dostrzegła, ponieważ wewnątrz wszelkie działania były podjęte natychmiast i dostosowane do aktualnej sytuacji panującej w kraju.

12. Jakie różnice w funkcjonowaniu grup dyspozycyjnych w trakcie pandemii Covid-19 Pani/Pana zdaniem wystąpiły w porównaniu do normalnego funkcjonowaniem przed wystąpieniem pandemii?

Pojawiły się nowe dotychczas nie realizowane zadania, nastąpiła zmiana sposobu realizacji zadań dostosowanych do panującego reżimu sanitarnego, nastąpiła wewnętrzna zmiana sposobu działań, zmiana bieżącego funkcjonowania podczas kontroli przygranicznej dostosowanej do aktualnej sytuacji pandemicznej, informowanie sanepidu o wjeździe na teren kraju obywateli innych państw, zmiany postępowały dynamicznie w postępowaniu pandemicznym, zmianom ulegały możliwości wjazdu oraz opuszczaniu kraju obywateli innych państwa na granicy.

13. Jakie zagrożenia bezpieczeństwa społecznego Pani/Pana zdaniem wystąpiły w trakcie pandemii Covid-19?

Największymi zagrożeniami bezpieczeństwa społecznego w trakcie pandemii Covid-19 z punktu widzenia Straży Granicznej było zagrożenie zdrowia i życia, ograniczenia podróżowania, sprawy egzystencjonalne obywateli, utrudnienia pracy i możliwości przekraczania granicy w celu powrotu bądź podjęcia pracy.

14. Jakie Pani/Pana zdaniem są największe utrudnienia dla grup dyspozycyjnych w procesie zapewniania bezpieczeństwa społecznego w trakcie pandemii Covid-19?

Największymi utrudnieniami dla Straży Granicznej w procesie zapewniania bezpieczeństwa społecznego w trakcie pandemii Covid-19 była dostępność osobowych materiałów oraz dostosowanie odpowiedniej ilości kadry pełniącej służbę oraz dynamizm rozwijającego się wirusa.

15. Jak przebiega funkcjonowanie Pani/Pana grupy dyspozycyjnej w stanie zwykłego funkcjonowania państwa? Jak przebiega proces rekrutacji, szkolenia, podnoszenia kwalifikacji? Jak odbywa się realizowanie zadań związanych z bezpieczeństwem społecznym? Jak przebiegają relacje z otoczeniem społecznym? W jaki sposób odbywa się współpraca z innymi grupami dyspozycyjnymi?

W stanie zwykłego funkcjonowania państwa Straż Graniczna wykonuje czynności wynikające z ustawy. Stoi na straży granic państwa, zapobiega różnego rodzaju przemytom i nielegalnym przekroczeniom granicy. Współpracuje ze służbą celno-skarbową. Straż Graniczna jest pierwszym ogniwem chroniącym przygranicze kraju i jako pierwsi pomagają w sytuacjach tego wymagających, podczas zdarzeń w obrębie ich działań. Proces rekrutacji z godnie z art. 36 ust. 1 ustawy z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej o przyjęciu do służby odbywa się poprzez decyzje Komendanta Głównego Straży Granicznej, Komendanta BSW SG, komendantów oddziałów Straży Granicznej oraz komendantów ośrodków szkolenia Straży Granicznej oraz komendantów ośrodków Straży Granicznej. Nabór do służby w naszej formacji jest zdecentralizowany osoba zainteresowana powinna osobiście złożyć swoją ofertę do wybranej jednostki organizacyjnej SG. Nabór do służby odbywa się w dwóch etapach. Następuje przeprowadzenie wstępnej rozmowy kwalifikacyjnej pozwalającej w szczególności na ocenę

umiejętności autoprezentacji, poprawności w formułowaniu myśli, umiejętności nawiązywania kontaktu, poziomu elokwencji, a także na poznanie zainteresowań, kwalifikacji i doświadczeń zawodowych kandydata, jak również ustalenia stopnia motywacji do podjęcia służby z uwzględnieniem m.in. poziomu wiedzy o Straży Granicznej, przeprowadzane są testy psychologiczne. Drugi etap postępowania składa się z: testu pisemnego z zakresu wiedzy ogólnej, testu pisemnego ze znajomości wybranego języka obcego, testu sprawności fizycznej, oraz przeprowadzana jest rozmowa kwalifikacyjna. Funkcjonariusze Straży Granicznej obowiązkowo muszą odbywać testy sprawnościowe oraz sprawdzana jest umiejętność strzelania. Relacje z otoczeniem społecznym są utrzymane, Straż Graniczna stara się być pomocna w każdym aspekcie udzielanej pomocy w ramach swoich uprawnień, stara się utrzymywać dobry wizerunek wśród społeczeństwa i jest aktywna na różnego rodzaju uroczystościach. Straż Graniczna na centralnym utrzymuje ścisłą współpracę z innymi grupami dyspozycyjnymi poprzez wspólne ćwiczenia i szkolenia. Współpracuje między innymi z Państwową Strażą Pożarną czy też Policją, Państwowym Ratownictwem Medycznym w zależności od potrzeb, które wynikają z danych sytuacji kryzysowych.

16. Jak przebiega funkcjonowanie Pani/Pana grupy dyspozycyjnej w trakcie pandemii Covid-19? Jak przebiega proces rekrutacji, szkolenia, podnoszenia kwalifikacji? Jak odbywa się realizowanie zadań związanych z bezpieczeństwem społecznym? Jak przebiegają relacje z otoczeniem społecznym? W jaki sposób odbywa się współpraca z innymi grupami dyspozycyjnymi?

Funkcjonowanie straży Granicznej w trakcie pandemii Covid-19 było dostosowane do występującego reżimu sanitarno-epidemiologicznego i modyfikowane wraz ze wchodzącymi zmianami. Proces rekrutacji, szkolenia i podnoszenia kwalifikacji w szczycie wystąpienia pandemii Covid-19 był wstrzymany w celu zminimalizowania ryzyka zakażenia, wraz z łagodzeniem reżimu sanitarno-epidemiologicznego procesy te były prowadzone zdalnie. Realizowanie zadań związanych z bezpieczeństwem społecznym było nieprzerwanie realizowane z tym, że uległo modyfikacjom, które były dostosowywane do panującej sytuacji w kraju. Relacje z otoczeniem społecznym wraz z wystąpieniem pandemii Covid-19 były wstrzymane poprzez nakaz utrzymania dystansu społecznego, a także w pewnym momencie zakaz uczestniczenia w przestrzeni publicznej. Współpraca z innymi służbami cały czas była aktywna i realizowana z utrzymaniem reżimu sanitarno-epidemiologicznego, na granicy w trakcie pandemii Covid-19. Straż Graniczna współpracowała z Państwową Strażą Pożarną w celu badania temperatury osób przekraczających granice kraju, oraz współpraca z sanepidem w celu informacji o przekroczeniu granicy i przedstawianiu czasu kwarantanny, która była w tym okresie nakładana.

Załącznik 3. Transkrypcja wywiadu eksperckiego przeprowadzonego z przedstawicielem Policji.

Wywiad ekspercki został przeprowadzony 13.09.2022 roku za pomocą Microsoft Teams.

Wywiadu eksperckiego udzielił:

Mł. Insp. Dr inż. Robert Maciejczyk, zastępca kierownika ZSK CSP w Legionowie.

1. Czym Pani/Pana zdaniem jest bezpieczeństwo społeczne? Jakie są jego determinanty?

Bezpieczeństwo społeczne wiąże się przede wszystkim z minimalizacją zagrożeń na życie, zdrowie i mienie, wiąże się z zapewnieniem bezpieczeństwa i porządku publicznego. Determinantami bezpieczeństwa społecznego są zagrożenia przestępczością, przestępczością zorganizowaną, wykroczenia, zagrożenia w ruchu drogowym, patologie społeczne, zagrożenia osób starych czyli tu mowa o przestępstwie „na wnuczka”. Policja zapewnia te bezpieczeństwo społeczne w największym stopniu.

2. W jakim stopniu Pani/Pana zdaniem działanie grup dyspozycyjnych przyczynia się do zapewniania bezpieczeństwa społecznego?

Przede wszystkim można to zmierzyć przez wykrywalność, jeśli mowa o zagrożeniach przestępczością to ona determinuje i przyczynia się do zapewniania bezpieczeństwa społecznego. Jeśli mamy ujawnione jakieś przestępstwo to wykonujemy czynności wykrywcze, są trzy rodzaje: zostaje złapany na gorącym uczynku, zostaje rozpoznany przez ofiarę, w ogóle nie mamy żadnych informacji co do sprawcy popełnionego przestępstwa. To wszystko można brać za wskaźnik w wszystkich zagrożeniach przestępczością. Jeśli mówimy o zagrożeniach w ruchu drogowym, tam też sprawcy dokonują przestępstw i wykroczeń to będziemy mówić o poziomie bezpieczeństwa, w przypadku imprez masowych i zapewniania bezpieczeństwa i porządku. To wszystko świadczy o stopniu działań Policji w celu zapewniania bezpieczeństwa społecznego.

3. W jakim zakresie działania grup dyspozycyjnych Pani/Pana zdaniem są determinowane przez wzory ról społecznych?

Spółeczeństwo ma wpływ i siłę ustawodawczą. To jest jeden elementów determinowania przez role społeczne zakresu działań Policji. Drugim elementem w odbiorze społecznych są to protesty np. 25 lat temu w Szczytnie 20 latek został zamordowany i były odbywane marsze z tego powodu, to jest pewnego rodzaju presja na społeczeństwo. Budżety samorządowe sobie nie poradzi bez budżetu społecznego, więc jest to bardzo ważne w tym obszarze. Kiedyś był moment, że zamykano bardzo dużo komisariatów, a ważnym społecznie jest obecność komisariatu, w którym to pełni służbę Policjant w mundurze, a nie np. e komisariat, bądź aplikacja, to stało się przez nacisk

społeczeństwa co pokazuje jak istotna jest relacja ze społeczeństwem i pewne zachowane wzory roli społecznej jaka pełni funkcjonariusz Policji.

4. Co jest potrzebne Pani/Pana zdaniem, aby zapewnić bezpieczeństwo społeczne przez grupy dyspozycyjne?

Aby zapewnić bezpieczeństwo społeczne przez Policje jest potrzebny przede wszystkim budżet. Bez budżetu nie ma ani ludzi ani wyspecjalizowanego sprzętu. Drugim elementem są szkolenia, wykwalifikowanych funkcjonariuszy. Dostosowanie szkoleń do rozwoju cywilizacyjnego.

5. W jakim stopniu działania grup dyspozycyjnych Pani/Pana zdaniem są determinowane przez historię grup dyspozycyjnych i uwarunkowania kulturowe?

Uwarunkowania kulturowe, wyznawcy hinduizmu noszą turbany, kiedyś w Polsce taka osoba była zmuszona do zdjęcia, a kultura mu na to nie pozwalała, teraz to wszystko się zmieniło i dostosowało do uwarunkowań kulturowych i nie tylko. Pewnego rodzaju uwarunkowania kulturowe oddziałujące na działania grup dyspozycyjnych. Działania Policji jest dostosowywane do pewnego rodzaju zachowań. Wszystkie elementy, które są w kulturze społecznej są w elementach działań Policji stosowane i kładzie się na to duży nacisk.

6. W jakim zakresie wizerunek grup dyspozycyjnych może być użyteczny w procesie zapewniania bezpieczeństwa społecznego?

Wizerunek w bardzo dużym stopniu jest użyteczny i wpływa na proces zapewniania bezpieczeństwa społecznego. Odbiór społeczny jest bardzo ważnym elementem funkcjonowania Policji. Policja nakłada duży nacisk na swój wizerunek i kreowanie jego dobrego odbioru, poprzez różne akcje społeczne, promowanie działań policji. Element ubioru munduru jest bardzo ważny i cała prezentacja funkcjonariusza. W zależności od grupy społecznej, w momencie kiedy ofiara jest dziecko pojawia się Policjant psycholog, jeśli są traumatyczne przeżycia ze zmuszeniem do czynności seksualnych kobiety pojawia się Policjant kobieta-psycholog, aby ten odbiór był jak najlepszy i dostosowany do zdarzenia. Policja robi loga, robi kampanie społeczne, kampanie promocyjne, kampanie związane z profilaktyką społeczną, aby ten odbiór był jak najlepszy policjanta przez społeczeństwo.

7. Jakie Pani/Pana zdaniem są największe utrudnienia dla grup dyspozycyjnych w procesie zapewniania bezpieczeństwa społecznego w trakcie zwykłego funkcjonowania państwa?

Największymi utrudnieniami w procesie zapewniania bezpieczeństwa społecznego w trakcie normalnego funkcjonowania państwa jest to, że Policja musi poszukiwać przestępców, utrudnienia wynikają z tego, że obywatel nie chce się poddać czynnościom/poleceniom funkcjonariusza, utrudnienia wynikają z budżetu na policję. Jeśli mamy konstytucyjne prawa obywatela zakazują

podśluchiwanie obywatela bez zgody sądu, to pewnego rodzaju utrudnienie w pracy Policji. Od tego czy możemy zerknąć obywatelowi np. do samochodu, na konto bankowe itp.. Musi wyrazić zgodę sąd okręgowy w niejawnym postępowaniu. To są utrudnienia wynikające z ochroną praw człowieka.

8. W jakim stopniu Pani/Pana zdaniem uwarunkowania społeczne utrudnią realizację zadań grup dyspozycyjnych w trakcie normalnego funkcjonowania państwa

W trakcie normalnego funkcjonowania państwa występują utrudnienia realizowanych zadań w aspekcie uwarunkowań społecznych poprzez utrudnienia realizacji działań Policji przez grupy społeczne, czy też pojedynczych obywateli.

9. W jakim stopniu Pani/Pana zdaniem uwarunkowania społeczne ułatwiają realizację zadań grup dyspozycyjnych w trakcie normalnego funkcjonowania państwa?

Uwarunkowania społeczne ułatwiają realizację zadań Policji w trakcie normalnego funkcjonowania państwa poprzez przestrzeganie uwarunkowań prawnych, doświadczenie funkcjonariuszy i przeszkolenie na każdą sytuację wymagającą interwencji Policji.

10. W jakim stopniu Pani/Pana zdaniem regulacje prawne dotyczące działań grup dyspozycyjnych były wystarczające do zapewnienia bezpieczeństwa w trakcie pandemii Covid-19?

Pandemia Covid-19 zaskoczyła każdego, pojawiły się nowe zadania w Policji tzw. Monitoring poddawanych osób izolacji i kwarantannie, uregulowania prawne były aktualizowane i dostosowywane na bieżąco. Pojawiały się nowe zadania i reakcja na nie była cały czas w toku uczenia się wraz z rozwijającym się zdarzeniem.

11. Jakie problemy prawne działań reprezentowanych przez Panią/Pana grup dyspozycyjnych wynikły w trakcie pandemii Covid-19?

Problem prawny działań Policji w trakcie pandemii Covid-19 wynikał z postępowania obywateli obywatele, którzy podczas legitymowania zgodnie z artykułem 65a kodeksu wykroczeń, obywatel mógł odmówić legitymowania ze względu na nakaz zachowania dystansu społecznego. Ze względu na tą sytuację musiała pojawić się aktualizacja dostosowana do sytuacji panującej w kraju umożliwiająca pracę Policji i możliwość legitymowania obywateli.

12. Jakie różnice w funkcjonowaniu grup dyspozycyjnych w trakcie pandemii Covid-19 Pani/Pana zdaniem wystąpiły w porównaniu do normalnego funkcjonowaniem przed wystąpieniem pandemii?

W trakcie pandemii Covid-19 w porównaniu do normalnego funkcjonowania państwa przed pandemią, wystąpiły pewne różnice a mianowicie zmianie nastąpiło szkolnictwo policyjne. Szkolnictwo w pierwszym miesiącu pandemii zostało całkowicie zamknięte. Następnie

szkolnictwo policjantów zostało skrócone na czas pandemii co wywołało sprzeciwy, że ten czas szkolenia policjantów jest za krótki. Wiedza teoretyczna była przekazywana zdalnie. Determinantami także były zachodzące zmiany reżimu sanitarno-epidemiologicznego, który cały czas trzeba było dostosowywać w funkcjonowaniu i wykonywaniu czynności policji.

13. Jakie zagrożenia bezpieczeństwa społecznego Pani/Pana zdaniem wystąpiły w trakcie pandemii Covid-19?

Zagrożenia bezpieczeństwa społecznego w funkcjonowaniu Policji w trakcie pandemii Covid-19 to pojawienie się nowych przestępstw. Były cyberataki na cudowne leki, które miałyby leczyć zakażenie wirusem.

14. Jakie Pani/Pana zdaniem są największe utrudnienia dla grup dyspozycyjnych w procesie zapewniania bezpieczeństwa społecznego w trakcie pandemii Covid-19?

Największymi utrudnieniami w wykonywaniu czynności służbowych przez policjantów w trakcie pandemii Covid-19 to niedostosowanie się do poleceń policjantów i nakazów, nieprzestrzeganie nakazów kwarantanny izolacji. Wpływały też na to czynności procesowe jak przeszukania, na początku pandemii były ciężkie do określenia, czynności operacyjne jak zakładanie podsłuchów, jak ten reżim sanitarny w czasie takich czynności przestrzegać ale zostało to opanowane.

15. Jak przebiega funkcjonowanie Pani/Pana grupy dyspozycyjnej w stanie zwykłego funkcjonowania państwa? Jak przebiega proces rekrutacji, szkolenia, podnoszenia kwalifikacji? Jak odbywa się realizowanie zadań związanych z bezpieczeństwem społecznym? Jak przebiegają relacje z otoczeniem społecznym? W jaki sposób odbywa się współpraca z innymi grupami dyspozycyjnymi?

Funkcjonowanie Policji przebiega zgodnie z uregulowaniami prawnymi. Proces rekrutacji przebiega wieloetapowo i postawiony jest szereg wymagań. Trzeba mieć nienaganną opinie, być osobą niekaraną, posiadać co najmniej średnie wykształcenie, posiadać odpowiednią zdolność fizyczną jak i psychiczną do służby w formacjach uzbrojonych. Realizowanie zadań z bezpieczeństwem społecznym w normalnym funkcjonowaniu państwa, przebiega zgodnie z uregulowaniami prawnymi. Relacje z otoczeniem społecznym są zachowane, Relacje z obywatelami są, policjanci prowadzi dni otwarte czy szkół policyjnych i komend, noce muzeów, muzeum tradycji i historii, profilaktyka społeczna, funkcjonariusze na poziomie każdego stopnia administracji samorządowej. Policjanci chodzą do szkół prowadząc akcje z profilaktyką społeczną ruchu drogowych, w cyberbezpieczeństwie czy też przeciwdziałaniu narkomanii. Dostęp internetowy do policji, można zobaczyć funkcjonowanie policji więc ta otwartość jest na społeczność. Współpraca z grupami dyspozycyjnymi się odbywa z podmiotami, z organami ścigania i z organami administracji zespolonej i niezespolonej i z wyższymi uczelniami, w każdych

obszarach z jednostkami od bezpieczeństwa i porządku publicznego są umowy o współpracy na poziomie komendantów głównych i tam są informacje obszarów wymiany informacji, wspólnych szkoleń i wspólnych prowadzeń postępowań. A organ ścigania jakim w Polsce jest prokurator ma prawo śledztwo przydzielić policji w całości a innym organom w części. Współpraca jest na każdym poziomie.

16. Jak przebiega funkcjonowanie Pani/Pana grupy dyspozycyjnej w trakcie pandemii Covid-19? Jak przebiega proces rekrutacji, szkolenia, podnoszenia kwalifikacji? Jak odbywa się realizowanie zadań związanych z bezpieczeństwem społecznym? Jak przebiegają relacje z otoczeniem społecznym? W jaki sposób odbywa się współpraca z innymi grupami dyspozycyjnymi?

Zmiany nastąpiły w ilości przystępujących do doboru do Policji. W momencie gdy nie było zagrożenia Covid-19 w ciągu jednego dnia w jednym ośrodku mogło przystąpić 180 osób, w momencie fali pandemii 33 osoby przystępowały. Podczas testów wiedzy można było rozsadzić zgodnie z zachowaniem dystansu społecznego i bezpiecznie odległości tak w testach fizycznych sprawiało to trudność. Po każdym kandydacie trzeba było wszystko dezynfekować. Po przejściu dużych fal w jeden dzień było 72 osoby, a teraz wraca osób 90. Czynności się wydłużały dezynfekowania torów i reżimy musiały być zachowane. To spowodowało spadek przyjęć, o wiele mniej osób się szkoliło. Realizowanie zadań z bezpieczeństwem społecznym odbywało się bez zmian tylko z nałożeniem zasad i aktualnymi regulacjami prawnymi dotyczącymi pandemii Covid-19. Relacje z otoczeniem były wstrzymane ze względu na panującą sytuację w kraju i ryzyko zarażenia się wirusem i utrzymania bezpiecznego dystansu społecznego. Współpraca z innymi grupami dyspozycyjnymi była utrzymana tak jak stanowią umowy o współpracę, ale wszystko z zachowaniem reżimu sanitarno-epidemiologicznego i dostosowywane do panującej sytuacji w kraju.

Załącznik 4. Transkrypcja wywiadu eksperckiego przeprowadzonego z przedstawicielem Państwowej Straży Pożarnej.

Wywiad ekspercki został przeprowadzony 06.09.2022 roku w Komendzie Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w Bielsku Podlaskim.

Wywiadu eksperckiego udzielił:

Mł.bryg Wojciech Kusznerko, Komendant Powiatowego PSP w Bielsku Podlaskim.

1. Czym Pani/Pana zdaniem jest bezpieczeństwo społeczne? Jakie są jego determinanty?

Straż Pożarna zajmuje się przede wszystkim ratowaniem życia i mienia. Bezpieczeństwo społeczne szeroko rozumiane które żeby społeczeństwo było jak najbardziej zabezpieczone służby czuwają nad tym. Determinantami są ich profesjonalizm i gotowość działania w każdej chwili, dzięki czemu może być zapewnione bezpieczeństwo społecznej ludzkiej wiedzy, że pomoc może przyjść o każdym czasie w każdym miejscu. Są sytuacje na które wpływają różne czynniki jak czas dojazdu czy dotarcia do miejsca w której sytuacja się zdarzyła. Dzięki istnieniu tych służb, które działają w trybie 24 godzinnym, mogą dawać poczucie bezpieczeństwa wszystkim obywatelom. Determinantami są szybkość wykonanej akcji, specjalistyczny sprzęt dostosowany do danej sytuacji, mobilność 24 godzinna. Straż Pożarna działa na każdym obszarze jak na lądzie, na drogach, zdarzenia w komunikacji kolejowej, lotniczej.

2. W jakim stopniu Pani/Pana zdaniem działanie grup dyspozycyjnych przyczynia się do zapewniania bezpieczeństwa społecznego?

Straż Pożarna pełni służbę 24 godziny na dobę, są oficerowie operacyjni komendanci są na dyżurach, jest oficer operacyjny województwa, są to ludzie którzy są dyspozycyjni według harmonogramu. Od momentu ich zadysponowania i poinformowania o sytuacji kryzysowej są w stanie przybyć i uda się na miejsce zdarzenia w jak najkrótszym czasie. Są grupy specjalistyczne ponieważ Państwowa Straż pożarna to całe spektrum działań oprócz pożarów. Są różne sytuacje na wodzie, w powietrzu, wysokościowe, ratownictwo chemiczne, ratownictwo ekologiczne wodno-nurkowe są to grupy , które są w pełni dyspozycyjne. Są całkowicie wyspecjalizowane w swoim zakresie i każdy zastęp posiada specjalistów.

3. W jakim zakresie działania grup dyspozycyjnych Pani/Pana zdaniem są determinowane przez wzory ról społecznych? (zbiór oczekiwań wobec jednostki związane z posiadaniem określonego statusu społecznego)

Działania Państwowej Straży Pożarnej są determinowane przez wzory ról społecznych w dużym zakresie, ponieważ społeczeństwo widzi jak w wielkim spectrum działań strażacy są obecni. Państwowa Straż pożarna ma szerokie spectrum działań i zdarzenia, które wpływają do straży

pożarnej ukazuje jak społeczeństwo w pierwszej kolejności szuka pomocy w straży pożarnej. Straż pomaga w klęskach żywiołowych.

4. Co jest potrzebne Pani/Pana zdaniem, aby zapewnić bezpieczeństwo społeczne przez grupy dyspozycyjne?

Potrzebni są przede wszystkim ludzie ich wiedza i przygotowanie merytoryczne oraz szkolenia na wypadek różnych sytuacji, specjalistyczny sprzęt, ponieważ bez tego działania są ubogie poprzez tylko zabezpieczenie terenu. Dzięki tym czynnikom można pomóc szybko i sprawnie.

5. W jakim stopniu działania grup dyspozycyjnych Pani/Pana zdaniem są determinowane przez historię grup dyspozycyjnych i uwarunkowania kulturowe? (wartości, wzory, normy, struktury organizacyjne)

Duże znaczenie ma przekazywanie z pokolenia na pokolenie wiedzy i rozszerzanie i dostosowanie do obecnej sytuacji. Historia determinuje działania Państwowej Straży Pożarnej, poprzez chęć pomocy ludziom i uzyskania wzorców.

6. W jakim zakresie wizerunek grup dyspozycyjnych może być użyteczny w procesie zapewniania bezpieczeństwa społecznego?

W dużym stopniu wizerunek, postrzeganie strażaków, wygląd samochodów to wszystko tworzy dobre postrzeganie wśród społeczeństwa. Reprezentacyjny wygląd, uczestnictwo w wszelkich uroczystościach państwowych, organizowanie uroczystości wśród społeczeństwa wpływa na postrzeganie Strażaków. Strażacy nie tylko działaniami pracują na wysoki stopień wizerunkowy ale także bliskimi relacjami ze społeczeństwem.

7. Jakie Pani/Pana zdaniem są największe utrudnienia dla grup dyspozycyjnych w procesie zapewniania bezpieczeństwa społecznego w trakcie zwykłego funkcjonowania państwa?

Największymi utrudnieniami są ludzie, którzy nie chcą udzielanej pomocy i przeszkadzają w udzielaniu pomocy. W momentach ewakuacji ludzie często nie chcą porzucać swojego mienia to utrudnia prace Strażaków. Fałszywe wezwania i alarmy.

8. W jakim stopniu Pani/Pana zdaniem uwarunkowania społeczne utrudnią realizację zadań grup dyspozycyjnych w trakcie normalnego funkcjonowania państwa?

W małym stopniu są to tylko takie utrudnienia, które wynikają ze specyfiki pracy strażaków i występujących zagrożeń.

9. W jakim stopniu Pani/Pana zdaniem uwarunkowania społeczne ułatwiają realizację zadań grup dyspozycyjnych w trakcie normalnego funkcjonowania państwa?

Uwarunkowania społeczne w dużym stopniu ułatwiają realizację zadań Państwowej Straży Pożarnej, ludzie często pomagają własnym sprzętem, udzielają swojego mienia mimo, że Państwowa Straż Pożarna ma uprawnienia to zrobić, ludzie często sami angażują się w tą pomoc.

10. W jakim stopniu Pani/Pana zdaniem regulacje prawne dotyczące działań grup dyspozycyjnych były wystarczające do zapewnienia bezpieczeństwa w trakcie pandemii Covid-19?

Pandemia zaskoczyła wszystkich, nikt nie był na to przygotowany ani przeszkolony na wypadek takiego zdarzenia. Państwowa Straż Pożarna od początku była zabezpieczona dobrze, poprzez posiadanie sprzętu wszelkiego rodzaju dezynfekcji, ponieważ posiadamy to na stanie. Regulacje prawne musiały być utworzone i zostały w szybkim trybie tak aby działania Państwowej Straży Pożarnej mogły działać szybko i bezpiecznie. Procedury wewnętrzne były natychmiast stworzone logistycznie i bezpiecznie.

11. Jakie problemy prawne działań reprezentowanych przez Panią/Pana grup dyspozycyjnych wynikły w trakcie pandemii Covid-19?

Straż Pożarna zanim powstały procedury i rozporządzenia, które ciągle się zmieniały odnośnie izolacji i działań, musiała stworzyć własne wewnętrzne procedury, aby móc zachować ciągłość udzielania pomocy społeczeństwu. W tworzeniu procedur wspomagało państwowe ratownictwo medyczne, które posiadało dużą wiedzę i bezpośrednią odnośnie zachorowań.

12. Jakie różnice w funkcjonowaniu grup dyspozycyjnych w trakcie pandemii Covid-19 Pani/Pana zdaniem wystąpiły w porównaniu do normalnego funkcjonowaniem przed wystąpieniem pandemii?

Wystąpiło wiele różnic w funkcjonowaniu Straży Pożarnej w trakcie pandemii Covid-19 w porównaniu do normalnego funkcjonowania tej grupy dyspozycyjnej, między innymi budynki były zamknięte dla ludzi z zewnątrz, ponieważ w normalnym trybie budynki są dostępne dla ludzi, są organizowane różne wycieczki, które pozwalają zobaczyć pracę i funkcjonowanie Straży Pożarnej. Zostały zatrzymane wyjazdy na różne zawody czy pokazy umiejętności Straży Pożarnej, spotkań ze społeczeństwem czy też pokazy. Budynki były całkowicie monitorowane, bramy były zamknięte dla ludzi z zewnątrz, dostęp do pomieszczeń był ograniczony i każdy strażak miał dostęp tylko do swojego pomieszczenia w którym wykonywał swoje obowiązki służbowe. Zmiany służbowe nie widziały siebie i wszystko było tak rozplanowane logistycznie, aby zmiany nie miały się. Budynki były ozonowane, dezynfekowane, sprzęt w środku był cały dezynfekowany wraz z pomieszczeniami.

13. Jakie zagrożenia bezpieczeństwa społecznego Pani/Pana zdaniem wystąpiły w trakcie pandemii Covid-19?

Zagrożenia były różne, każdy bał się o swoje życie i zdrowie. Zagrożeniami była możliwość zakażenia wirusem co też zmuszało do wszczęcia wielu zasad postępowania, które były odmienne

od tych w normalnym funkcjonowaniu państwa. Zachowywana była bezpieczna odległość między kontaktami.

14. Jakiego Pana zdaniem są największe trudności dla grup dyspozycyjnych w procesie zapewniania bezpieczeństwa społecznego w trakcie pandemii Covid-19?

Największymi trudnościami były wyjazdy, nowe procedury, które ciągle były aktualizowane i zmieniane wraz z dynamicznie rozwijającym się przebiegiem pandemii covid-19. Swoje zadania i działania Straż Pożarna wykonywała tylko dostosowywała je do aktualnych procedur aby chronić swoje i życie obywateli. Po każdym działaniu były prane, dezynfekowane, mierzona była temperatura wśród strażaków oraz strażacy dostali nowe zadania, jakimi było mierzenie temperatury na granicy i wspomaganie Straży Granicznej w tych działaniach. Stroje specjalne wielokrotnego użytku musiały być dezynfekowane i musiały być wstrzymane do użytkowania dany okres w którym wirus może umierać i dopiero mogły być użytkowane to stanowiło trudność w ilości dostępności tych ubrań.

15. Jak przebiega funkcjonowanie Pana/Pani grupy dyspozycyjnej w stanie zwykłego funkcjonowania państwa? Jak przebiega proces rekrutacji, szkolenia, podnoszenia kwalifikacji? Jak odbywa się realizowanie zadań związanych z bezpieczeństwem społecznym? Jak przebiegają relacje z otoczeniem społecznym? W jaki sposób odbywa się współpraca z innymi grupami dyspozycyjnymi?

W normalnym funkcjonowaniu państwa Straż pożarna pełni służbę 24 godziny 7 dni w tygodniu, wyjeżdża do wszelkiego rodzaju zagrożeń. Zastępy są gotowe do wyjazdu w ciągu minuty w ciągu dnia. Są gotowi na działanie o każdej porze dnia i nocy o każdej porze roku przy dobrych warunkach pogodowych. Państwowa Straż Pożarna współpracuje ściśle z Ochotniczą Strażą Pożarną i wspólnie tworzą taki monolit w połączeniu sił. W Państwowej Straży Pożarnej podnoszenie kwalifikacji i szkoleń jest w trybie ciągłym. Strażacy podczas pełnienia służby mają harmonogram, plan działań w którym oprócz służby są przewidziane zajęcia teoretyczne i praktyczne. 24 godziny są podzielone na 3 części, czas szkolenia i ćwiczenia, czas czuwania i czas odpoczynku. Strażacy podnoszą swoje kwalifikacje w szkołach głównych. Raz na 3 lata wiedza strażaka jest sprawdzana między innymi KPP, które musi być odnawiane. Podsumowanie doskonalenia zawodowego musi być recertyfikacja uprawnień, zajęcia w komorze dymowej, wiedza teoretyczna jest sprawdzana. Rekrutacja odbywa się poprzez składanie dokumentów do szkół pożarniczych, szkoły techniczne aspirantów, są tam testy , testy sprawnościowe i psychologiczne. Komendy prowadzi także nabór dla każdego obywatela. Współpraca z innymi grupami dyspozycyjnymi jak Państwowe Ratownictwo Medyczne, Policja, Wojsko Polskie czy Straż Graniczna jest zachowana poprzez wspólne ćwiczenia, szkolenia tak aby podczas sytuacji

kryzysowych wspólnie móc szybko i prawnie udzielić pomocy. Strażacy działają przy klęskach żywiołowych, działaniach przy granicy, zabezpieczaniu wałów są to wszelkiego rodzaju zagrożenia, które wymagają współpracy z innymi służbami.

16. Jak przebiega funkcjonowanie Pani/Pana grupy dyspozycyjnej w trakcie pandemii Covid-19? Jak przebiega proces rekrutacji, szkolenia, podnoszenia kwalifikacji? Jak odbywa się realizowanie zadań związanych z bezpieczeństwem społecznym? Jak przebiegają relacje z otoczeniem społecznym? W jaki sposób odbywa się współpraca z innymi grupami dyspozycyjnymi?

Proces rekrutacji został częściowo zatrzymany, wszystko odbywało się zdalnie. Ćwiczenia i szkolenia zostały wstrzymane, rekrutacje były wstrzymane ale jeśli była potrzeba uzupełnienia środków odnośnie nowych strażaków w szczególnych przypadkach było to realizowane ale z zachowaniem wszelkich zasadach epidemiologiczno- sanitarnych. Były robione wymazy, szkolenia nie mogły opuszczać te osoby, ośrodka czy koszar. Wszystko było dostosowane do aktualnej sytuacji związanej z pandemia Covid-19. Na zmianach służbowych bez zmian odbywało się podnoszenie kwalifikacji podczas służby. Relacje z otoczeniem odbywało się tylko zdalnie, a relacje z otoczeniem społecznym było wstrzymane ze względu na ryzyko zarażenia wirusem. Bezpośrednie kontakty ze społeczeństwem były zminimalizowane z zachowaniem dystansu społecznego podczas akcji ratowniczych. Problemami były także sytuacje kiedy jakiś Strażak zachorował trzeba było wtedy wymienić całą zmianę która musiała udać się na kwarantannę, wtedy trzeba było udzielić dezynfekcji wszystkich pomieszczeń. Współpraca z innymi grupami dyspozycyjnymi w sytuacjach zagrożenia była kontynuowana z uwzględnieniem wszystkich kwestii bezpieczeństwa.

Załącznik 5. Transkrypcja wywiadu eksperckiego przeprowadzonego z przedstawicielem Państwowego Ratownictwa Medycznego.

Wywiad ekspercki został przeprowadzony 17.09.2022 roku za pomocą Microsoft Teams.

Wywiadu eksperckiego udzieliła:
Anna Pielaszkiewicz, Ratownik Medyczny.

1. Czym Pani/Pana zdaniem jest bezpieczeństwo społeczne? Jakie są jego determinanty?

Bezpieczeństwo ratowników przekłada się w pewien sposób na bezpieczeństwo społeczne to zbiór różnych zachowań, które mają na celu zapewnienie sobie komfortu, zadbanie czy nic nie zagraża naszemu życiu lub zdrowiu w momencie wykonywanych czynności. Sprawdzenie swojego sprzętu, sprawdzenie swojej gotowości i przygotowanie pod względem merytorycznym. Nasze bezpieczeństwo Ratowników Medycznych zależy od nas samych, działamy w teamie. Umiejętność współpracy, znajomość sprzętu i osób z którymi działamy. Podejmowane zadania i czynności muszą zawsze być bezpieczne dla samych ratowników co także przekłada się na bezpieczeństwo osób którym jest udzielana pomoc czyli bezpieczeństwo społeczne.

2. W jakim stopniu Pani/Pana zdaniem działanie grup dyspozycyjnych przyczynia się do zapewniania bezpieczeństwa społecznego?

W znacznym stopniu działania Ratownictwa medycznego przyczyniają się do zapewniania bezpieczeństwa społecznego. Ratownictwo Medyczne uważam, że jest jednym z podmiotów do których ludzie najczęściej się zgłaszają w zagrożeniu życia i zdrowia. Ratownictwo medyczne ma za zadanie działania w sytuacjach nagłych, ale też ich zadaniem jest szkolenie i prewencja. Przygotowanie na potencjalne zdarzenia ludzi, ma ogromne znaczenie jak ludzie będą zachowywać się i podejmować pomoc w sytuacjach nagłych. Umiejętność rozpoznania przez osobę bez doświadczenia medycznego w sytuacji zagrożeń życia np. w udarach ludzi, daje poczucie bezpieczeństwa i tego, że wiedza co mają robić w danej sytuacji.

3. W jakim zakresie działania grup dyspozycyjnych Pani/Pana zdaniem są determinowane przez wzory ról społecznych?

Wzory ról społecznych jeśli chodzi o środowisko ratowników medycznych i ich wewnętrzne role społeczne to są na podobnym poziomie. Jest podział na kierownika zespołu, osobę, która jest danego dyżuru kierownicą i osobę, która siedzi z tyłu jeśli jest to zespół trzy osobowy. Role społeczne się zazębiają. To jaką rolę mamy w danym momencie przyjąć jest istotnym elementem, w zależności jaki dostanie się przydział do danego dyżuru będzie to widoczne w kwestii podejmowania odpowiedzialności. Jeśli mamy kierownika zespołu, który podejmuje ostateczną decyzję w zakresie leczenia pacjenta, mimo cały zespół pracuje i ma prawo i obowiązek

wyłapywać czy postępowanie było by inne lepsze, ale jeśli jest lider to on podejmuje ostateczną decyzję. Jeśli chodzi o role społeczne odbierane przez społeczeństwo to wykonywanie wszelkich ustawowych czynności, wykonywanie zadań w aspekcie życia i zdrowia, szybka reakcja na zagrożenia. Ratownictwo Medyczne jest pierwszym podmiotem, jeśli chodzi o podejmowanie czynności ratowniczych w celu ratowania życia i zdrowia społeczeństwa.

4. Co jest potrzebne Pani/Pana zdaniem, aby zapewnić bezpieczeństwo społeczne przez grupy dyspozycyjne?

Ratownictwo Medyczne, aby zapewnić bezpieczeństwo społeczne potrzebuje dużą edukację medyczną oraz prewencję, tego brakuje w naszym kraju. Brakuje wiedzy teoretycznej np. w szkole czy różnych uroczystościach. Ludzi odczuwają strach przed udzielaniem pierwszej pomocy, a kluczowym jest żeby świadkowie zdarzenia potrafili i odważyli się udzielić pierwszej pomocy bo oni kupują czas medykom na dojechanie i wdrożenie bardziej zaawansowanych procedur. Najważniejsza jest edukacja społeczeństwa. Ratownictwo Medyczne powinno być pomocą w udzielaniu zaawansowanych czynności medycznych a nie być pierwszym podmiotem wzywany do każdej sytuacji, która nie zawsze wymaga specjalistycznej pomocy, czy specjalistycznego sprzętu. Zapewnienie odpowiedniej ilości ludzi do pracy czyli medyków, większość z nich pracuje więcej niż etat i jest przemęczonych, przez co dużo łatwiej popełnić błąd. I nasuwa się pytanie czy winić w sytuacji popełnienia błędu system, który trochę niedomaga czy osobę która się zdecydowała podjąć to ryzyko, ponieważ brakuje na danym dyżurze ratowników. Kwestie finansowe wynagrodzenia ratowników medycznych też skłania ich do podejmowania nad wymiar większej ilości dyżurów.

5. W jakim stopniu działania grup dyspozycyjnych Pani/Pana zdaniem są determinowane przez historię grup dyspozycyjnych i uwarunkowania kulturowe?

Brak odpowiedzi.

6. W jakim zakresie wizerunek grup dyspozycyjnych może być użyteczny w procesie zapewniania bezpieczeństwa społecznego?

Wizerunek Ratowników Medycznych jest bardzo ważny i jest użyteczny w procesie zapewniania bezpieczeństwa społecznego. Jeśli wyglądamy jak profesjonaliści zarówno wyglądem zewnętrznym czy też sprzętem, ten odbiór czy chęć zgłoszenia się po pomoc medyczna będzie lepszy i częstszy. Dobry wizerunek jest jednym z podstaw funkcjonowania każdej służby bo przekłada się na bezpośredni odbiór społeczeństwa i poczucie bezpieczeństwa.

7. Jakie Pani/Pana zdaniem są największe utrudnienia dla grup dyspozycyjnych w procesie zapewniania bezpieczeństwa społecznego w trakcie zwykłego funkcjonowania państwa?

Największymi utrudnieniami w procesie zapewniania bezpieczeństwa społecznego w trakcie zwykłego funkcjonowania państwa są: brak odpowiedniego przygotowania do wykonywanej pracy, brak szkoleń bądź nieuzupełniania wiedzy, przyczyną tego jest zbyt małe budżetowanie ratownictwa medycznego bądź w ogóle jak w przypadku szkoleń konieczność wykonywania ich z własnego budżetu. Jeśli chodzi o organizacje miejsc pracy widać tu dysproporcje, jeśli ktoś wykonuje zawód w różnych miejscach jednocześnie czyli różnych szpitalach i stacjach pogotowia, tu chodzi o sprzęt i dysproporcje w ilości i jakości. Utrudnieniem w funkcjonowaniu jest też niewiedza ze strony osób korzystających z usług, którzy nie wiedza z czym się zgłosić i roszczeniowość ludzi, którzy nie wiedza nic na temat funkcjonowania Państwowego Ratownictwa Medycznego i nie wiedza czego można wymagać od ratowników medycznych. Agresja od osób poszkodowanych bądź świadków zdarzenia.

8. W jakim stopniu Pani/Pana zdaniem uwarunkowania społeczne utrudnią realizację zadań grup dyspozycyjnych w trakcie normalnego funkcjonowania państwa?

W trakcie normalnego funkcjonowania państwa występują utrudnienia realizowanych zadań w aspekcie uwarunkowań społecznych poprzez utrudnienia realizacji działań Państwowego Ratownictwa Medycznego przez społeczeństwo, które niejednokrotnie utrudnia podejmowane działania bądź nie jest przeszkolona w żaden sposób w udzielaniu pierwszej pomocy.

9. W jakim stopniu Pani/Pana zdaniem uwarunkowania społeczne ułatwiają realizację zadań grup dyspozycyjnych w trakcie normalnego funkcjonowania państwa?

Uwarunkowania społeczne ułatwiają realizację zadań Państwowego Ratownictwa Medycznego w trakcie normalnego funkcjonowania państwa poprzez przestrzeganie uwarunkowań prawnych, doświadczenie ratowników w wykonywanych czynnościach i zadaniach.

10. W jakim stopniu Pani/Pana zdaniem regulacje prawne dotyczące działań grup dyspozycyjnych były wystarczające do zapewnienia bezpieczeństwa w trakcie pandemii Covid-19?

Regulacje prawne nie były w pełni wystarczające, zmieniały się nieustannie nawet codziennie. Procedury np. wymazów nie były prezentowane na bieżąco tak aby mogły do każdego dotrzeć. Był problem z przyjmowaniem pacjentów, dopiero po pewnym czasie zostało dopiero to uporządkowane. Dużym problemem na początku pandemii były transporty, niechęć przyjmowania pacjentów na oddziały inne ponieważ nie było miejsc specjalnych bądź znaleźć podstawę prawną przyjąć zgodnie z tym jakiej wymagał. Podstawą prawną działań na początku pandemii przed powstaniem specustawy była Ustawa o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi.

11. Jakie problemy prawne działań reprezentowanych przez Panią/Pana grup dyspozycyjnych wynikły w trakcie pandemii Covid-19?

Największym problemem prawnym była nagminna aktualizacja prawna. Wszystko musiało się unormować z biegiem czasu. Brak wdrożenia ludzi w te zmiany były dużym problemem, bo służby nie miały czasu choćby do przeszkolenia z działaniem wykazanym w aktualizowanych normach prawnych.

12. Jakie różnice w funkcjonowaniu grup dyspozycyjnych w trakcie pandemii Covid-19 Pani/Pana zdaniem wystąpiły w porównaniu do normalnego funkcjonowaniem przed wystąpieniem pandemii?

Kwestia wyposażenia, doszły nowe sprzęty np. zapewniania przestrzeni osobistej. Problem był sprzęt, który się kończył i nie było go w hurtowniach i nie było możliwości szybko go dostać. Kombinezony, praca w kombinezonach (niejednorodnie pojawiały się odciski na ciele od długiego stosowania), nowe procedury pobierania wymazów, zmieniały się wytyczne zanim pojawiły się maszyny wspomagające. Nie wiadomo było podczas wyjazdu czy jedziemy do osoby zdrowej czy zarażonej i ubiór w kombinezony specjalistyczne. Wiele osób ze strachu nie mówiło wzywając pogotowie o typowych objawach Covid-19 dlatego też zawsze trzeba było być przygotowanym jakbyśmy jechali do osoby zarażonej. Totalnie niedopasowane miejsca do pracy z pacjentami Covidowymi, ponieważ był Tak ogromny, dynamiczny czas zachorowań, że szpitale nie miały miejsca i możliwości zaopiekowania się pacjentem indywidualnie, ponieważ też były ograniczenia w możliwościach i liczbie personelu medycznego. Sale były zmieniane na strefy covidowe. Wiele dyżurów covidowych były najcięższe, ponieważ każdym pacjentem trzeba było się zająć odpowiednio ale brakowało rąk do pracy. Było to niewyobrażalnie ciężkie.

13. Jakie zagrożenia bezpieczeństwa społecznego Pani/Pana zdaniem wystąpiły w trakcie pandemii Covid-19?

Największymi zagrożeniami było zagrożenie życia i zdrowia czy to społeczeństwa czy też samych ratowników medycznych. Zagrożeniem był też strach ludzi przed pójściem do szpitala co było bardzo widoczne w pierwszej fali pandemii, ludzi przestali przychodzić z małymi rzeczami gorzej bo ludzie nie przychodzili z poważnymi stanami zagrożenia życia jak np. udar. Wydłużył się czas przyjmowania pacjentów.

14. Jakie Pani/Pana zdaniem są największe utrudnienia dla grup dyspozycyjnych w procesie zapewniania bezpieczeństwa społecznego w trakcie pandemii Covid-19?

Wszystkie utrudnienia zależały od fazy pandemii, w pierwszej fali było na początku mniej pacjentów którzy sami się zgłaszali, co było złe ponieważ np. bóle w klatce piersiowej itp. Syndromy nie mogły czekać a ludzie ze strachu nie zgłaszali się do szpitala. Ludzie bardziej bali

się zarażenia covidem a niżeli tym co im dolega, to sprawiło trudność w hospitalizacji i podjęciu działań wobec takiego pacjenta, ponieważ niejednokrotnie trafiał już w stanie który ciężko było uratować i podjąć czynności ratownicze, był krótki czas na wdrożenie procedur medycznych. Utrudnieniem było też to, że ludzie bagatelizowali objawy choroby ze strachu z pójściem do szpitala i długimi oczekiwaniami na diagnostykę. Utrudnieniami był też zakaz odwiedzin w szpitalach, często ludzie reagowali agresją czy roszczeniami. Doszło też dużo więcej dokumentacji, która trzeba było wypełniać to też było utrudnieniem, ponieważ zajmowało dużo czasu przy każdym pacjencie. Dużym utrudnieniem były braki materiałów jak rękawiczki itp. Nie było tych materiałów w hurtowniach.

15. Jak przebiega funkcjonowanie Pani/Pana grupy dyspozycyjnej w stanie zwykłego funkcjonowania państwa? Jak przebiega proces rekrutacji, szkolenia, podnoszenia kwalifikacji? Jak odbywa się realizowanie zadań związanych z bezpieczeństwem społecznym? Jak przebiegają relacje z otoczeniem społecznym? W jaki sposób odbywa się współpraca z innymi grupami dyspozycyjnymi?

Państwowe Ratownictwo Medyczne w tym ratownicy medyczni wykonują swoje czynności zgodnie z Ustawą ich obowiązującą. Ratownik Medyczny musi ukończyć studia I stopnia na wyższej uczelni, są to studia 3 letnie. Podczas studiów ma zajęcia dydaktyczne jak i praktyczne dzięki którym może w jak najlepszy sposób się przygotować do wykonywanego zawodu. Ratownik medyczny może doskonalić swoje umiejętności i poszerzać wiedzę na różnych szkoleniach czy też kursach. Ratownicy medyczni przede wszystkim zajmują się zapewnieniem zdrowia i życia ludzi co też przekłada się na poczucie bezpieczeństwa wśród społeczeństwa wiedząc, że istnieje taki podmiot medyczny który zawsze i wszędzie udzieli specjalistycznej pomocy medycznej. Ratownicy medyczni prowadzą przeróżne szkolenia z pierwszej pomocy medycznej zarówno w szkołach jak i podczas różnych imprez, dzięki czemu edukują społeczeństwo w zakresie udzielania pierwszej pomocy medycznej w sytuacjach tego wymagających. Ratownicy Medyczni współpracują z innymi grupami dyspozycyjnymi w zależności od zdarzenia, posiadają wspólne ćwiczenia czy też szkolenia.

16. Jak przebiega funkcjonowanie Pani/Pana grupy dyspozycyjnej w trakcie pandemii Covid-19? Jak przebiega proces rekrutacji, szkolenia, podnoszenia kwalifikacji? Jak odbywa się realizowanie zadań związanych z bezpieczeństwem społecznym? Jak przebiegają relacje z otoczeniem społecznym? W jaki sposób odbywa się współpraca z innymi grupami dyspozycyjnymi?

W trakcie pandemii Covid-19 cały zakres pracy skupił się właśnie w okół osób zarażonych wirusem. Specyfika pracy zmieniła się i dostosowała do potrzeb wynikających ze względu na pandemię Covid-19. Doszły nowe obowiązki, zakres pracy jak i wykonywanie pewnych czynności medycznych. Praca także odbywała się w pełnym reżimie sanitarno-epidemiologicznym i specjalistycznych kombinezonach. Wszelkie szkolenia zostały wstrzymane bądź odbywały się w formie zdalnej, jak i nauka na kierunku ratownictwo medyczne była kontynuowana zdalnie. Zadania związane z bezpieczeństwem społecznym były realizowane wraz zgodnie z normami jakie były aktualne i wytycznymi. Wszelkie działania były dostosowywane do sytuacji i nakładu pracy, ratownicy medyczni starali się udzielać czynności medycznych i zapewnić bezpieczeństwo społeczne w jak najlepszy i najszybszy sposób. Relacje z otoczeniem społecznym były tylko podczas wykonywania czynności medycznych inne rodzaje były wstrzymane ze względu na zagrożenie zarażenia wirusem. Współpraca z innymi grupami dyspozycyjnymi w razie takiej potrzeby czy specyfiki zdarzenia była realizowana w pełnym reżimie sanitarno-epidemiologicznym

Załącznik 6. Transkrypcja wywiadu eksperckiego przeprowadzonego z przedstawicielami Ochotniczej Straży Pożarnej.

Wywiad ekspercki został przeprowadzony 08.09.2022 roku w Ochotniczej Straży Pożarnej w Boćkach z Zarządem OSP.

Wywiadu eksperckiego udzielili:

Eugeniusz Mieleszko, Prezes Zarządu Ochotniczej Straży Pożarnej w Boćkach.

Grzegorz Kuczyński, Wiceprezes Zarządu Ochotniczej Straży Pożarnej w Boćkach.

Tadeusz Turkowicz, Naczelnik Zarządu Ochotniczej Straży Pożarnej w Boćkach.

Marcin Turkowicz, Zastępca Naczelnika Ochotniczej Straży Pożarnej w Boćkach.

Kinga Turkowicz, Sekretarz Ochotniczej Straży Pożarnej w Boćkach.

1. Czym Pani/Pana zdaniem jest bezpieczeństwo społeczne? Jakie są jego determinanty?

Bezpieczeństwo społeczne jest to całe spektrum działań służb do tego przeznaczonych w celu jego zapewnienia. Jest to poczucie spokoju wśród obywateli i pewność, że w razie sytuacji, która wymaga pomocy, odpowiednie służby w trybie 24/7 są w stanie dotrzeć do miejsca zdarzenia i pomóc w wysoce specjalistyczny. Jeśli chodzi o OSP i bezpieczeństwo społeczne jest to zapewnienie jego w każdej chwili i w pełnej dyspozycyjności poprzez podejmowanie działań mających na celu przeciwdziałanie zagrożeniom i ich wyeliminowanie, tak aby obywatel czuł się bezpiecznie pod każdym względem. Determinantami jest wspomniana pełna dyspozycyjność, działanie w trybie 24/7 o każdej porze roku w całym spektrum występujących sytuacji wymagających ich działalności. OSP działa nie tylko przy pożarach wspomagając działalność PSP, ale także niejednokrotnie jest pierwszym ogniwem docierającym do wypadków komunikacyjnych czy też innych miejscowych zagrożeń.

2. W jakim stopniu Pani/Pana zdaniem działanie grup dyspozycyjnych przyczynia się do zapewniania bezpieczeństwa społecznego?

Działanie grup dyspozycyjnych w tym OSP w bardzo dużym stopniu przyczynia się do zapewniania bezpieczeństwa społecznego poprzez wykonywanie swoich czynności i podejmowanych działań. Jest to szybkie dotarcie do miejsca zdarzenia, pełna mobilność 24/7, pełna dyspozycyjność i przygotowanie sprzętu jak i specjalistycznego ubioru, tak aby przygotowanie i dojazd był maksymalnie skrócony. OSP posiada system alarmowania poprzez syrenę (jest to selektywne informowanie jednostki), a także posiada mobilny sprzęt który informuje o miejscu zagrożenia jak i posiada pełny opis zdarzenia do którego mają się udać.

3. W jakim zakresie działania grup dyspozycyjnych Pani/Pana zdaniem są determinowane przez wzory ról społecznych?

Działalność OSP w Boćkach nieprzerwanie istnieje od 1909 roku i podejmuje całe spectrum działań mających na celu ochronę życia i mienia ludzi. Ochotnicze Straże Pożarne są umundurowanymi, wyposażonymi w specjalistyczny sprzęt formacjami, przeznaczonymi do walki z pożarami, klęskami żywiołowymi lub innymi miejscowymi zagrożeniami, w tym prowadzącymi działania w zakresie ratownictwa specjalistycznego oraz jednostkami ochrony przeciwpożarowej. Strażacy OSP są wykwalifikowani do udzielania Kwalifikowanej Pierwszej Pomocy, ostrzegają ludność przed zagrożeniami, współdziałają w akcjach ratowniczych i działaniach ratowniczych z innymi grupami dyspozycyjnymi oraz wiele innych zadań, które mają na celu zapewnianie bezpieczeństwa społecznego, przede wszystkim obywatelom lokalnym.

4. Co jest potrzebne Pani/Pana zdaniem, aby zapewnić bezpieczeństwo społeczne przez grupy dyspozycyjne?

OSP aby zapewnić bezpieczeństwo społeczne potrzebuje przede wszystkim ludzi, którzy są przeszkoleni w zakresie wykonywanych przez siebie czynności, nowoczesny i specjalistyczny sprzęt, który ułatwiałby przeprowadzanie akcji ratowniczych i przyspieszał działanie. Ważnym elementem składowym zapewniania bezpieczeństwa społecznego jest posiadanie nowych wozów strażackich, które byłyby dostosowane do całego spectrum działań wykonywanych przez strażaków. Niezbędnym elementem są także ciągłe szkolenia oraz badania co 3 lata, określające możliwość pełnienia dalszej służby.

5. W jakim stopniu działania grup dyspozycyjnych Pani/Pana zdaniem są determinowane przez historię grup dyspozycyjnych i uwarunkowania kulturowe?

Historia grup dyspozycyjnych ma zakorzenione pomaganie i ratowanie życia i zdrowia ludzi. Ma ogromne znaczenie jako podstawa stanowienia bezpieczeństwa społecznego. Wiedza oraz potrzeba wykonywania tych zawodów jest silnie zakorzeniona i przekazywana najczęściej z pokolenia na pokolenie. Uwarunkowania kulturowe także oddziałują na funkcjonowanie i postrzeganie grup dyspozycyjnych. OSP bierze udział we wszelkich uroczystościach jak i stara się pokazywać swoją działalność oraz wartość działalności strażaków.

6. W jakim zakresie wizerunek grup dyspozycyjnych może być użyteczny w procesie zapewniania bezpieczeństwa społecznego?

Wizerunek OSP jest użyteczny w procesie zapewniania bezpieczeństwa społecznego, ponieważ wpływa na odbiór społeczeństwa i sprawia poczucie ich bezpieczeństwa poprzez to. Mundury, specjalistyczny sprzęt, ochrona osobista i cały wygląd zewnętrzny budzi poczucie pewności wśród społeczeństwa i tym sprawia poczucie własnego bezpieczeństwa. Wizerunek to nie tylko zewnętrzny wygląd czy też sprzęt, a także całe spektrum działań strażaków, które na to się składa. Jest to także budowanie relacje ze społeczeństwem, które pomagają na lepszy odbiór i tworzenie

lepszego wizerunku. To wszelkiego rodzaju podejmowane działalności jak wspólne zawody, organizowanie wycieczek ukazujących sprzęt i funkcjonowanie OSP, to wszystko składa się na pewien odbiór społeczności i budowanie pozytywnego wizerunku.

7. Jakie Pani/Pana zdaniem są największe utrudnienia dla grup dyspozycyjnych w procesie zapewniania bezpieczeństwa społecznego w trakcie zwykłego funkcjonowania państwa?

Największymi utrudnieniami w funkcjonowaniu OSP w trakcie zwykłego funkcjonowania państwa jest zbyt małe finansowanie i zasoby finansowe na rozwijanie tych jednostek, przekazywanie funduszy na badania okresowe strażaków należących do tego stowarzyszenia. Także utrudnieniami w procesie zapewniania bezpieczeństwa społecznego są ludzie, którzy są nieprzewidywalni i często nie współpracują z OSP. Ludzie, którzy nie potrafią stworzyć tzw. Korytarzy życia ze względu na własny pośpiech, przedłużają niejednokrotnie dojazd na miejsce zdarzenia. Także takimi utrudnieniami może być deficyt ludzi w OSP w trakcie zdarzenia.

8. W jakim stopniu Pani/Pana zdaniem uwarunkowania społeczne utrudniają realizację zadań grup dyspozycyjnych w trakcie normalnego funkcjonowania państwa?

Uwarunkowania społeczne w niewielkim stopniu utrudniają realizację zadań OSP poprzez grupy społeczne, które nie współpracują, a czasem wręcz utrudniają realizację działań i szybkość przeprowadzania akcji ratowniczej.

9. W jakim stopniu Pani/Pana zdaniem uwarunkowania społeczne ułatwiają realizację zadań grup dyspozycyjnych w trakcie normalnego funkcjonowania państwa?

Uwarunkowania społeczne ułatwiają realizację zadań OSP w trakcie normalnego funkcjonowania państwa poprzez przestrzeganie uwarunkowań prawnych, doświadczenie strażaków w wykonywaniu swoich działań i całkowitemu przeszkoleniu na wypadek różnych zachowań społeczeństwa.

10. W jakim stopniu Pani/Pana zdaniem regulacje prawne dotyczące działań grup dyspozycyjnych były wystarczające do zapewnienia bezpieczeństwa w trakcie pandemii Covid-19?

W trakcie pandemii Covid-19 regulacje prawne dotyczące działań grup dyspozycyjnych w tym OSP, nie były przygotowane ponieważ sytuacja wystąpienia pandemii była sytuacją nieoczekiwaną oraz zaskoczyła wszystkie służby. Regulacje prawne powstały szybko i była ciągle aktualizowane wraz z zmieniającą się sytuacją rozwoju wirusa w kraju. OSP dostosowywało swoje działania do nowych wytycznych, które często się zmieniały co stanowiło niejednokrotnie przeszkodę w dostosowywaniu swoich działań wewnętrznych.

11. Jakie problemy prawne działań reprezentowanych przez Panią/Pana grup dyspozycyjnych wynikły w trakcie pandemii Covid-19?

Problemy prawne ściśle nie wystąpiły, ponieważ działalność OSP ma uregulowane prawnie zakres swoich działań na wypadek wszelkich sytuacji. Jednakże zmieniające się regulacje prawne i aktualizowane często stanowiły problem w dostosowywaniu działań wewnętrznych oraz działań z zachowaniem wszelkich rodzajów ostrożności nie narażających życia i zdrowia zarówno strażaków jak i obywateli.

12. Jakie różnice w funkcjonowaniu grup dyspozycyjnych w trakcie pandemii Covid-19 Pani/Pana zdaniem wystąpiły w porównaniu do normalnego funkcjonowaniem przed wystąpieniem pandemii?

Funkcjonowanie OSP w trakcie pandemii Covid-19 zmieniło się w porównaniu do normalnego funkcjonowania przed pandemią w wielu aspektach. Niezmiennym była pomoc 24/7, ale nastąpiła zmiana w spotkaniach wszystkie były prowadzone i omawiane zdalnie, przystępując do akcji ratowniczej były zachowane wszelkie środki ostrożności i restrykcje epidemiologiczno-sanitarne wśród strażaków, była mierzona temperatura oraz robione wymazy potwierdzające zdrowie i możliwość pełnienia służby. Wszystkie pojazdy, sprzęt oraz ubrania specjalistyczne były dezynfekowane i prane specjalnie pod kątem wirusa. Zatrzymane zostały wszelkie kontakty ze społecznością, wszelkie akcje promujące działalność OPS, wycieczki, czy też zawody. Zostały wstrzymane rekrutacje do OSP.

13. Jakie zagrożenia bezpieczeństwa społecznego Pani/Pana zdaniem wystąpiły w trakcie pandemii Covid-19?

W trakcie pandemii Covid-19 największym zagrożeniem była obawa o swoje i obywateli życie i zdrowie. Zagrożeniami były wszelkie kontakty czy to podczas pełnienia służby między strażakami czy też obywatelami którym była udzielana pomoc.

Zagrożeniami był też dostęp do obywateli, którzy aktualnie byli na kwarantannie i mogło wystąpić zakażenie strażaków jak i wyjazd na którym nie było pełności czy dane osoby są zakażone czy zdrowe. Niosło to za sobą wielkie ryzyko zarażenia wirusem co skutkowałoby wyeliminowaniem na czas kwarantanny strażaków, którzy pełnili służbę.

14. Jakie Pani/Pana zdaniem są największe utrudnienia dla grup dyspozycyjnych w procesie zapewniania bezpieczeństwa społecznego w trakcie pandemii Covid-19?

Największymi utrudnieniami dla OSP w procesie zapewniania bezpieczeństwa społecznego jest ryzykowanie zdrowia i życia, poprzez możliwość zarażenia się strażaków podczas pełnienia obowiązków i niewiadomą tego do kogo udajemy się podczas akcji ratowniczej czy te osoby są zdrowe czy też mogą być chore oraz do osób obojętnych obecnie kwarantanna, pomimo posiadania sprzętu ochronnego takie ryzyko zawsze występuje.

15. Jak przebiega funkcjonowanie Pani/Pana grupy dyspozycyjnej w stanie zwykłego funkcjonowania państwa? Jak przebiega proces rekrutacji, szkolenia, podnoszenia kwalifikacji? Jak odbywa się realizowanie zadań związanych z bezpieczeństwem społecznym? Jak przebiegają relacje z otoczeniem społecznym? W jaki sposób odbywa się współpraca z innymi grupami dyspozycyjnymi?

W trakcie normalnego funkcjonowania państwa OSP organizuje zebrania sprawozdawcze, pracuje w trybie pełnej gotowości i dyspozycyjności 24/7 o każdej porze roku w każdych warunkach pogodowych, strażacy biorą czynny udział w wszelkiego rodzaju uroczystościach państwowych, biorą czynny udział w zawodach strażackich. Organizowane są przedsięwzięcia oświatowo-kulturalne propagujące wiedzę i umiejętności w zakresie ochrony przeciwpożarowej, upowszechniają i wspierają współdziałania między lokalnymi partnerami społecznymi i gospodarczymi z zakresu ochrony przeciwpożarowej, propagowane są zasady udzielania pierwszej pomocy, wspierają gminy w realizacji pomocy na rzecz społeczności lokalnej, integrują społeczności lokalne. Ochotnicze Straże Pożarne mogą tworzyć młodzieżowe drużyny pożarnicze lub dziecięce drużyny pożarnicze w celu zainteresowania dzieci i młodzieży działalnością szkoleniową, sportową i społeczną na rzecz ochrony przeciwpożarowej i ochrony ludności. Relacje z otoczeniem społecznym są cały czas zachowane, są organizowane zawody, turnieje, często pokazywana jest praca strażaków. OSP współpracuje ściśle z innymi grupami dyspozycyjnymi w zależności od zaistniałej sytuacji, która tego wymaga. Najczęściej OSP współpracuje z Państwową Strażą Pożarną, Lotniczym Pogotowiem Ratunkowym, Ratownictwem Medycznym czy Policją. Naczelnicy OSP i dowódcy często przechodzą wspólne ćwiczenia i szkolenia z innymi grupami dyspozycyjnymi z Państwową Strażą Pożarną raz w roku przeprowadzane są szkolenia.

16. Jak przebiega funkcjonowanie Pani/Pana grupy dyspozycyjnej w trakcie pandemii Covid-19? Jak przebiega proces rekrutacji, szkolenia, podnoszenia kwalifikacji? Jak odbywa się realizowanie zadań związanych z bezpieczeństwem społecznym? Jak przebiegają relacje z otoczeniem społecznym? W jaki sposób odbywa się współpraca z innymi grupami dyspozycyjnymi?

W trakcie pandemii Covid-19 OSP funkcjonowało w takim samym trybie 24/7, ale z licznymi zmianami. Wszystko zarówno w funkcjonowaniu wewnętrznym jednostki jak i zewnętrznym wyjazdy musiały odbywać się w reżimie sanitarno-epidemiologicznym wraz z aktualnymi wytycznymi i panującą sytuacją pandemiczną w kraju. Proces rekrutacji, szkoleń i podnoszenia kwalifikacji na początku pandemii został całkowicie wstrzymany, z ubiegiem czasu jak obostrzenia zostawały znoszone wszystko odbywało się zdalnie bądź z zachowaniem całkowitych

zasad dystansu i noszenia maseczek. Zadania związane bezpieczeństwem społecznym były cały czas realizowane tylko z uwzględnieniem panującego wirusa i zachowaniem całkowitej ochrony zarówno strażaków jak i osób z zewnątrz. Relacje z otoczeniem były wstrzymane, wszelkie spotkania, zawody, uroczystości, które odbywały się wcześniej były odwołane. OSP niezmiennie współpracowała z wszystkimi grupami dyspozycyjnymi w zależności od rodzaju działań i potrzebnych służb na miejscu zdarzenia, z uwzględnieniem wszelkich obostrzeń i nakazów zakrywania ust i nosa, pełnej dezynfekcji i wszelkich sposobów zabezpieczenia zdrowia i życia zarówno strażaków jak i obywateli.

Wykaz Tabel

Tabela 1. Dane statystyczne przypadków zarażenia, zgonów i ozdowieńców Covid-19

Tabela 2. Architektura społeczna i jej zagrożenia

Tabela 3. Metody badawcze

Tabela 4. Najważniejsze założenia bezpieczeństwa

Tabela 5. Zagrożenia stwarzające sytuacje trudne

Tabela 6. Społeczna ocena działalności Wojska Polskiego w latach 2018-2021

Tabela 7. Społeczna ocena działalności Policji w latach 2018-2021

Tabela 8. Regulacje prawne badanych grup dyspozycyjnych w badanych okresach czasu

Tabela 9. Problemy prawne dotyczące działań badanych grup dyspozycyjnych w badanych okresach czasu

Tabela 10. Największe utrudnienia w procesie zapewniania bezpieczeństwa społecznego badanych grup dyspozycyjnych w badanych okresach czasu

Tabela 11. Zagrożenia bezpieczeństwa społecznego badanych grup dyspozycyjnych w badanych okresach czasu

Tabela 12. Relacje ze społeczeństwem badanych grup dyspozycyjnych w badanych okresach czasu

Tabela 13. Rekrutacja i szkolenia dotyczące badanych grup dyspozycyjnych w badanych okresach czasu

Tabela 14. Różnice w funkcjonowaniu badanych grup dyspozycyjnych w badanych okresach czasu

Wykaz rysunków

Rysunek 2. Model bezpieczeństwa społecznego

Rysunek 2. Systemowe elementy bezpieczeństwa społecznego

Rysunek 3. Systemy klasyfikacji bezpieczeństwa według K. Ficonia

Rysunek 4. Obszary bezpieczeństwa narodowego

Rysunek 5. Wymiary bezpieczeństwa społecznego

Rysunek 6. Model ograniczania ryzyka utraty bezpieczeństwa

Rysunek 7. Strukturyzacja współczesnych uwarunkowań stanu (nie)bezpieczeństwa

Rysunek 8. Kompleksowe ujęcie bezpieczeństwa i jego braku na poziomie podmiotu społecznego

Rysunek 9. Idea konieczności wprowadzenia zmian w funkcjonowaniu systemów operacyjnych systemu bezpieczeństwa wewnętrznego w związku z pandemią Covid-19

Wykaz wykresów

Wykres 1. Ogólny schemat kierowania i dowodzenia Siłami Zbrojnymi RP

Wykres 2. Schemat organizacyjny Straży Granicznej

Wykres 3. Schemat organizacyjny Komendy Głównej Policji

Wykres 4. Organizacja Państwowej Straży Pożarnej

Wykres 5. Struktura organizacyjna Państwowego Ratownictwa Medycznego